

บัณฑิตวิทยาลัย
GRADUATE SCHOOL

Journal of Graduate School Sakon Nakhon Rajabhat University

วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ISSN 2774-0420 (Print)

ISSN 2697-3855 (Online)

ปีที่ 21 ฉบับที่ 94 กรกฎาคม – กันยายน 2567

Volume 21 No.94 July – September 2024

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

วารสารราย 3 เดือน

วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Journal of Graduate School Sakon Nakhon Rajabhat University

ปีที่ 21 ฉบับที่ 94 กรกฎาคม – กันยายน 2567

Volume 21 No.94 July - September 2024

ISSN 2774-0420 (Print)

ISSN 2697-3855 (Online)

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Journal of Graduate School Sakon Nakhon Rajabhat University

วารสารบัณฑิตศึกษา เป็นวารสารผ่านที่เกณฑ์การพิจารณาเข้าสู่ระบบฐานข้อมูล TCI ฐานที่ 2
กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ขอบเขตของวารสาร

วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้จัดทำวารสารฉบับภาษาไทยขึ้นเพื่อเผยแพร่บทความงานวิจัยและบทความวิชาการในด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กล่าวคือ ศึกษาศาสตร์ จิตวิทยา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ศิลปศาสตร์ การจัดการ สารสนเทศศาสตร์ และนิเทศศาสตร์ ของคณาจารย์และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย จัดพิมพ์เผยแพร่โดยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ออกปีละ 4 เล่ม ในการพิจารณาบทความ กองบรรณาธิการจะตรวจสอบเป็นขั้นแรกแล้วจัดให้มีการกรณการภายนอกกร่วมกลั่นกรอง (peer review) จำนวน 3 ท่านตอบบทความ ประเมินตามเกณฑ์และแบบฟอร์มที่กำหนด ในลักษณะเป็น blind review คือ ปกปิดรายชื่อผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้อง

กำหนดออก ราย 3 เดือน ปีละ 4 ฉบับ

- ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม	เผยแพร่ เมษายน
- ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน	เผยแพร่ กรกฎาคม
- ฉบับที่ 3 กรกฎาคม - กันยายน	เผยแพร่ ตุลาคม
- ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม	เผยแพร่ มกราคม

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและประกันคุณภาพ
รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ แสนทวีสุข

กองบรรณาธิการ

บุคคลภายนอก

ศาสตราจารย์สุธรรม อารีกุล
ศาสตราจารย์ ดร.ศุภมาส พนิชศักดิ์พัฒนา
ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์
ศาสตราจารย์ ดร.องพล พรหมสาขา ณ สกลนคร
ศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ วิไลสุข
ศาสตราจารย์ นาวาอากาศโท ดร.สุมิตร สุวรรณ
รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรจุมติ เอกะกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินต์ สิมารักษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธินันท์ พรหมสุวรรณ
รองศาสตราจารย์ ดร.ขวัญใจ กนกเมธากุล
รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลาด จักรพิมพ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนารถ ศิริ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร บุญใช้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิพงศ์ จอมหงษ์พิพัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชรพงษ์ อินทรวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรัณยู คำเมือง

ข้าราชการบำนาญ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมเกียรติสกลนคร
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมเกียรติสกลนคร
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บุคคลภายใน

รองศาสตราจารย์ ดร.จิตติ กิตติเลิศไพศาล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.สายันต์ บุญใบ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.ธนานันต์ กุลไพบุตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.ภาวิณี แสนชนม์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิจิตรา วงศ์อนุสิทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรภัทร เร่มศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณรัตน์ คำแห่งพล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
อาจารย์ ดร.ทรัพย์ศิริ ญันทรักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้ช่วยจัดการ

นางสาวงามวิไล คนไฉ นายอนุสิทธิ์ นนตระกูลดร นางสาวกสิรินทร์ โคตรพันธ์ นางสาววรรณภา เอกพันธ์

ผู้ประเมินอิสระ (Peer Review) ประจำฉบับ

ศาสตราจารย์ นาวาอากาศโท ดร.สุมิตร สุวรรณ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
ศาสตราจารย์ ดร.กนกพร สมปราชญ์	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ศาสตราจารย์ ดร.สุธรรม เชื้อประกอบกิจ	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด สร้อยน้ำ	ข้าราชการบำนาญ
รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิพงศ์ จอมหงษ์พิพัฒน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยา ภาวะบุตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิกานต์ เพียรธัญญกรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.จิตติ กิตติเลิศไพศาล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญาศร สวัสดิ์ไธสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ นันทะศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุลศักดิ์ ชาญณรงค์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เนตรชนก จันทร์สว่าง	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรา เขียวรักษา	สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะธิดา ปัญญา	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติชัย อุดมกิจมงคล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพลินพิศ ธรรมรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกลักษณ์ เพียสา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลนิกา ฉลากบาง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
อาจารย์ ดร.วรจุมิ อินทนนท์	มหาวิทยาลัยนครพนม
อาจารย์ ดร.ศศิรดา แพงไทย	วิทยาลัยพิษณุบันทิต
อาจารย์ ดร.ทรัพย์ศิริ ญันทรักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ออกแบบปก

นายอนุสิทธิ์ นนตระกูลดร

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สมศักดิ์การพิมพ์ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

1773/30 ถนนรัฐพัฒนา ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร 47000

โทรศัพท์ 0-4271-1896, 0-4273-6277 โทรสาร 0-4271-3552 E-mail : somsak_prs@yahoo.com, somsak.pr@hotmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ปีที่ 21 ฉบับที่ 94 ประจำเดือนกรกฎาคม – กันยายน 2567 นี้ ได้รวบรวมบทความทางวิชาการและงานวิจัย จากนักการศึกษา นักบริหาร นักวิจัย และบทความวิทยานิพนธ์ของมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต เพื่อเผยแพร่ในวงการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาและวงการวิชาการเพื่อแสดงศักยภาพทางวิชาการของนักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ออกสู่สังคมการศึกษาของไทย โดยเฉพาะการเผยแพร่ไปยังมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ

สาระที่น่าสนใจในฉบับ ประกอบด้วย การประเมินความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี, บทวิพากษ์และทางเลือกอุดมการณ์การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก, การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่องการถ่ายโอนความร้อนโดยจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก, ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร, แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนมเขต 1, ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร, การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1, การบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี, ธรรมชาติแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา เป็นต้น

กองบรรณาธิการขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือส่งบทความและงานวิจัยมาร่วมเผยแพร่หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ปีที่ 21 ฉบับที่ 94 ประจำเดือนกรกฎาคม – กันยายน 2567 นี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานวิชาการและวิชาชีพในสาขาวิชาต่าง ๆ ทั้งในส่วนของผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่เป็นอย่างดี

บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

- **การประเมินความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
อุดรธานี**
NEEDS ASSESSMENT OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY COMPETENCIES
IN THE TWENTY-FIRST CENTURY OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF
SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA UDON THANI
ปาริฉัตร โพธิกุล พชรินทร์ ชมภูวิเศษ และ พนายุทธ เชยบาล..... 1
- **บทวิพากษ์และทางเลือกอุดมการณ์การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก
THE CRITIQUE AND ALTERNATIVE IDEOLOGY TOWARD THE EASTERN
ECONOMIC CORRIDOR (EEC) DEVELOPMENT**
มนัส พัฒนผล ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และ จำลอง แสสนะ.....17
- **การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่องการถ่ายโอนความร้อนโดยจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา
ร่วมกับอินโฟกราฟฟิก**
DEVELOPMENT OF SCIENCE PROCESS SKILLS AND LEARNING ACHIEVEMENT OF
MATHAYOMSUKSA 1 STUDENTS ON THE TOPIC OF HEAT TRANSFER BY USING STEM
EDUCATION WITH INFOGRAPHIC
วีระเชษฐ์ ทองแสน อนันต์ ปานศุภวัชร และ กุลวดี สุวรรณไตรย์.....31
- **ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาใน
จังหวัดสกลนคร**
FACTORS AFFECTING THE EFFECTIVENESS OF ACADEMIC ADMINISTRATION OF THE
EDUCATIONAL OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS IN SAKON NAKHON PROVINCE
พงษ์ธนรรธ วิเศษทอง วลัยกา ฉลากบาง และ อภิสิทธิ์ สมศรีสุข..... 44
- **แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1**
GUIDELINES FOR DEVELOPING STUDENT ASSISTANCE SYSTEM IN LEARNING LOSS WITHIN
SCHOOLS UNDER NAKHON PHANOM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1
อินทอร วังทะพันธ์ นาวิ อุดร และ ชาญวิทย์ หาญรินทร์60

- **ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร**
INSTRUCTIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER BANGKOK
METROPOLITAN
สุดาพร พรณการ และ อุไร สุทธิแย้ม..... 73
- **แนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษานครพนม เขต 1**
GUIDELINES FOR DEVELOPING INTEGRATED LEARNING MANAGEMENT UNDER NAKHON
PHANOM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1
รัชณี ศรีสุธรรม นาวี อุดร และ ชาญวิทย์ หาญรินทร์..... 88
- **การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร
ฐานสมรรถนะของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**
DEVELOPMENT OF ACADEMIC ADMINISTRATION STRATEGY TO PROMOTE LEARNING
MANAGEMENT COMPETENCY BASED ON COMPETENCY-BASED CURRICULUM OF PRIMARY
SCHOOL TEACHERS UNDER THE OFFICE OF BASIC EDUCATION COMMISSION
บุรณกถ เญยจิน จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย นภาเดช บุญเชิดชู นภาพรณ ยอดสิน.....99
- **การบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี**
THE INTEGRATED COLLABORATIVE ADMINISTRATION AND
MANAGEMENT IN FLOOD PREVENTION OF NONTHABURI PROVINCE
ทรงพล สวีสมน และชินรัตน์ สมสืบ.....115
- **ธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา**
COLLABORATIVE GOVERNANCE FOR DEVELOPING THE DOWNSTREAM IRRIGATION AREA
OF THE RAJJAPRABHA DAM
สมสวัสดิ์ ฉายสินสอน และ ชินรัตน์ สมสืบ.....126
- **แนวปฏิบัติในการเตรียมต้นฉบับบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**
..... 138

การประเมินความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษ ที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี NEEDS ASSESSMENT OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY COMPETENCIES IN THE TWENTY-FIRST CENTURY OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA UDON THANI

ปาริฉัตร โพธิกุล* พชรินทร์ ชมภูวิเศษ และ พนายุทธ เชยบาล

Pharichat Pothikoon* Patcharin Chompuwiset and Panayuth Choeybal

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี อุดรธานี 41000

Program in Educational Administration, Faculty of Education, Udon Thani Rajabhat University,
Udon Thani 41000, Thailand

*Corresponding author: E-mail: tuckshishi@gmail.com

รับบทความ 10 มกราคม 2567 แก้ไขบทความ 15 กุมภาพันธ์ 2567 ตอบรับบทความ 23 กุมภาพันธ์ 2567 เผยแพร่บทความ ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และประเมินความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี จำนวน 331 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่ และ มอร์แกน ได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาในการวิจัยตั้งแต่ 0.60–1.00 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน ตั้งแต่ 0.43–0.88 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามสภาพที่คาดหวัง ตั้งแต่ 0.54–0.92 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน เท่ากับ 0.98 และแบบสอบถามสภาพที่คาดหวัง เท่ากับ 0.99 ตามลำดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ผลการวิจัย พบว่าสภาพปัจจุบันของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่คาดหวังของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด และความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ค่าดัชนีลำดับความสำคัญเรียงตามลำดับดังนี้ ลำดับแรก คือ ด้านสังคม กฎหมาย จริยธรรม จรรยาบรรณ และความปลอดภัย ลำดับที่สอง คือ ด้านวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ ลำดับที่สาม คือ ด้านความรู้และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ลำดับที่สี่ คือ ด้านการสนับสนุน ส่งเสริม และจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา และลำดับที่ห้า คือ ด้านการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้

คำสำคัญ: การประเมินความต้องการจำเป็น, สมรรถนะ, เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ABSTRACT

The purposes of this research were to examine the actual and expected conditions and needs assessment of Information and Communication Technology (ICT) Competencies in the 21st Century of school administrators. The sample, obtained through stratified random sampling, consisted of 331 teachers working in schools under the Office of Secondary Educational Service Area Udon Thani. The sample size for this research was determined using the Krejcie & Morgan sample size determination table. The research instrument was a 5 rating-scale questionnaire with the IOC ranging from 0.60 to 1.00. The Item–Total Correlation of the actual conditions ranged from 0.43 to 0.88 and from 0.54 to 0.92 for expected conditions, with the reliability of 0.98 and 0.99, respectively. Statistics for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and modified priority needs index (PNI).

The findings indicated that the actual conditions of school administrators' ICT competencies in the 21st Century were overall at a high level, while the expected conditions were rated at the highest level. The Priority Needs Index (PNI) for ICT competencies in the 21st century among school administrators ranked the following aspects in order of priority: Society, Laws, Ethics, Professional Ethics, and Security; Visionary and Leadership; ICT Knowledge and Use, ICT Support, Promotion, and Management, and Communication within Schools, and Support for Learning Management.

Keywords: Needs Assessment, Competencies, Information and Communication Technology

บทนำ

สังคมในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นยุคสมัยของความสัมพันธ์เสมือน (Visual Interaction) ที่การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้ สิ่งต่าง ๆ สามารถทำได้ง่ายเพียงปลายนิ้ว ขณะเดียวกันก็ยังสามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณะได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว ดังนั้น ปรากฏการณ์ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงมีผลกระทบต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเรียนรู้ในระบบศึกษาทั้งที่เป็นทางการและตามอัธยาศัย ในเกือบทุกประเทศ กล่าวกันว่า เด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรมเพิ่มเติม คือ 3R4C คือ 3 R ได้แก่ (Reading) การเขียน (Writing) และคณิตศาสตร์ (Arithmetic) และ 4C ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) การสื่อสาร (Communication) การร่วมมือ (Collaboration) และความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) รวมถึงทักษะชีวิตและอาชีพและทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยีและการบริหารจัดการด้านการศึกษารูปแบบใหม่ (นิทัศน์ ศิริโชติรัตน์, 2560, หน้า 9) เนื่องด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ชีตความสามารถในการใช้งานเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันก็มีราคาถูกลง มีการประยุกต์ใช้งานอย่างกว้างขวาง จนกล่าวได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคนไม่ทางตรงก็ทางอ้อม และจากความก้าวหน้าของคอมพิวเตอร์และเครื่องมือสื่อสาร ทำให้อุปกรณ์ต่าง ๆ มีขนาดเล็กลง แต่มีความสามารถเพิ่มขึ้น และมีราคาถูกจนผู้ที่สนใจสามารถซื้อหามาใช้ได้ จนแทบจะกล่าวได้ว่าบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศจะเข้ามามีส่วนในทุกบ้าน เพราะเครื่องใช้อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ล้วนแต่มีส่วนประกอบของคอมพิวเตอร์และระบบสื่อสารอยู่ด้วยเสมอ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553, หน้า 73) ประเทศไทยได้กำหนด ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ในยุทธศาสตร์ที่ 4 ให้มีการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดีเก่ง และมีคุณภาพ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่สาม และจากการสรุปสาระสำคัญในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ที่ได้กำหนดการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพคนมนุษย์เป็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ในยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศส่วนที่ 4 ยังพบว่า ทูมนมนุษย์ของประเทศไทยยังมีปัญหาในด้านคุณภาพคนในแต่ละช่วงวัย โดยผลลัพธ์ทางการศึกษาของเด็กวัยเรียนค่อนข้างต่ำ การพัฒนาความรู้และทักษะของแรงงานไม่ตรงกับตลาดงาน ในขณะที่คนไทยจำนวนไม่น้อยยังไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิกฤตค่านิยม ทศนคติ และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต การพัฒนาในระยะต่อไปจึงต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ เพื่อให้คนไทยมีทัศนคติ และพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากล และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีสุขภาวะที่ดีขึ้น คนทุกช่วงวัยมีทักษะความรู้ และความสามารถเพิ่มขึ้น รวมทั้งสถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560, หน้า 11–12)

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญในการพัฒนาองค์กรทางการศึกษา โดยเฉพาะในสถานศึกษา การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในโลกยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสารตลอดจนภาวะที่ไร้พรมแดนที่เข้าถึงกันอย่างรวดเร็ว มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สามารถทำให้รูปแบบการเรียนรู้และวิธีการแสวงหาความรู้ถูกปรับเปลี่ยนไปจากระบบการเรียนรู้แบบดั้งเดิม ไปสู่รูปแบบของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่นักเรียนสามารถแสวงหาความรู้และสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้นเป็นสิ่งท้าทายสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานทางการศึกษา ให้มีความรู้ มีความชำนาญต่อวิชาชีพมากขึ้น ผู้บริหารเองก็จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้เป็นผู้นำทางการศึกษา เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน รวมทั้งการพัฒนาตนเองและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา

ให้มีประสิทธิภาพตามความต้องการของการบริหารการศึกษา ตั้งแต่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551, หน้า 1–2) ทั้งนี้ประชาคมนานาชาติเพื่อเทคโนโลยีในการศึกษา (International Society for Technology in Education: ISTE, 2002, pp. 1–2) ได้กำหนดมาตรฐานทางเทคโนโลยีการศึกษาสำหรับผู้บริหาร ประกอบด้วย 6 มาตรฐาน ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ 2) การเรียนรู้และการสอน 3) ผลิตรายและการปฏิบัติทางวิชาชีพ 4) การสนับสนุนการจัดการ และการดำเนินการ 5) การวัดผลและการประเมินผล และ 6) สังคม กฎหมาย และประเด็นทางจริยธรรม ทั้งนี้ในศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้โลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จนทำให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลกออนไลน์นี้ มีมากมายอย่างมหาศาล ผู้คนจำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การใช้เทคโนโลยีจึงถือเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานทุกระดับ ผู้บริหารจึงต้องเผชิญกับสภาพการณ์ของการทำงานในสิ่งแวดล้อมที่ใช้เทคโนโลยีมากขึ้น แบบแผนการทำงานของผู้บริหารจึงต้องเปลี่ยนไปด้วย เทคโนโลยีที่สามารถรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูล นำเสนอข้อมูลและเผยแพร่ข้อมูลอย่างรวดเร็ว ผลักดันให้ผู้บริหารบางครั้งต้องมีการตัดสินใจที่รวดเร็วขึ้น การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีใหม่ ๆ ของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทำให้ต้องเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อให้ทันต่อพัฒนาการของเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงกระบวนการตัดสินใจของผู้บริหาร การปรับตัวให้ทันเพื่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ตลอดเวลา รวมทั้งแบบแผน วิธีการ และกระบวนทัศน์ (Approach and Paradigm) ในการทำงานที่เปลี่ยนไป เป็นสิ่งที่ผู้บริหารจำต้องมีความรู้ ทักษะ และวิสัยทัศน์ เพื่อจะสามารถทำงานได้ในสังคมยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553, หน้า 24) ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องตระหนักถึงการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดขึ้นได้จริงเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ตามแผนการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่จะต้องมีสมรรถนะและสามารถใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องเป็นบุคคลที่เข้าใจถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาสถานศึกษาให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อให้สถานศึกษาก้าวไปสู่ความสำเร็จอย่างสร้างสรรค์ (สุริยา งามเจริญ, 2557, หน้า 2)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาครอบคลุมพื้นที่จังหวัดอุดรธานี มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งยังมีการดำเนินการตามจุดเน้นกระทรวงศึกษาธิการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ในด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ในส่วนของ ICT (Information and Communication Technologies) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตลอดจนมีการจัดการองค์ความรู้และยกระดับทักษะที่จำเป็น เน้นพัฒนาความรู้และสมรรถนะ ด้าน Digital Literacy สำหรับผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันตามระดับและประเภทของการจัดการศึกษา และจากนโยบายการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564–2565 กำหนดให้สถานศึกษาในสังกัดมีการปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ให้ทันสมัย และทันการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกระดับการศึกษาให้มีความรู้ ทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย และยังต้องการให้มีการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูและอาจารย์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และอาชีวศึกษาให้มีสมรรถนะทางภาษาและดิจิทัล เพื่อให้ครูและอาจารย์ได้รับการพัฒนาให้มีสมรรถนะทั้งด้านการจัดการเรียนรู้ ด้วยภาษาและดิจิทัล สามารถปรับวิธีการเรียนการสอนและการใช้สื่อทันสมัย และมีความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ทางการศึกษาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ตลอดจนกำหนดให้มีการปฏิรูปการเรียนรู้ด้วยดิจิทัลผ่านแพลตฟอร์มการเรียนรู้ด้วยดิจิทัลแห่งชาติ (NDLP) และการส่งเสริมการฝึกทักษะดิจิทัลในชีวิตประจำวัน เพื่อให้มีหน่วยงานรับผิดชอบพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ด้วยดิจิทัลแห่งชาติ ที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัยและเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ ได้อย่างกว้างขวางผ่านระบบออนไลน์ และการนำฐานข้อมูลกลางทางการศึกษามาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการศึกษา โดยมีความต้องการพลิกโฉมระบบการศึกษาไทยด้วยการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการศึกษาทุกระดับการศึกษา เพื่อให้สถาบันการศึกษาทุกแห่งนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการศึกษาผ่านระบบดิจิทัล (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี, 2565, หน้า 17–18)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ซึ่งจะทำได้ข้อมูลเพื่อใช้ในการปรับปรุงแก้ไข พัฒนา เพิ่มประสิทธิภาพ ตลอดจนหาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาสภาพที่คาดหวังของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี
3. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

นิยามศัพท์เฉพาะ

สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม ด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้บริหารสถานศึกษาในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการสร้างผลงานให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

ด้านวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการกำหนดวิสัยทัศน์และมีการวางแผนที่ชัดเจนในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีการส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา ตลอดจนให้การสนับสนุนนโยบาย โปรแกรม เพื่อดำเนินกิจกรรมตามวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทั้งยังอำนวยความสะดวกให้กับบุคลากรในการปฏิบัติงานด้านเทคโนโลยีการศึกษา ระดมทุนเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง และมีการประยุกต์ใช้การสื่อสารเทคโนโลยีให้เป็นไปตามแผนกลยุทธ์ไปพร้อม ๆ กับการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน

ด้านการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในการใช้ระบบการพัฒนาหลักสูตรที่มีมาตรฐาน สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีที่หลากหลาย ทั้งยังใช้เทคโนโลยีในการจัดสภาพแวดล้อม ตลอดจนสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาทักษะการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหา ดำเนินการให้บุคลากรได้พัฒนาทักษะด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีการระดมทรัพยากรเพื่อจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ และสนับสนุนระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ต รวมไปถึงการจัดตั้งศูนย์ซ่อมบำรุงและ Software Open Source ต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และนำไปสู่นวัตกรรมในการเรียนรู้

ด้านความรู้และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกถึงการมีความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเบื้องต้น รวมไปถึงในการบริหารสถานศึกษา รู้จักและเลือกใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้ บุคลากรฐานข้อมูลใช้อีเมลและโซเชียลเน็ตเวิร์กได้ ทั้งยังแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ มีความสามารถในการจัดงานเอกสารและการสื่อสารผ่านสมาร์ทโฟน รวมถึงสามารถจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา

ด้านสังคม กฎหมาย จริยธรรม จรรยาบรรณ และความปลอดภัย หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในสถานศึกษา จัดหาเครื่องมือทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เหมาะสมกับผู้เรียน ส่งเสริมและบังคับใช้มาตรการเกี่ยวกับความปลอดภัยและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลบนเครือข่ายของสถานศึกษาจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อสุขภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา ตระหนักถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสนับสนุนและเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม

ด้านการสนับสนุน ส่งเสริม และบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสามารถในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษาให้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษาได้จริงตรงตามนโยบาย มีการวางแผนพัฒนาการกระจายงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ ไปสู่ทุกฝ่ายงานในสถานศึกษาบูรณาการแผนกลยุทธ์ ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษาส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารใน

สถานศึกษาในการศึกษาค้นคว้าและในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประเมินผลการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา และกำหนดให้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินบุคลากรในสถานศึกษา

ความต้องการจำเป็น หมายถึง สภาพที่เป็นอยู่จริงกับสภาพที่คาดหวังหรือควรจะเป็น ซึ่งผลการประเมินความต้องการจำเป็นจะชี้ให้เห็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันที่ต้องได้รับการพัฒนา ปรับปรุงและแก้ไข

ศตวรรษที่ 21 หมายถึง ระยะเวลาในปัจจุบันซึ่งตรงกับช่วง ค.ศ. 2001–2100 หรือ พ.ศ. 2544–2643

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

เพื่อความเข้าใจในการประเมินความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาและ นำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา และการประเมินความต้องการจำเป็น ดังนี้

1. องค์ประกอบสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยการศึกษาหลักการ แนวคิด และสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องในเอกสารที่มีชื่อภาษาไทยประกอบด้วยคำว่า “สมรรถนะ” “เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ไอซีที)” “ผู้บริหารสถานศึกษา” ชื่อภาษาอังกฤษประกอบด้วยคำว่า “Competency” “Information and Communication Technology (ICT)” “School Administrators” เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายระเบียบข้อบังคับทางการศึกษาของไทย เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ประกอบของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้

สุริยา งามเจริญ (2557, หน้า 198–199) ได้ศึกษาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 กำหนดสมรรถนะด้านเทคโนโลยีการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านความเป็นผู้นำและวิสัยทัศน์ 2) ด้านการเรียนรู้และการสอน 3) ความเป็นองค์กรวิชาชีพต้นแบบและความชำนาญเชิงวิชาชีพ 4) ด้านการสนับสนุน ส่งเสริมการจัดการและการจัดการในองค์กร 5) ด้านการวัดและประเมินผล และ 6) ด้านประเด็นทางสังคม กฎหมายและจริยธรรม

สุริยา หมดทั้ง (2557, หน้า 97–114) ได้ศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียนในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า มี 2 ด้าน คือ 1) สมรรถนะด้าน ICT ขั้นพื้นฐาน และ 2) สมรรถนะด้าน ICT เพื่อการบริหารจัดการ

ปราโมทย์ วังสะอาด (2558, หน้า 186–189) ได้ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะด้านไอซีทีของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ ผลการศึกษาสรุปได้ 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ด้านการใช้ไอซีทีเพื่อการศึกษา 2) ด้านการใช้ไอซีทีเพื่อการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านไอซีที 4) ด้านการใช้ไอซีทีเพื่อการบริหารจัดการ 5) ด้านการส่งเสริม สนับสนุนและประเมินผลการใช้ไอซีที และ 6) ด้านการใช้ไอซีทีเพื่อการปฏิบัติงาน

เอกอุตม จ้ายอห์น (2558, หน้า 23) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารกับการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 กล่าวถึงสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร 3 ด้าน สอดคล้องกับ เชนนิจ ปรีเปรม (2554, หน้า 19–21) ซึ่งศึกษาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหารระบบสารสนเทศของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 โดยสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารมี 3 ด้าน คือ 1) สมรรถนะด้านความรู้ 2) สมรรถนะด้านทักษะ และ 3) สมรรถนะด้านเจตคติ

ภาณุวัฒน์ สิงห์หาญ (2558, หน้า 162–164) ได้ศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการบริการด้านการศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 และแบ่งสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ด้าน ICT 2) ด้านการพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาอย่างบูรณาการ 3) ด้านการประยุกต์ใช้ระบบ ICT เป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหาร 4) ด้านการบริหารจัดการเรื่องลิขสิทธิ์ และ 5) การพัฒนาระบบ ICT และ ด้านการสร้างสังคมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

อนุเทพ กุศลคุ้ม (2561, หน้า 39) ศึกษาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพครูสภาในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 กล่าวถึง สมรรถนะการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบไปด้วย 1) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาและการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม 2) ความสามารถในการประเมินการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อนำมาปรับปรุงการบริหารจัดการ และ 3) ความสามารถในการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา

สนธิ เต็มเมืองชัย (2562, หน้า 115–125) ได้ทำการวิจัย สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้าน ICT ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา 4.0 ภายใต้ศตวรรษที่ 21 พบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้าน ICT มี 5 คุณลักษณะสำคัญได้แก่ 1) ผู้นำทางเทคโนโลยีจากการเป็นผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ ICT 2) บรรยากาศสถานศึกษาจากการมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทางสังคม ทางอารมณ์ และทางวิชาการ ในสถานศึกษาที่ตนเป็นผู้รับผิดชอบ ในการจัดการเรียนรู้ที่ดี 3) การรู้เทคโนโลยีจากการมีความรู้ ทักษะเจตคติที่ดีและสามารถนำมาบูรณาการกับการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้เกิดความคุ้มค่า 4) การมองโลกในแง่ดีทางวิชาการจากการนำนโยบายเกี่ยวกับเทคโนโลยีการศึกษาไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ และ 5) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาจากการมีแผนปฏิบัติงาน การใช้ทักษะผู้บริหาร ของความเชื่อในประสิทธิภาพตนเอง

ชูสิกร นวลสมศรี (2563, หน้า 198–199) ศึกษาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่พึงประสงค์สำหรับการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรภาครัฐในยุคประเทศไทย 4.0 กล่าวถึงสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศว่า หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการสร้างผลงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยประกอบไปด้วย 8 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ความรู้พื้นฐานด้านเทคโนโลยี 2) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการติดต่อสื่อสาร 3) การเข้าถึงและประเมินสารสนเทศ 4) การจัดการสารสนเทศ 5) การผลิตและสร้างสรรค์สื่อสารสนเทศ 6) จรรยาบรรณในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 7) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารเพื่อประสิทธิผลของงาน และ 8) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารเพื่อการเสริมสร้างสมรรถนะในการปฏิบัติงาน

พรทิพย์ ไชยพนาพันธ์ (2564, หน้า 39–42) ศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 กล่าวถึง สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ตามแนวทางการพัฒนาทักษะของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐเพื่อปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัล มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 26 กันยายน 2560 ประกอบด้วย 1) ด้านวิสัยทัศน์ 2) ด้านการวางกลยุทธ์ 3) ด้านศักยภาพเพื่อนำการเปลี่ยนแปลง และ 4) ด้านสอนงานและมอบหมายงาน

พรวิชัย อุ่นวิเศษ (2564, หน้า 27–28) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 กล่าวถึง สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร ว่ามี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ 2) ด้านการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการสนับสนุน ส่งเสริมและการจัดการเทคโนโลยี 4) ด้านจริยธรรมกฎหมายและความปลอดภัย และ 5) ด้านความรู้และการใช้เทคโนโลยี

ประชาคมนานาชาติเพื่อเทคโนโลยีในการศึกษา (International Society for Technology in Education: ISTE, 2002, หน้า 1–2) กำหนดมาตรฐานทางเทคโนโลยีการศึกษาสำหรับผู้บริหาร ประกอบด้วย 6 มาตรฐาน ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ 2) การเรียนรู้และการสอน 3) ผลภาพและการปฏิบัติทางวิชาชีพ 4) การสนับสนุน การจัดการ และการดำเนินการ 5) การวัดผลและการประเมินผล และ 6) สังคม กฎหมาย และประเด็นทางจริยธรรม

ประชาคมนานาชาติเพื่อเทคโนโลยีในการศึกษา International Society for Technology in Education: ISTE, 2009, หน้า 1–2) กำหนดมาตรฐานทางเทคโนโลยีการศึกษาระดับชาติสำหรับผู้บริหาร (National Educational Technology Standard for Administrators: NETS–A) ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน 5 มาตรฐาน ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ 2) วัฒนธรรมการเรียนรู้ยุคดิจิทัล 3) มีความเป็นเลิศในวิชาชีพ 4) การพัฒนาอย่างเป็นระบบ และ 5) สังคมดิจิทัล

จากการสังเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้พิจารณาองค์ประกอบของสมรรถนะที่มีค่าตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป ซึ่งสรุปได้ว่า สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ด้านวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ 2) ด้านการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านความรู้และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 4) ด้านสังคม กฎหมาย จริยธรรม จรรยาบรรณ และความปลอดภัย และ 5) ด้านการสนับสนุน ส่งเสริม และบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา

2. ความหมายของความต้องการจำเป็น

สุมิล ร่องวาณิช (2558, หน้า 32-42) ได้สังเคราะห์ความหมายของความต้องการจำเป็นในหลายมุมมองไว้ ดังนี้

1) มุมมองทางจิตวิทยา เจ้าของทฤษฎีความต้องการจำเป็นในมุมมองนี้ คือ อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) โดยได้เสนอลำดับขั้นความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐาน 5 ขั้น คือ ความต้องการจำเป็นทางกายภาพ (Physiological Needs) ความต้องการจำเป็นด้านความมั่นคงปลอดภัย (Security/Safety Needs) ความต้องการจำเป็นด้านความรักและการได้เป็นเจ้าของ (Love and Belonging Needs) ความต้องการจำเป็นด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง (Esteem Needs) และความต้องการจำเป็นในการบรรลุสัจการแห่งตน (Self-actualization Needs) 2) มุมมองทางการประเมิน มีนักการประเมินได้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย แต่ที่ปรากฏชัดเจนสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มแรกให้ความหมายของความต้องการจำเป็นคือความแตกต่าง/ความขาดแคลน โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาผลต่างของสภาพที่เกิดขึ้นจริงกับสภาพที่คาดหวังอยากให้เกิด กลุ่มที่สองความต้องการจำเป็นคือประโยชน์ที่ได้รับ เป็นการนิยามเชิงวินิจฉัย (Diagnostic Need) คือการกำหนดความต้องการจำเป็นสำหรับอะไรก็ตามที่ทำให้เกิดความพอใจ (Satisfaction) และระดับความพอใจนี้ขึ้นอยู่กับบริบท (Context Dependent)

โดยสรุปแล้วนิยามเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นสามารถจำแนกได้ 2 ประเภท คือ

1. การนิยามตามโมเดลความแตกต่าง (Discrepancy Model) หมายถึง ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่มุ่งหวังกับสิ่งที่เป็นอย่างจริง นิยามนี้ยังสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก กำหนดความต้องการจำเป็นในลักษณะของความแตกต่างของผลที่เกิดขึ้น แต่ไม่ได้กำหนดว่าต้องมีความแตกต่างกันเท่าใดจึงจะถือว่าเป็นความต้องการจำเป็น กลุ่มที่สอง กำหนดความต้องการจำเป็นว่าเป็นความแตกต่างของผลที่เกิดขึ้นก็ได้หรือไม่ก็ได้ แต่เกณฑ์การพิจารณาจะเป็นความต้องการจำเป็นหรือไม่ให้พิจารณาจากประโยชน์ที่ได้รับหากความต้องการจำเป็นได้รับการตอบสนอง หรือความเสียหายหรือผลเสียที่จะเกิดขึ้นหากความต้องการจำเป็นนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง ดังนั้น การให้นิยามในแนวนั้นจะสะท้อนถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งหากไม่ได้รับการตอบสนองจะทำให้เกิดสถานะที่ไม่พึงประสงค์ขึ้นการนิยามตามโมเดลนี้ Scriven เรียกว่า Performance Needs

2. การนิยามตามโมเดลการแก้ปัญหา (Solution Model) หมายถึง สิ่งที่ต้องการและจำเป็นต้องทำให้ได้ หรือทำให้เกิด หรือทำให้มี หากไม่ได้รับจะอยู่ในสถานะที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งการนิยามตามโมเดลนี้ความต้องการจำเป็นไม่จำเป็นต้องกำหนดในรูปของความแตกต่างเสมอไป แต่สามารถกำหนดเป็นสิ่งที่หากไม่ได้รับการตอบสนองจะทำให้เกิดสถานะที่ไม่พึงประสงค์ขึ้น หรือสิ่งที่แสดงให้เห็นแล้วว่ามีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ซึ่งจะต้องเสริมให้กับส่วนที่ขาดหายไปให้มีความสมบูรณ์ขึ้น นิยามตามโมเดลการแก้ปัญหานี้ Scriven เรียกว่า Treatment Needs นิยามนี้ชี้ให้เห็นว่าการประเมินความต้องการจำเป็นต้องสามารถระบุแนวทางการแก้ปัญหาซึ่งจะเป็นสิ่งทดรอง (Treatment) ที่ควรนำมาใช้ในการพัฒนางาน

สรุปได้ว่า ความต้องการจำเป็นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การนิยามตามโมเดลความแตกต่าง (Discrepancy Model) ซึ่งเป็นความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่จริงกับสภาพที่คาดหวังหรือควรจะเป็น ผลการประเมินความต้องการจำเป็นจะชี้ให้เห็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันที่ต้องได้รับการพัฒนา ปรับปรุงและแก้ไข

3. ความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็น

มีผู้ให้ความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็นไว้ ดังนี้

สุบิน ยूरรัช (2554, หน้า 34) ให้ความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็นว่าเป็นกระบวนการของการวิเคราะห์ช่องว่างหรือความแตกต่าง (Gap/Discrepancy Analysis) ระหว่างสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็น และมีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นว่า ความต้องการจำเป็นอะไรสำคัญก่อนหลัง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

วิตกิน (Witkin, 1984 อ้างถึงใน สุมิล ร่องวาณิช, 2558, หน้า 60) ให้ความหมายไว้ว่าการประเมินความต้องการจำเป็น คือกระบวนการที่เป็นระบบซึ่งใช้เพื่อกำหนดความแตกต่างระหว่างสภาพที่มุ่งหวังกับสภาพที่เป็นอยู่จริง ส่วนใหญ่จะเน้นที่ความแตกต่างของผลลัพธ์ (Outcome Gap) จากนั้นมีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต่างนั้น แล้วเลือกความต้องการจำเป็นที่สำคัญมาแก้ไข

สุมิล ร่องวาณิช (2558, หน้า 62) กล่าวว่า การประเมินความต้องการจำเป็นเป็นกระบวนการประเมินเพื่อกำหนดความแตกต่างของสภาพที่เกิดขึ้นกับสภาพที่ควรจะเป็น โดยระบุสิ่งที่ต้องการให้เกิดว่ามีลักษณะเช่นใด และประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นจริงว่ามีลักษณะเช่นใด จากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ประเมินและสิ่งที่เกิดขึ้นจริงว่าสมควรเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง การประเมินความต้องการจำเป็นทำให้ได้ข้อมูลที่น่าไปสู่การเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษา หรือการเปลี่ยนแปลงผลที่เกิดขึ้นปลายทาง การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการประเมินความต้องการจำเป็นจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์และเป็นการเปลี่ยนแปลงทางบวก

โดยสรุป การประเมินความต้องการจำเป็น หมายถึง กระบวนการที่เป็นระบบในการหาความแตกต่างระหว่างสภาพที่ควรจะเป็นกับสภาพที่เป็นอยู่จริงและจัดลำดับความสำคัญเพื่อระบุความต้องการจำเป็น

4. ความสำคัญของการประเมินความต้องการจำเป็น

การวางแผนการทำงานจะต้องเริ่มที่การประเมินบริบท เพื่อให้เข้าใจสภาพที่เป็นอยู่ของหน่วยงานและรู้ความต้องการของหน่วยงานว่าจำเป็นต้องได้รับการตอบสนองในด้านใด การดำเนินงานดังกล่าวจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่ช่วยในการทำงาน ด้วยเหตุนี้จึงมีการพัฒนาวิธีการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อช่วยวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางการแก้ไข โดยการประเมินความต้องการจำเป็นมีความสำคัญสำหรับการวางแผนแบบครบวงจรและเป็นกระบวนการที่สำคัญและมีประโยชน์ ผลที่ได้จากการประเมินความต้องการจำเป็นเป็นข้อมูลที่สะท้อนสภาพบริบทที่เกิดขึ้นของหน่วยงาน ข้อมูลดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญที่นำไปสู่การวางแผน การกำหนดแนวทางการพัฒนาองค์กรให้สอดคล้องกับสภาพที่เกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการขององค์กร ป้องกันการสูญเสียทรัพยากร และนำมาช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานให้มีความชัดเจน มั่นใจได้ว่าวัตถุประสงค์ดังกล่าวสอดคล้องกับความต้องการขององค์กรนั้นอย่างแท้จริง นอกจากนี้การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นจะเป็นกระบวนการที่ช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่กำหนด (สุวิมล ว่องวานิช, 2558, หน้า 26–29)

5. ขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็น

การใช้ประโยชน์จากผลที่ได้จากการประเมินความต้องการจำเป็น คือ การนำไปใช้ในการพัฒนาองค์กรตามหลักการบริหารองค์กรเมื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นแล้วต้องนำข้อมูลความต้องการจำเป็นมาวิเคราะห์ เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นนั้น ๆ จากนั้นจึงทำการศึกษาริธีการแก้ไขปัญหา และผลกระทบที่ตามมาเพื่อจะได้กำหนดแผนงานที่หน่วยงานต้องดำเนินการจัดทำให้สำเร็จเพื่อสนองความต้องการจำเป็นให้ครบถ้วน ดังนั้น กระบวนการประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์จึงประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ 1) การระบุความต้องการจำเป็น (Needs Identification) 2) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Analysis) เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุ และ 3) การกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาความต้องการจำเป็น (Need Solution) ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะนำไปกำหนดความต้องการจำเป็นที่ต้องได้รับการแก้ไข ในทางปฏิบัติขอบเขตของการประเมินความต้องการจำเป็นอาจดำเนินการเพียงบางส่วน ไม่ครบทั้ง 3 กิจกรรม ขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็นจึงขึ้นอยู่กับประเด็นคำถามและขอบเขตของการวิจัย (สุวิมล ว่องวานิช, 2558, หน้า 79)

สุวิมล ว่องวานิช (2558, หน้า 107) กล่าวว่าในการประเมินความต้องการจำเป็นโดยทั่วไปมีขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการประเมินความต้องการจำเป็น อธิบายเหตุผลที่จำเป็นต้องทำการประเมินความต้องการจำเป็น
2. กำหนดองค์กรหรือบุคคลที่ต้องการระบุความต้องการจำเป็น เนื่องจากความต้องการจำเป็นมีหลายระดับ ผู้รับผิดชอบในการประเมินความต้องการจำเป็นต้องกำหนดว่าความต้องการจำเป็นนั้นเป็นของผู้รับบริการ ผู้ให้บริการ หรือเป็นทรัพยากรที่ต้องการในทางการศึกษา
3. กำหนดเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นที่ต้องการประเมิน เช่น ความต้องการจำเป็นด้านการพัฒนาบุคลากร เป็นต้น
4. ออกแบบการประเมินความต้องการจำเป็น
 - 4.1 กำหนดผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการประเมินความต้องการจำเป็น เนื่องจากผู้เกี่ยวข้องกับการทำงานมีหลายกลุ่ม ในทางการศึกษามีทั้งนักเรียน อาจารย์ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง เป็นต้น
 - 4.2 กำหนดวิธีการประเมินความต้องการจำเป็น วิธีการประเมินความต้องการจำเป็นมีหลายวิธี ผู้ที่รับผิดชอบต้องมีการพิจารณาว่าวิธีการใดที่มีความเหมาะสมควรนำมาใช้ในการประเมิน โดยมีเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือก ได้แก่ ลักษณะของความต้องการจำเป็น กลุ่มเป้าหมายที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูล ระยะเวลา ทรัพยากรที่มีอยู่
 - 4.3 กำหนดผู้ให้ข้อมูลและเครื่องมือประเมินความต้องการจำเป็น ผู้ให้ข้อมูลเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็น และเครื่องมือที่ใช้ในการวัดความต้องการจำเป็นนั้นว่าสำคัญมากต่อการได้ความต้องการจำเป็นที่ถูกต้องเหมาะสม ผู้ที่สร้างหรือจัดหาเครื่องมือต้องทำความเข้าใจว่าข้อมูลที่ต้องการคืออะไร การนิยามความหมายของความต้องการจำเป็นส่งผลต่อข้อมูลที่ต้องการจัดเก็บ
 - 4.4 กำหนดวิธีการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล วิธีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นไม่ได้แตกต่างไปจากการเก็บข้อมูลการวิจัยหรือการประเมินอื่น แต่การวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินความต้องการจำเป็นให้ความสำคัญ

กับการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ดังนั้น สถิติหรือเทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นจึงเน้นที่การจัดลำดับความสำคัญ

4.5 กำหนดวิธีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น การทำการประเมินความต้องการจำเป็นจะถือว่าสิ้นสุดสมบูรณ์ต่อเมื่อมีการระบุความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญที่สุด เทคนิควิธีที่ใช้ในการจัดลำดับจึงนับว่ามีความสำคัญ

4.6 กำหนดแนวทางเพื่อจัดความต้องการจำเป็น งานในขั้นตอนนี้คือ การวิเคราะห์หาสาเหตุผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากความต้องการจำเป็นนั้น ๆ

เนื่องจากการใช้ประโยชน์จากผลที่ได้จากการประเมินความต้องการจำเป็นคือการนำไปใช้ในการพัฒนาองค์กรตามหลักการบริหารองค์กรเมื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นแล้วต้องนำข้อมูลความต้องการจำเป็นมาวิเคราะห์ เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นนั้น ๆ จากนั้นจึงทำการศึกษาวิธีการแก้ไขปัญหา และผลกระทบที่ตามมาเพื่อจะได้กำหนดแผนงานที่หน่วยงานต้องดำเนินการจัดทำสำเร็จเพื่อสนองความต้องการจำเป็นให้ครบถ้วน ดังนั้น กระบวนการประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์จึงประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ 1) การระบุความต้องการจำเป็น (Needs Identification) 2) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Analysis) เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุ และ 3) การกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาความต้องการจำเป็น (Need Solution) ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะนำไปกำหนดความต้องการจำเป็นที่ต้องได้รับการแก้ไข ในทางปฏิบัติขอบเขตของการประเมินความต้องการจำเป็น อาจดำเนินการเพียงบางส่วน ไม่ครบทั้ง 3 กิจกรรม ขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็นจึงขึ้นอยู่กับประเด็นคำถามและขอบเขตของการวิจัย (สุวิมล ว่องวานิช, 2558, หน้า 79)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการประเมินความต้องการจำเป็นดังนี้ กำหนดจุดมุ่งหมาย กำหนดองค์กรหรือบุคคลที่ต้องการระบุความต้องการจำเป็น กำหนดเนื้อหาสาระ กำหนดผู้ให้ข้อมูลและเครื่องมือประเมิน กำหนดวิธีการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล และกำหนดวิธีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

6. การจัดลำดับความสำคัญ

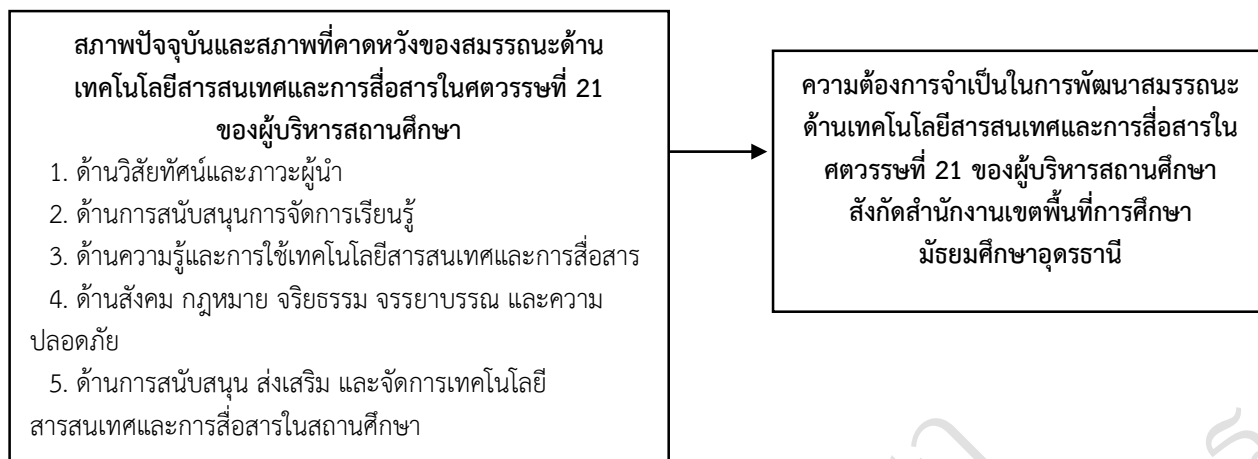
การจัดลำดับความสำคัญ (Priority Setting) ของความต้องการจำเป็นเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการระบุความต้องการจำเป็น การวิเคราะห์สาเหตุ และการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะทำให้การประเมินความต้องการจำเป็นมีความสมบูรณ์สามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์หาสาเหตุและวิธีการแก้ไขต่อไป การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เป็นการศึกษาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นแต่ละประเด็น จากนั้นนำความต้องการจำเป็นมาจัดลำดับ (Sort) ตั้งแต่ความสำคัญมากไปหาน้อย (สุวิมล ว่องวานิช, 2558, หน้า 263)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นโดยใช้วิธีดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index: PNI) แบบปรับปรุง เป็นสูตรที่ปรับปรุงจากสูตร PNI ดั้งเดิม โดย นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช เป็นวิธีการที่หาค่าผลต่างของสภาพที่คาดหวัง (I) กับสภาพปัจจุบัน (D) แล้วหารด้วยค่า D เพื่อควบคุมขนาดความต้องการจำเป็นให้อยู่ในพิสัยที่ไม่มีช่วงกว้างมากเกินไปและให้ความหมายเชิงเปรียบเทียบ เมื่อใช้ระดับของสภาพที่เป็นอยู่เป็นฐานในการคำนวณอัตราการพัฒนาเข้าสู่สภาพที่คาดหวังของกลุ่ม ซึ่งมีสูตรในการคำนวณ ดังนี้ (สุวิมล ว่องวานิช, 2558, หน้า 279)

$$PNI_{\text{modified}} = (I - D)/D$$

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และประเมินความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยผู้วิจัยสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังภาพ

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ซึ่งปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2565 จาก 63 โรงเรียน จำนวน 2,410 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี, 2565, หน้า 5)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ซึ่งปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2565 จาก 63 โรงเรียน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่ และ มอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560, หน้า 87) ได้กลุ่มตัวอย่าง 331 คน โดยใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) โดยสร้างและพัฒนาขึ้นจากการศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 40 ข้อ

โดยมีดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาในการวิจัยตั้งแต่ 0.60–1.00 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน ตั้งแต่ 0.43–0.88 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามสภาพที่คาดหวัง ตั้งแต่ 0.54–0.92 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน เท่ากับ 0.98 และแบบสอบถามสภาพที่คาดหวัง เท่ากับ 0.99 ตามลำดับ

วิธีรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการขอการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
2. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาในสังกัด

3. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีถึงผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์
4. ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถาม จำนวน 331 ฉบับ ทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ และทางเทคโนโลยีดิจิทัลไปยังครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
5. ผู้วิจัยติดตามเครื่องมือแบบสอบถามเพื่อการวิจัยที่ได้รับการตอบคำถามเสร็จเรียบร้อยแล้วด้วยวิธีการสื่อสารทางเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารและเทคโนโลยีดิจิทัล
6. ผู้วิจัยได้รับผลการตอบแบบสอบถามคืนมาทุกฉบับครบถ้วน และตรวจสอบความถูกต้อง สามารถนำไปวิเคราะห์ข้อมูลได้ จำนวน 331 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences: SPSS) ตามรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไป ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษามาแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 66.77) ส่วนมากมีอายุ 31–40 ปี (ร้อยละ 39.88) วุฒิมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 50.15) มีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ระหว่าง 5–10 ปี (ร้อยละ 46.83) และปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (ร้อยละ 29.91)

2. ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 2 ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลผล (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 103) กำหนดเกณฑ์แปลผลเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51–4.50 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51–3.50 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51–2.50 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00–1.50 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. นำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามตอนที่ 2 เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี มาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Analysis) เพื่อวิเคราะห์สาเหตุที่นำไปสู่การเกิดความต้องการจำเป็นนั้น ๆ เทคนิคการวิเคราะห์การประเมินความต้องการจำเป็นที่เป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายคือ $PNI_{Modified}$ คือ เป็นสูตรที่ปรับปรุงโดยนงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ร่องวาณิช เป็นวิธีการหาผลต่างของ $(I - D)$ แล้วหารด้วยค่า D เพื่อควบคุมขนาดของความต้องการจำเป็นให้อยู่ในพิสัยช่วงที่ไม่กว้างมากเกินไปและให้ความหมายเชิงเปรียบเทียบเมื่อใช้ระดับของสภาพที่เป็นอยู่เป็นฐานในการคำนวณอัตราการพัฒนาเข้าสู่สภาพที่คาดหวังของกลุ่ม (สุวิมล ร่องวาณิช, 2558, หน้า 279) สูตร $PNI_{Modified} = (I - D) / D$

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ทั้ง 5 ด้าน คือ

- 1) ด้านวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ
- 2) ด้านการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้
- 3) ด้านความรู้และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- 4) ด้านสังคม กฎหมาย จริยธรรม จรรยาบรรณ และความปลอดภัย และ
- 5) ด้านการสนับสนุน ส่งเสริม และจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงผล ดังตาราง 1

ตาราง 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ในภาพรวม

สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง			PNI	ลำดับความต้องการจำเป็น
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1. ด้านวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ	3.51	0.81	มาก	4.92	0.28	มากที่สุด	0.401	2
2. ด้านการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้	3.56	0.77	มาก	4.92	0.27	มากที่สุด	0.382	5
3. ด้านความรู้และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	3.53	0.79	มาก	4.92	0.27	มากที่สุด	0.393	3
4. ด้านสังคม กฎหมาย จริยธรรม จรรยาบรรณ และความปลอดภัย	3.50	0.84	ปานกลาง	4.93	0.24	มากที่สุด	0.408	1
5. ด้านการสนับสนุน ส่งเสริม และจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา	3.57	0.77	มาก	4.94	0.23	มากที่สุด	0.383	4
โดยรวม	3.53	0.81	มาก	4.93	0.27	มากที่สุด	0.393	

จากตาราง 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$) เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากเกือบทุกด้าน ยกเว้น ด้านสังคม กฎหมาย จริยธรรม จรรยาบรรณ และความปลอดภัย ($\bar{X} = 3.50$) อยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่คาดหวังของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.93$) พิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านการสนับสนุน ส่งเสริม และจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.94$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านสังคม กฎหมาย จริยธรรม จรรยาบรรณ และความปลอดภัย ($\bar{X} = 4.93$) ด้านวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ ($\bar{X} = 4.92$) โดยด้านการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.92$) และด้านความรู้และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ($\bar{X} = 4.92$) ตามลำดับ

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานีโดยรวม ($PNI_{Modified} = 0.393$) ลำดับความต้องการจำเป็นลำดับที่ 1 คือ ด้านสังคม กฎหมาย จริยธรรม จรรยาบรรณ และความปลอดภัย ($PNI_{Modified} = 0.408$) ลำดับที่ 2 คือ ด้านวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ ($PNI_{Modified} = 0.401$) ลำดับที่ 3 คือ ด้านความรู้และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ($PNI_{Modified} = 0.393$) ลำดับที่ 4 คือ ด้านการสนับสนุน ส่งเสริม และจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา ($PNI_{Modified} = 0.383$) และลำดับที่ 5 คือ ด้านการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ($PNI_{Modified} = 0.382$) ตามลำดับ

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

จากผลการศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานีโดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี มีการดำเนินการตามจุดเน้นกระทรวงศึกษาธิการในด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในส่วนของ ICT (Information and Communication Technologies) เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ตลอดจนมีการจัดการองค์ความรู้และ

ยกระดับทักษะที่จำเป็น เน้นพัฒนาความรู้และสมรรถนะ ด้าน Digital Literacy สอดคล้องกับที่ ภาณุวัฒน์ สิงห์หาญ (2558, หน้า 158) ได้ศึกษา สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการบริการด้านการศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการศึกษา พบว่า ระดับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการบริการด้านการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคดิจิทัลจากทางเขตพื้นที่การศึกษาอย่างสม่ำเสมอ และสถานศึกษามีความพร้อมในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ผลการศึกษาสอดคล้องกับ อัจฉรา พัทธเกษม (2559, หน้า 166) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอคลองขลุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอคลองขลุง ผลการวิจัย พบว่า สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับที่ อนุชา พลสุต (2560, หน้า 256) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการบริหารระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดหนองบัวลำภู ที่ศึกษาระดับสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตจังหวัดหนองบัวลำภู อยู่ในระดับมากเช่นกัน

2. สภาพที่คาดหวังของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารในสถานศึกษาในการศึกษาค้นคว้าและในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งยังต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษาได้จริงตรงตามนโยบาย สอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดในแผนงาน ต้องศึกษาวางแผนพัฒนา การกระจายงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ ไปสู่ทุกฝ่ายงานในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสามารถบูรณาการแผนกลยุทธ์ด้านการจัดการเทคโนโลยีและการสื่อสารในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับแผนงานและนโยบายด้านอื่น ๆ และพัฒนาระบบการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษาให้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับที่ สุริยา งามเจริญ (2557, หน้า 49) กล่าวถึงสมรรถนะด้านสนับสนุนส่งเสริมและการจัดการในองค์กร คือ ความสามารถในการส่งเสริมบูรณาการเทคโนโลยีการศึกษาภายใต้ระบบการบริหารงานของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องพัฒนาระบบการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีการศึกษาให้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ใช้เทคโนโลยีการศึกษาได้จริงตรงตามนโยบาย และสอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดในแผนงาน วางแผนพัฒนาการกระจายงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ ไปสู่ทุกฝ่ายงานในสถานศึกษา บูรณาการแผนกลยุทธ์ด้านการจัดการเทคโนโลยีการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนงานและนโยบายด้านอื่น ๆ และปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้รองรับเทคโนโลยีใหม่ ทั้งยังสอดคล้องกับ พรภวิชัย อุ่นวิเศษ (2564, หน้า 35) ที่กล่าวถึงสมรรถนะด้านการสนับสนุน ส่งเสริมและการจัดการเทคโนโลยีว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการพัฒนาระบบการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีการศึกษาให้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ใช้เทคโนโลยีการศึกษาได้จริงตรงตามนโยบายและสอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดในแผนงาน วางแผนพัฒนาการกระจายงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ ไปสู่ทุกฝ่ายงานในสถานศึกษา บูรณาการแผนกลยุทธ์ด้านการจัดการเทคโนโลยีการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนงานและนโยบายด้านอื่น ๆ และปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้รองรับเทคโนโลยีใหม่ และสอดคล้องกับ พรทิพย์ ไชยพนาพันธ์ (2564, หน้า 39) ที่กล่าวถึงสมรรถนะด้านความสามารถส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา หมายถึงความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการสนับสนุนส่งเสริมการจัดทำแผนการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีการพัฒนา ผลิตภัณฑ์การเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประเมินผลการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศโดยสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้สื่อเทคโนโลยีในการศึกษาค้นคว้าและในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพิ่มศักยภาพขีดความสามารถในการแข่งขัน

3. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานีลำดับที่ 1 คือ ด้านสังคม กฎหมาย จริยธรรม จรรยาบรรณ และความปลอดภัย ทั้งนี้เนื่องมาจากในปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่รวดเร็วและแพร่หลาย ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความตระหนักถึงการใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้วยความรอบคอบ มีความรับผิดชอบต่องาน ไม่ขัดต่อกฎหมาย จริยธรรม และจรรยาบรรณ ผู้บริหารสถานศึกษารู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา ต้องแสดงนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และการ

คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง รวมถึงต้องสนับสนุนและเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม สอดคล้องกับที่ สุริยา งามเจริญ (2557, หน้า 54) กล่าวถึงสมรรถนะด้านสังคม กฎหมาย และจริยธรรม คือ ความสามารถในการปฏิบัติและการบริหารงานการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้วยความรอบคอบและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารและจริยธรรม โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องจัดหาเครื่องมือทางเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผู้เรียนทุกคน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมและบังคับใช้มาตรการเกี่ยวกับความปลอดภัยและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลบนเครือข่ายของสถานศึกษา จัดให้มีสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่ปลอดภัยต่อสุขภาพในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ในการนำเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาไปใช้ในสถานศึกษา และมีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบาย กฎหมายลิขสิทธิ์ ทั้งยังสอดคล้องกับ ภาณุวัฒน์ สิงห์หาญ (2558, หน้า 162–164) ที่กล่าวถึงด้านจริยธรรมกฎหมาย และความปลอดภัย ว่าเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเรื่องลิขสิทธิ์และการพัฒนาระบบ ICT ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรให้ความรู้แก่ครูและนักเรียนเกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และร่วมมือกับหน่วยงานให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้ ICT ให้กับทางโรงเรียน และยังสอดคล้องกับที่ พรวิเศษ อุณิเศษ (2564, หน้า 37) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารกับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 และกล่าวถึงสมรรถนะด้านจริยธรรม กฎหมาย และความปลอดภัยว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องจัดหาเครื่องมือทางเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผู้เรียนทุกคนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมและบังคับใช้มาตรการเกี่ยวกับความปลอดภัยและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลบนเครือข่ายของสถานศึกษา จัดให้มีสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่ปลอดภัยต่อสุขภาพในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายลิขสิทธิ์และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในการนำเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาไปใช้ในสถานศึกษา และมีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบายกฎหมายลิขสิทธิ์

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี องค์ความรู้ใหม่ที่ผู้วิจัยได้รับคือการใช้ประโยชน์จากผลที่ได้จากการประเมินความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ลำดับความต้องการจำเป็นลำดับที่ 1 คือ ด้านสังคม กฎหมาย จริยธรรม จรรยาบรรณ และความปลอดภัย ลำดับที่ 2 คือ ด้านวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ ลำดับที่ 3 คือ ด้านความรู้และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ลำดับที่ 4 คือ ด้านการสนับสนุน ส่งเสริม และจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา และลำดับที่ 5 คือ ด้านการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งความต้องการจำเป็นที่ได้จะนำไปใช้ในการพัฒนาองค์กร ตามหลักการบริหารองค์กร เมื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นแล้วผู้วิจัยต้องนำข้อมูลความต้องการจำเป็นมาวิเคราะห์ เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นนั้น ๆ แล้วทำการศึกษาวิธีการแก้ไขปัญหามาเพื่อทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ตามลำดับการประเมินความต้องการจำเป็น

สรุป

ในการวิจัย เรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี พบว่า

1. สภาพปัจจุบันของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานีโดยรวมอยู่ในระดับมาก
2. สภาพที่คาดหวังของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
3. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยรวมมีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ค่าดัชนีลำดับความสำคัญ

เรียงตามลำดับดังนี้ ลำดับแรก คือ ด้านสังคม กฎหมาย จริยธรรม จรรยาบรรณ และความปลอดภัย ลำดับที่สอง คือ ด้านวิสัยทัศน์ และภาวะผู้นำ ลำดับที่สาม คือ ด้านความรู้และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ลำดับที่สี่ คือ ด้านการสนับสนุน ส่งเสริม และจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา และลำดับที่ห้า คือ ด้านการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย เรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารใน ศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย พบว่า ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารใน ศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ด้านที่ต้องการให้เกิดขึ้นหรือต้องการ พัฒนาสูงสุด คือ ด้านสังคม กฎหมาย จริยธรรม จรรยาบรรณ และความปลอดภัย ซึ่งควรส่งเสริมสนับสนุนหรืออบรมพัฒนาผู้บริหาร สถานศึกษาให้รู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง แสดงนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ตระหนักถึงการให้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติที่ เกี่ยวข้อง และสนับสนุนและเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี จึงควรมี การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาตนเอง ตลอดจนพัฒนาการบริหารการศึกษาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). *การนำองค์การและเทคโนโลยีการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูลีกร นวลสมศรี. (2563). สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่พึงประสงค์สำหรับการปฏิบัติงานของบุคลากร องค์กรภาครัฐในยุค ประเทศไทย 4.0. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 12(2), 194–206.
- นิทัศน์ ศิริโชติรัตน์. (2560). *หลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *หลักการวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- _____. (2560). *หลักการวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปราโมทย์ วังสะอาด. (2558). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วิทยานิพนธ์ ปรัช.ด. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*.
- พรทิพย์ ไชยพนาพันธ์. (2564). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1*. สารนิพนธ์ ค.ม. อุดรดิตถ์: มหาวิทยาลัย ราชภัฏอุดรดิตถ์.
- พรภวิชัย อุ่นวิเศษ. (2564). *ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารกับประสิทธิผลการบริหารงาน วิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร.
- ภาณุวัฒน์ สิงห์หาญ. (2558). สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อสนับสนุนการ บริหารจัดการและการบริการด้านการศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 38(2), 158–166.
- สนธิ์ เต็มเมืองชัย. (2562). สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้าน ICT ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา 4.0 ภายใต้ ศตวรรษที่ 21. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 17(2), 115–125.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี. (2565). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี*. อุดรธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง (พ.ศ. 2560 – 2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุบิน ยุระรัช. (2554). แนวคิดเกี่ยวกับการสังเคราะห์งานประเมินความต้องการจำเป็น. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 13(2), 31–50.
- สุริยา งามเจริญ. (2557). *สมรรถนะด้านเทคโนโลยีการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจฉรา พยัคฆ์เกษม. (2559). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอคลองขลุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- อนุชา พลสุด. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการบริหารระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดหนองบัวลำภู. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 11(3), 255–265.
- อนุเทพ กุศลคุ้ม. (2561). *สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพครูสภาในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. ชัยภูมิ: มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- เอกอุตม์ จ้ายอ. (2558). *ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารกับการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- International Society for Technology in Education. (2002). *National educational technology standards for administrators*. Retrieved from http://www.iste.org/docs/pdfs/nets-for-administrators-2002_en.pdf. April 29th, 2021.
- _____. (2009). *ISTE Standards administrators*. Retrieved from <https://www.iste.org/standards/for-administrators>. April 29th, 2021.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

บทวิพากษ์และทางเลือกอุดมการณ์การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก THE CRITIQUE AND ALTERNATIVE IDEOLOGY TOWARD THE EASTERN ECONOMIC CORRIDOR (EEC) DEVELOPMENT

มนัส พัฒนผล^{1*} ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์² และ จำลอง แสนเสนาะ²

Manas Phattanapol^{1*}, Chaiyon Praditsil² and Chamlong Sansanoh²

¹สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี 22000

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี 22000

¹Program in Interdisciplinarity of Sustainable Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi 22000, Thailand

²Faculty of Humanities and Social Sciences, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi 22000, Thailand

*Corresponding Author: Email: mhato0_13@hotmail.com

รับบทความ 23 ธันวาคม 2566 แก้ไขบทความ 5 มีนาคม 2567 ตอรับบทความ 13 มีนาคม 2567 เผยแพร่บทความ ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิพากษ์อุดมการณ์การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก และเสนอแนะอุดมการณ์ทางเลือกเพื่อสร้างความยั่งยืนของการพัฒนาภาคตะวันออก วิธีวิทยาการวิจัย ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแนวสหวิทยาการแบบข้ามพ้นสาขา โดยเน้นวิธีวิทยาการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ วิธีดำเนินการวิจัยอาศัยการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ผลการวิจัย 1) การวิพากษ์อุดมการณ์การพัฒนาการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก พบว่า เสรีนิยมใหม่ในฐานะอุดมการณ์ภายนอกมีบทบาทจำกัดในการพัฒนาการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ขณะเดียวกัน ข้อวิพากษ์อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่กับการพัฒนาการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก พบว่า มีเบื้องหลังการทำงานที่มุ่งตอบสนองการพัฒนาแบบทุนนิยมผ่านการให้ความชอบธรรมในการผลิตซ้ำระบบทุนนิยม โดยมีเป้าหมายเพื่อการสะสมทุนและสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นการพัฒนามีลักษณะของความเหลื่อมล้ำมุ่งกระจายผลประโยชน์ให้กับชนชั้นนำกลุ่มน้อยที่เป็นกลุ่มทุนหลักจตุภาคี ขณะที่ ชาวบ้านซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่เป็นผู้เสียประโยชน์จากการพัฒนา 2) ข้อเสนอแนะอุดมการณ์ทางเลือกเพื่อสร้างความยั่งยืนของการพัฒนาภาคตะวันออก พบว่า อุดมการณ์และยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เอื้อประโยชน์ให้กับประชาชนและชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ อุดมการณ์ชุมชนนิยมเชิงนิเวศสังคมและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นความยุติธรรมเชิงนิเวศ ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นความเท่าเทียมในการกระจายผลการพัฒนา ยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยการเสริมพลังชุมชน ซึ่งอุดมการณ์และยุทธศาสตร์การพัฒนาตามแนวทางดังกล่าวนี้ จะเป็นการพัฒนาแบบคู่ขนานไปกับการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

คำสำคัญ: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์, ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก, อุดมการณ์การพัฒนา

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) critique the ideologies of the Eastern Economic Corridor (EEC) development, and propose alternative ideologies for building sustainable development in the Eastern Region. The research methodology was based on a qualitative and interdisciplinary approach and critical discourse analysis method. Data collection was derived from document inquiries and in-depth interviews.

The research findings were as follows: 1) The critique of the ideologies regarding the EEC development found that neoliberalism, as an external ideology, played a limited role in the EEC development process; on the other hand, applying a neoliberal critique to the ideologies showed that the project was primarily focused on

capitalist development. This involved legitimizing capitalism-based reproduction through capital accumulation and economic growth, which often benefited a minority group of elites within a quadruple system. Consequently, this approach contributed to economic inequality, with negative impacts and disadvantages of capitalism affecting a much larger number of people in the society; and 2) Recommendations for alternative ideologies to support sustainable development in the Eastern Region suggest that the ideologies and developmental strategies benefiting public and local communities include social- ecological communitarianism and developmental strategies emphasizing community participation, ecological justice, equality of outcomes, and community empowerment, all of which could serve as guidelines for the EEC development.

Keywords: Critical Discourse Analysis, Eastern Economic Corridor, Developmental Ideology

บทนำ

การพัฒนาให้ทันสมัย (Modernization) เริ่มก่อตัวและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศไทยนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง หลังการยึดอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาภายใต้การอุปถัมภ์จากสหรัฐอเมริกาและการขึ้นของธนาคารโลก ส่งผลให้เศรษฐกิจและสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางทุนนิยมอุตสาหกรรมมากขึ้น (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์, 2563, หน้า 197; วิทยากร เชียงกุล, 2548, หน้า 25-28 ; ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2527, หน้า 196) สามารถแบ่งยุคการพัฒนาได้ดังนี้

ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมของไทย ช่วง พ.ศ. 2503-2524 เป็นยุคของการเริ่มต้นใช้อุตสาหกรรมที่เป็นตัวจักรสำคัญของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า เพื่อตอบสนองต่อความต้องการภายในประเทศ โดยมุ่งเน้นทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth Theory) ภายใต้ฐานคิดความเชื่อที่ว่า หากมีการเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ประชาชน จะสามารถนำไปสู่การพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองและตัวบุคคลได้โดยธรรมชาติ สำหรับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ดังกล่าว มีการเริ่มต้นในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ด้วยการผลิตประเภทอุตสาหกรรมขนาดเบา เช่น โรงงานทอผ้า โรงงานฟอกหนัง เป็นต้น ซึ่งรัฐเข้ามาคุ้มครองโดยการใช้นโยบายทดแทนทางภาษีอากรด้วยการควบคุมการนำเข้าจากต่างประเทศ ผลจากการดำเนินการดังกล่าว ได้เกิดข้อจำกัดของตลาด คือ มีจุดอ่อนตรงที่ตลาดภายในประเทศไทยคับแคบมากเกินไป ยังผลทำให้ในเวลาต่อมาเกิดปัญหาการขาดทุนจากการนำเข้าเครื่องจักรกลและวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิต รวมถึงปัญหาการกระจุกตัว การเกิดชุมชนแออัด และการกระจายรายได้ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และชัยณรงค์ เครือนวน, 2549, หน้า 22-23)

จากข้อจำกัดของการพัฒนาดังกล่าวข้างต้น ในปี พ.ศ.2525 จึงเกิดแนวคิดการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกขึ้นมาในภาคตะวันออก โดยมีเป้าหมายในการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมไปยังต่างประเทศ ซึ่งรัฐเองพยายามกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนในรูปแบบเชิงนโยบาย กรณีดังกล่าวนี้ สามารถสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมได้จากโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกหรืออีสเทิร์นซีบอร์ด (Eastern Seaboard: ESB) ที่เกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้ประกาศนโยบายเพิ่มสิทธิประโยชน์ให้แก่สินค้าอุตสาหกรรมหลายประการ เช่น การยกเลิกภาษีนำเข้าวัตถุดิบ การนำแรงงานต่างชาติเข้ามาทำงานในสถานประกอบการ การโอนเงินผลกำไรออกนอกประเทศ และการอนุญาตให้บริษัทมีที่ดินเป็นของตนเอง เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว ยังมีการกำหนดเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นประเทศกึ่งอุตสาหกรรมในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 และเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ควบคู่ไปกับการวางบทบาทให้พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกเป็นฐานอุตสาหกรรมใหม่ของประเทศ เนื่องจากเมื่อพิจารณาภาพรวมทางภูมิศาสตร์ของภาคตะวันออกแล้ว จะพบว่า เป็นพื้นที่ที่มีข้อได้เปรียบด้านทรัพยากรธรรมชาติและโครงสร้างพื้นฐาน (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และชัยณรงค์ เครือนวน, 2549, หน้า 23; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2526, หน้า 11-12) ทั้งนี้ การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกในภาคตะวันออกในโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด ได้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือระยะที่ 1 เริ่มจากปี พ.ศ. 2525-2537 มีเป้าหมายการดำเนินการในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ส่วนระยะที่ 2 เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538-2548 เป็นการขยายผลเชิงปริมาณของพื้นที่ดำเนินการให้มากยิ่งขึ้น โดยความพยายามขยายพื้นที่ให้เต็มทั้ง 8 จังหวัดในภาคตะวันออก (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และชัยณรงค์ เครือนวน, 2549, หน้า 24-25; ชัยณรงค์ เครือนวน, 2550)

โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) เป็นโครงการพัฒนาต่อยอดจากโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก (ESB) มีชื่อเรียกเป็นทางการตามกฎหมายว่า “เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก” เป็นนโยบายหลักของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่มุ่งไปสู่เป้าหมายให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เพื่อก้าวสู่ประเทศพัฒนาแล้ว (ชัยยงค์ ประดิษฐศิลป์, ชัยณรงค์ เครือนวน และจิตรรา สมบัติรัตนันท์, 2564, หน้า 3) ขณะเดียวกัน โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ได้กำหนดบทบาทให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจชั้นนำเพื่อรองรับอุตสาหกรรมเป้าหมาย ยุทธศาสตร์การแข่งขันและยกระดับคุณภาพของประเทศในทุกภาคส่วน ตลอดจนพัฒนาประเทศสู่การเป็นประเทศที่มีรายได้สูงภายใต้ยุทธศาสตร์ “ประเทศไทย 4.0” ให้เป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนา ซึ่งจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการ บนฐานของเทคโนโลยีสมัยใหม่และนวัตกรรม โดยเน้นการพัฒนาใน 12 อุตสาหกรรมเป้าหมาย ทั้งนี้ ยังคงมุ่งเน้นการพัฒนาเชิงพื้นที่ใน 3 จังหวัดภาคตะวันออก ได้แก่ ระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา ซึ่งแผนการพัฒนามุ่งให้ความสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ทั้งทางกายภาพและทางสังคม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ความเป็นมาของอีอีซี, 2564)

กล่าวได้ว่า โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เปรียบเสมือนตัวจักรใหม่ (New Engine of Growth) ในการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีการคาดการณ์จากกลไกรัฐว่าหากสามารถขับเคลื่อนโครงการฯ ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561–2580 อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศจะเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 5.04 ต่อปี และอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมของพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก จะเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 6.30 ต่อปี ขณะเดียวกัน จะมีการจ้างงานเพิ่มขึ้น 1.3 ล้านคน (ชัยยงค์ เครือนวน และพิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2564, หน้า 91)

กล่าวโดยสรุปแล้ว แนวคิดของการพัฒนานับตั้งแต่โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก จนกระทั่งถึงโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกนั้น ยังคงสะท้อนแนวคิดบนพื้นฐานของการพัฒนากระแสหลักภายใต้ยุทธศาสตร์การสร้างเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth Strategy) ด้วยการรับเอาอุดมการณ์แห่งความเจริญก้าวหน้าเข้ามาพร้อมกับสร้างสมการที่เรียกว่า การพัฒนาคือความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2541, หน้า 37) กล่าวได้ว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น เป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งตอบสนองพัฒนาการของระบบทุนนิยมไทยมาโดยตลอด และเพื่อสนับสนุนพัฒนาการของระบบทุนนิยมไทย รัฐจึงต้องใช้อุดมการณ์การพัฒนาเพื่อสร้างวาทกรรมการพัฒนาที่จะนำไปสู่การสร้างชอบธรรมให้แก่ผู้นำรัฐ (Legitimacy) ตลอดจนถึงการทำให้สังคมยอมรับระบบที่ดำรงอยู่ (Legitimation)

จากการสำรวจองค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาอุดมการณ์การพัฒนา ผู้วิจัย พบว่า ยังไม่มีงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาอุดมการณ์แนววิพากษ์ ซึ่งการศึกษาอุดมการณ์แนววิพากษ์จะช่วยสร้างพรมแดนความรู้ใหม่และชี้ให้เห็นถึงอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังวาทกรรมการพัฒนา ดังนั้น ผู้วิจัย จึงต้องการจะศึกษาว่า “อุดมการณ์การพัฒนาที่อยู่เบื้องหลังระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกคืออะไรและมีบทบาทอย่างไร” นอกจากนี้ ยังต้องการที่จะวิพากษ์อุดมการณ์การพัฒนาของระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกว่า โดยเบื้องหลังแล้วเป็นอุดมการณ์ที่ยังตอบสนองพัฒนาการของระบบทุนนิยมไทยอย่างไร หลังจากนั้น จะนำเสนออุดมการณ์การพัฒนาทางเลือกอื่น ที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่และสร้างความยั่งยืนให้กับการพัฒนาภาคตะวันออกในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิพากษ์อุดมการณ์การพัฒนาของระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก
2. เพื่อเสนอแนะอุดมการณ์ทางเลือกเพื่อสร้างความยั่งยืนของการพัฒนาภาคตะวันออก

นิยามศัพท์เฉพาะ

บทวิพากษ์ หมายถึง ข้อเสนอในเชิงวิจารณ์ญาณเพื่อวิเคราะห์เบื้องหลังของอุดมการณ์หลักทางสังคมเพื่อมุ่งสลายมายาคติของอุดมการณ์หลัก และสร้างจิตสำนึกทางอุดมการณ์ใหม่ อันจะนำไปสู่การวางยุทธศาสตร์เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) หมายถึง พื้นที่ในเขตจังหวัดชลบุรี ระยองและฉะเชิงเทรา ที่รัฐกำหนดขึ้นให้เป็นพื้นที่การพัฒนาโดยการใช้อำนาจพิเศษนอกเหนือจากอำนาจตามระบบกฎหมายปกติ ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ตามความหมายนี้มีชื่อเรียกในทางกฎหมายว่า เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ หมายถึง ระบบคิดที่ให้ความสำคัญกับตลาดเป็นกลไกหลักในการที่จะตอบโจทย์ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมทั้งหมด โดยอาศัยมาตรการ นโยบายที่สำคัญ คือ การแปรรูปให้เป็นเอกชน (Privatization) การผ่อนคลายนโยบาย

ระเบียบ (Deregulation) การลดบทบาทภาครัฐในทางเศรษฐกิจ ด้วยการให้เสรีภาพในการแข่งขันของปัจเจกชน (Liberalization) การลดภาษีให้เอกชนแข่งขันได้

การผ่อนคลายกฎ ระเบียบ (Deregulation) หมายถึง การลดบทบาทภาครัฐในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงาน หรือการยกเลิก/ละเว้นกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานของระบบตลาด

ทุนข้ามชาติ หมายถึง การเข้าลงทุนของบริษัทหรือนักลงทุนต่างชาติ ในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ทั้งที่เป็น การร่วมลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม

อุดมการณ์ชุมชนนิยมเชิงนิเวศสังคม (Ideology of Social Ecological Communitarianism) หมายถึง อุดมการณ์การพัฒนาที่เอาชุมชนเป็นตัวตั้งในการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยให้ความสำคัญต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นความยุติธรรมเชิงนิเวศ ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นความเท่าเทียมในการกระจายผลการพัฒนา และยุทธศาสตร์การเสริมพลังของชุมชน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน (Community Participation) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เกี่ยวกับมาตรการหรือนโยบายการพัฒนา

ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นความยุติธรรมเชิงนิเวศ (Ecological Justice) หมายถึง ยุทธศาสตร์ที่มองว่าสิ่งมีชีวิตทุกสายพันธุ์ ไม่ใช่เฉพาะมนุษย์เท่านั้นต่างก็มีสิทธิ์ที่จะเข้าถึงสิ่งจำเป็นในชีวิตและความสุขอย่างยุติธรรม

ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นความเท่าเทียมในการกระจายผลการพัฒนา (Equality of Outcome) หมายถึง การแบ่งปันผลประโยชน์จากการพัฒนาในระหว่างกลุ่มคนและชนชั้นอย่างเสมอภาคกัน

ยุทธศาสตร์การเสริมพลังของชุมชน (Community Empowerment) หมายถึง หมายถึงกระบวนการการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อเป็นศักยภาพที่จะใช้ในการพัฒนาที่ถือเอาชุมชนเป็นตัวตั้ง

หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การสำรวจองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี ที่นำมาใช้ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้สำรวจแนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์การพัฒนา คือ อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการพัฒนา/การพัฒนากระแสหลักที่มุ่งเน้นการพัฒนาให้ทันสมัย (Modernization) แนวคิดเกี่ยวกับวาทกรรมและวาทกรรมการพัฒนา (Development Discourse) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวนิเวศวิทยาสังคม (Social Ecology) ดังมีรายละเอียด ดังนี้

Harvey ให้ทัศนะว่า เสรีนิยมใหม่ คือ โครงการทางการเมืองเพื่อกำหนดเงื่อนไขการสะสมทุนใหม่และฟื้นคืนอำนาจให้กับชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ หรือกรอบคิดเชิงวาทกรรมที่ทำให้การแสวงหาผลประโยชน์ของชนชั้นนำทุนถูกต้องชอบธรรม (เคอิลล์, คูเปอร์, โกนิงส์ และพรินโรส, 2563 หน้า 19) โดย Harvey ได้อธิบายสรุปแนวคิดเสรีนิยมใหม่ว่า เป็นการสะสมทุนผ่านการยึดทรัพย์ (Accumulation by Dispossession) ภายใต้โครงสร้างเสรีนิยมใหม่ มีลักษณะสำคัญสี่ประการ คือ 1) การทำให้ทรัพย์สินของรัฐเป็นของเอกชน (Privatization) 2) การจัดการเศรษฐกิจเชิงรัฐวานิช (Financialization and Economic Speculation) 3) การฉวยใช้โดยการใช่วิกฤต (Manipulation of Crisis) 4) การกระจายความมั่งคั่งขึ้นบนมากกว่าลงล่าง (Upward Distribution) (Harvey, 2005 อ้างถึงใน รุ่งตะวัน อ่วมอินทร์, 2558, หน้า 5)

วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร (2563, หน้า 115–117) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับเสรีนิยมใหม่ไว้ว่า เสรีนิยมใหม่เป็นแนวคิดที่จับเอาหลักเศรษฐศาสตร์ของสำนักออสเตเรียนมาผสมผสานกับสำนักนีโอคลาสสิก โดยมีคำจำกัดความอย่างกว้าง ๆ 2 มิติ คือ มิติทางเศรษฐกิจ เป็นแนวคิดที่เชื่อว่ากลไกตลาดเป็นวิธีการจัดการระบบเศรษฐกิจที่ดีที่สุด (Market Primacy) ดังนั้น จึงสนับสนุนมาตรการการผ่อนคลายกฎระเบียบ เปิดเสรีการค้าและการลงทุน ตลอดจนการถ่วงโอนกิจการให้เป็นของเอกชน สำหรับมิติทางการเมืองนั้น เป็นแนวคิดที่เน้นการออกแบบนโยบายให้ปลอดจากการเมือง (De-Politicization) ผ่านการถ่ายโอนกระบวนการจัดการนโยบายสาธารณะ

แนวคิดเกี่ยวกับนิเวศวิทยาสังคม เป็นแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาโดย Murray Bookchin (1921–2006) นักทฤษฎีสังคม แนวคิดนี้มีอิทธิพลต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในช่วงทศวรรษ 1970 จุดเริ่มต้นของนิเวศวิทยาสังคม คือ ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเป็นพื้นฐานทางธรรมชาติของสังคมและการเมือง (Tokar, 2019, p. 308) ขณะเดียวกัน Chodorkoff (2020) ได้อธิบายว่า นิเวศวิทยาสังคม เป็นแนวคิดที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ของมนุษย์กับโลกธรรมชาติ โดยสำนักคิดนิเวศสังคมจะมีมิติต่าง ๆ ที่เป็นนัยสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสิ่งแวดล้อม และมิติทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดต่าง ๆ

ดังนี้ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนนิยม (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2557; Etzion, 1995) แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participatory Development) (Goulet, 1989; Prasad, 2017) แนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมเชิงนิเวศ (Ecological Justice) (Byrne, 2010) แนวคิดเกี่ยวกับความเท่าเทียมในการกระจายผลการพัฒนา (Equality of Outcome) (Mohamed Sheikh Elmi, 2022) และแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมพลังของชุมชน (Community Empowerment) (Laverack, 2007)

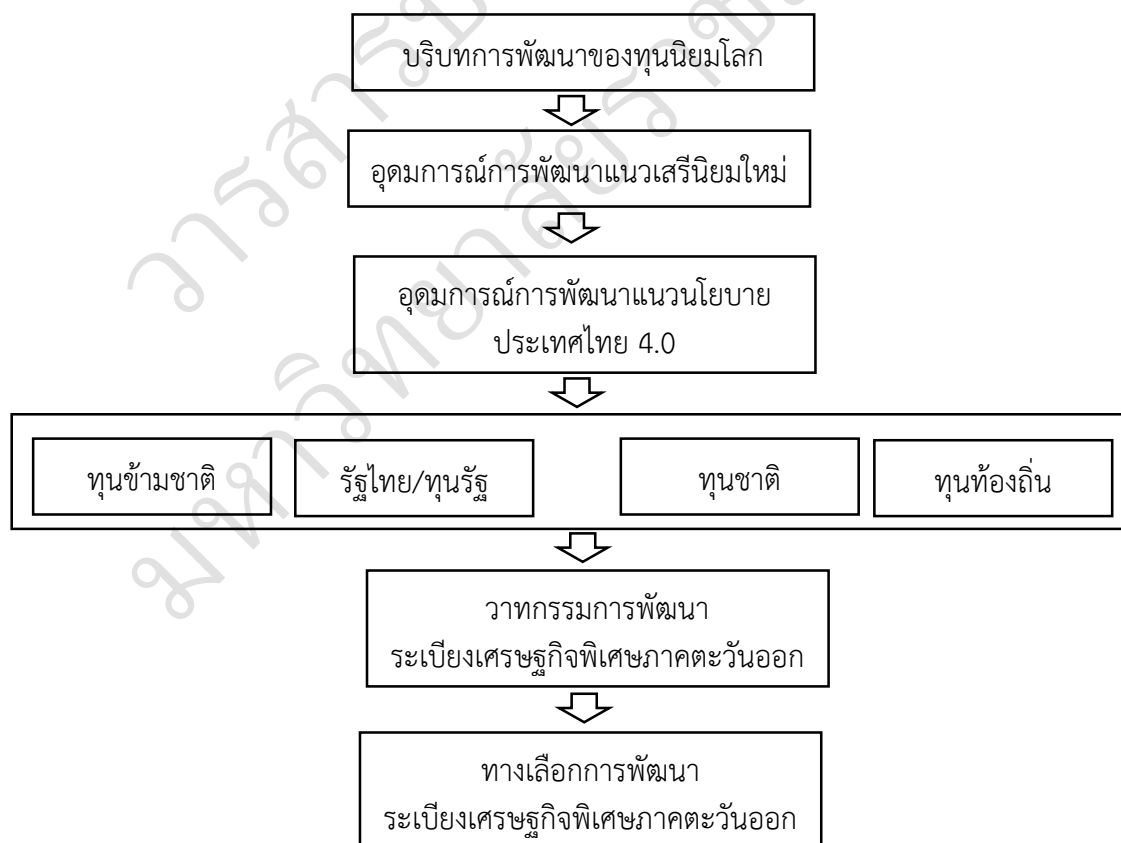
ชัยณรงค์ เครือนวน (2563) ได้วิจัย เรื่อง การทบทวนและปรับยุทธศาสตร์การพัฒนาของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกสู่การเป็นประเทศอาเซียนในจังหวัดระยอง : กรณีการปรับยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมในเขตมาบตาพุด ผลการศึกษาชี้ว่ากระบวนการทัศน์ของพันธมิตรชนชั้นนำ สามารถครองอำนาจนำ (Hegemony) เหนืออุดมการณ์และกระบวนการพัฒนารูปแบบอื่น เนื่องจากพันธมิตรชนชั้นนำไทยสามารถแสวงหายุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์เพื่อผลิตซ้ำ สร้างความชอบธรรม และสร้างพลังอำนาจให้กับกระบวนการพัฒนากระแสหลักได้เสมอมา

ชัยณรงค์ เครือนวน และพิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2564) ได้วิจัย เรื่อง เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการพัฒนา : ศึกษาการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ผลการศึกษาชี้ว่าเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อการขับเคลื่อนเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกนั้น คือการมีอำนาจพิเศษของรัฐบาลรวมศูนย์และการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ทุนนิยม

งานศึกษาของชัยณรงค์ เครือนวน (2563) และ ชัยณรงค์ เครือนวน และพิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2564) ได้ชี้ให้เห็นถึงอุดมการณ์การพัฒนาดังแต่ยุคของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก (ESB) สู่ยุคของการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ซึ่งกระบวนการพัฒนาตกอยู่ภายใต้การครอบงำของพันธมิตรชนชั้นนำที่ยังคงผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ทุนนิยม แนวคิดดังกล่าวนี้มีผลสืบทอดต่ออุดมการณ์การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเนื่องจากเป็นโครงการต่อยอดจากโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการสำรวจองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับงานวิจัย สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยใช้กรอบแนวคิดเสริมนิยมใหม่ แนวคิดไตรภาคีและโครงสร้างกลุ่มทุนสามขา (Evans, 1979; อะริกะ ซุเอฮิโระ, 2565, หน้า 216–222) ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีวิทยาการวิจัยเรื่อง บทวิพากษ์และทางเลือกอุดมการณ์การพัฒนากระเปาะเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแนวสหวิทยาการแบบข้ามพ้นสาขา (Transdisciplinary) โดยเน้นวิธีวิทยาในการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis: CDA) ในฐานะที่เป็นภาคปฏิบัติของอุดมการณ์ ซึ่งมีกระบวนการวิเคราะห์วาทกรรมวิพากษ์ ดังนี้ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2559, หน้า 244–245)

1. วาทกรรมเป็นการใช้ภาษาพูดและเขียนในฐานะที่เป็นรูปแบบของการปฏิบัติทางสังคม (Discourse as a Form of Social Practice) ส่วนการวิเคราะห์วาทกรรม ในงานวิจัยนี้จะเชื่อมโยงกับบริบทในเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม และตีความในบริบทในทางประวัติศาสตร์เพื่อให้เห็นความเป็นมาหรือความเชื่อมโยงของวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมที่ดำรงอยู่ในสังคม

2. การให้ความสำคัญเกี่ยวกับอุดมการณ์ (Ideology) ในงานวิจัยนี้ มองวาทกรรมในฐานะที่เป็นภาพสะท้อนของอุดมการณ์หรือเป็นภาคปฏิบัติของการอุดมการณ์ ดังนั้น เป้าหมายของการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ก็คือการสลายมายาภาพ (Demystify) หรือเพื่อถอดรหัสให้เห็นถึงอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังวาทกรรม (Deciphering Ideologies)

3. มองปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาษา (Language) กับอำนาจ (Power) ภายใต้พื้นฐานความเชื่อที่ว่าภาษาไม่มีอำนาจในตัวเอง ในทางกลับกันภาษาถูกสร้างขึ้นจากผู้มีอำนาจ โดยผู้มีอำนาจได้พยายามสถาปนาอำนาจผ่านการใช้ภาษาเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับตนเอง ซึ่งส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมที่ไม่เท่าเทียม (Inequalities) ผลก็คือเกิดความแตกต่างในชีวิตทางสังคม ภาษาจึงเป็นเสมือนตัวกลางที่สร้างหรือทำให้เกิดความแตกต่างทางอำนาจระหว่างกลุ่มคนและชนชั้นทางสังคม

4. ภายใต้ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม ในงานวิจัยนี้การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์เป็นการให้ความสำคัญกับความไม่เท่าเทียมของกลุ่มคนและชนชั้นทางสังคม รวมถึงกระบวนการสร้างความชอบธรรม (Legitimized) ให้เกิดขึ้นในสังคม

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้รูปแบบ ดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร ประกอบด้วย เอกสารขั้นต้น ซึ่งเป็นข้อมูลที่ยังมิได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ เช่น เอกสารทางราชการ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น และเอกสารชั้นรอง ซึ่งเป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว เช่น กฎหมาย กฎระเบียบ คำสั่ง งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคประชาชน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยใช้แนวคิดการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วย กลุ่มการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น กลุ่มข้าราชการประจำ (สำนักงาน EEC) ภาคประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการพัฒนา กลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก โดยผู้ให้ข้อมูลหลักทุกกลุ่ม ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นการเลือกที่ตั้งอยู่บนวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจง โดยตระหนักในการเลือกเป็นการเลือกตัวอย่างในการศึกษาที่สอดคล้องในการได้ข้อมูลมากที่สุด (Information Richness)

การตรวจสอบข้อมูล ใช้หลักการตรวจสอบแบบหลากหลาย (Triangulation) โดยการตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลที่มีจุดยืนต่างกัน และตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน โดยใช้ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ มาทำการเปรียบเทียบเพื่อตรวจสอบความถูกต้องว่ามีความเหมือนหรือต่างกันมากน้อยเพียงใด

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามข้อมูลที่ได้จากข้อค้นพบในการวิจัย โดยอาศัยกรอบการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์การเมืองแนวประวัติศาสตร์ และการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (CDA)

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

1. ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เป็นการวิพากษ์อุดมการณ์การพัฒนาในฐานะที่เป็นระบบคิดที่ผลักดันให้เกิดการพัฒนา ผู้วิจัยได้ทำการวิพากษ์ผ่านวาทกรรมการพัฒนาในฐานะที่เป็นภาคปฏิบัติของการอุดมการณ์ที่เกี่ยวกับกระเปาะเศรษฐกิจพิเศษภาค

ตะวันออก โดยค้นพบเกี่ยวกับบทบาทของอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) ในสังคมไทย และข้อวิพากษ์อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่กับการพัฒนาการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ดังนี้

อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่มีบทบาทในการช่วยการผ่อนคลายหรือลดการควบคุมการค้ากับ ดูแลกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดการลงทุน ทั้งในเรื่องของการผ่อนคลาย กฎ ระเบียบ (Deregulation) ที่กีดขวางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ รวมถึงการปรับปรุงกฎหมาย ตลอดจนนโยบายส่งเสริมการลงทุน คือ 1) การตรากฎหมายขึ้นใหม่ โดยอาศัยอำนาจพิเศษ คืออำนาจของคณะรัฐประหาร เช่น การเข้ามาตรา 44 ในการออกคำสั่ง คสช. ที่ 2/2560 เรื่อง การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เป็นต้น 2) การละเว้นกฎหมายปกติ ตามพ.ร.บ.เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 จำนวนหลายฉบับ 3) การให้เอกชนมาร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ (Public-Private Partnership: PPP) เพื่อลดภาระการลงทุนของภาครัฐในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และเพิ่มประสิทธิภาพการลงทุนและการบริหารจัดการ การถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี ตลอดจนขยายขอบเขตและเพิ่มคุณภาพการให้บริการสาธารณะ

อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ ภายใต้รัฐอำนาจนิยามของไทยที่ยังมีบทบาทสำคัญ คือ การสร้างความชอบธรรม (Legitimation) ให้แก่การพัฒนาทุนนิยมและระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ด้วยการสนับสนุนกระบวนการสะสมทุน (Capital Accumulation) ในรูปของการสร้างความเติบโต (GDP) และการสนับสนุนความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาที่เอื้อประโยชน์ให้แก่พันธมิตรจตุภาคีชั้นนำ เป็นสำคัญ สามารถสรุปบทบาทการพัฒนาและความเหลื่อมล้ำในการพัฒนา ดังนี้

1) อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ สนับสนุนการสะสมทุนในประเทศไทย โดยแสดงให้เห็นได้จากการมีเป้าหมายในการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกที่มุ่งสร้างการเติบโตของ GDP ซึ่งการคาดการณ์จากกลไกรัฐระบุว่าหากสามารถขับเคลื่อนโครงการฯ ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2561-2580 GDP ของประเทศไทยจะเติบโตร้อยละ 5.04 และของระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกจะเติบโตร้อยละ 6.30 (ชัยณรงค์ เครือนวน และพิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2564, หน้า 91) อย่างไรก็ตาม แผนการลงทุนระยะแรกของระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561-2565 มีตัวเลขการเติบโตของ GDP ในปี 2565 ร้อยละ 3.3 (เศรษฐกิจไทย) และร้อยละ 4.0 (เศรษฐกิจ EEC) ซึ่งจะ พบว่า การเติบโตต่ำกว่าที่คาดการณ์ไว้ ทั้งนี้ การเติบโตของ GDP ในส่วนของระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก จะอาศัยการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและการลงทุนใน 12 อุตสาหกรรมเป้าหมายเป็นหลัก (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.), 2565, รายงานเศรษฐกิจรายไตรมาส)

2) กระบวนการสะสมทุน มีการพัฒนาแบบเหลื่อมล้ำโดยเอื้อประโยชน์แก่พันธมิตรจตุภาคีของกลุ่มทุนหลัก 4 กลุ่ม คือ

(1) กลุ่มทุนรัฐ ได้แก่ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญที่เข้าไปร่วมลงทุน (Public Private Partnership : PPP) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก และการร่วมลงทุนในกิจการอุตสาหกรรมอื่น ๆ ผ่านบริษัทลูกหรือบริษัทในเครือหลายบริษัท เช่น การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน มีบริษัท PTT Tank Terminal จำกัด ที่เข้าไปร่วมลงทุนในโครงการพัฒนาท่าเรือแหลมฉบังระยะ 3 และท่าเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุดระยะ 3 เป็นต้น (บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน), 2565) หรือการลงทุนในกิจการอุตสาหกรรม เช่น ธุรกิจอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้าแบบครบวงจร (EV Value Chain) (บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน), 2564) และ Battery Value Chain ที่สามารถเชื่อมโยงกับธุรกิจ EV เป็นต้น (ชลธิช บุญหลาย, สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2565)

(2) กลุ่มทุนชาติ เป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่ภายในประเทศ ประกอบด้วยกลุ่มทุนที่มาร่วมลงทุน (PPP) ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก และกลุ่มทุนที่เป็นเจ้าของหรือเป็นผู้พัฒนากิจการอุตสาหกรรม รวมถึงเป็นเจ้าของนิคมอุตสาหกรรม การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน เช่น กลุ่มกิจการร่วมค้า บริษัท เจริญโภคภัณฑ์โฮลดิ้ง จำกัด และพันธมิตร ร่วมลงทุนในโครงการรถไฟความเร็วสูงเชื่อม 3 สนามบิน (บริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ จำกัด, 2562) และ บริษัท กัลฟ์ เอ็นเนอร์จี ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน) (GULF) ในโครงการพัฒนาท่าเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุดระยะที่ 3 และแหลมฉบังระยะ 3 (ร่วมทุนกับ PTT Tank Terminal) เป็นต้น สำหรับในกิจการอุตสาหกรรม กลุ่มทุน CP ได้ร่วมทุน (เงิน) ในนิคมอุตสาหกรรมซีพีจีซี จังหวัดระยอง (เครือเจริญโภคภัณฑ์ We are CP, 2563) และกลุ่มทุนบริษัท พลังงานบริสุทธิ์ จำกัด (มหาชน) ที่เข้ามาพัฒนาโครงการนิคมอุตสาหกรรมฉะเชิงเทรา บลูเทค ซิตี้ เป็นต้น (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, ชัยณรงค์ เครือนวน และจิตรา สมบัติรัตนานันท์, 2566, หน้า 257)

(3) กลุ่มทุนข้ามชาติ ประกอบด้วยกลุ่มทุนที่มาร่วมลงทุน (PPP) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกและในกิจการอุตสาหกรรม รวมถึงเป็นเจ้าของนิคมอุตสาหกรรม เช่น (ทุนจีน) China Railway Construction Corporation ร่วมทุน (PPP) ในโครงการรถไฟความเร็วสูงเชื่อม 3 สนามบิน (บริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ จำกัด,

2562) และบริษัท กว่างซี คอนสตรัคชั่น เอ็นจิเนียริงกรุ๊ป ยีอาน ร่วมทุนในนิคม อุตสาหกรรมซีพีจีซี จังหวัดระยอง (เครือเจริญโภคภัณฑ์ We are CP, 2563) เป็นต้น เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีทุนข้ามชาติอื่น ๆ ที่เข้ามาลงทุนในกิจการอุตสาหกรรม เช่น ญี่ปุ่น ได้หวัน สิงคโปร์ ฮองกง เป็นต้น (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2564)

4) กลุ่มทุนท้องถิ่น เปรียบเสมือนผู้สนับสนุนรัฐบาลและกลไกรัฐส่วนกลางในการขับเคลื่อนพื้นที่ โดยรัฐได้สร้างพันธมิตรทางการเมืองกับกลุ่มทุนท้องถิ่นที่มีอำนาจ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในรูปแบบเชิงอิทธิพลที่เรียกว่า “บ้านใหญ่” ในพื้นที่ 3 จังหวัด ของระยองเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, ชัยณรงค์ เครือนวน และจิตรา สมบัติรัตนานันท์ (2566, หน้า 257–258) ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของกลุ่มทุนท้องถิ่นได้จากการที่กลุ่มทุนเหล่านี้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรีและระยอง แล้วพยายามใช้อำนาจปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

กลุ่มทุนหลักจตุภาคีทั้ง 4 ประเภทดังกล่าว ถือว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการพัฒนาและขับเคลื่อน EEC เพื่อสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ และเป็นพันธมิตรชนชั้นนำจตุภาคีที่เป็นคนกลุ่มน้อยที่ได้ผลประโยชน์จากการพัฒนา ในขณะเดียวกัน จะพบว่าประชาชนท้องถิ่นในเขต EEC กลับไม่ได้ผลประโยชน์จากการพัฒนา ดังนั้น จึงเกิดกระแสการต่อต้าน EEC โดยเฉพาะตั้งแต่การจัดระบบที่ดินในเขต EEC (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, ชัยณรงค์ เครือนวน และจิตรา สมบัติรัตนานันท์, 2564; สราวุธ สนธิรักษา, สัมภาษณ์ 13 สิงหาคม 2565)

ตัวอย่างของความเหลื่อมดังปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน คือ การจัดระบบที่ดินสำหรับการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก โดยจะ พบว่า การพัฒนาได้เอื้อประโยชน์ให้กับพันธมิตรจตุภาคีชนชั้นนำดังกล่าวแล้ว ได้นำมาสู่ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่การพัฒนา โดยผลพวงของการพัฒนาเกิดความเหลื่อมล้ำที่มุ่งกระจายผลประโยชน์ให้กับชนชั้นนำกลุ่มน้อย ขณะที่ ชาวบ้านซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่เป็นผู้เสียประโยชน์จากการพัฒนา (Zero Sum Game) ผลกระทบจากการจัดระบบที่ดินในพื้นที่พัฒนานั้น สามารถสะท้อนให้เห็นเป็นตัวอย่างได้จาก การกีดกันที่ดินและพหุสิทธิในพื้นที่ทำกินของประชาชน ส่งผลต่อภาวะล่มสลายในอาชีพเกษตรกรรม เป็นต้น เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์จากที่ดิน (ตามประกาศผังเมืองใหม่) เพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรม (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, ชัยณรงค์ เครือนวน และจิตรา สมบัติรัตนานันท์, 2566, หน้า 261–271)

2. ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สามารถสรุปได้ว่า ข้อเสนอแนะทางเลือกอุดมการณ์ใหม่เพื่อสร้างความยั่งยืนของการพัฒนาภาคตะวันออก คือ อุดมการณ์ชุมชนนิยมเชิงนิเวศสังคม (Social Ecological Communitarianism) และยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเป็นพลังการขับเคลื่อนให้เกิดความยั่งยืน อันเป็นทางเลือกหนึ่งของสังคมไทยซึ่งมีขอบข่ายการวิเคราะห์ที่กว้างขวางทั้งในเรื่องของสถาบัน การเมือง เศรษฐกิจสังคม และปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นอุดมการณ์การพัฒนาที่ต้องการมุ่งเน้นความยั่งยืนทางนิเวศกับ ความยุติธรรมทางสังคม การประยุกต์ใช้แนวคิดนิเวศวิทยาสังคมในเชิงปฏิบัติ (Praxis) ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนา รวมถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนของประชาชนในภาคตะวันออก ประกอบด้วย 4 แนวทาง ดังนี้

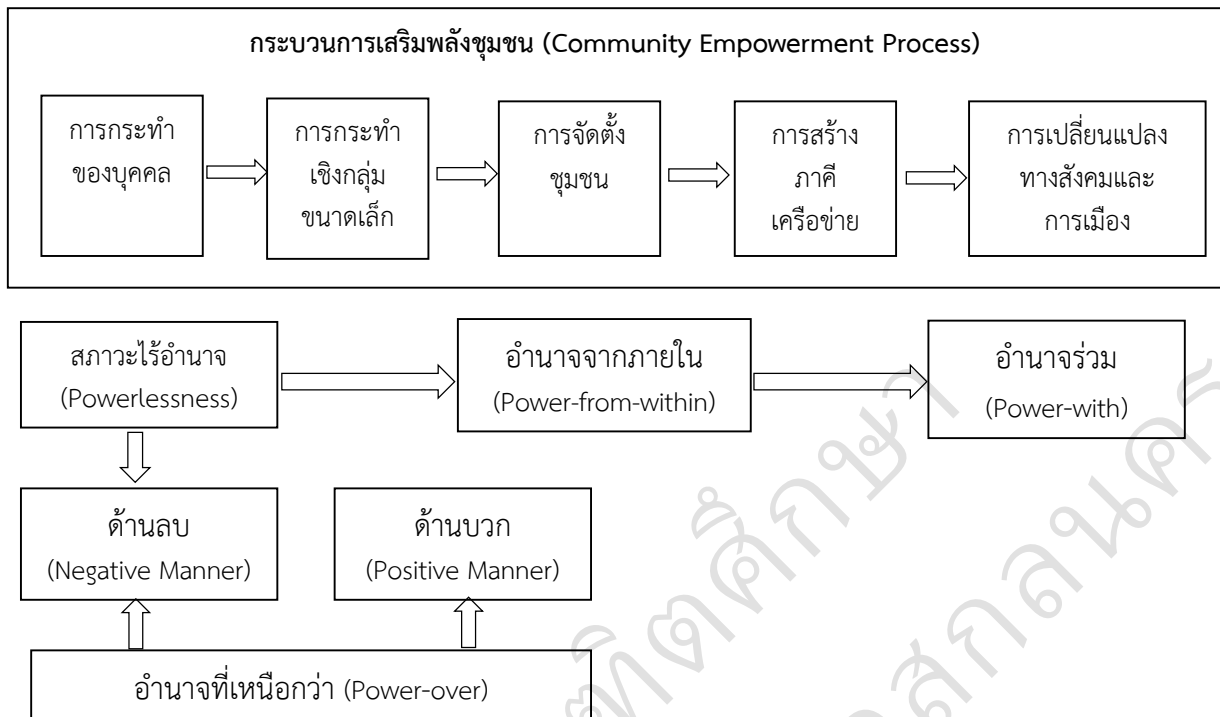
1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน (Community Participation) เนื่องจากกระบวนการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เกิดจากใช้อำนาจพิเศษของรัฐอำนาจนิยมเพื่อเร่งรัดการพัฒนา มีการกีดกันภาคประชาชนออกจากกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่ขั้นของกระบวนการออกกฎหมายไปจนถึงกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยจะ พบว่าภาคประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการต่าง ๆ ภายใต้หลักเกณฑ์พื้นฐานของการดำเนินโครงการพัฒนา (จิรัฐทองสุวรรณ, สัมภาษณ์ 7 สิงหาคม 2565; สราวุธ สนธิรักษา, สัมภาษณ์ 13 สิงหาคม 2565; ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, ชัยณรงค์ เครือนวน และจิตรา สมบัติรัตนานันท์, 2564) ดังนั้น จึงควรกำหนดกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นของกระบวนการออกกฎหมายไปจนถึงกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวกับมาตรการหรือนโยบายการพัฒนา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนา จำเป็นต้องสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนจากเบื้องล่างในกระบวนการพัฒนา โดยมีหลักการของการมีส่วนร่วม คือการอยู่ร่วมกัน การมีหุ้นส่วนที่เท่าเทียม การแบ่งปันอำนาจและความรับผิดชอบ การเสริมพลังความร่วมมือ รวมถึงการประยุกต์ใช้กลไกประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (Deliberative Democracy)

2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นความยุติธรรมเชิงนิเวศ (Ecological Justice) เป็นทัศนะที่มองว่าสิ่งมีชีวิตทุกสายพันธุ์ไม่ใช่เฉพาะมนุษย์ต่างก็มีสิทธิ์ที่จะเข้าถึงสิ่งจำเป็นในชีวิตและความสุขอย่างยุติธรรม (วิทยากร เชียงกูล, 2558, หน้า 70) เนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมาตั้งแต่โครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด จนถึงโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ผลพวงของการพัฒนาได้สร้างผลกระทบต่อระบบนิเวศทั้งทางบกและทางทะเล ซึ่งยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังจวบจนปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นถึงการจัดการที่ล้มเหลวของผู้ที่เกี่ยวข้อง (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และคณะ, 2550; เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง และวลัยพร มุขสุวรรณ, 2546; เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง

2560; ชัยณรงค์ เครือนวน, 2550, หน้า 109) ดังนั้น ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นความยุติธรรมเชิงนิเวศ จะเป็นทางเลือกในการพัฒนาภาคตะวันออก และเป็นทางเลือกของการพัฒนาที่จะปกป้องดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศให้เกิดความสมดุล ซึ่งจะต้องมีการปรับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยตระหนักถึงสิทธิทางธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงสิ่งมีชีวิตทุกสายพันธุ์รวมถึงไม่มีชีวิตด้วยเช่นกัน ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน

3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นความเท่าเทียมในการกระจายผลการพัฒนา (Equality of Outcome) ฐานคิดที่สำคัญของความเท่าเทียมในการกระจายผลการพัฒนา คือ การที่ทุกคนในสังคมจะมีระดับของรายได้และความเป็นอยู่ที่เท่าเทียมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายคือเรื่องของความเป็นธรรมทางสังคมหรือการแบ่งปันที่ยุติธรรมเป็นสำคัญ (แซนเดล, ไมเคิล เจ, 2564, หน้า 189–191; สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2559; สุวิชา เป้าอารีย์, 2559, หน้า 12) การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก พบว่า ยังคงเป็นภาพสะท้อนของยุทธศาสตร์การเติบโตแบบไม่สมดุลบนฐานคิดความเชื่อที่ว่าผลประโยชน์จากการพัฒนาอุตสาหกรรมจะถูกกระจายสู่ภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคมโดยอัตโนมัติ (Trickle-down Effect) เกิดความเหลื่อมล้ำและการกระจุกตัวของความมั่งคั่ง (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, ชัยณรงค์ เครือนวน และจิตรรา สมบัติรัตนานันท์, 2564) ดังนั้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในภาคตะวันออก การพัฒนาจะต้องกระจายผลประโยชน์ อย่างยุติธรรม โดยเฉพาะชาวบ้านผู้เสียประโยชน์จากผลของการพัฒนาอย่างทั่วถึง ทั้งในเรื่องของการเยียวยาผลกระทบ การสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับผู้เสียโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม ภายใต้ความร่วมมืออย่างบูรณาการทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ตลอดจนภาควิชาการที่จะให้ข้อเสนอแนะ ส่งเสริมและสนับสนุนในเชิงวิชาการ

4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยการเสริมพลังชุมชน (Community Empowerment) การเสริมพลังเป็นแนวคิดหรือพลังที่เกิดขึ้นจากการใช้ความสามารถหรือการกระทำที่สร้างสรรค์ของประชาชน สังคมหรือชุมชน เพื่อปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตไปในทิศทางที่พึงปรารถนา พลังที่เกิดขึ้นเป็นพลังที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เป็นการให้อำนาจของปัจเจกชนที่จะทำงานจากการริเริ่มด้วยตนเอง เพื่อประโยชน์ของกลุ่ม เป็นแนวคิดการบริหารจัดการที่ให้ทุกคนได้ใช้สติปัญญาความสามารถอย่างเต็มที่ นักคิดคนสำคัญ คือ แลฟเวอแรค (Glenn Laverack) ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการเชื่อมโยงทฤษฎีเข้ากับการเคลื่อนไหวบนโลกแห่งความเป็นจริงเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยได้นำแนวคิดเรื่องอำนาจกับการเสริมพลังมาเชื่อมโยงกับกระบวนการเสริมพลังชุมชนจนกระทั่งเกิดอำนาจร่วม (Power-With) ในการเสริมสร้างพลังที่เข้มแข็งให้กับชุมชน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ การกระทำของบุคคล (Personal Action) การรวมกลุ่มขนาดเล็ก (Small Mutual Groups) การจัดตั้งองค์กรชุมชน (Community Organizations) การขยายความร่วมมือไปสู่ภาคีเครือข่าย (Partnerships) และสุดท้ายจะนำไปสู่การปฏิบัติการสังคมและการเมือง (Social and Political Action) ทั้งนี้ กระบวนการเสริมพลังชุมชนจะมีปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจกับรัฐ (นักพัฒนา) ดังแสดงตามแผนภาพข้างล่าง ซึ่งเป็นแผนภาพแสดงกระบวนการเสริมพลังชุมชน (Community Empowerment Processes) โดยจะแสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างอำนาจที่เหนือกว่า (Power-over) อำนาจจากภายใน (Power from within) อำนาจร่วม (Power-with) ซึ่งแนวคิดของ แลฟเวอแรค สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมั่นในพลังชุมชน โดยต้องการฟื้นฟูความเข้มแข็งของชุมชนผ่านกระบวนการเสริมพลังชุมชน เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งสำหรับทำหน้าที่เป็นกลไกหลักของการพัฒนาชุมชน ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวนี้ นักพัฒนาจะต้องหันมาใช้อำนาจที่เหนือกว่าในเชิงบวก เพื่อเปลี่ยนสถานะไร้อำนาจของชุมชนผ่านการเสริมสร้างอำนาจจากภายในที่เพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ จนกระทั่งใกล้เคียงกับอำนาจของนักพัฒนาที่มาจากภายนอกจนเกิดความสมดุลเชิงอำนาจ กระบวนการบ่มเพาะอำนาจจากภายในของชุมชนจะส่งผลให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนไปข้างหน้าด้วยตนเองในระยะยาวต่อไป (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2566, หน้า 198–206)

ภาพประกอบ 2 กระบวนการเสริมพลังชุมชน
ที่มา : สมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2566, หน้า 205)

สรุปได้ว่า แนวคิดการเสริมพลังชุมชนของแลฟเวอแรค เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการพัฒนาของประชาชนในภาคตะวันออก เนื่องจากในการพัฒนาภาคตะวันออกนั้น ยังขาดการจัดตั้งองค์กรหรือการรวมกลุ่มเพื่อเสริมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ดังนั้น ข้อเสนอแนะในการจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อการพัฒนาภาคตะวันออก จะเป็นทางเลือกหนึ่งของการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และเพื่อเป็นพลังกลุ่มกดดันในการต่อต้านอำนาจที่ไม่เป็นธรรมทั้งที่เป็นกลุ่มอำนาจรัฐและอำนาจทุน

การอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยจะอภิปรายเปรียบเทียบระหว่างข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาและองค์ความรู้เดิม ดังนี้

จากองค์ความรู้ในเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ ซึ่งมีฐานะเป็นอุดมการณ์หลักของกระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันที่เข้ามามีบทบาทในประเทศไทยต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทย โดยผลักดันให้เกิดลักษณะของเสรีนิยมตลาดที่มีกลไกที่สำคัญ คือ การผ่อนคลายกฎ ระเบียบ การเปิดเสรีการค้าและการลงทุน (Liberalization) การถ่ายโอนการผลิตจากภาครัฐสู่ภาคเอกชน (Privatization) แต่จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาในงานวิจัยนี้ ได้ชี้ให้เห็นว่า อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ที่เข้ามาสู่สังคมไทย ยังมีบทบาทจำกัดไม่สามารถใช้กลไกของอุดมการณ์ได้อย่างเต็มที่

การที่อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่มีบทบาทจำกัดในการขับเคลื่อนระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ก็เนื่องจากอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่เป็นอุดมการณ์ที่มาจากปัจจัยภายนอกของกระแสโลกาภิวัตน์ ดังนั้น จึงต้องมีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยภายในประเทศซึ่งในที่นี้ก็คือการเข้ามามีบทบาทของเสรีนิยมใหม่โดยรัฐราชการอำนาจนิยมของไทย ดังจะเห็นได้จากการเข้ามามีบทบาทของรัฐบาลอำนาจนิยมของไทยในการกำกับบทบาทของอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่นั้น โดยการเข้ามามีบทบาทของชนชั้นนำข้าราชการที่เป็นทหารและテクノแครต ในกระบวนการกำหนดโครงการระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ตั้งแต่ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยภายใต้กรอบความมั่นคงแห่งชาติ นอกจากนี้ ยังพบบทบาทของชนชั้นนำทหารและテクノแครตที่เป็นผลผลิตของการรัฐประหารปี 2557 เข้ามามีบทบาทในคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกอีกด้วย

การพัฒนาภายใต้รัฐอำนาจนิยมและการผลิตซ้ำอุดมการณ์ทุนนิยม ยุทธศาสตร์การพัฒนายังคงเป็นไปเพื่อตอบสนองความมั่งคั่งให้กับกลุ่มชนชั้นนำเป็นสำคัญ ได้แก่ กลุ่มทุนรัฐ กลุ่มทุนชาติ และกลุ่มทุนข้ามชาติ ซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยในสังคม และเมื่อวิพากษ์ถึงเบื้องหลังอุดมการณ์ภายใต้บทบาทของกลุ่มชนชั้นนำที่มีต่อเสรีนิยมใหม่ ผู้วิจัย พบว่า มีความสอดคล้องกับงานศึกษาของ Harvey (2555) ที่ได้อธิบายไว้ในประวัติศาสตร์ฉบับย่อของลัทธิเสรีนิยมใหม่ว่า “เสรีนิยมใหม่เป็นโครงการทางการเมืองที่มุ่งสถาปนาเงื่อนไขการสะสมทุนและฟื้นฟูอำนาจของชนชั้นนำทางเศรษฐกิจขึ้นมาอีกครั้ง” และยืนยันความสอดคล้องกับงานศึกษาของ ชัยณรงค์ เครือนวน (2563) ที่ชี้ว่า การพัฒนาภายใต้กระบวนการทุนของชนชั้นนำไม่เคยปรับเปลี่ยนแม้จะมีแรงกดดันหลายมิติในทางเศรษฐกิจและสังคม ตรงกันข้ามรัฐไทยกลับใช้อำนาจครอบงำเหนืออุดมการณ์และกระบวนการพัฒนารูปแบบอื่น เนื่องจากชนชั้นนำไทยสามารถผลิตซ้ำยุทธศาสตร์การพัฒนา เพื่อสร้างความชอบธรรมและสร้างพลังอำนาจแก่กระบวนการพัฒนากระแสหลักได้เสมอมา นอกจากนี้ ยังยืนยันความสอดคล้องในงานศึกษาของ ชัยณรงค์ เครือนวน และพิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2564) ที่ชี้ว่าเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อการขับเคลื่อนเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกนั้น คือ การมีอำนาจพิเศษของรัฐรวมศูนย์และการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ทุนนิยม

องค์ความรู้ใหม่

การเข้ามามีบทบาทของรัฐในโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก งานศึกษาของ ชัยณรงค์ เครือนวน และพิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2564, หน้า 247–248) ได้วิเคราะห์บทบาทและอำนาจของรัฐและกลไกรัฐที่เพิ่มขึ้นว่าเป็นลักษณะของรัฐพัฒนาการ (Development State) ที่มีการปรับบทบาทและจัดรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างทุนใหม่ เพื่อให้ทุนและตลาดทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างระบบเศรษฐกิจที่มีบทบาทนำโดยรัฐ ซึ่งเป็นการหันไปพึ่งพาภาครัฐและการวางแผนของรัฐ ด้วยการจับมืออย่างแนบแน่นกับกลุ่มทุนชาติและทุนข้ามชาติเพื่อส่งเสริมการสะสมทุนและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Evans, 1995 as cited in Harvey, 2005, pp. 71–72) แต่ข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงเสรีนิยมใหม่ในบทบาทที่จำกัดอันเกิดจากรัฐอำนาจนิยมที่จำเป็นต้องส่งเสริมระบบทุนนิยม ในเวลาเดียวกัน ก็ต้องรักษาอำนาจของตนเองไว้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องสะสมทุนเพื่อรักษาไว้ซึ่งอำนาจของชนชั้นนำและทุน และเพื่อดำรงไว้ซึ่งผลประโยชน์ของชนชั้นนำและทุนต่อไป ข้อค้นพบดังกล่าวนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทและอำนาจรัฐที่เป็นลักษณะของรัฐพัฒนาการอำนาจนิยม (Authoritarian Development State) ซึ่งหมายถึงรัฐที่ได้รับความชอบธรรมทางการเมืองด้วยความสำเร็จจากการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยความสำเร็จดังกล่าวมาจากนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมตลอดจนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจเพื่อเร่งรัดการพัฒนาเศรษฐกิจ (นพนันท์ วรรณเทพสกุล, 2560, หน้า 27)

สรุป

ดังได้กล่าวแล้ว การพัฒนาให้ทันสมัยตามแนวคิดของทฤษฎีกระแสหลักภายใต้อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ ที่มีเป้าหมายเพื่อการสะสมทุนและสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ (GDP) ตั้งแต่ยุคของการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าสู่ยุคของการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกในยุคของฮิสเทอรีนซีบอร์ด จนกระทั่งถึงยุคของการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ข้อค้นพบจากการวิจัย ได้ชี้ให้เห็นถึงเบื้องหลังการทำงานของอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ในฐานะที่เป็นอุดมการณ์พัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก คือมุ่งตอบสนองการพัฒนาแบบทุนนิยมผ่านการให้ความชอบธรรมในการผลิตซ้ำ (Reproduction) ในระบบทุนนิยม ผลของการพัฒนามีลักษณะที่เรียกว่า Zero Sum Game นั่นคือ ด้านหนึ่งสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ ขณะที่อีกด้านหนึ่ง จะ พบว่าเป็นการพัฒนาที่มีลักษณะของความเหลื่อมล้ำมุ่งกระจายผลประโยชน์ให้กับพันธมิตรชนชั้นนำกลุ่มน้อยคือกลุ่มทุนจตุภาคี ขณะที่ชาวบ้านซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในพื้นที่การพัฒนาเป็นผู้เสียประโยชน์จากการพัฒนาดังกล่าว

ดังนั้น เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับประชาชนในพื้นที่การพัฒนาของภาคตะวันออก ควบคู่ไปกับการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ผู้วิจัยได้เสนอแนะอุดมการณ์ทางเลือกและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดความยั่งยืน ได้แก่ อุดมการณ์ชุมชนนิยมเชิงนิเวศสังคม ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นความยุติธรรมเชิงนิเวศ ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นความเท่าเทียมในการกระจายผลการพัฒนา และยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยการเสริมพลังชุมชน สุดท้ายแล้ว ผู้วิจัยคาดว่า การพัฒนาตามแนวทางนี้จะส่งผลต่อความยั่งยืนให้กับภาคตะวันออกในระยะยาวต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ควรกำหนดให้การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก คู่ขนานไปกับการพัฒนาแนวชุมชนนิคมเชิงนิเวศสังคมในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง เนื่องจากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาในงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาของระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกนั้น ผลประโยชน์จะตกกับชนชั้นนากลุ่มน้อยในรูปพันธมิตรจตุภาคีระหว่างรัฐ นายทุนชาติ นายทุนข้ามชาติ และนายทุนท้องถิ่น ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาที่เอื้อประโยชน์กับประชาชน โดยอาศัยแนวชุมชนนิคมเชิงนิเวศสังคมที่เน้นการมีส่วนร่วม และการกระจายผลการพัฒนาอย่างเสมอภาค อย่างไรก็ดี ในการพัฒนาแบบคู่ขนานดังกล่าวนี้ สามารถดำเนินการได้โดยอาศัยอำนาจของคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ตามพระราชบัญญัติเขตพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษาของผู้วิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิพากษ์อุดมการณ์ ได้ข้อค้น พบว่า อุดมการณ์การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกนั้น คือ เสรีนิยมใหม่ที่มีบทบาทจำกัด เป็นการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดระบบทุนนิยม ให้ประโยชน์กับชนชั้นนากลุ่มน้อย สร้างผลกระทบให้กับประชาชนส่วนใหญ่ จากผลกระทบดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า ในขณะนี้ภาครัฐได้ประกาศแผนการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ 4 ภาค โดยใช้จุดแข็งของแต่ละพื้นที่มาเป็นจุดขายพร้อมทั้งนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาต่อยอด ดังนั้น จึงเห็นควรศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาแนวเสรีนิยมใหม่ในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ นอกเหนือจากพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ดังนี้ คือ 1) ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือ (Northern Economic Corridor: NEC) ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง และลำพูน 2) ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeastern Economic Corridor : NeEC) ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น อุตรดิตถ์ และหนองคาย 3) ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคกลาง-ตะวันตก (Central-Western Economic Corridor: CWEC) ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา และนครปฐม 4) ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคใต้ (Southern Economic Corridor: SEC) ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช ทั้งนี้ อาจศึกษาเป็นรายพื้นที่ของการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษทั้ง 4 ภาคดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2564). *ข้อมูลธุรกิจในพื้นที่การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก*. เข้าถึงได้จาก https://www.dbd.go.th/download/document_file/Statistic/2564/ECONOMICZONE/EEC.pdf. 1 ธันวาคม 2565.
- เคฮิล ดาเมียน คูเปอร์ เมลินดา โกนิงส์ มาร์แตง และพริมโรส, เดวิด. (2563). *แนวทางการศึกษาเสรีนิยมใหม่*. (แปลจาก Damien Cahill, "Introduction: Approaches to Neoliberalism," The SAGE Handbook of Neoliberalism. โดย ภาคิน นิมนานรวงค์ และมนภัทร จงดีไพศาล). ใน *ฟูโกต์กับเสรีนิยมใหม่* 5-39. กรุงเทพฯ: อิลลูมินันซ์ เอ็ดดิชั่นส์.
- เครือข่ายวิทยุโลกทัศน์ We are CP. (2563). *CP ผืนก 'กว้างซี' ปั้น 'นิคมจีนซีฟิจิซี'*. เข้าถึงได้จาก <https://www.wearecp.com/n63-1302-1-222/>. 1 ธันวาคม 2565.
- จิรัฏฐ์ ทองสุวรรณ์. (13 สิงหาคม 2565). *สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดฉะเชิงเทรา เขต 4. สัมภาษณ์*.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2557). *การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- ชลัย บุลหลาย. (15 กันยายน 2565). *อดีตผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน). สัมภาษณ์*.
- ชัยณรงค์ เครือนวน. (2550). *เศรษฐศาสตร์การเมืองของการพัฒนาอุตสาหกรรมในจังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์ ร.ม. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- _____. (2563). *ยุทธศาสตร์การพัฒนา ความเปลี่ยนแปลงปฏิบัติการทางสังคม และข้อเสนอ เชิงนโยบายภายใต้การพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง*. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 8(1), 25-47.
- ชัยณรงค์ เครือนวน และพิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. (2564). *รายงานวิจัย เรื่อง เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการพัฒนา : ศึกษาการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก*. ชลบุรี: คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และชัยณรงค์ เครือนวน. (2549). *รายงานวิจัยการจัดทำผังพิสัยการวิจัยระบบสุขภาพกับการพัฒนาอุตสาหกรรมในอนาคตตะวันออก*. สนับสนุนการวิจัยโดยศูนย์จัดการวิจัยระบบสุขภาพภาคตะวันออก (ศวรส.อ) ม.บูรพา. ชลบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.).
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2559). *วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคม*. จันทบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และคณะ. (2550). *โครงการสำรวจความคิดเห็นเรื่องการรับรู้ปัญหาและการจัดการมลพิษของประชาชนในเขต*

- เทศบาลมาบตาพุด จังหวัดระยอง. ชลบุรี: ศูนย์จัดการระบบสุขภาพภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยบูรพา, สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ ชัยณรงค์ เครือนวน และ จิตรา สมบัติรัตนานันท์. (2566). การใช้อำนาจรัฐในการจัดระบบที่ดินของระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ใน ผาสุก พงษ์ไพจิตร (บ.ก.), *Getting Land Right ระบบกำกับดูแลที่ดินไทยต้องปฏิรูป*. (หน้า 250–283). มติชน.
- _____. (2564). รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องการใช้อำนาจรัฐในการจัดระบบที่ดินของระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).
- แซนเดล, ไมเคิล เจ. (2564). *JUSTICE: What's the Right Things to Do? (ความยุติธรรม)*. แปลโดย สฤณี อาชวานันทกุล. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ซอลท์ พับลิชชิง.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2527). เศรษฐกิจการเมืองไทยภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. ใน *เศรษฐกิจกับการเมืองไทย*. หน้าที่ 4, 190–245. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นนันท์ วรรณเทพสกุล. (2560). *รัฐพัฒนาการ : อุดมการณ์และจินตภาพการพัฒนาเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ จำกัด. (2562). *รฟท. จับมือ CP เปิดประวัติศาสตร์หน้าใหม่ เซ็นสัญญาเดินนำรถไฟความเร็วสูงเชื่อมสามสนามบิน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.cpgroupglobal.com/th/newsroom/news/136/srt-and-cp-group-signed-the-ppp-agreement-to-develop-the-high-speed-rail-linking-three-airports-project>. 1 ธันวาคม 2565.
- บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน). (2564). *สื่อประชาสัมพันธ์ ข่าวความเคลื่อนไหว ปตท. ร่วมทุนฟ็อกซ์คอนน์ เตรียมจัดตั้งโรงงานผลิตยานยนต์ไฟฟ้าครบวงจร พร้อมดันไทยสู่ศูนย์กลางอาเซียน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.pttplc.com/th/Media/News/Content-25830.aspx>. 1 ธันวาคม 2565.
- _____. (2565). *แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี/รายงานประจำปี 2564 (แบบ 56-1 One Report)*. เข้าถึงได้จาก <https://ptt.listedcompany.com/misc/one-report/20220323-ptt-one-report-2021-th.pdf>. 1 ธันวาคม 2565.
- ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์. (2541). *เศรษฐศาสตร์สีเขียวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร และเบเคอร์ คริส. (2563). *ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: มติชน.
- เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง และวลัยพร มุขสุวรรณ. (2546). *รายงานการประเมินผลทางสุขภาพจากการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและพื้นที่ใกล้เคียง*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง. (2560). *เปิดผลการศึกษามลพิษอุตสาหกรรม 4.0*. เข้าถึงได้จาก https://waymagazine.org/world_environment_day/. 1 ธันวาคม 2565.
- รุ่งตะวัน อ่วมอินทร์. (2558). มองเสรีนิยมใหม่ในมุมมองมานุษยวิทยา. *จดหมายข่าวศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)*. 17(84), 4–9.
- วิทยากร เชียงกุล. (2558). *สิ่งแวดล้อม-ระบบนิเวศสังคมที่ทุกคนควรรู้*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- _____. (2548). *เศรษฐกิจไทย ปัญหาและทางแก้*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร. (2563). การเดินทางของเสรีนิยมใหม่ใน 3 ทวีป. ใน *ฟูโกต์กับเสรีนิยมใหม่*. กรุงเทพฯ: อิลลูมินันซ์ เอ็ดดิชันส์.
- สรยุทธ์ สรรักษ์. (13 สิงหาคม 2565). *ผู้ประสานงานเครือข่ายรักแม่พระธรณี*. สัมภาษณ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2526). *แผนพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก. วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, 20(3), 5–26.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.). (2564). *ความเป็นมาของ อีอีซี*. เข้าถึงได้จาก <https://www.eeco.or.th/th/government-initiative/why-eec>. 1 ธันวาคม 2565.
- _____. (2565). *รายงานเศรษฐกิจรายไตรมาส*. เข้าถึงได้จาก <https://www.eeco.or.th/th/quarterly-economic-report/554>. 1 ธันวาคม 2565.

- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2559). ขาดทุนและจัดการความขัดแย้งทางชาติพันธุ์. *วารสารพัฒนาศาสตร์*, 18(ฉบับพิเศษ), 157–173.
- _____. (2566). *การเสริมพลังชุมชนกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุวิชา เป้าอารีย์. (2559). ความเสมอภาค : แนวคิดและข้อถกเถียงเบื้องต้น. *วารสารพัฒนาศาสตร์*, 18(ฉบับพิเศษ), 1–18.
- อะกิระ ซุเอฮิโระ. (2565). *การพัฒนาอุตสาหกรรมแบบไล่กวด : เส้นทางและอนาคตของเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก*. (แปลจาก Catch-up Industrialization the Trajectory and Prospects of East Asian Economies) แปลโดย เนตรนภา ไทพย์เลิศศักดิ์ (ยาบุชิตะ), นิภาพร รัชตพัฒนากุล, สุนิย์รัตน์ เนียรเจริญสุข, ปิยวรรณ อัครวราชันย์, สุภา ปัทมานันท์. นนทบุรี: ฟาเดียกัน.
- ฮาร์วี เดวิด. (2562). *Seventeen Contradictions and The End of Capitalism* (ความขัดแย้งสิบเจ็ดประการกับจุดจบของระบบทุนนิยม) แปลโดย ภัคดี วีระภาสพงษ์. กรุงเทพฯ: สานเงินมีนา.
- Byrne, J.A. (2010). *Ecological Justice. Encyclopedia of Geography*. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Jason-Byrne-3/publication/48380927_Ecological_Justice/links/0deec51c2b01a30169000000/Ecological-Justice.pdf. December 18th, 2022.
- Chodorkoff, Dan. (2020). *นิเวศวิทยาสังคม : มนุษย์นิยมเชิงนิเวศ*. แปลโดย Peam Pooyongyut. เข้าถึงได้จาก <https://dindeng.com/social-ecology-chodorkoff/>. 1 ธันวาคม 2565.
- Evans, P. (1979). *Dependent Development: The Alliance of Multinational State, and Local Capital in Brazil*. NJ.: Princeton University Press.
- Etzioni. (1993). *The Spirit of Community: Rights, Responsibilities and the Communitarian Agenda*. New York: Rowman & Littlefield.
- Goulet, D. (1989). Participation in Development: New Avenues. *World Development*, 17(2), 165–178.
- Harvey D. (2005). *A Brief History of Neoliberalism*. UK.: Oxford University Press.
- Laverack, G. (2007). *Health Promotion Practice: Building Empowered Communities*. Open University Press. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/263132333_Health_Promotion_Practice_Building_empowered_communities/link/0deec53a00a911d86c000000/download. November 5th, 2022.
- Mohamed Sheikh Elmi. (2022). *Equality of Opportunity or Equality of Outcome*. Retrieved from https://accord.edu.so/blog/our-blog-1/post/equality-of-opportunity-or-equality-of-outcome-12#blog_content. November 2nd, 2022.
- Prasad, R.R. (2017). Participatory Development: An Overview. Retrieved from <https://egyankosh.ac.in/bitstream/123456789/39137/1/Unit-1.pdf>. December 1st, 2023.
- Tokar, B. (2019). *Social Ecology. Pluriverse: A Post-Development Dictionary*. (3.8–311). Retrieved from <https://www.ehu.eus/documents/6902252/12061123/Ashish+Kothari+et+al-Pluriverse+A+Post-Development+Dictionary-2019.pdf/c9f05ea0-d2e7-8874-d91c-09d11a4578a2>. November 2nd, 2022.

การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่องการถ่ายโอนความร้อน
โดยจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ร่วมกับอินโฟกราฟฟิก

DEVELOPMENT OF SCIENCE PROCESS SKILLS AND LEARNING ACHIEVEMENT OF MATHAYOMSUKSA 1
STUDENTS ON THE TOPIC OF HEAT TRANSFER BY USING STEM EDUCATION WITH INFOGRAPHIC

วีระเชษฐ์ ทองแสน* อนันต์ ปานศุภวัชร และ กุลวดี สุวรรณไตรย์

Veerachet Thongsaeen*, Anun Pansuppawat and Kulwadee Suwannatray

สาขาการสอนวิทยาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร 47000

Program in Science Teaching, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University,
Sakon Nakhon 47000, Thailand

*Corresponding Author: E-mail: veerachadtongsaeen@gmail.com

รับบทความ 14 กุมภาพันธ์ 2567 แก้ไขบทความ 13 มีนาคม 2567 ตอรับบทความ 18 มีนาคม 2567 เผยแพร่บทความ ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิกให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการจัดการเรียน 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนที่สร้างขึ้น กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสว่างแดนดิน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 40 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่มโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก แบบทดสอบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนที่สร้างขึ้น สถิติที่ใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่า-ที แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent samples)

ผลการวิจัย พบว่า

1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การถ่ายโอนความร้อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก มีประสิทธิภาพ 82.02/82.46 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80
2. ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนที่สร้างขึ้น ซึ่งมีคะแนนก่อนเรียนร้อยละ 45.25 และหลังเรียนมีคะแนนร้อยละ 81.75 เมื่อเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. ผลสัมฤทธิ์ทางเรียนของกลุ่มตัวอย่างหลังเรียนด้วยแผนที่สร้างขึ้น ซึ่งมีคะแนนก่อนเรียนร้อยละ 45.08 และหลังเรียนมีคะแนนร้อยละ 83.17 สูงกว่าก่อนจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. ความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนที่สร้างขึ้นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.79)

คำสำคัญ: ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์, สะเต็มศึกษา, อินโฟกราฟฟิก

ABSTRACT

This research aimed to 1) create lesson plans on the topic of Heat Transfer for Mathayomsuksa 1 students using STEM education learning management with infographics to meet the efficiency criteria of 80/80, 2) compare

students' science process skills and learning achievement before and after the intervention, and 3) examine the students' satisfaction with the developed learning management. The sample consisted of 40 Mathayomsuksa 1 students at Sawang Daen Din School, during the second semester of the 2022 academic year. The sample was determined using cluster random sampling, with classrooms as the sample units. The research tools comprised STEM education lesson plans with infographics, a science process skills test, a learning achievement test, and a set of questionnaires on satisfaction with the developed learning management. Statistics for data analysis included percentages, averages, and standard deviations. and t-test for Dependent Samples.

The research results found that:

1. The efficiency of lesson plans on the topic of Heat Transfer based on STEM education learning management with infographics reached 82.02/82.46, which was higher than the specified criteria of 80/80.
2. The students' scientific process showed a significant improvement, with a mean score increased from 45.25 percent to 81.45 percent after the intervention, which was statistically higher than the scores before the intervention at the .01 level of significance.
3. The students' learning achievement improved significantly, with a mean score increasing from 45.08 percent to 83.17 percent after the intervention, which was higher than the pre-intervention scores at the .01 level of significance.
4. The students' satisfaction with the developed learning management was overall at the highest level (mean = 4.79).

Keywords: Science Process Skills, STEM Education, Infographics

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเรียนรู้ ซึ่งเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศผู้ที่สามารถปรับตัว และมีทักษะกระบวนการทำงานจึงจะมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ ในยุคที่ความรู้และข้อมูลข่าวสารเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นักเรียนต้องมีทักษะที่จำเป็นในการประยุกต์ใช้ปรับเปลี่ยนความรู้ให้เข้ากับสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น การศึกษาต้องเพิ่มค่าของผลลัพธ์ของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญเพื่อทำให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน และการดำรงชีวิต ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมสร้างศักยภาพและความสามารถของแต่ละบุคคล โดยมีสถาบันการศึกษาทำหน้าที่ในการสร้างและพัฒนาคนในสังคมให้มีความรู้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข รวมไปถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศให้มั่นคง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, หน้า 7) ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ (Scientific Literacy) เพื่อจะได้มีความรู้ความเข้าใจในวิทยาศาสตร์ และสามารถนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์ มีคุณธรรม เพื่อให้วิทยาศาสตร์มีความก้าวหน้าและมั่นคง องค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมพร้อมบุคคลให้อยู่ในสังคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 1) การจัดการเรียนรู้อยู่ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียน เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนมีการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ ใช้สื่อการเรียนรู้แหล่งการเรียนรู้ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และเกิดคุณภาพสูงสุด นอกจากนี้นักกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานด้านการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี ระบบทางเทคโนโลยี ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับศาสตร์อื่น โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์ วิเคราะห์ เปรียบเทียบและตัดสินใจเพื่อเลือกใช้เทคโนโลยี โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม ประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะทรัพยากรเพื่อการออกแบบ และสร้างสรรค์ผลงานสำหรับการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันหรือการประกอบอาชีพ โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม รวมทั้งเลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือได้อย่างถูกต้องเหมาะสมปลอดภัย และคำนึงถึงทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

จากการรายงานผลการประเมินผลข้อสอบกลาง (Local Assessment System: LAS) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้คะแนนที่ต่ำกว่ามาตรฐานอย่างมากเมื่อวิเคราะห์คะแนนสอบตามสาระการเรียนรู้และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เทียบกับสาระการเรียนรู้มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดอื่น ๆ จะเห็นได้ว่าสาระที่ทางโรงเรียนควรพัฒนาอย่างเร่งด่วน คือ สาระที่ 2 พลังงานความร้อน ในมาตรฐาน ว 2.3 เข้าใจความหมายของพลังงาน การเปลี่ยนแปลงและการถ่ายโอนพลังงาน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสสาร พลังงานในชีวิตประจำวัน ธรรมชาติของคลื่น ปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเสียง แสง และคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า รวมทั้งการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ จากผลการประเมินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของประเทศไทยในปัจจุบัน แม้จะมีการสนับสนุนให้สถานศึกษาในระดับต่าง ๆ มีการอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมกับการพัฒนาประเทศแล้วก็ตามแต่ก็ยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร กลวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นปัจจุบันให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงทำให้ผู้เรียนขาดความรู้ความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์ เลือกใช้และใช้ข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยี จะเห็นว่าการจะพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ให้กับผู้เรียนนั้นครูผู้สอนจะต้องหาวิธีที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะในด้านต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบสะเต็มศึกษา ร่วมกับอินโฟกราฟิก เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน

สะเต็มศึกษาเป็นการสอนแบบบูรณาการระหว่างศาสตร์สาขาต่าง ๆ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ (Science: S) เทคโนโลยี (Technology: T) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering: E) และคณิตศาสตร์ (Mathematics: M) โดยนำจุดเด่นและวิธีการสอนของแต่ละสาขาวิชามาผสมผสานกันอย่างลงตัว เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้แก้ปัญหา การค้นคว้าและการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ในสถานการณ์โลกปัจจุบัน ช่วยเสริมการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.), 2557, หน้า 6) การพัฒนาผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (อาทิตยา พูนเรือง, 2558, หน้า 410–411)

อินโฟกราฟิก (Infographics) เป็นการนำเสนอข้อมูล หรือการใช้ความคิดในการสื่อสารให้เห็นถึงข้อมูลหรือความคิดนั้น ๆ ในลักษณะที่มองเห็นแล้วสามารถอ่านและเข้าใจง่าย (Smiciklas, M., 2014, p. 9) ในขณะที่ (Newson, D. & Haynes, J., 2004, pp.23) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการแสดงผลของข้อมูลหรือความรู้ผ่านภาพ ที่ดูง่ายและเข้าใจง่าย ซึ่งนิยมใช้สำหรับข้อมูลที่มีความซับซ้อนอินโฟกราฟิกมาจากการผสมคำระหว่าง Information + Graphic จนได้คำใหม่ว่า Infographics โดยข้อมูล (Information) คือ ส่วนที่อยู่ในรูปของสถิติ และ/หรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ผ่านการประมวลผลแล้ว และกราฟิก (Graphic) คือ ส่วนที่อยู่ในรูปของภาพ อาจเป็นแผนภาพ ภาพร่าง กราฟหรือรูปแบบอื่น ๆ ที่มองเห็นได้ เพื่อนำมาใช้สื่อสารข้อมูลดึงดูดความสนใจและถ่ายทอด ในรูปแบบที่สรุปสั้นและกระชับ (Polman, J. L., & Gebre, E.H., 2015, pp. 868–893)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา เรื่อง การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน โดยจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟิก เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่สูงขึ้น และเพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมีการเรียนรู้อย่างสนุกสนาน และสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเป็นการจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมพร้อมผู้เรียนให้มีความพร้อมในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟิก เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟิก ก่อนและหลังเรียน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบแบบสะเต็มศึกษา ร่วมกับอินโฟกราฟิก

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา หมายถึง รูปแบบการเรียนรู้แบบหนึ่งที่มีมุ่งเน้นให้เกิดการบูรณาการในกลุ่มสาระวิชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ มาผสมผสานกันอย่างลงตัว เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียน เกิดทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงความรู้ของตนไปสู่แนวทางในการแก้ปัญหาโดยมีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบพร้อมทั้งสามารถนำความรู้ไปใช้หรือบูรณาการกับชีวิตประจำวันได้ โดยมี 6 ขั้นตอน คือ

ระบุปัญหา (Problem Identification) ขั้นตอนนี้เริ่มต้นจากการที่ผู้แก้ปัญหาตระหนักถึงสิ่งที่เป็นปัญหาในชีวิตประจำวันและจำเป็นต้องหาวิธีการหรือสร้างสิ่งประดิษฐ์ (Innovation) เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงบางครั้งคำถามหรือปัญหาที่เราจะเจออาจประกอบด้วยปัญหาย่อย ในขั้นตอนของการระบุปัญหาผู้แก้ปัญหามustพิจารณาปัญหาหรือกิจกรรมย่อยที่ต้องเกิดขึ้น เพื่อประกอบเป็นวิธีการในการแก้ปัญหาใหญ่ด้วย

รวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา (Related Information Search) หลังจากผู้แก้ปัญหาทำความเข้าใจปัญหาและสามารถระบุปัญหาย่อย ขั้นตอนต่อไปคือการรวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาดังกล่าว ในการค้นหาแนวคิดที่เกี่ยวข้องผู้แก้ปัญหามีการดำเนินการ ดังนี้

การรวบรวมข้อมูล คือ การสืบค้นหาข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาโดยพิจารณาให้เหมาะสม

การค้นหาแนวคิด คือการค้นหาแนวคิดหรือความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ หรือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องและสามารถประยุกต์ในการแก้ปัญหาได้ ในขั้นตอนนี้ควรนำความรู้ทั้งหมดที่สามารถใช้แก้ปัญหาหลังจากรวบรวมแนวคิดทั้งหมดจึงประเมินแนวคิดเหล่านั้น ซึ่งพิจารณาถึงความเป็นไปได้ที่เหมาะสมที่สุด

ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา (Solution Design) หลังจากเลือกแนวคิดที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาแล้วขั้นตอนต่อไปคือการนำความรู้ที่ได้รวบรวมมาประยุกต์เพื่อออกแบบวิธีการกำหนดองค์ประกอบของวิธีการหรือผลผลิต ทั้งนี้ผู้แก้ปัญหามustอ้างอิงถึงความรู้วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีที่รวบรวมได้ ประเมิน ตัดสินใจเลือกและใช้ความรู้ที่ได้มาในการสร้างภาพร่าง หรือกำหนดเค้าโครงของวิธีการแก้ปัญหา

วางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา (Planning and Development) หลังจากที่ได้ออกแบบวิธีการและกำหนดเค้าโครงของวิธีการแก้ปัญหาแล้ว ขั้นตอนต่อไปกำหนดขั้นตอนในการทำงานรวมทั้งกำหนดเป้าหมาย และระยะเวลาในการดำเนินการแต่ละขั้นตอนย่อยให้ชัดเจน

ทดสอบ ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขวิธีการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน (Testing, Evaluation and Design Improvement) เป็นขั้นตอนทดสอบและประเมินชิ้นงาน เพื่อพัฒนาผลลัพธ์ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ในการทดสอบและประเมินผลสามารถเกิดขึ้นได้หลายครั้งในกระบวนการแก้ปัญหา

นำเสนอวิธีการแก้ปัญหา นำเสนอชิ้นงาน (Presentation) หลังจากการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขจนมีประสิทธิภาพตามที่ต้องการแล้วจากนั้นนำเสนอผลลัพธ์ต่อสาธารณชนโดยออกแบบด้วยวิธีการนำเสนอข้อมูลที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจ

อินโฟกราฟิก (Infographic) คือ การผสมผสาน ระหว่างข้อมูลและกราฟิกเพื่อใช้สื่อสารให้เกิดความเข้าใจ ความสนใจ และสร้างการจดจำได้ง่ายขึ้นอินโฟกราฟิกสามารถแบ่งออกได้ตามวิธีการใช้ และลักษณะข้อมูลที่นำเสนอโดยหากแบ่งประเภทตามวิธีการใช้ไว้ 3 ประเภท ดังนี้

อินโฟกราฟิกที่นำเสนอโดยใช้การมองเห็นข้อมูล เป็นหลักผ่านนำเสนอข้อมูล (Data Visualization) หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการนำเสนอข้อมูลเป็นภาพ ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการนำเสนอข้อมูล คือ การสื่อสารข้อมูลอย่างชัดเจน และมีประสิทธิภาพผ่านภาพ ในขณะที่ภาพที่ดีควรสื่อสารชัดเจน และกระตุ้นการมีส่วนร่วม และความสนใจจากผู้อ่านด้วย

อินโฟกราฟิกที่นำเสนอโดยใช้การเล่าเรื่อง เป็นหลักผ่านกระบวนการสื่อสารแบบเล่าเรื่อง (Story Telling) การเล่าเรื่อง คือ การถ่ายทอดเรื่องราวจริงหรือเรื่องที่แต่งขึ้นมาในรูปแบบของข้อความภาพและเสียง ในขณะที่การเล่าเรื่องจัดเป็นวิธีสื่อสารที่ทรงพลังสร้างการจดจำได้นานและช่วยกระตุ้นความสนใจได้

อินโฟกราฟิกที่นำเสนอโดยใช้ทั้งวิธีการทั้ง 2 แบบ ดังที่กล่าวมาแล้วหากแบ่งประเภทอินโฟกราฟิกตามลักษณะการนำเสนอประเด็นหรือข้อมูล แนวคิดของรูปแบบการ นำเสนอข้อมูลในวงกว้างแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

อินโฟกราฟิกที่อยู่ในลักษณะการนำเสนอแผนที่ (Maps)

อินโฟกราฟิกที่อยู่ในลักษณะการนำเสนอสถิติ ที่มองเห็นได้ (Visual Statistics)

อินโฟกราฟิกที่อยู่ในลักษณะการนำเสนอหลักการ (Representations of Principles)

ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง ผลการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ร่วมกับอินโฟกราฟฟิก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยคิดจากคะแนน 2 ส่วน ดังนี้

เกณฑ์ 80 ตัวแรก หมายถึง ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมดที่ได้จากการทำแบบทดสอบระหว่างเรียน และจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียน

เกณฑ์ 80 ตัวหลัง หมายถึง ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมดที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หลังจากเรียนจบครบหน่วย

ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หมายถึง พฤติกรรมที่เกิดจากการปฏิบัติหรือฝึกฝนความคิดทางวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบจนเกิดความชำนาญคล่องแคล่วองไวในการแสวงหาความรู้ ประกอบด้วย 14 ทักษะ ดังนี้

ทักษะการการสังเกต (Observation) หมายถึง การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 อย่างใด อย่างหนึ่งหรือ ใช้หลายอย่างร่วมกัน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง เพื่อค้นหาและบอกรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ที่สังเกต โดยที่ไม่ใส่ความคิดเห็นของผู้สังเกตลงไป

ทักษะการวัด (Measurement) หมายถึง การใช้เครื่องมือได้อย่างถูกต้องเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลรวมทั้งการกะประมาณค่า

ทักษะการจำแนกประเภท (Classification) การแบ่งพวก การจัดกลุ่มสิ่งต่าง ๆ หรือการเรียงลำดับ วัตถุ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ออกเป็นหมวดหมู่ โดยใช้ความเหมือนกันหรือ ความแตกต่างกัน มาเป็นเกณฑ์ในการจำแนกวัตถุ เหตุการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ออกจากกัน

ทักษะการหาความสัมพันธ์ระหว่างสเปซกับสเปซ และสเปซกับเวลา (Space / Space Relationship and Space/ Time Relationship) แบ่งได้ 2 แบบ คือ

การหาความสัมพันธ์ระหว่างสเปซกับสเปซ เป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ที่วัตถุต่าง ๆ ครอบครองอยู่

การหาความสัมพันธ์ระหว่างสเปซกับเวลา เป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ที่วัตถุครอบครองเมื่อเวลาผ่านไป

ทักษะการคำนวณ (Using Numbers) ความสามารถที่แสดงการเกิดทักษะการนับจำนวนของวัตถุได้ถูกต้อง และสามารถบอกวิธีคำนวณ แสดงวิธีคำนวณ และคิดคำนวณได้ถูกต้อง

ทักษะการกระทำและสื่อความหมายข้อมูล (Organizing Data and Communication) หมายถึง การนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากวิธีการต่าง ๆ มาจัดกระทำให้อยู่ในรูปแบบที่มีความหมายหรือมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น รวมทั้งนำข้อมูลมาจัดกระทำในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ตาราง แผนภูมิ แผนภาพ กราฟ สมการ

ทักษะการลงความเห็นจากข้อมูล (Inferring) หมายถึง การเพิ่มความคิดเห็นกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตอย่างมีเหตุผลโดยอาศัยความรู้และประสบการณ์เดิม

ทักษะการพยากรณ์ (Prediction) หมายถึง การคาดคะเนคำตอบล่วงหน้าก่อนทำการทดลองโดยอาศัยประสบการณ์ที่เกิดขึ้น ๆ หลักการ กฎ หรือทฤษฎีที่มีอยู่แล้วในเรื่องนั้นมาช่วยสรุป เช่น การพยากรณ์ข้อมูลที่ ได้แก่ ข้อมูลที่เป็นตาราง หรือ กราฟ ซึ่งทำได้ 2 แบบ คือ การพยากรณ์ภายในขอบเขตข้อมูล และการพยากรณ์นอกเขตข้อมูล

ทักษะการตั้งสมมติฐาน (Formulating Hypothesis) หมายถึง การคิดหาคำตอบล่วงหน้าก่อนการทดลอง โดยใช้การสังเกตความรู้ประสบการณ์เดิม

ทักษะการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ (Defining Operation) หมายถึง การกำหนด และอธิบายความหมาย และขอบเขตของคำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหรือการทดลองเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างบุคคล

ทักษะการกำหนดและควบคุมตัวแปร (Identifying and Controlling Variables) หมายถึง การบ่งชี้ และกำหนดลักษณะตัวแปรใด ๆ ให้เป็นตัวแปรอิสระ หรือตัวแปรต้น และตัวแปรใด ๆ ให้เป็นตัวแปรตาม และตัวแปรใด ๆ ให้เป็นตัวแปรควบคุม

ทักษะการทดลอง (Experimenting) หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานเพื่อหาคำตอบจากสมมติฐาน

ทักษะการตีความหมายข้อมูลและลงข้อสรุป (Interpreting Data and Making) หมายถึง เป็นการแปลความหมายหรือบรรยายลักษณะข้อมูลที่มีอยู่การตีความหมายข้อมูลในบางครั้งอาจต้องใช้ทักษะอื่น ๆ

ทักษะการสร้างแบบจำลอง (Modeling Construction) หมายถึง การนำเสนอข้อมูล แนวคิด ความคิดรวบยอด เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจในรูปของแบบจำลองต่าง ๆ เช่น กราฟ รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว วัสดุ สิ่งของ สิ่งประดิษฐ์ หุ่น เป็นต้น

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ หมายถึง คะแนนความสามารถทางการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สารที่ 5 เรื่อง พลังงานความร้อน หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน โดยเปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 6 ด้าน ดังนี้

ความรู้ความจำ (Remembering) คือ การที่ผู้เรียนสามารถตอบได้ว่าสิ่งที่เรียนมาจากไหน เพราะเกิดจากการจดจำ

ความเข้าใจ (Understanding) คือ การที่ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งที่ได้เรียนมา สามารถอธิบายตามความเข้าใจของตัวเองได้

การประยุกต์ใช้ (Applying) คือ การที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้

การประเมินผล (Evaluating) คือ การที่ผู้เรียนสามารถตั้งเกณฑ์ตัดสิน เปรียบเทียบคุณภาพหรือประสิทธิภาพ

ของการเรียนรู้ได้

การสร้างสรรค์ (Creating) คือ การที่ผู้เรียนสามารถคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ได้ด้วยตนเอง หรือสามารถปรับปรุงแก้ไขออกแบบ ตั้งสมมติฐานใหม่ ๆ ได้ซึ่งผู้วิจัยนำไปใช้เป็นแนวในการตั้งคำถามแล้วเปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการตอบแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test for Dependent Sample)

ความพึงพอใจ หมายถึง เป็นความรู้สึกของบุคคลในทางบวก ความชอบ ความสบายใจ ความสุขใจต่อสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ หรือเป็นความรู้สึกที่พอใจต่อสิ่งที่ทำให้เกิดความชอบ ความสบายใจและเป็นความรู้สึกที่บรรลุถึงความต้องการในสิ่งนั้น ๆ ซึ่งวัดจากแบบสอบถามความพึงพอใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในด้านสาระการเรียนรู้การจัดการจัดการเรียนรู้อุปกรณ์การเรียนรู้และการวัดผลประเมินผล โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

เพื่อความเข้าใจในการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่องการถ่ายโอนความร้อนโดยจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ร่วมกับอินโฟกราฟิก ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
 - 1.1 สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 - 1.2 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
 - 1.3 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา
 - 2.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา
 - 2.2 การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา
 - 2.3 สะเต็มศึกษากับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
 - 2.4 ประโยชน์ของสะเต็มศึกษา
3. อินโฟกราฟิก
 - 3.1 ความหมายของอินโฟกราฟิก
 - 3.2 ประเภทของอินโฟกราฟิก
 - 3.3 ประโยชน์ของอินโฟกราฟิก
4. ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
 - 4.1 ความหมายของทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
 - 4.2 ประเภทของทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
 - 4.3 การวัด และประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ร่วมกับอินโฟกราฟฟิก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ร่วมกับอินโฟกราฟฟิก ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน มี 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นระบุปัญหา
- 2) ขั้นรวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา
- 3) ขั้นออกแบบวิธีการแก้ปัญหา
- 4) ขั้นดำเนินการแก้ไขปัญห
- 5) ขั้นทดสอบ ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขวิธีการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน
- 6) ขั้นนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน ร่วมกับอินโฟกราฟฟิก)

1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้
2. ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. ความพึงพอใจ

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามแบบแผนการทดลองกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest–Posttest Design) เรื่อง การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก ศึกษาด้านเนื้อหา เอกสาร แนวคิดทฤษฎีศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ ทักษะกระบวนการ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสมรรถนะที่สำคัญ กิจกรรมการเรียนรู้ ภาระ/ชิ้นงาน และการวัดและประเมินผลกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ หน่วย พลังงานความร้อน ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เช่น ความหมาย แนวคิดและทฤษฎี ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ข้อดีและประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา และ อินโฟกราฟฟิกและออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน จำนวน 7 แผน รวม 19 ชั่วโมง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนสว่างแดนดิน อำเภอสว่างแดนดิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำนวน 1 ห้องเรียน 40 คน ได้มาจากเทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling Technique) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม และมีการจัดนักเรียนแบบคละคนเรียน เก่ง กลาง อ่อน อยู่ด้วยกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน จำนวน 7 แผน โดยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แผนละ 2 และ 3 ชั่วโมง รวมจำนวน 19 ชั่วโมง ทดสอบก่อนเรียน 1 ชั่วโมงและทดสอบหลังเรียน 1 ชั่วโมง รวมเวลา 21 ชั่วโมง มีรายละเอียดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แผนดังนี้ 1) แบบจำลองอนุภาคของสารในแต่ละสถานะ 2) ความร้อนกับการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิของสาร 3) ความร้อนกับการขยายตัวหรือหดตัวของสาร 4) ความร้อนกับการเปลี่ยนสถานะของสาร 5) การคำนวณปริมาณความร้อนที่ทำให้สารเปลี่ยนสถานะ 6) การถ่ายโอนความร้อน 7) สมดุลความร้อน พบว่า

มีค่าดัชนีความสอดคล้องผ่านเกณฑ์ทุกแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 จากนั้นจัดพิมพ์แผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์พร้อมนำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

2) แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แบบปรนัย 4 ตัวเลือก เป็นแบบเลือกคำตอบ (Multiple choice) จำนวนแบบทดสอบละ 40 ข้อ ขแล้วคัดเลือกไว้ใช้จริงแบบทดสอบละ 30 ข้อ โดยผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยเกณฑ์การตัดสินค่า IOC มีค่า 0.50 ขึ้นไป แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มีเนื้อหาครอบคลุมจุดมุ่งหมายของแต่ละทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ 14 ทักษะ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้มีเนื้อหาครอบคลุมตัวชี้วัด และสอดคล้องกับหลักการวัดผลด้านสติปัญญาควรวัดพฤติกรรมของ Bloom (1976) โดยแบ่งเป็น 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความรู้ – ความจำ 2) ด้านความเข้าใจ 3) ด้านการนำไปใช้ 4) ด้านการวิเคราะห์ 5) ด้านการสังเคราะห์ 6) ด้านการประเมินค่า แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่เคยผ่านการเรียนเนื้อหานี้มาก่อนแล้วและมีองค์ความรู้ เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน แต่ไม่ใช่ไม่ใช้กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling Technique) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/10 จำนวน 40 คน แล้วนำผลการทดสอบของนักเรียนมาวิเคราะห์หาค่าความยาก (r) โดยเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ค่าความยากอยู่ในช่วง 0.20–0.80 ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป แล้วนำข้อสอบมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสันรายละเอียด ข้อมูลดังตาราง 1

ตาราง 1 วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ ค่าความยากรายข้อ (p) ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) และค่าความเชื่อมั่น

กระบวนการ/ผลลัพธ์	แบบทดสอบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์	แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ	0.67–1.00 ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.92	0.67–1.00 ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.93
ค่าความยากรายข้อ (p) อยู่ระหว่าง	0.43–0.70	0.43–0.78
ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) อยู่ระหว่าง	0.21–0.65	0.21–0.62
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ	0.72	0.75

3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการวัดแบบลิเคิร์ท จำนวน 20 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้าน ด้านละ 5 ข้อ ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนรู้ 4) ด้านการวัดและประเมินผล จากนั้นนำผลคะแนนมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องผ่านเกณฑ์ จำนวน 20 ข้อ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67–1.00

วิธีรวบรวมข้อมูล

1. จัดทำหนังสือขออนุญาตการวิจัยในมนุษย์ต่อคณะกรรมการจริยธรรม การวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เลขที่รับรองโครงการวิจัย คือ 151/2565

2. ผู้วิจัยติดต่อขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือการวิจัยและหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ส่งถึงผู้อำนวยการโรงเรียนสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร เพื่อขออนุญาตดำเนินการทดลองใช้ และเก็บข้อมูล

3. ครูชี้แจงวิธีการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้นักเรียนเข้าใจ

4. ให้นักเรียนทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จำนวน 30 ข้อ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ จากนั้นดำเนินการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา

ร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

5. หลังจากการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน เสร็จครบทุกแผนแล้ว จึงให้นักเรียนทดสอบหลังเรียน (Post-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จำนวน 30 ข้อ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ ซึ่งเป็นฉบับเดียวกันกับการวัดผลก่อนเรียน

6. หลังการทดลองให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทำการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน

7. นำผลคะแนนจากแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อทดสอบสมมติฐาน และสรุปผลการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่า-ที แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent samples)

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามเกณฑ์ 80/80 (E_1/E_2) ดัง ตาราง 2

ตาราง 2 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

กระบวนการ/ผลลัพธ์	N	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	40	140	114.83	2.46	82.02
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	40	60	49.48	1.91	82.46
E_1/E_2 เท่ากับ 82.02/82.46					

จากตาราง 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียนในแต่ละแผน จำนวน 7 แผน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 114.83 จากคะแนนเต็ม 140 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.02 คะแนน เฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่ากับ 49.48 จากคะแนนเต็ม 60 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.46 แสดงให้เห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพ 82.02/82.46 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 (E_1/E_2) ที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ที่ 2 เปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลัง เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก ดังตาราง 3

ตาราง 3 การเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน การถ่ายโอนความร้อน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก

	ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์					ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน				
	N	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	t	N	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	40	30	13.57	1.88	27.69**	40	30	13.53	1.74	34.23**
หลังเรียน	40	30	24.52	1.51		40	30	24.95	1.24	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าวิกฤตของ t ที่ระดับ .01 ; df 39 = 2.43)

จากตาราง 3 พบว่า นักเรียนมีคะแนนความสามารถในด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ก่อนเรียนและหลังเรียน เฉลี่ยเท่ากับ 13.57 และ 24.52 ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ผลการวิเคราะห์ค่า t ปรากฏว่า ค่า t จากการคำนวณมีค่าเท่ากับ 27.69 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 13.53 และ 24.95 ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม

30 คะแนน ผลการวิเคราะห์ค่า t ปรากฏว่าค่า t จากการคำนวณมีค่าเท่ากับ 34.23 เมื่อพิจารณาค่า t จากตารางค่าวิกฤตการแจกแจง t ที่ $df = 39$ ได้เท่ากับ 2.43 แสดงว่าค่าคำนวณมากกว่าค่า t จากตาราง แสดงว่านักเรียนมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน ผลปรากฏดังตาราง 4

ตาราง 4 การวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน

รายการประเมิน	N=40		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{x}$	S.D	
1. ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้	4.76	0.47	มากที่สุด
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.70	0.51	มากที่สุด
3. ด้านสื่อและอุปกรณ์	4.86	0.34	มากที่สุด
4. ด้านการวัดและประเมินผล	4.83	0.49	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.79	0.45	มากที่สุด

จากตาราง 4 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.79 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้ 1) ด้านสื่อและอุปกรณ์ 2) ด้านการวัดและประเมินผล 3) ด้านเนื้อหา และ 4) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.02/82.46 ตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากผู้วิจัยได้ออกแบบสร้างขึ้นผ่านกระบวนการที่ถูกต้องตามขั้นตอน โดยเริ่มจากศึกษา และวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุงพุทธศักราช 2560) ตลอดจนศึกษาคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ร่วมกับอินโฟกราฟฟิก ผ่านกระบวนการตรวจสอบแก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้กับนักเรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ผู้วิจัยได้นำ YouTube, PPT, Canva และ Google เป็นสื่อในการนำเสนอเนื้อหาสามารถแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ และเกิดแนวคิดใหม่ การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก ทำให้ค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนที่ได้จากใบกิจกรรม ชิ้นงานและแบบทดสอบหลังเรียนในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 7 แผน (E1) และค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยนักเรียนที่ได้จากการวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (E2) มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 สอดคล้องกับซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ชีระชัย เอี่ยมพอง (2562, หน้า 84) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานตามแนวทางสะเต็มศึกษา เรื่อง การประยุกต์การแปลงทางเรขาคณิต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า มีประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานตามแนวทางสะเต็มศึกษา มีค่าเท่ากับ 85.95/82.89 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ เพราะกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาเปิดโอกาสให้นักเรียนมีอิสระในการคิดแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยนำความรู้มาผสมผสานใหม่ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปุณณพัฒน์ โคตรบุตร, ต้นสกุล ศานติบุรณ์ และสมานเอกพิมพ์ (2560, หน้า 1306–1311) ได้ศึกษาการบูรณาการแนวคิดทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรม และคณิตศาสตร์ (STEM) ในการเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.04/84.51 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน มีค่าเฉลี่ยก่อนเรียน 13.57 และคะแนนหลังเรียนเท่ากับ

24.52 แสดงว่า ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้เป็นการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เนื่องจากนักเรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติด้วยตนเองมีส่วนร่วมในการทำงาน ครูคอยกระตุ้นด้วยการใช้คำถามนี้ระหว่างที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ ส่งผลให้มีการพัฒนาทักษะในหลาย ๆ ทักษะเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวความคิดของบลูม Bloom (1956, p. 13) ที่กล่าวว่าการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนโดยมีการโต้ตอบระหว่างครูกับนักเรียนมีส่วนร่วมการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 13.53 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 24.95 แสดงว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิกเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้จากการเรียนโดยผู้เรียนจะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อค้นหาวิธีการแก้ปัญหาโดยบูรณาการความรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับการแก้ปัญหาเข้าด้วยกันปัญหาที่ใช้มีลักษณะเกี่ยวกับชีวิตประจำวันและมีความสัมพันธ์กับผู้เรียนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ร่วมกับอินโฟกราฟฟิกมุ่งเน้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนในด้านทักษะการเรียนรู้มากกว่าความรู้ที่ผู้เรียนจะได้มาและพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองโดยครูจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนเผชิญปัญหาฝึก กระบวนการวิเคราะห์ปัญหา และแก้ปัญหาาร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหานั้นอย่างชัดเจน สร้างความรู้ใหม่จากการใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริงเป็นบริบทของการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์และคิดแก้ปัญหา รวมทั้งได้ความรู้ในศาสตร์ต้นศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ Chaumklang, Pihanthanond, & Srisa-ard (2019, pp. 1–12) พบว่า STEM Education เป็นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นการนำความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี วิศวกรรม และคณิตศาสตร์ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน พบว่า ด้านสื่อและอุปกรณ์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.86 ด้านการวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.83 ด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.79 คะแนนอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากการจัดกิจกรรมการทดลองเพื่อฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ท้าทายและทันสมัย มีกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ทั้ง 14 ทักษะมากขึ้น ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้และทำงานร่วมกัน แสดงความคิดเห็นและร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา มีเครื่องมือและใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ ขั้นตอนและกิจกรรมการเรียนการสอน ห้องเรียนมีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ นักเรียนมีความสุขเพราะมีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและจัดกลุ่มอย่างเหมาะสม มีวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุริยนต์ คุณารักษ์ (2561, หน้า 34–35) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง ชีวิตกับสิ่งแวดล้อมโดยจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 ซึ่งมีระดับความพึงพอใจมาก

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก หมายถึง การบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1) ระบุปัญหา เป็นการทำความเข้าใจกับปัญหา วิเคราะห์เงื่อนไขหรือข้อจำกัดของสถานการณ์ปัญหา เพื่อระบุและกำหนดขอบเขตของปัญหา

ขั้นที่ 2) รวบรวมสืบค้นข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูล แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 3) ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา เป็นการนำข้อมูลที่สืบค้นนำมาร่างแบบชิ้นงาน โดยคำนึงถึงทรัพยากร ข้อจำกัด และเงื่อนไขตามสถานการณ์ที่กำหนด

ขั้นที่ 4) วางแผน และดำเนินการแก้ปัญหา เป็นการกำหนดลำดับขั้นตอนของการสร้างชิ้นงานหรือวิธีการแล้วลงมือสร้างชิ้นงานเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 5) การทดสอบประเมินผลและปรับปรุงวิธีการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน เป็นการทดสอบ และประเมินการใช้งานของชิ้นงาน โดยผลที่ได้ได้นำมาใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมที่สุด

ขั้นที่ 6) การสรุปผล และการนำเสนอผลการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน หลังจากการพัฒนาปรับปรุงทดสอบ และประเมินวิธีการแก้ปัญหาหรือผลลัพธ์มีประสิทธิภาพตามที่ต้องการแล้วผู้แก้ปัญหาต้องนำเสนอผลลัพธ์ในชั้นเรียน โดยต้องออกแบบวิธีการนำเสนอข้อมูล โดยใช้อินโฟกราฟฟิกร่วมด้วย ทำให้เข้าใจง่าย และน่าสนใจ

ภาพประกอบ 2 องค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก

สรุป

จากผลการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.02/82.46 ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 นอกจากนี้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก อยู่ในระดับมากที่สุด การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิก เปลี่ยนจากการเรียนแบบเดิมที่ทำเพียงแค่จดบันทึกลงสมุดหรือฟังครูบรรยายหน้าชั้นเรียน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ทั้งการสืบค้นข้อมูล การทำกิจกรรมการทดลอง ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เข้าใจในบทเรียนเสริมสร้างสมรรถภาพทางการเรียนรู้และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จากการทำกิจกรรมโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการนำเสนอเนื้อหาและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการแข่งขันกัน เพื่อประเมินความสำเร็จของกลุ่ม มีการให้คำชมเชยหรือรางวัลซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้อยากได้รางวัลจึงทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ และตั้งใจทำกิจกรรมส่งผลให้ตนเองและสมาชิกในกลุ่มประสบผลสำเร็จ และเรียนรู้อย่างมีความสุข และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้ออกแบบเหมาะสมกับวัยของนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้สอนควรเตรียมความพร้อม โดยการจัดเตรียมสภาพแวดล้อม และอุปกรณ์ การเตรียมสื่อ การใช้คำถาม การกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน เพื่อให้กิจกรรม การเรียนรู้ ของนักเรียนมีประสิทธิภาพส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียน กล้าแสดงออกทางความคิด การพูด การใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างอิสระ สามารถแสดงออกถึงผลงานแห่งการเรียนรู้ของตนเองได้

1.2 การจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับอินโฟกราฟฟิกเป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ในแต่ละขั้นตอนมีกิจกรรมที่ต้องใช้เวลาเป็นอย่างมาก ผู้สอนอาจจะต้องยืดหยุ่นเวลาตามความเหมาะสม และให้สอดคล้องกับเวลาตามแผนที่กำหนด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ร่วมกับอินโฟกราฟฟิกกับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความสามารถด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

2.2 ควรมีการจัดการเรียนรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปทดลองใช้กับโรงเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคใดก็ได้ที่มีลักษณะคล้ายกัน ดำเนินการได้เช่นกัน เพื่อพิจารณาผลที่เกิดขึ้นว่ากลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นช่วยทำให้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- _____. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ธีระชัย เอี่ยมผ่อง. (2562). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานตามแนวทางสะเต็มศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญญพัฒน์ โคตรบุตร ต้นสกุล ศานติบุรณ์ และสมาน เอกพิมพ์. (2560). *การบูรณาการแนวคิดทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมและคณิตศาสตร์ (STEM) ในการเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 1. 2-3 มีนาคม 2560. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 1306-1311.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.). (2557). *คู่มือการใช้หลักสูตรวิทยาศาสตร์ฉบับอนาคต ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุริยันต์ คุณารักษ์. (2561). *การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง ชีวิตกับสิ่งแวดล้อมโดยจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 10(27), 34-35.
- อาทิตยา พุนเรือง. (2558). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง เคมีที่เป็นพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต โดยจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 9(ฉบับพิเศษ), 371-378.
- Bloom, B.S. (1956). *Taxonomy of Education Objective, Handbook 1: Cognitive Domain*. New York: David McKay.
- Chaumklang, S., Pihanthanond, N., & Srisa-ard. (2019). Development of Appropriate management Model for STEM Education in Thailand. *KKU Research Journal (Graduate Studies) Humanities and Social Sciences*, 8(1), 1-12.
- Newson, D. & Haynes, J. (2004). *Public Relations Writing: Form and Style*. California: Wadsworth Publishing.

Polman, J.L. & Gebre, E.H. (2015). Towards critical appraisal of infographics as scientific inscriptions. *Journal of Research in Science Education*, 52(6), 868–893.

Smiciklas M. (2014). *Infographics and the Science of Visual Communication*. Retrieved from <http://www.socialmediaexplorer.com/digital-marketing/infographics-and-the-science-of-visual-communication/>. March 27th, 2021.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน

ขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร

FACTORS AFFECTING EFFECTIVENESS OF ACADEMIC ADMINISTRATION OF THE EDUCATIONAL OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS IN SAKON NAKHON PROVINCE

พงษ์ธนรรธ วิเศษทอง* วลัยนิภา ฉลากบาง และ อภิสิทธิ์ สมศรีสุข

Pongtanat Wisetthong*, Wannika Chalabang and Apisit Somsrisuk

สาขาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร 47000

Program in Educational Administration and Development, Faculty of Education,

Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon 47000, Thailand

*Corresponding Author: pongtanat.wis@gmail.com

รับบทความ 13 กุมภาพันธ์ 2567 แก้ไขบทความ 14 มีนาคม 2567 ตอบรับบทความ 18 มีนาคม 2567 เผยแพร่บทความ ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนครกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครู รวมทั้งสิ้น จำนวน 374 คน ได้มาโดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยแบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมีค่าความเที่ยงตรงระหว่าง 0.60–1.00 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.31–0.92 และค่าความเชื่อมั่น 0.97 ส่วนแบบสอบถามประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมีค่าความเที่ยงตรง ระหว่าง 0.60–1.00 ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.38–0.90 และค่าความเชื่อมั่น 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
2. ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
3. ปัจจัยที่ส่งผลกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. ปัจจัยที่ส่งผลมีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน ด้านผู้บริหารโรงเรียน และด้านครูผู้สอน มีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 79.50
5. แนวทางพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาสามารถพัฒนาได้โดยส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนได้รับการฝึกอบรมการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ และสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้อย่างเพียงพอเพื่อให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ 2) ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนสามารถพัฒนาได้โดยโรงเรียนควรมีการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการศึกษาและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชนในการร่วมกันพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทและตอบสนองความต้องการของชุมชน 3) ด้านผู้บริหารโรงเรียนสามารถพัฒนาได้

โดยจัดอบรมให้ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน เพื่อสามารถนำมาวิเคราะห์และพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอน และสนับสนุนให้ผู้บริหารโรงเรียนมีการวางแผนนิเทศการสอนของครูผู้สอนเป็นระยะ ๆ อย่างชัดเจน และสร้างความเข้าใจร่วมกันในการนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาภายใต้การนิเทศแบบกัลยาณมิตร และ 4) ด้านครูผู้สอนสามารถพัฒนาได้โดยส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนมีการพัฒนาตนเอง โดยการเข้ารับการฝึกอบรมและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ สร้างความตระหนักให้ครูและบุคลากรเห็นความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานที่ตั้งไว้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรของโรงเรียน และมีการรายงานผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง นำมาเปรียบเทียบข้อมูลผลการดำเนินงานและวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ตลอดจนมีการกระตุ้นและส่งเสริมให้ค่ายก้องชมเชยเพื่อสร้างขวัญกำลังใจที่ดีในการทำงาน

คำสำคัญ: ปัจจัยที่ส่งผล, ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ, โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

ABSTRACT

The purpose of this research was to investigate the factors affecting the effectiveness of academic administration of the educational opportunity expansion schools in Sakon Nakhon Province. The study sample, selected through multi-stage random sampling, consisted of 374 participants, including school administrators and teachers. The instrument for data collection was a set of 5-rating scale questionnaires. The questionnaire on factors affecting the effectiveness of academic administration of schools obtained the content validity index ranging from 0.60 to 1.00, the discrimination power index ranging between 0.31 and 0.92, and the reliability of 0.97, and the other questionnaire regarding the effectiveness of academic administration of schools, with the content validity index ranging between 0.60 and 1.00, the discrimination power index ranging from 0.38 to 0.90 and the reliability of 0.98. Statistics for data analysis were percentage, mean, standard deviation, Pearson's product-moment correlation coefficient, and Stepwise multiple regression analysis.

The findings were as follows.

1. The factors affecting the effectiveness of academic administration of the educational opportunity expansion schools were overall at a high level.
2. The effectiveness of academic administration of the educational opportunity expansion schools was overall at a high level.
3. The factors affecting the effectiveness of academic administration of the educational opportunity expansion schools, overall, showed a positive correlation at a high level with the .01 level of significance.
4. The factors affecting the effectiveness of academic administration of the educational opportunity expansion schools had the predictive power at 79.50 percent, consisting of Media, Equipment and Educational Technology, School-Community Relationship and Participation, School Administrators, and Teachers.
5. The guidelines for developing the factors affecting the effectiveness of academic administration of the educational opportunity expansion schools comprised four components: 1) Media, Equipment, and Educational Technology. Teachers and school personnel should be trained in the use of media, educational technology, and essential equipment to support and organize high-quality learning management, 2) School-Community Relationship and Participation. Schools should create opportunities for parents and communities to actively participate in educational planning and organize various activities continuously. They should also foster cooperative networks among schools, parents, and communities to jointly develop education that aligns with the local context and meets the community's needs, 3) School Administrators. School administrators should receive training to enhance their knowledge and understanding of current learning management and curriculum. This will enable them to collaboratively analyze and develop learning management and curricula with teachers. In addition, school administrators should plan the teaching supervision for teachers regularly and foster a shared understanding of teaching supervision for development using friendly supervision, 4) Teachers. Schools are advised to encourage teachers

and school personnel to enhance their professional development through training and experience-sharing in learning management, to foster awareness among teachers and personnel about developing students aligning with the curriculum standards and school curricula, ensuring systematic reporting of performance and operational plans, and promoting a culture of recognition and praise to create good workplace morale.

Keywords: Factors Affecting, Effectiveness of Academic Administration, Educational Opportunity Expansion School บทนำ

การศึกษาถือเป็นหัวใจของการพัฒนาเพื่อมุ่งให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากที่สุด การจัดการศึกษาของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานเกิดจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การปฏิรูปการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาส่งผลสะท้อนต่อคุณภาพการศึกษาให้มีความเหมาะสมกับหลักการในการดำเนินการการศึกษาของชาติ และการจัดการศึกษาตามนโยบาย แผนการศึกษา แผนปฏิบัติราชการ มีจุดมุ่งหมายที่จะแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อให้ได้มาตรฐานและตัวชี้วัด การบริหารจัดการศึกษา เป็นไปอย่างครอบคลุมและถูกต้อง การปฏิบัติงานในการดำเนินการนำแผนการศึกษาแห่งชาติสู่การปฏิบัติและดำเนินไปพร้อมกับการส่งเสริมสนับสนุนของผู้มีส่วนและเกี่ยวข้อง มีความเข้าใจในเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาที่ชัดเจนและถูกต้องตรงกัน (รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, 2553, หน้า 26) ทั้งนี้เพื่อพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุล เพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนาโดยมีเป้าหมายให้คนไทยเป็นคนดี เก่ง มีความสุข มีความรู้เชิงวิชาการและสมรรถนะทางวิชาชีพ ใฝ่เรียนรู้แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีสุขภาพทั้งกายและใจที่สมบูรณ์ มีสุขภาวะ ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและเอื้ออาทร รวมทั้งพัฒนาสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคนและสร้างสังคมคุณธรรมภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, หน้า 17-19)

การบริหารงานวิชาการถือได้ว่าเป็นงานที่สำคัญสำหรับโรงเรียน เนื่องจากการบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน โดยเฉพาะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายหลักของโรงเรียนและเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จและความสามารถของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องมีความรู้ความสามารถในด้านการบริหารเพราะเป็นภารกิจหลักที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องดำเนินการโดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการเพราะเป็นกระบวนการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น และขอบข่ายของงานวิชาการเป็นขอบข่ายที่กว้างและเป็นหน้าที่ของผู้บริหารในการบริหารจัดการ (จรุณี แก้วเอี่ยม, 2557, หน้า 3)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เป็นปัจจัยที่ส่งผลอย่างสำคัญต่อคุณภาพการศึกษาของชาติซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ (Muijs และ Reynold, 2002, p. 11) เพราะถ้าหากว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตกต่ำแสดงให้เห็นว่านักเรียนขาดความรู้ความสามารถ จะเป็นจุดอ่อน อย่างยิ่งที่คอยอุดรูรั่วทำให้พลเมืองของประเทศไม่มีความพร้อมในการแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ นอกจากนี้ ผลจากการทดสอบระดับชาติ พบว่า คุณภาพผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น สาเหตุเกิดจากหลายปัจจัย ปัจจัยหลัก คือ ครู ซึ่งโรงเรียนจำนวนหนึ่งขาดแคลนครู บางแห่งไม่มีครูสอนเฉพาะวิชา หรืออาจเกิดจากหลักสูตรการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง และไม่เน้นการฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์แก้ปัญห (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, หน้า 6) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการ เพราะเป็นงานที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาในทุก ๆ ด้านตามมาตรฐานการศึกษาของชาติที่กำหนดไว้ (มยุรี สมใจ, 2551, หน้า 12)

จากหลักการ และเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนและการจัดการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาและเป็นแนวทางในการพัฒนาและเป็นข้อมูลในการจัดวางแผน การจัดการศึกษาด้านวิชาการของโรงเรียนให้เหมาะสมและอาจจะนำไปสู่แนวคิดใหม่ ๆ ในการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร

2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร
4. เพื่อศึกษาอำนาจพยากรณ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร
5. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน หมายถึง องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันที่จะช่วยให้การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 6 องค์ประกอบ ดังนี้

1.1 ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนใกล้เคียงกับโรงเรียนในการจัดตั้งสมาคม ชมรมผู้ปกครองและศิษย์เก่า การจัดประชุมและประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ต่อผู้ปกครองและชุมชน ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยาท้องถิ่น มีการส่งเสริมสนับสนุน และติดตามการเรียนรู้ของนักเรียน มีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสม รวมถึงโรงเรียนมีการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน

1.2 ด้านผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารงานวิชาการ เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการงานวิชาการ มีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีการวางแผนและการปฏิบัติงานตามแผน มีการกำกับติดตามนิเทศภายในเพื่อปรับปรุงและพัฒนางานวิชาการ มีคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมให้ทุกคน มีส่วนร่วมในการทำงานอย่างมีเหตุผล มุ่งความสำเร็จของงาน มีการวางแผนของงานที่คุณภาพมากกว่าปริมาณ มุ่งเน้นการพัฒนางาน พัฒนาบุคลากรและส่งเสริมความภูมิใจในการทำงานวิชาการ

1.3 ด้านครูผู้สอน หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงานด้านวิชาการ เป็นผู้มีความรู้มีความสามารถและประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตรและสอนตรงตามวิชาเอก มีการวัดประเมินผลและนำผลที่ได้ไปปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน มีการทบทวนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เข้ารับการอบรมพัฒนาบุคลากร และพัฒนางานวิชาการ มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนางานวิชาการ มีทัศนคติที่ดีต่องานวิชาการ มีส่วนร่วมในการทำงานวิชาการอย่างเต็มความสามารถ รวมทั้งมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและสังคม

1.4 ด้านการจัดการงบประมาณ หมายถึง สภาพของการจัดสรรงบประมาณให้มีความสอดคล้องกับการวางแผนด้านวิชาการ จัดทำงบประมาณรายจ่ายล่วงหน้าให้กับแผนงาน มีการใช้งบประมาณตามแผนและโครงการ มีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายในการวางแผนการใช้งบประมาณ เพื่อให้การดำเนินงานวิชาการของโรงเรียน มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ เกิดความคุ้มค่าและประหยัด ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้งบประมาณของโรงเรียนได้

1.5 ด้านความพร้อมของอาคารสถานที่ หมายถึง สภาพทางกายภาพที่แสดงถึงความพร้อมของโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้ได้ผลดี ได้แก่ การจัดเตรียมอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก มีการวางแผนการใช้อาคารสถานที่ มีการปรับปรุงพัฒนาสภาพแวดล้อม มีอาคารสถานที่ที่มีขนาดสัดส่วนที่เหมาะสมเพียงพอ มีที่ตั้งและบรรยากาศดี เป็นระเบียบเรียบร้อย และสวยงาม มีการกำหนดระเบียบการใช้พัสดุครุภัณฑ์และจัดเจ้าหน้าที่ดูแลพัสดุครุภัณฑ์ รวมถึงมีสิ่งแวดล้อมในการทำงานของผู้บริหารโรงเรียน ครู บุคลากร ห้องเรียนมีลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และมีการใช้อาคารสถานที่อย่างเหมาะสมและคุ้มค่า

1.6 ด้านสื่อ วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา หมายถึง การดำเนินการวางแผน จัดหา บำรุงรักษาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนรู้ของครู และมีสภาพพร้อมใช้งาน มีการพัฒนาสื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการศึกษา มีการส่งเสริมให้ผู้เชี่ยวชาญได้มีส่วนร่วมให้คำแนะนำ จัดแหล่งเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการบริหารงานวิชาการ ส่งเสริมให้ครูนำวัสดุท้องถิ่นมาผลิตสื่อการเรียนการสอนตลอดจนส่งเสริมให้มีการใช้ห้องสมุดในโรงเรียนและสื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้

2. ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน หมายถึง ผลสำเร็จที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมทางการศึกษา

ทุกชนิดในโรงเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและมาตรฐานสูงสุด เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนตามภารกิจของโรงเรียน รวมถึงกระบวนการปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียนที่เกี่ยวกับการปรับปรุง พัฒนากระบวนการเรียนรู้ของครูและนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 8 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1 การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตรซึ่งเริ่มตั้งแต่การประชุมชี้แจงเพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ จุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้างหลักสูตร และให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียน การวางแผนการดำเนินงานจัดทำหลักสูตร จัดหาเอกสารและคู่มือหลักสูตร ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียน ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับ ความต้องการของชุมชน และจัดครูผู้สอนประจำรายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมถึงการเข้าร่วมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน มีการประเมินการใช้หลักสูตรและนำผลการประเมินมาพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

2.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการวางแผนและส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งได้แก่ การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอนในชั้นเรียน การจัดทำแผนการสอน กำหนดกิจกรรม จัดเตรียมสื่อการเรียน การสอน การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ครูผู้สอน ส่งเสริมปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน กำกับ ติดตาม ประเมินผล สอนซ่อมเสริม และปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง สรุปและรายงานผลการจัดการเรียนการสอน

2.3 การวัดผล การประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบปฏิบัติในการวัดและประเมินผลในแต่ละกลุ่มสาระ มีการส่งเสริม สนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการวัดผล ประเมินผลผู้เรียน ด้วยวิธีการหลากหลายทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน ให้ความรู้เกี่ยวกับระเบียบการวัดผล ประเมินผลแก่นักเรียน และผู้ปกครอง มีการประเมินผลการเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เน้นการประเมินตามสภาพจริง ส่งเสริมให้ครูพัฒนาเครื่องมือวัดผล ติดตาม ตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับการวัดผล จัดให้มีคณะกรรมการวัดผลของโรงเรียน รายงานผลการเรียนอย่างเป็นระบบ และใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู

2.4 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูเข้าอบรมเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อนวัตกรรมการเรียนการสอนที่ทันสมัย จัดให้มีคอมพิวเตอร์เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ให้ครูผลิตและพัฒนาสื่อนวัตกรรมเพื่อใช้ในการเรียนการสอน มีการประเมินผลการใช้สื่อนวัตกรรม รวมทั้งการจัดหาสื่อและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้แก่ผู้สอนเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสื่อทั้งในและนอกโรงเรียน ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานอื่น

2.5 การนิเทศการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือครูเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมและการทำวิจัย โดยมีการวางแผนการนิเทศ จัดตั้งคณะกรรมการนิเทศ คัดเลือกครูที่มีความรู้ความสามารถเป็นผู้นิเทศ กำหนดปฏิทินการนิเทศ จัดทำเครื่องมือการนิเทศ ดำเนินการนิเทศ ประชุมร่วมกับครูเพื่อสะท้อนผลการนิเทศ นำผลการนิเทศไปวางแผนปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป ตลอดจนมีการประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานอื่นเพื่อพัฒนาการนิเทศ

2.6 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานการศึกษาเพิ่มเติมของโรงเรียนอย่างละเอียดให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพแก่ครู มีการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จ จัดทำเอกสาร หลักฐานและนำผลการประกันคุณภาพมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาและติดตามตรวจสอบคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน โดยบุคลากรของโรงเรียนหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลโรงเรียนนั้น ๆ อย่างเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ต่อการ นำไปปฏิบัติ

2.7 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานในการแก้ปัญหาในการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยการศึกษาการวิจัยปัญหาต่าง ๆ รวมถึงการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ มีการกำหนดนโยบายและแนวทางการใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการทำงานของครู มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการวิจัย พัฒนาสื่อเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ และมีการสนับสนุนให้ครูนำผลการวิจัยมาใช้ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.8 การวางแผนงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษานโยบายและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน แผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการของโรงเรียนแล้ววางแผนงานด้านงานวิชาการให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน โดยมีการสำรวจความต้องการที่จะรับการสนับสนุนทางวิชาการ มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับโรงเรียนหรือองค์กรอื่น จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีด้านวิชาการของโรงเรียน กำหนดวิธีการปฏิบัติอย่างชัดเจนเพื่อให้การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ

ด้านวิชาการเป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีคุณภาพ

3. แนวทางพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร หมายถึง วิธีการยกระดับ ปรับปรุง หรือพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการโดยผู้วิจัยนำปัจจัยที่ส่งผลที่มีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนครมาวางแผนทางพัฒนาและทำเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง แล้วนำไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาหรือเสนอแนะวิธีการ หรือแนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ซึ่งมี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยี 2) ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน 3) ด้านผู้บริหารโรงเรียน และ 4) ด้านครูผู้สอน

4. โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (มัธยมศึกษาตอนต้น) ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1-3 ในปีการศึกษา 2565

5. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง บุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้รักษาราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร ปีการศึกษา 2565

6. ครู หมายถึง ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร ปีการศึกษา 2565

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจาก เอกสาร ทฤษฎี บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแยกเป็นประเด็น ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนตามแนวคิดของ พิกุล ไชยแสน (2557); กิตติมา มั่นคิด (2558); เขมสมร โข่งศรี (2558); อัมพร อังกินันท์ (2558); ปณตนนท์ เกียรติประภากุล (2559); สุชาติ ถาวรชาติ (2559); พรนภา บุราณมย์ (2560); จุฑารัตน์ ขาวกริบ (2562); อธิวัฒน์ พันธุ์รัตน์ (2562) และไทพนา ป้อมหิน (2562) ซึ่งมีจำนวน 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน 2) ด้านผู้บริหารโรงเรียน 3) ด้านครูผู้สอน 4) ด้านการจัดการงบประมาณ 5) ด้านความพร้อมของอาคารสถานที่ และ 6) ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2. ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนตามแนวคิดของ จิตติพร จิตตรี (2556); ดวงพร แสนภูวา (2559); ราตรี สอนดี (2559); ปาริฉัตร โชติจันทร์ (2560); ภาควมิมิ ทองลาด (2561); สุริยพร ฟากพื้น (2561); ไทพนา ป้อมหิน (2562); ศิวพร ละหารเพชร (2562); อธิวัฒน์ พันธุ์รัตน์ (2562) และภัทรสุดา เกิดแสง (2563) ซึ่งมีจำนวน 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน 4) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 5) การนิเทศการศึกษา 6) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 8) การวางแผนงานวิชาการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบจาก เอกสาร ทฤษฎี บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตัวแปรพยากรณ์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน

1. ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน
2. ด้านผู้บริหารโรงเรียน
3. ด้านครูผู้สอน
4. ด้านการจัดการงบประมาณ
5. ด้านความพร้อมของอาคารสถานที่
6. ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ตัวแปรเกณฑ์

ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน

1. การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน
4. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
5. การนิเทศการศึกษา
6. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
8. การวางแผนงานวิชาการ

แนวทางพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของ
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ศึกษาความสัมพันธ์และอำนาจพยากรณ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร

ระยะที่ 2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ศึกษาแนวทางพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 ศึกษาความสัมพันธ์และอำนาจพยากรณ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร ปีการศึกษา 2565 จำนวน 2,528 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 (2565, หน้า 12); สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 (2565, ออนไลน์); สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 (2565, หน้า 9–14))

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร ปีการศึกษา 2565 จำนวน 374 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Taro Yamane (1967, อ้างถึงใน ณัทยราตรี, 2556, หน้า 120) ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 และใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับกลุ่มตัวอย่าง เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปประกอบด้วย สถานภาพการดำรงตำแหน่ง วุฒิการศึกษาประสบการณ์ในการทำงาน และสังกัด ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีค่าความเที่ยงตรงระหว่าง 0.60–1.00 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.31–0.92 และค่าความเชื่อมั่น 0.97

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ โดยมีค่าความเที่ยงตรงระหว่าง 0.60–1.00 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.38–0.90 และค่าความเชื่อมั่น 0.98

ระยะที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการหาแนวทางพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน เป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยแบบกึ่งโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยนำตัวแปรพยากรณ์ที่มีอำนาจพยากรณ์ต่อตัวแปรเกณฑ์มาสร้างแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ 1) ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 2) ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน 3) ด้านผู้บริหารโรงเรียน และ 4) ด้านครูผู้สอน ซึ่งมี

ความถี่ตั้งแต่ 4–5 หรือร้อยละ 80–100

3. วิธีรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ โดยการจัดส่งแบบสอบถาม จำนวน 374 ฉบับ เก็บข้อมูลรูปแบบเอกสารและรูปแบบออนไลน์ (Google Form) และรวบรวมแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ตามขั้นตอนต่อไป

3.2 การหาแนวทางพัฒนาสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นในการบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ฉบับ ซึ่งผู้วิจัยขอคำแนะนำผู้ทรงคุณวุฒิล่วงหน้าประมาณ 1 สัปดาห์ แล้วนำบทสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ จากนั้นมารวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแจกแจงความถี่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product–Moment Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแต่ละขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression analysis)

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนครโดยรวมและรายด้าน แสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนครโดยรวมและรายด้าน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร	ผลการวิเคราะห์		ระดับ ความคิดเห็น
	X	S.D.	
1. ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน (X ₁)	3.95	0.80	มาก
2. ด้านผู้บริหารโรงเรียน (X ₂)	3.97	0.67	มาก
3. ด้านครูผู้สอน (X ₃)	4.00	0.62	มาก
4. ด้านการจัดการงบประมาณ (X ₄)	4.03	0.91	มาก
5. ด้านความพร้อมของอาคารสถานที่ (X ₅)	3.93	0.78	มาก
6. ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (X ₆)	4.07	0.78	มาก
เฉลี่ย	4.00	0.61	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนครโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 2) ด้านการจัดการงบประมาณ 3) ด้านครูผู้สอน 4) ด้านผู้บริหารโรงเรียน 5) ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน และ 6) ด้านความพร้อมของอาคารสถานที่

การวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนครโดยรวมและรายด้าน แสดงดังตาราง 2

ตาราง 2 ระดับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนครโดยรวมและรายด้าน

ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาส ทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร	ผลการวิเคราะห์		ระดับ ความคิดเห็น
	$\bar{X}$	S.D.	
1. การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน (Y ₁)	4.08	0.71	มาก
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (Y ₂)	4.06	0.71	มาก
3. การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน (Y ₃)	4.08	0.69	มาก
4. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี เพื่อการศึกษา (Y ₄)	4.09	0.67	มาก

5. การนิเทศการศึกษา (Y ₅)	4.26	0.78	มาก
6. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ (Y ₆)	4.02	0.74	มาก
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Y ₇)	3.85	0.79	มาก
8. การวางแผนงานวิชาการ (Y ₈)	3.99	0.85	มาก
เฉลี่ย	4.06	0.61	มาก

จากตาราง 2 พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนครโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) การนิเทศการศึกษา 2) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 3) การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการ 4) การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน 5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ 7) การวางแผนงานวิชาการ และ 8) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลกับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร ดังตาราง 3

ตาราง 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมกับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

ตัวแปร	X	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	Y	ระดับความสัมพันธ์
X	1.00	–	–	–	–	–	–	.87**	สูง
X ₁	.77**	1.00						.70**	สูง
X ₂	.86**	.46**	1.00					.71**	สูง
X ₃	.56**	.58**	.40**	1.00				.46**	ปานกลาง
X ₄	.88**	.44**	.93**	.35**	1.00			.71**	สูง
X ₅	.90**	.64**	.82**	.49**	.86**	1.00		.74**	สูง
X ₆	.83**	.54**	.62**	.45**	.69**	.71**	1.00	.80**	สูง

จากตาราง 3 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนครโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r_{xy} = .87$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การวิเคราะห์อำนาจพยากรณ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร ดังตาราง 4

ตาราง 4 การวิเคราะห์อำนาจพยากรณ์ของตัวแปรที่ได้รับความคัดเลือกเข้าสมการปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร	R	R ²	Adj R ²	b	S.E.	β	t	Sig
1. ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (X ₆)	.802	.644	.643	.366	.026	.470	14.151**	.000
2. ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน (X ₁)	.865	.748	.746	.224	.025	.295	8.823**	.000
3. ด้านผู้บริหารโรงเรียน (X ₂)	.890	.792	.790	.227	.029	.252	7.906**	.000
4. ด้านครูผู้สอน (X ₃)	.892	.795	.793	.070	.029	.072	2.967**	.000
ค่าคงที่	–	–	–	.503	.111	–	4.548**	.000

จากตาราง 4 พบว่า มี 4 ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (X₆)

ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน (X_1) ด้านผู้บริหารโรงเรียน (X_2) และด้านครูผู้สอน (X_3) โดยมีอำนาจพยากรณ์ ร้อยละ 79.50 สัมประสิทธิ์ในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square) เท่ากับ .793 และความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ (Standard Error) เท่ากับ .111

ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ ดังนี้

$$Y' = .503 + .366X_6 + .224X_1 + .227X_2 + .070X_3$$

และสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$Z'y = .470Z_6 + .295Z_1 + .252Z_2 + .072Z_3$$

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนครเพื่อหาแนวทางพัฒนา ดังตาราง 5

ตาราง 5 การวิเคราะห์อำนาจพยากรณ์ของตัวแปรที่ได้รับคัดเลือกเข้าสมการปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร

ตัวแปร	ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร	ตัวแปรส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร	สรุปผล
X_1	ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน	✓	ควรพัฒนา
X_2	ด้านผู้บริหารโรงเรียน	✓	ควรพัฒนา
X_3	ด้านครูผู้สอน	✓	ควรพัฒนา
X_4	ด้านการจัดการงบประมาณ	×	—
X_5	ด้านความพร้อมของอาคารสถานที่	×	—
X_6	ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	✓	ควรพัฒนา

จากตาราง 5 แนวทางพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาสามารถพัฒนาได้โดยส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนได้รับการฝึกอบรมการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ และสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้อย่างเพียงพอเพื่อให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ 2) ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนสามารถพัฒนาได้โดยโรงเรียนควรมีการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการศึกษาและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชนในการร่วมกันพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทและตอบสนองความต้องการของชุมชน 3) ด้านผู้บริหารโรงเรียนสามารถพัฒนาได้โดยจัดอบรมให้ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน เพื่อสามารถนำมาวิเคราะห์และพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอน และสนับสนุนให้ผู้บริหารโรงเรียนมีการวางแผนนิเทศการสอนของครูผู้สอนเป็นระยะ ๆ อย่างชัดเจน และสร้างความเข้าใจร่วมกันในการนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาภายใต้การนิเทศแบบกัลยาณมิตร และ 4) ด้านครูผู้สอนสามารถพัฒนาได้โดยส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนมีการพัฒนาตนเอง โดยการเข้ารับการฝึกอบรมและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ สร้างความตระหนักให้ครูและบุคลากรเห็นความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานที่ตั้งไว้ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรของโรงเรียน และมีการรายงานผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง นำมาเปรียบเทียบข้อมูลผลการดำเนินงานและวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ตลอดจนมีการกระตุ้นและส่งเสริมให้ค้ายกย่องชมเชยเพื่อสร้างขวัญกำลังใจที่ดีในการทำงาน

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะ ในการบริหารงานวิชาการนั้นต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ด้านเข้ามามีส่วนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของงานวิชาการในโรงเรียน ซึ่งอาจประกอบด้วย สภาพแวดล้อมของบุคคลในองค์กร การทำงานเป็นทีม นโยบายการบริหารและ

การปฏิบัติ งบประมาณ ภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปวีณา เหล่าลาด (2557, หน้า 103–104) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายตัวแปร พบว่า ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 4 อันดับแรก ด้านผู้บริหารสถานศึกษา ด้านงบประมาณ ด้านอาคารสถานที่ และครูผู้สอน และสอดคล้องกับ ไทพนา ป้อมหิน (2562, หน้า 157–158) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า ปัจจัยในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้านได้แก่ด้านปัจจัยด้านงบประมาณ อยู่ในระดับมาก 3 ด้านได้แก่ ด้านความเป็นผู้นำ ของผู้บริหาร ด้านคุณภาพการสอนของครู ด้านผู้ปกครองและชุมชน

ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนครโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเพราะว่า โรงเรียนมีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับความสำคัญของงานวิชาการแก่บุคลากรในโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการพัฒนาการจัดการศึกษาและพัฒนางานวิชาการ มีการตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พรนภา บุราณรมย์ (2560, หน้า 91–92) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ รองลงมาคือ การพัฒนาหลักสูตร และการนิเทศภายใน และสอดคล้องกับ ณัฐธิดา งามตา (2561, หน้า 124–125) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 36 สหวิทยาเขตอิงโขง การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการมากที่สุด คือ ด้านครูผู้สอน และด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ปัจจัยที่ส่งผลกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .871 ทั้งนี้ อาจเพราะว่า ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนครเกิดจากผู้บริหารโรงเรียนครูและบุคลากรในโรงเรียนที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารและดำเนินงานวิชาการตามขอบข่ายงานวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย สุชาติ ถาวรชาติ (2559, หน้า 138) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับ พรนภา บุราณรมย์ (2560, หน้า 91–92) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในภาพรวมและรายด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปัจจัยที่ส่งผลมีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน ด้านผู้บริหารโรงเรียน และด้านครูผู้สอน โดยทั้ง 4 ปัจจัย มีอำนาจพยากรณ์ ร้อยละ 79.50 ทั้งนี้อาจเพราะว่า โรงเรียนให้การส่งเสริมสนับสนุนสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนให้บรรลุผล โดยการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีที่มีความเหมาะสม และเพียงพอให้ครูผู้สอนใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการส่งเสริมสนับสนุนและติดตามการเรียนรู้ของนักเรียน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างมีเหตุผล และมีการนิเทศติดตามการปฏิบัติงานวิชาการของบุคลากรทุกฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ราตรี สอนดี (2559, หน้า 146) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ปัจจัยการบริหารด้านผู้บริหารโรงเรียน ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านบริหาร สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพของงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิได้ร้อยละ 78.24 สอดคล้องกับ ณัฐธิดา งามตา (2561, หน้า 124–125) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 36 สหวิทยาเขตอิงโขง พบว่า ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความพร้อมเกี่ยวกับสถานที่ และด้านครูผู้สอน มีอำนาจ

การพยากรณ์ร้อยละ 74.80

แนวทางพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนครมี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาสามารถพัฒนาได้โดยส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนได้รับการฝึกอบรมการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ และสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้อย่างเพียงพอ เพื่อให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ 2) ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนสามารถพัฒนาได้โดยโรงเรียนควรมีการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการศึกษาและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชนในการร่วมกันพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทและตอบสนองความต้องการของชุมชน 3) ด้านผู้บริหารโรงเรียนสามารถพัฒนาได้โดยจัดอบรมให้ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน เพื่อนำมาวิเคราะห์และพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอน และสนับสนุนให้ผู้บริหารโรงเรียนมีการวางแผนนิเทศการสอนของครูผู้สอนเป็นระยะ ๆ อย่างชัดเจน และสร้างความเข้าใจร่วมกันในการนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาภายใต้การนิเทศแบบกัลยาณมิตร และ 4) ด้านครูผู้สอนสามารถพัฒนาได้โดยส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนมีการพัฒนาตนเอง โดยการเข้ารับการฝึกอบรมและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ สร้างความตระหนักให้ครูและบุคลากรเห็นความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานที่ตั้งไว้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรของโรงเรียน และมีการรายงานผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง นำมาเปรียบเทียบข้อมูลผลการดำเนินงานและวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ตลอดจนมีการกระตุ้นและส่งเสริมให้ค้ายกย่องชมเชยเพื่อสร้างขวัญกำลังใจที่ดีในการทำงาน ทั้งนี้เพราะประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยหลายประการที่เป็นสิ่งสำคัญในการช่วยสนับสนุนให้โรงเรียนสามารถบริหารงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนจำเป็นต้องสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้อย่างเพียงพอ เพื่อให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ สนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชนในการร่วมกันพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทและตอบสนองความต้องการของชุมชน สร้างความตระหนักและความสำคัญของงานวิชาการโรงเรียนให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการเปรียบเทียบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลผลการดำเนินงานวิชาการในแต่ละปีการศึกษา เพื่อใช้ในการวางแผนการดำเนินงานในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับ ญัตตินัย วรชานาว (2564, หน้า 197) ได้เสนอแนวทางพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ประกอบด้วย 1) ด้านภาวะผู้นำ 2) ด้านบุคลากรและการพัฒนาบุคลากร 3) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 4) ด้านงบประมาณ และ 5) ด้านบรรยากาศ และสอดคล้องกับ กิตติชัย อาจหาญ (2565, หน้า 171–172) ได้เสนอแนวทางพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ประกอบด้วย 1) ด้านภาวะผู้นำ 2) ด้านงบประมาณ และ 3) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลมีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร เขต 1 มี 4 ตัวแปร จึงนำปัจจัยดังกล่าวมาหาแนวทางพัฒนา ซึ่งได้แก่ 1) ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาสามารถพัฒนาได้โดยส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนได้รับการฝึกอบรมการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนสามารถพัฒนาได้โดยโรงเรียนควรมีการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการศึกษาและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านผู้บริหารโรงเรียนสามารถพัฒนาได้โดยจัดอบรมให้ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน เพื่อนำมาวิเคราะห์และพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอน และ 4) ด้านครูผู้สอนสามารถพัฒนาได้โดยส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนมีการพัฒนาตนเอง โดยการเข้ารับการฝึกอบรมและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ แต่ปัจจัยที่ส่งผลมีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนได้ดีที่สุด คือ ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ดังนั้นในพัฒนาประสิทธิภาพงานวิชาการของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรควรจัดหาวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้มีความพร้อมและเพียงพอ เพื่อส่งผลดีต่อประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาและประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ในขณะเดียวกันควรส่งเสริมการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนที่มีอำนาจพยากรณ์ทุก ๆ ด้าน เพื่อให้การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดียิ่งขึ้น

สรุป

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร จะเห็นว่าประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนจะเป็นผลสำเร็จได้เกิดจากการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการเลือกสรรวิธีการที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำให้บรรลุผล ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจหลักในการบริหารโรงเรียน ผู้บริหารจะต้องดำเนินการในเชิงของการพัฒนา โดยมีเป้าหมายสูงสุด เพื่อให้เด็กไทยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศชาติ โดยงานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทั่วไปให้โรงเรียนมากที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 29-30) ซึ่งประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน มี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน 4) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี เพื่อการศึกษา 5) การนิเทศการศึกษา 6) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา และ 8) การวางแผนงานวิชาการ และ ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน มีปัจจัยที่สำคัญ 6 ปัจจัย ได้แก่ 1) ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน 2) ด้านผู้บริหารโรงเรียน 3) ด้านครูผู้สอน 4) ด้านการ จัดการงบประมาณ 5) ด้านความพร้อมของอาคารสถานที่ และ 6) ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนครโดยภาพรวมและ รายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนครโดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก 3) ปัจจัยที่ส่งผลกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัด สกลนคร โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ปัจจัยที่ส่งผลมีอำนาจพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน ด้านผู้บริหารโรงเรียน และด้านครูผู้สอน โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 79.50 และ 5) แนวทางพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดสกลนครมี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา สามารถพัฒนาได้โดยส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนได้รับการฝึกอบรมการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ และสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้อย่างเพียงพอ เพื่อให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่าง มีคุณภาพ 2) ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนสามารถพัฒนาได้โดยโรงเรียนควรมีการเปิดโอกาส ให้ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการศึกษาและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้ง สนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชนในการร่วมกันพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบท และตอบสนองความต้องการของชุมชน 3) ด้านผู้บริหารโรงเรียนสามารถพัฒนาได้โดยจัดอบรมให้ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน เพื่อสามารถนำมาวิเคราะห์และพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ร่วมกับ ครูผู้สอน และสนับสนุนให้ผู้บริหารโรงเรียนมีการวางแผนนิเทศการสอนของครูผู้สอนเป็นระยะ ๆ อย่างชัดเจน และสร้างความเข้าใจ ร่วมกันในการนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาภายใต้การนิเทศแบบกัลยาณมิตรและ 4) ด้านครูผู้สอนสามารถพัฒนาได้โดยส่งเสริมให้ครู และบุคลากรในโรงเรียนมีการพัฒนาตนเอง โดยการเข้ารับการฝึกอบรมและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ สร้างความตระหนักให้ครูและบุคลากรเห็นความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานที่ตั้งไว้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรของโรงเรียน และมีการรายงานผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง นำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลผลการดำเนินงานและวางแผนการดำเนินงานอย่าง เป็นระบบตลอดจนมีการกระตุ้นและส่งเสริมให้ค้ายกย่องชมเชยเพื่อสร้างขวัญกำลังใจที่ดีในการทำงาน ฉะนั้นแล้วการบริหารงาน วิชาการจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ทั้งตัวผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน สื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยี การจัดการงบประมาณ ความพร้อมของอาคารสถานที่ ตลอดจนความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน ดังผลการวิจัย ของ ราตรี สอนดี (2559, หน้า 146) ณัฐธิดา งามตา (2561, หน้า 125) และ ไทพนา ป้อมหิน (2562, หน้า 158) ที่พบตรงกันว่า ปัจจัยการบริหารสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนได้ในระดับสูง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากผลการวิจัย พบว่า

1.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนหรือหน่วยงานต้นสังกัดจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีอย่างเพียงพอเพื่อให้โรงเรียนได้จัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การนิเทศการศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียน หรือหน่วยงานต้นสังกัดจะต้องส่งเสริมให้มีการนิเทศภายในแก่ครู มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายในเพื่อดำเนินการนิเทศภายในตามกระบวนการนิเทศอย่างเหมาะสมและสร้างความเข้าใจในบทบาทระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศภายใต้ความเป็นกัลยาณมิตร รวมถึงนำผลการนิเทศไปพัฒนาการเรียนการสอนของครูและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

1.3 ปัจจัยที่ส่งผลกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยปัจจัยด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียน หรือหน่วยงานต้นสังกัดจะต้องสนับสนุนและจัดหาวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้มีความพร้อมและเพียงพอต่อการใช้งาน และส่งผลดีต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

1.4 ปัจจัยที่ส่งผลมีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในจังหวัดสกลนคร 1 ได้ดีที่สุด คือ ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ดังนั้น ในพัฒนาประสิทธิภาพงานวิชาการของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรควรจัดหาวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้มีความพร้อมและเพียงพอเพื่อส่งผลดีต่อประสิทธิผลในการจัดการศึกษาและประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน

1.5 แนวทางพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 2) ด้านความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน 3) ด้านผู้บริหารโรงเรียน และ 4) ด้านครูผู้สอน ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียน หรือหน่วยงานต้นสังกัด สามารถนำแนวทางพัฒนาในประเด็นดังกล่าวไปใช้ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน เพื่อให้เกิดผลดีกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาไปทำการวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาและปรับปรุงคุณภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดอื่น ๆ ต่อไป

2.2 ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดอื่น ๆ เพื่อตรวจสอบและยืนยันผลการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.

กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

กิตติชัย อางหาญ. (2565). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

กิตติมา มั่นคิด. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน.

วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 1(12), 18–29.

เชมสมร โข่งศรี. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

จรัญ แก้วเย็น. (2557). เทคนิคการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษากลยุทธ์และแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้บริหารมืออาชีพ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สงขลา: ชานเมืองการพิมพ์.

- จิตติพร จิตตรี. (2556). *ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- จุฑารัตน์ ขาวกริบ. (2562). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาลังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากระบี่*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- ณัฐนัย วงษาเนาว์. (2564). *ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครพนม*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ณัฐธิดา งามตา. (2561). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 สหวิทยาเขตอิงโขง*. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กศ.ม. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ณัททัย ราษฎร์. (2556). *สถิติเบื้องต้น: แนวคิดและทฤษฎี*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงพร แสงภูวา. (2559). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร.
- ไพบนา ป้อมหิน. (2562). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 1*. สารนิพนธ์ ค.ม. นครพนม: มหาวิทยาลัยนครพนม.
- ปณตธนัท เกียรติประภากุล. (2559). *กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะขั้นสูงของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ปวีณา เหล่าลาด. (2557). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุดรธานี เขต 1*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปาริฉัตร โชติจันทร์. (2560). *กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรนภา บุราณรัมย์. (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิกุล ไชยแสน. (2557). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลการบริหารงานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 26*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ภัทรสุดา เกิดแสง. (2563). *ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของครูผู้สอนกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ภาคภูมิ ทองลาด. (2561). *ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- มยุรี สมใจ. (2551). *การบริหารงานวิชาการสู่เกณฑ์มาตรฐานการศึกษาของชาติกลุ่มโรงเรียนปาง 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พะเยา เขต 2*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ราตรี สอนดี. (2559). *ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2553). *การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สงขลา: ภาควิชาการบริหารศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ศิวพร ละหารเพชร. (2562). *ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็กตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. (2565). *ข้อมูลสารสนเทศ BIG DATA สพป. สกลนคร เขต 1*. เข้าถึงได้จาก <http://bigdata.sakonarea1.go.th>. 25 ตุลาคม 2565.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. (2565). *ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาปีการศึกษา 2565*. สกลนคร: กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. (2565). *ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาปีการศึกษา 2565*. สกลนคร:

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง 2552-2561. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
สุชาติ ธารชาติ. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครสวรรค์ เขต 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สุรีย์พร ฟากพื้น. (2561). ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 1(3), 27-40.

อริวัฒน์ พันธุ์รัตน์. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
เขต 9. วิทยานิพนธ์ ค.ม. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

อัมพร อังกินันท์. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถาบันการอาชีวศึกษา. รายงานการวิจัย. อุตรธานี:
วิทยาลัยเทคนิคอุตรธานี.

Muijs, D., & Reynolds, D. (2002). Teacher's beliefs and behaviors: What really matters. *Journal of Classroom
Interaction*, 37, 3-15.

แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

GUIDELINES FOR DEVELOPING STUDENT ASSISTANCE SYSTEM IN LEARNING LOSS WITHIN SCHOOLS UNDER NAKHON PHANOM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

อินทอร วังทะพันธ์* นาวิ อุดร และ ชานวิทย์ หาญรินทร์

Intuon Wangtapan*, Nawee Udorn and Chanwit Hanrin

สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม นครพนม 48000

Program in Educational Administration and Development, Faculty of Education, Nakhon Phanom University,
Nakhon Phanom 48000, Thailand

*Corresponding Author: E-mail: intuonwangtapan@gmail.com

รับบทความ 5 มีนาคม 2567 แก้ไขบทความ 15 มีนาคม 2567 ตอบรับบทความ 18 มีนาคม 2567 เผยแพร่บทความ ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ 2) เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ 3) เพื่อพัฒนาแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ 4) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 28 คน และครู จำนวน 211 คน รวมทั้งสิ้น 239 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินความเป็นไปได้ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (PNI_{Modified})

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการพัฒนาและสนับสนุนนักเรียน และด้านการคัดกรองนักเรียน ตามลำดับ 3) ผลการพัฒนาแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 4) ผลการประเมินแนวทางพัฒนา โดยรวมพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: สภาพที่พึงประสงค์, แนวทางพัฒนา, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) examine the current and desired conditions concerning student assistance systems in learning loss, 2) assess the needs for operating student assistance systems in learning loss, 3) develop guidelines for student assistance systems in learning loss, and 4) assess the suitability and possibility of the proposed guidelines for developing student assistance systems in learning loss within schools under Primary Educational Service Area Office Nakhon Phanom 1. The sample, selected through a multi-stage random sampling, consisted of 239 participants, including 28 school administrators and 211 teachers. The research tools comprised

a set of questionnaires, an interview form, and a feasibility assessment form. The sample size determination was also calculated using percentage criteria. Statistics for data analysis include mean, average, percentage, standard deviation, and the priority needs index (PNI_{Modified}).

The research results revealed that: 1) The current conditions of the student assistance systems in learning loss were overall at a high level, while desired conditions were rated overall at the highest level, 2) The needs for developing student assistance systems in learning loss were higher than the overall values in four aspects: Knowing Students Individually, Student Promotion, Student Development and Support, and Student Screening, and 3) the proposed guidelines for student assistance systems in learning loss under Primary Educational Service Area Office Nakhon Phanom 1, were overall at a high level and, 4) the guidelines for developing student assistance systems in the learning loss, were overall appropriate at a high level with the highest level of feasibility.

Keywords: Desirable Conditions, Development Guidelines, Student Assistance System, Learning Loss

บทนำ

สถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทยนั้นส่งผลให้วงการศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงที่เห็นผลได้ชัดเจน คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ซึ่งในปีการศึกษา 2564 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดรูปแบบการเรียนการสอนไว้ 5 รูปแบบ ตามบริบทและความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน คือ ON-AIR, ONLINE, ON-DEMAND, ON-HANED และ ON-SITE โดยไม่จำเป็นว่าโรงเรียนที่ปิดเรียนต้องใช้การเรียนการสอนแบบออนไลน์เพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่อย่างไรก็ตามจากการประเมินสถานการณ์ด้านการศึกษที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของโควิด-19 พบว่า การเรียนการสอนแบบออนไลน์ไม่มีประสิทธิภาพเท่ากับการเรียนในห้องเรียนทำให้เกิดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ อาจเนื่องมาจากความไม่พร้อมของผู้ปกครอง การขาดแคลนอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ การเข้าถึงอินเทอร์เน็ต การใช้เวลาหน้าจอมากเกินไป ขาดปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน จนทำให้เกิดความเครียดทั้งผู้เรียนและผู้สอน (ภูมิศรัณย์ ทองเหลียนนาค, 2564, ออนไลน์)

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่จะดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอน วิธีการ และเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน มีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อาทิ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองชุมชน ผู้บริหาร ครูทุกคน ฯลฯ โดยกำหนดเป็นนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดดำเนินการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดนโยบายสำคัญในการให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่ง จัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องได้รับการดูแล ช่วยเหลือ ปกป้อง ค้ำครองอย่างรอบด้านด้วยกระบวนการที่ถูกต้องเหมาะสมและทันการณ์ และได้รับการพัฒนาในทุกมิติเพื่อให้เป็นคนดี มีความสุข และปลอดภัยในสภาพสังคมปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562, หน้า 3)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว เห็นได้ว่าการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาและบริหารสถานศึกษา แต่เนื่องจากหลังสถานการณ์ในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ปัจจุบันสถานศึกษาจึงต้องหาแนวทางพัฒนาและคิดค้นนวัตกรรม เพื่อพัฒนาบุคลากร ให้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อีกทั้งเป็นการส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกาย สติปัญญาและจิตใจต่อไปดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 1 เพื่อให้มีการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และเป็นแนวทางสู่การปฏิบัติ ให้เป็นปีแห่งการดูแลช่วยเหลือ ค้ำครองห่วงใย เพื่อความปลอดภัยของนักเรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เหมาะสมและทันการณ์ ได้รับการพัฒนาในทุกมิติ เพื่อให้เป็นคนดี มีความสุข และปลอดภัยในสภาพสังคมปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566, หน้า 1-4)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 1
2. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

3. เพื่อพัฒนาแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

4. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

นิยามศัพท์เฉพาะ

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่มีระบบแบบแผนขั้นตอนที่ชัดเจนในการดำเนินงาน โดยความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา มุ่งเน้นในการส่งเสริม ป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในภาวะของการเสียโอกาสในการเรียนรู้ การเสื่อมถอยความรู้ที่มีอยู่เดิม มีผลทำให้ทักษะต่าง ๆ ที่เด็กควรจะได้รับ การพัฒนาความรู้ไม่เป็นไปตามช่วงวัย อันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนปกติเปลี่ยนแปลงไป ครอบครัวยังนักเรียนประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจจนเด็กบางคนไม่ได้ศึกษาต่อ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หมายถึง วิธีการที่สามารถทำให้ครูเข้าถึงนักเรียนเป็นรายบุคคลนั้นประกอบด้วย การจัดทำระเบียบสะสม แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก การสัมภาษณ์นักเรียน และการเยี่ยมบ้านลงพื้นที่เพื่อเห็นสภาพปัญหาจริง หากพื้นที่ใดไม่สามารถเข้าพื้นที่ได้ เราก็จะมีผู้ปกครองอาสาอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ เข้าไปทำหน้าที่แทน เป็นต้น ระบบจัดเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับการใช้เทคโนโลยีการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่เก็บข้อมูลและอุปกรณ์เคลื่อนที่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์

การคัดกรองนักเรียน หมายถึง การพิจารณาข้อมูลนักเรียนเกี่ยวกับด้านการเรียน ด้านสุขภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และอารมณ์ ด้วยระบบออนไลน์ โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย อาทิ แบบประเมินนักเรียน โดยอาศัยเทคโนโลยีเก็บข้อมูลอุปกรณ์เคลื่อนที่และเทคโนโลยีการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ สามารถจำแนกนักเรียนออกเป็นกลุ่มได้ 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา และกลุ่มพิเศษ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจการส่งเสริม หรือวางแผนให้การช่วยเหลือนักเรียนต่อไป

การส่งเสริมนักเรียน หมายถึง แนวทางในการดำเนินการในการส่งเสริมให้นักเรียนให้เข้ากับสถานการณ์ในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ลักษณะการจัดการเรียนการสอนทางไกล หรือ on-site หรือเรียนรู้ผ่านกล่องการเรียนรู้ Learning Box การจัดการเรียนการสอนรายบุคคล ทั้งผู้เรียนปกติและผู้เรียนที่มีความต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ ซึ่งผู้ปกครอง และ ครูอาสาชุมชนเป็นผู้สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็ก โดยใช้สื่อจากตัวอย่างกิจกรรม ใบความรู้ ใบงาน และใช้เทคโนโลยีเก็บข้อมูล อุปกรณ์เคลื่อนที่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ช่วยส่งเสริมการจัดกิจกรรมโฮมรูม และการจัดประชุมผู้ปกครองในรูปแบบออนไลน์และสามารถบันทึกข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ

การแก้ไขปัญหาให้นักเรียน หมายถึง การให้คำปรึกษาเบื้องต้นและการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ต้องดูแลช่วยเหลือเอาใจใส่นักเรียน อย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกันไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาสังคม ซึ่งสามารถใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย ใช้ได้คือ เทคโนโลยีเก็บข้อมูล อุปกรณ์เคลื่อนที่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และอินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง ด้านการเรียน ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต ครูที่ปรึกษาร่วมกับงานแนะแนว งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในการคัดกรองทางจิตใจและอารมณ์ และสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ด้านความปลอดภัย สถานศึกษาต้องมีความพร้อมในการคัดกรองนักเรียนหรือผู้เข้ามาในโรงเรียนเบื้องต้น เช่น เครื่องวัดอุณหภูมิ หรือกล้องวงจรปิด

การส่งต่อ หมายถึง กระบวนการที่มีการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอนของเด็กในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ที่ไม่สามารถแก้ไขได้ในเบื้องต้น โดยการส่งต่อครูที่ปรึกษาประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนต่อ เพื่อให้ทราบล่วงหน้าก่อน สรุปรวบรวมข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือและวิธีการช่วยเหลือที่ผ่านมา รวมทั้งผลที่เกิดขึ้น จากการช่วยเหลือนั้นให้ผู้รับการช่วยเหลือนักเรียนทราบ โดยมีแบบบันทึกการส่งต่อหรือแบบประสานงานขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง โดยการส่งต่อข้อมูลและบันทึกข้อมูลผ่านเทคโนโลยี เก็บข้อมูล อุปกรณ์เคลื่อนที่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ใช้เทคโนโลยีวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่

แนวทางพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง วิธีดำเนินงานของโรงเรียนที่จะทำให้แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ตามกรอบแนวคิด การวิจัย คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียน และการส่งต่อ ให้ดีกว่าเดิมซึ่งได้จากการสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

สุวิมล ว่องวาณิช (2558, หน้า 62) ได้ให้ความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็นว่าหมายถึง กระบวนการการประเมินเพื่อกำหนดความแตกต่างของสภาพที่เกิดขึ้นกับสภาพที่ควรจะเป็นโดยระบุสิ่งที่ต้องการให้เกิดว่ามีลักษณะเช่นใด ส่วนใหญ่จะเน้นที่ความแตกต่างของผลลัพธ์ (Outcome Gaps) จากนั้น นำผลที่ได้มาวิเคราะห์ประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นจริงว่าสมควรเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง การประเมินความต้องการจำเป็นทำให้ได้ข้อมูลนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษาหรือเปลี่ยนแปลงผลที่เกิดขึ้นปลายทาง การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการประเมินความต้องการจำเป็นจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์และเป็นการเปลี่ยนแปลงทางบวก

มยุรี สาริบุตร (2560, หน้า 291) การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า ผลการดำเนินงานที่ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เนื่องจากขาดการสนับสนุนปัจจัยความสำเร็จ ที่เอื้อต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและปัจจัยที่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการ เช่น การบริหารจัดการเชิงนโยบาย ของสำนักงานเขตพื้นที่ขาดข้อมูลสารสนเทศ ความร่วมมือ สื่อสนับสนุน จึงควรหาแนวทางในการจัดปัจจัยความสำเร็จของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างแท้จริง เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและโรงเรียนประถมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการจัดปัจจัยความสำเร็จในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้ 1) การร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชน 2) การสนับสนุนจากหน่วยงาน 3) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 4) ความพอเพียงของทรัพยากร 5) ความพร้อมของบุคลากร 6) การคัดกรองนักเรียน 7) การส่งต่อนักเรียน

ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน (2563, หน้า 2) ได้กล่าวว่า ครูต้องบูรณาการเนื้อหาความรู้ และพัฒนาคุณภาพเด็กนักเรียนให้มีความพร้อมอย่างเป็นองค์รวมโดยการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตเด็กนักเรียน และแก้วิกฤติทางสังคม สถานศึกษาต้องจัดระบบงาน กิจกรรมที่ส่งเสริมความประพฤติให้เหมาะสม ความรับผิดชอบต่อสังคม และความปลอดภัยให้กับเด็กนักเรียน นำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กนักเรียน โดยการนำกระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อไปใช้ในชั้นเรียนได้อย่างเหมาะสม เด็กนักเรียนจะต้องได้รับการพิทักษ์ ปกป้อง คุ้มครอง และดูแล โดยมีผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564, หน้า 3) กล่าวถึง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานที่กำหนดแบบแผน ขั้นตอนอย่างชัดเจนในการ ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือนักเรียน ให้ประสบความสำเร็จทางการเรียน และให้ได้รับการพัฒนา ส่งเสริมอย่างรอบด้าน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

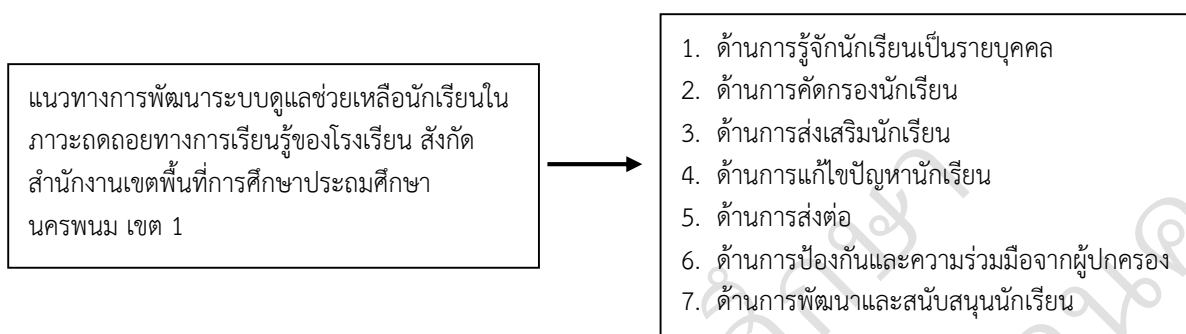
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565, หน้า 13) ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning loss) หรือการสูญเสียการเรียนรู้ เป็นคำที่ถูกกล่าวถึง และได้รับความสนใจเป็นอย่างมากตั้งแต่ช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา-19 หรือที่รู้จักกัน COVID-19 แต่ในความเป็นจริงแล้วภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ได้มีมาอย่างยาวนานภายใต้อิทธิพลจากสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ โดยการกระทำของบุคคล หรือโดยระบบการศึกษาที่ล้วนส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งสิ้น ดังนั้น การทำความเข้าใจลักษณะของภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ที่ชัดเจนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะนำไปสู่การหาวิธีการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

Sánchez-Elvira Paniagua and Simpson (2018, Online) ได้กล่าวว่าการช่วยเหลือและการสนับสนุนนักเรียน คือ การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ พัฒนาทัศนคติ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม และให้การช่วยเหลือ ให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้ โดยที่ไม่รู้สึกเคียดแค้น ทำให้นักเรียนสามารถจัดการกับชีวิตและตั้งเป้าหมายของตนเอง ลดพฤติกรรมที่ต่อต้านต่อกฎระเบียบ

ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ 7 ด้าน จากกรมสุขภาพจิต (2551ก, หน้า 10), สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร (2559, หน้า 13–21), สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2556, หน้า 35), ญัฐริน เจริญเกียรติบรร (2557, หน้า 228), ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน (2563, หน้า 2) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2566, หน้า 3), อภิสิทธิ์ รอดบำเรอ บุญจักรวาล รอดบำเรอ, และเสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต (2559, หน้า 231–232), โรงเรียนหนองจอกวิทยา (2559, ออนไลน์), มยุรี สาริบุตร และอุทัย ภิรมย์ริน (2560, หน้า 291), โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการรัชดา (2562, ออนไลน์)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาองค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ กรมสุขภาพจิต (2551ก, หน้า 10), สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (2559, หน้า 13–21), สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2556, หน้า 35), ญัฐริน เจริญเกียรติบวร (2557, หน้า 228), ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน (2563, หน้า 2) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2566, หน้า 3), อภิสิทธิ์ รอดบำเรอ บุญจักรวาล รอดบำเรอ และเสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต (2559, หน้า 231–232), โรงเรียนหนองจอกวิทยา (2559, ออนไลน์), มยุรี สาริบุตร และอุทัย ภิรมย์รัตน์ (2560, หน้า 291), โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการรัชดา (2562, ออนไลน์) โดยผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ 7 ด้าน ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้วางแผนการวิจัย และดำเนินการวิจัยไว้เป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ต้องการจำเป็นของการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน ตามกรอบแนวคิด 7 ด้าน โดยเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 239 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง .80 – 1.00 สามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินต้องการจำเป็นของการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน โดยนำข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ มาคำนวณหาค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง โดยใช้สูตร Priority Needs Index (PNI_{Modified}) เพื่อเป็นการจัดลำดับความต้องการจำเป็น

ระยะที่ 2 แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ตามกรอบแนวคิด 7 ด้าน ได้แก่ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 3 คน

ขั้นตอนที่ 2 การร่างแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 1 และการวิเคราะห์ข้อมูลตามเอกสารจากบทที่ 2 เกี่ยวกับการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ตามกรอบแนวคิดทั้ง 7 ด้าน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 จำนวน 2,388 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร 273 คน ครู 2,115 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 จำนวน 239 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, หน้า 40) จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 28 คน ครูผู้สอน จำนวน 211 คน และได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อมูลสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 จำนวน 239 คน

2. ข้อมูลแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้อย่างเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้จากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ แบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อคำถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 จำนวน 39 ข้อ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับประยุกต์ใช้แบบ Likert คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เป็นแบบสอบถามที่มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .57-.83 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .98

ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้รับการสัมภาษณ์เกี่ยวกับชื่อ-สกุล ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา สถานที่ทำงาน วันที่ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างของแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามทางออนไลน์ (Google Form) ไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน

2. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนมาจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้รูปแบบออนไลน์ (Google Form) จากสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 239 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสัมภาษณ์กลับคืนมาจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้รูปแบบออนไลน์ (Google Form) จากผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 5 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

สถิติที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1

- ร้อยละ (Percentage)
- ค่าเฉลี่ย (Mean)
- ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- การลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็นโดยใช้สูตร Modified Priority Needs Index (สุวิมล ว่องวาณิช, 2558, หน้า 275-279)

$$PNI_{Modified} = (I - D)/D$$

เมื่อ $PNI_{Modified}$ คือ ค่าดัชนีการลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง

I คือ ค่าเฉลี่ยของคะแนนสภาพที่พึงประสงค์

D คือ ค่าเฉลี่ยของคะแนนสภาพปัจจุบัน

ระยะที่ 2

1. ประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic)
2. ค่าเฉลี่ย (Mean)
3. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 รายละเอียด ดังนี้

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการแปลผลความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

การพัฒนาระบบดูแลนักเรียน ในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	3.98	.50	มาก	4.54	.27	มากที่สุด
2. ด้านการคัดกรองนักเรียน	3.93	.37	มาก	4.41	.26	มาก
3. ด้านการส่งเสริมนักเรียน	4.04	.58	มาก	4.59	.28	มากที่สุด
4. ด้านการแก้ไขปัญหาให้นักเรียน	4.20	.54	มาก	4.57	.30	มากที่สุด
5. ด้านการส่งต่อ	4.28	.53	มาก	4.62	.25	มากที่สุด
6. ด้านการป้องกันและความร่วมมือจากผู้ปกครอง	4.14	.55	มาก	4.50	.26	มาก
7. ด้านการพัฒนาและสนับสนุนนักเรียน	4.07	.48	มาก	4.60	.33	มากที่สุด
รวม	4.10	.36	มาก	4.55	.18	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = 3.93-4.28$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านที่ 5 การส่งต่อ ($\bar{X} = 4.28$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านที่ 2 การคัดกรองนักเรียน ($\bar{X} = 3.93$) ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 5 ด้าน และ ระดับมาก จำนวน 2 ด้าน ($\bar{X} = 4.41-4.62$) โดย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านที่ 5 การส่งต่อนักเรียน ($\bar{X} = 4.62$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านที่ 2 การคัดกรองนักเรียน ($\bar{X} = 4.41$)

ตาราง 2 แสดงค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{Modified}$) และลำดับความความต้องการจำเป็นของแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

การพัฒนาระบบดูแลนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1	D	I	$PNI_{Modified}$	ลำดับความ ต้องการจำเป็น
1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	3.98	4.54	.141	1
2. ด้านการคัดกรองนักเรียน	3.93	4.41	.122	4
3. ด้านการส่งเสริมนักเรียน	4.04	4.59	.136	2

4. ด้านการแก้ไขปัญหานักเรียน	4.20	4.57	.088	5
------------------------------	------	------	------	---

ตาราง 2 (ต่อ)

การพัฒนาระบบดูแลนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1	D	I	$PNI_{Modified}$	ลำดับความ ต้องการจำเป็น
5. ด้านการส่งต่อ	4.28	4.62	.079	7
6. ด้านการป้องกันและความร่วมมือจากผู้ปกครอง	4.14	4.50	.087	6
7. ด้านการพัฒนาและสนับสนุนนักเรียน	4.07	4.60	.130	3
รวม	4.10	4.55	.110	–

จากตาราง 2 พบว่า การพัฒนาระบบดูแลนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน มีค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของการพัฒนาระบบดูแลนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน โดยรวมมีค่าเท่ากับ .110 เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากค่าสูงสุดไปค่าต่ำสุด ดังนี้ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($PNI_{Modified} = .141$) ด้านการส่งเสริมนักเรียน ($PNI_{Modified} = .136$) ด้านการพัฒนาและสนับสนุนนักเรียน ($PNI_{Modified} = .122$) ด้านการคัดกรองนักเรียน ($PNI_{Modified} = .122$) ด้านการแก้ไขปัญหานักเรียน ($PNI_{Modified} = .088$) ด้านการป้องกันและความร่วมมือจากผู้ปกครอง ($PNI_{Modified} = .087$) และด้านการส่งต่อ ($PNI_{Modified} = .079$)

ตาราง 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาระบบดูแลนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

แนวทางการพัฒนาระบบดูแลนักเรียน ในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	4.05	.48	มาก	4.58	.27	มากที่สุด
2. ด้านการคัดกรองนักเรียน	4.00	.36	มาก	4.49	.28	มาก
3. ด้านการส่งเสริมนักเรียน	4.09	.54	มาก	4.66	.27	มากที่สุด
4. ด้านการแก้ไขปัญหานักเรียน	4.25	.49	มาก	4.66	.27	มากที่สุด
5. ด้านการส่งต่อ	4.3	.50	มาก	4.67	.22	มากที่สุด
6. ด้านการป้องกันและความร่วมมือจากผู้ปกครอง	4.19	.52	มาก	4.59	.27	มากที่สุด
7. ด้านการพัฒนาและสนับสนุนนักเรียน	4.18	.47	มาก	4.63	.31	มากที่สุด
รวม	4.16	.33	มาก	4.61	.16	มากที่สุด

จากตาราง 3 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาระบบดูแลนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.16$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดด้าน ($\bar{X} = 4.00-4.33$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งต่อ ($\bar{X} = 4.33$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน ($\bar{X} = 4.00$) ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาระบบดูแลนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 6 ด้าน ($\bar{X} = 4.58-4.67$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน ($\bar{X} = 4.67$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\bar{X} = 4.58$) ระดับมากจำนวน 1 ด้าน คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน ($\bar{X} = 4.49$)

ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ โดยรวม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

แนวทางการพัฒนาระบบช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 1 ผู้วิจัยอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของแนวทางพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่จะดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอน วิธีการ และเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน มีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อาทิ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานผู้ปกครองชุมชน ผู้บริหาร ครูทุกคน ฯลฯ โดยกำหนดเป็นนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดดำเนินการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนด นโยบายสำคัญในการให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่ง จัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน และดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องได้รับการดูแล ช่วยเหลือ ปกป้อง ค้ำครอง อย่างรอบด้านด้วยกระบวนการที่ถูกต้องเหมาะสมและทันสมัย และได้รับการพัฒนาในทุกมิติเพื่อให้เป็นคนดี มีความสุข และปลอดภัยในสภาพสังคมปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562, หน้า 3)

ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 5 ด้าน และ ระดับมาก จำนวน 2 ด้าน โดย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การส่งต่อนักเรียน ทั้งนี้ อาจเป็น เพราะครูและบุคลากรในโรงเรียนล้วนต้องทำหน้าที่จัดการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรกำหนด เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะความสามารถ มีสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นคนเก่ง คนดี คนที่อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นปกติสุข ตามเจตนารมณ์และเป้าประสงค์ ของหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนั้น ครูจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทำงาน ที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกลไกในการพัฒนาผู้เรียนในทางส่งเสริม พัฒนาการ ป้องกันแก้ไข และให้ความช่วยเหลืออย่าง สอดประสานผสมกลมกลืนไปกับการจัดการเรียนรู้ตามธรรมชาติของผู้เรียนแต่ละช่วงวัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน, 2559 หน้า 6)

2. ผลการประเมินความต้องการจำเป็นของการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า มีจำนวน 4 ด้าน ที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม เรียงลำดับ ความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการพัฒนาและ สนับสนุนนักเรียน และ ด้านการคัดกรองนักเรียน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งมั่นในการ พัฒนาการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานให้เป็น “การศึกษาระดับขั้นพื้นฐานวิถีใหม่วิถีคุณภาพ” มุ่งเน้นความปลอดภัยในสถานศึกษา ส่งเสริมโอกาส ทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม และบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ จึงกำหนดนโยบาย สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564–2565 ด้านความปลอดภัย ไว้ว่าพัฒนาระบบและกลไกในการดูแลความ ปลอดภัยให้กับผู้เรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาและสถานศึกษา จากภัยพิบัติและภัยคุกคามทุกรูปแบบ รวมถึงการจัด สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะที่ดีสามารถปรับตัวต่อโรคอุบัติใหม่และโรคอุบัติซ้ำ ด้านโอกาส พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือเด็ก และเยาวชนที่อยู่ในการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน เพื่อป้องกันไม่ให้ออกจากระบบการศึกษา รวมทั้งช่วยเหลือเด็กตกหล่นและเด็กออกกลางคัน ให้ได้รับการศึกษา ขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน ด้านคุณภาพ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นครูยุคใหม่ มีศักยภาพในการ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ มีทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ได้ดี มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีจิตวิญญาณความเป็นครู ด้านประสิทธิภาพพัฒนาระบบบริหารจัดการโดยใช้ พื้นที่เป็นฐานมีนวัตกรรมเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนบนฐานข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้อง ทันสมัยและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563, หน้า 1–2)

3. แนวทางการพัฒนาระบบช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 แนวทางพัฒนาแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (หมวด 1 มาตรา 6) การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า นักเรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (หมวด 4 มาตรา 22) ให้โรงเรียนจัดการประเมินนักเรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของนักเรียน ความประพฤติ การสังเกต พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา (มาตรา 26) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติฉบับนี้ มีเป้าหมายในการดูแลช่วยเหลือเด็กและครอบครัวให้อยู่ในสภาพที่มีมาตรฐาน ในการดำรงชีวิตที่ดี ได้รับการดูแล ให้มีพัฒนาการตามวัย และเด็กทุกคนต้องมีหลักประกันความปลอดภัย ได้รับความคุ้มครองจากผู้เกี่ยวข้อง ทั้งเด็กที่ประสบปัญหาและเด็กที่ไม่ประสบปัญหา ซึ่งระบุไว้ ดังนี้ หมวด 2 มาตรา 22 การปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใดให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ และไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564, หน้า 1)

ด้านการคัดกรองนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 และสถานศึกษาในสังกัดจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างครบวงจรได้มาตรฐาน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การจัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมพัฒนาและการส่งต่อ โดยมีกิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน กิจกรรมประชุมชั้นเรียน และกิจกรรมเพื่อนที่ปรึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1, 2564, หน้า 172)

ด้านการส่งเสริมนักเรียน สถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทยนั้นส่งผลให้ทางการศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงที่เห็นผลได้ชัดเจน คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ซึ่งในปีการศึกษา 2564 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดรูปแบบการเรียนการสอนไว้ 5 รูปแบบตามบริบทและความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน คือ ON-AIR, ONLINE, ON-DEMAND, ON-HANED และ ON-SITE โดยไม่จำเป็นว่าโรงเรียนที่ปิดเรียนต้องใช้การเรียนการสอนแบบออนไลน์เพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่อย่างไรก็ตามจากการประเมินสถานการณ์ด้านการศึกษาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของโควิด-19 พบว่าการเรียนการสอนแบบออนไลน์ไม่มีประสิทธิภาพเท่ากับการเรียนในห้องเรียนทำให้เด็กเกิดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ อาจเนื่องมาจากความไม่พร้อมของผู้ปกครอง การขาดแคลนอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ การเข้าถึงอินเทอร์เน็ต การใช้เวลาหน้าจอมากเกินไป ขาดปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน จนทำให้เกิดความเครียดทั้งผู้เรียนและผู้สอน (ภูมิศรัณย์ ทองเหลี่ยนนาค, 2564, ออนไลน์)

ด้านการแก้ไขปัญหาเด็กนักเรียน ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์และการดำรงอยู่ในสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนความต้องการของผู้คนในสังคมทุกรูปแบบ ทำให้คนไทยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว รุนแรงและเต็มไปด้วยสถานการณ์ปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนนอกจากนี้การไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาสู่สังคมไทยด้วยกระบวนการทางทุนนิยมและบริโภคนิยม ในขณะที่วัฒนธรรมดั้งเดิมนับวันจะจางจืดหายไป ทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อของสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าว จนนำไปสู่การมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์และความล้มเหลวทั้งทางด้านการเรียน และความไม่มั่นคงในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559, หน้า 1)

ด้านการส่งต่อ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารจัดการศึกษา ของสถานศึกษาที่จะดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอน วิธีการ และเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน มีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อาทิ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองชุมชน ผู้บริหาร ครูทุกคน ฯลฯ โดยกำหนดเป็นนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดดำเนินการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดนโยบายสำคัญในการให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่ง จัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องได้รับการดูแล ช่วยเหลือ ปกป้อง คุ้มครองอย่างรอบด้านด้วยกระบวนการที่ถูกต้องเหมาะสมและทันการณ์ และได้รับการพัฒนาในทุกมิติเพื่อให้เป็นคนดี มีความสุข และปลอดภัยในสภาพสังคมปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562, หน้า 3)

ด้านการป้องกันและความร่วมมือจากผู้ปกครอง สืบเนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 อย่างต่อเนื่องทั่วโลกตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2562 ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสาธารณสุข เศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งด้านการศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องปิดการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพื่อป้องกันการแพร่

ระบาดของโรคโควิด-19 โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อย่างรุนแรงนั้น สถานศึกษาต้องปิดอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปีการศึกษา ส่งผลให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปรับตัว ปรับบทบาท และปรับรูปแบบ วิธีการเรียนการสอน ให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาภายใต้สถานการณ์โควิด-19 สถานศึกษามีการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างปลอดภัยจากโรคระบาด ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ใหม่เป็นแบบทางไกลหรือออนไลน์เพื่อทดแทนการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติและผู้เรียนทุกระดับการศึกษาต้องเรียนรู้ที่บ้าน ที่พักตามมาตรการป้องกันโรคภาวะวิกฤติดังกล่าวเกิดขึ้นเป็นระยะเวลา 2 ปีมาแล้ว เกิดผลกระทบต่อระบบการศึกษาไทยอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ทั้งต่อครูผู้เรียน ผู้ปกครอง และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาโดยรวม ทำให้เห็นจุดอ่อนที่ชัดเจนของระบบการศึกษาไทยในการรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565, หน้า 1)

ด้านการพัฒนาและสนับสนุนนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 และสถานศึกษาในสังกัดจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างครบวงจรได้มาตรฐาน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การจัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมพัฒนาและการส่งต่อ โดยมีกิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน กิจกรรมประชุมชั้นเรียน และ กิจกรรมเพื่อนที่ปรึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1, 2564, หน้า 172)

4. แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 มีความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งต่อ ส่วนความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 6 ด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ระดับมากจำนวน 1 ด้าน คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน

องค์ความรู้ใหม่

ได้แนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาระบบช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ควรนำแนวทางพัฒนาซึ่งเป็นผลจากการวิจัยไปใช้ดำเนินการในสถานศึกษาให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ได้รับการพัฒนาและนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการจัดการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเกิดนวัตกรรมทางการบริหารที่มีประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาต่อไป และผลการประเมินแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ โดยรวม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาระบบช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 จำแนกตามสถานภาพและขนาดของโรงเรียน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียน และบูรณาการแบบสหวิทยาการเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกเชื่อมโยงกำหนดให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน

ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันของแนวทางการพัฒนาระบบช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การคัดกรองนักเรียน สภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 5 ด้าน และ ระดับมาก จำนวน 2 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านที่ 5 การส่งต่อนักเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านที่ 2 การคัดกรองนักเรียน ความต้องการจำเป็นของแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า มีจำนวน 4 ด้าน ที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม เรียงลำดับความ

ต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการพัฒนาและสนับสนุนนักเรียน และด้านการคัดกรองนักเรียน แนวทางการพัฒนาระบบช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 แนวทางพัฒนา (1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (2) การคัดกรองนักเรียน (3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน (4) ด้านการแก้ไขปัญหาของนักเรียน (5) ด้านการส่งต่อ (6) ด้านการป้องกันและความร่วมมือจากผู้ปกครอง (7) ด้านการพัฒนาและสนับสนุนนักเรียน และความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาระบบช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งต่อ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน

ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาระบบช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ โดยรวม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

ทั้งนี้ผู้บริหารสามารถนำไปพัฒนาระบบช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ และนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียน ครูและนักเรียน หรือการบริหารงานในระดับต่าง ๆ ตามบริบทที่เหมาะสมกับตนเอง ซึ่งสามารถช่วยกำหนดทิศทางหรือวางแผนการทำงานได้เป็นอย่างดี ทั้งยังสามารถเพิ่มศักยภาพและประสิทธิภาพการบริหารงานในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของแนวทางการพัฒนาระบบช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ด้านการคัดกรองนักเรียน อยู่ในระดับต่ำสุด และ การส่งต่อนักเรียน เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูควรได้รับการพัฒนาระบบช่วยเหลือนักเรียน อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และกระตุ้นให้ครูสร้างนวัตกรรมเพื่อให้มีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ส่งเสริมการพัฒนาระบบจัดเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคลผ่านระบบเว็บไซต์ขึ้น (Web Application) เพื่อดำเนินการจัดเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคล และเพื่อให้กลุ่มบริหารงาน กลุ่มงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ และครู นำข้อมูลไปใช้สำหรับการจัดสรรงบประมาณ การจัดการทุนการศึกษา การวิเคราะห์ผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน และระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการใช้เทคโนโลยีเก็บข้อมูล (Cloud Computing) สำหรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยการนำกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2 ผลการประเมินความต้องการจำเป็นของการพัฒนาระบบช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า มีจำนวน 4 ด้าน ที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการพัฒนาและสนับสนุนนักเรียน และ ด้านการคัดกรองนักเรียน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ และมีการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยด้วยวิธีการใหม่ ๆ สร้างแนวปฏิบัติให้จับต้องได้ ในรูปนวัตกรรมหรือโมเดล กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ บทบาทหน้าที่ให้บุคลากรในโรงเรียนร่วมกันขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาให้ชัดเจนเป็นแบบอย่างให้ครูได้เชื่อมั่นในการที่จะสร้างนวัตกรรมไปแก้ปัญหาในชั้นเรียนต่อไป

1.3 ควรนำแนวทางพัฒนาซึ่งเป็นผลจากการวิจัยไปใช้ดำเนินการในสถานศึกษาให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ได้รับการพัฒนาและนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการจัดการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเกิดนวัตกรรมทางการบริหารที่มีประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เห็นภาพชัดเจนมากขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1

2.3 นำผลการวิจัยไปขยายผลกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 และหน่วยงานการศึกษาอื่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค. (2564). *สำรวจผลกระทบหลัง COVID-19 จุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของการศึกษาโลก*. เข้าถึงได้จาก <https://workpointtoday.com/>. 3 มีนาคม 2566.
- มยุรี สารบุตร และอุทัย ภิรมย์ริน. (2560). ปัจจัยความสำเร็จของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีผลต่อคุณภาพนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 9(2), 289–303.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน (2563). (ร่าง) *คู่มือการคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน* (ฉบับพัฒนา พ.ศ. 2563). กรุงเทพฯ: ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *คู่มือการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือเด็กนักเรียนของสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- _____. (2563ก). *ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 – 2565*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- _____. (2563ข). *คู่มือการคัดเลือกสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อรับรางวัลระบบการดูแลช่วยเหลือเด็กนักเรียน ประจำปี 2563*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- _____. (2564). *คู่มือการคัดเลือกสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อรับรางวัลระบบการดูแลช่วยเหลือเด็กนักเรียน ประจำปี 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- _____. (2566). *คู่มือการคัดเลือกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลระบบการดูแลช่วยเหลือเด็กนักเรียน ประจำปี 2566*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1. (2565). *คู่มือนวัตกรรม NKP ONE สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา*. นครพนม: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565ก). *มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้*. สมุทรปราการ: บริษัท เอส.บี.เค.การพิมพ์.
- Angeles Sánchez-Elvira Paniagua and Ormond Simpson. (2018). Developing Student Support for Open and Distance Learning: The EMPOWER Project, *Journal of Interactive Media in Education*, 9(1), 1–10.

ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร INSTRUCTIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER BANGKOK METROPOLITAN

สุดาพร พรรณการ^{1*} และ อุไร สุทธิรัมย์²

Sudaporn Pannakan^{1*} and Urai Suthiyamt²

¹สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร 10240

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร 10240

¹Program in Education Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Bangkok 10240, Thailand

²Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Bangkok 10240, Thailand

*Corresponding Author: nongwaii234027@gmail.com

รับบทความ 3 กุมภาพันธ์ 2567 แก้ไขบทความ 18 มีนาคม 2567 ตอบรับบทความ 20 มีนาคม 2567 เผยแพร่บทความ ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร และ 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของครูจำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษาเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 370 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของโคเฮน โดยการใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยคำนวณตามสัดส่วนของขนาดสถานศึกษา ปีการศึกษา 2566 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ค่าอำนาจจำแนก เท่ากับ 0.93 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ .955 สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการเชฟเฟ (Scheffe's posthoc comparison method)

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษา ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน รองลงมา ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาและด้านการยกระดับการพัฒนาวิชาชีพ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการประเมินผลและกำกับติดตาม

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน ประสบการณ์ในการทำงาน ขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการประเมินผลและกำกับติดตาม ครูที่สังกัดขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน, ภาวะผู้นำ, ผู้บริหารสถานศึกษา

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to examine the instructional leadership of school administrators under Bangkok Metropolitan, and 2) to compare the instructional leadership of school administrators under Bangkok Metropolitan, classified by educational background, work experience, and school sizes in the academic

year 2023. A survey research methodology was utilized with the sample consisting of 370 teachers working in schools under Bangkok Metropolitan. The sample was categorized using Cohen's sample size tables. Stratified random sampling and simple random sampling were also used to estimate the proportion of different school sizes. The research instrument was a set of questionnaires designed to gather teachers' opinions on the instructional leadership of school administrators in schools under Bangkok Metropolitan. The questionnaire was evaluated with the index of item objective congruence (IOC) of 1.00, the difficulty value of 0.93, and the reliability of .955. The statistics for data analysis were mean, standard deviation, t-test, One-way ANOVA, and Scheffe's multiple comparison method.

The findings revealed that:

1. The instructional leadership of school administrators under Bangkok Metropolitan was overall and in each aspect at a high level, which was ranked in descending scores as follows: The highest average ratings were curriculum and instructional management, followed by formulation of vision and developmental direction, and promoting professional development. Evaluation and monitoring received the lowest average rating.

2. The instructional leadership of school administrators under Bangkok Metropolitan, categorized by different educational background, work experience, and school sizes, could be summarized as follows: Overall and in each aspect, there were no significant differences in opinions regarding the instructional leadership of school administrators, except in the evaluation and monitoring aspect, which had the lowest mean score. Teachers from different school sizes reported significant differences in their opinions on the instructional leadership of school administrators at the .05 level of significance.

Keywords: Instructional Leadership, Leadership, School Administrators

บทนำ

ในยุคปัจจุบันเป็นยุคที่เกิดขึ้นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบันสู่ความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านสภาพแวดล้อม การเมือง สังคม วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและอื่น ๆ ซึ่งผลจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลทั้งทางบวกและทางลบต่อประเทศจึงจำเป็นที่ประเทศต้องเรียนรู้เพื่อจะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาและเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลก โดยปัจจัยสำคัญที่จะสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายดังกล่าวได้ คือ การพัฒนาการศึกษา (สาริตา กรมดิษฐ์, 2556, หน้า 1)

การจัดการศึกษาของสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาสามารถพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษาและกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นงานที่สามารถพัฒนาคนในด้านสติปัญญา ความรู้ความสามารถและความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียน และถือเป็นภารกิจหลักที่สำคัญในการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้ (รัตนกร พรหมวังขวา, 2558, หน้า 16) การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารทำให้เกิดคำว่า ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน (Instructional Leadership) ซึ่งหมายถึง คุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษา ในการร่วมมือกับคณะครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุผลสำเร็จในการเรียนรู้ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นส่งเสริม ติดตามและประเมินสมรรถนะของครู ให้คำแนะนำในการประสานงานทำงานวิชาการร่วมกันกับครู เร่งรัดพัฒนากระบวนการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ด้วยรูปแบบวิธีการ เนื้อหา นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ (บรรพต ฐีเจริญทร์ และวัลลภา อารีรัตน์, 2558, หน้า 151)

สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบในการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ถึง 437 โรงเรียน เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ลงทุนทางการศึกษาอย่างมาก โดยมุ่งหวังที่จะให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในสังกัดมีคุณภาพ จึงได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนเพื่อที่จะพัฒนาให้คุณภาพของการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด จากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติดิฉันพื้นฐาน (O-NET) 5 ปีซ้อนหลัง ในระดับชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 6 ใน 4 วิชาหลัก พบว่า กรุงเทพมหานครมีคะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาไทยสูงกว่าระดับประเทศทุกปีการศึกษา แสดงให้เห็นถึงพื้นฐานที่ดีในวิชาภาษาไทย สำหรับวิชาคณิตศาสตร์และวิชาวิทยาศาสตร์ พบว่า กรุงเทพมหานครมีคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกับระดับประเทศทุกปี โดยไม่แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่สูงหรือต่ำกว่าระดับประเทศอย่างชัดเจน จึงเป็นวิชาที่ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) 5 ปีซ้อนหลัง พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับสังกัดกรุงเทพมหานครต่ำกว่าระดับประเทศอย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา จึงเป็นระดับชั้นที่ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ต่อไป (สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร, 2566, หน้า 17)

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาและการให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงกว่าหรือเท่าเทียมกับเกณฑ์ที่กำหนด บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า บทบาทของผู้บริหารในการจัดการเรียนการสอน มี 5 บทบาทที่สำคัญ ได้แก่ การวางแผนการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน การนิเทศ กำกับติดตามการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการจัดการเรียนการสอน (อดิสร ศรีอรุณ, 2558, หน้า 6) ซึ่งจะเป็นการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นพฤติกรรมหรือการแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาที่ให้ความสนใจ และให้ความสำคัญกับงานวิชาการของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ การบริหารหลักสูตรและการสอน การนิเทศการสอน การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน และส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน ด้านการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน ด้านการนิเทศและประเมินผล ด้านการสอน ด้านการประสานงานด้านการใช้หลักสูตร ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน ด้านการควบคุมการใช้เวลาในการสอน ด้านการดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียน ด้านการจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู ด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ ด้านการพัฒนาและการสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ และด้านการจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ตามการรับรู้ของครู (เกตุสุดา กิ่งการจร, 2560, หน้า 15) ภาวะผู้นำการเรียนการสอนเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จสามารถใช้ภาวะผู้นำการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาและส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนโดยผ่านปัจจัยต่าง ๆ ในองค์กร ความคาดหวังเกี่ยวกับผลลัพธ์ของผู้เรียนมีสูงขึ้นและซับซ้อนมากขึ้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องใช้สมรรถนะของผู้นำการเรียนการสอนร่วมกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมาสนับสนุนการบริหารงานเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (รัตนดา ดวงแก้ว, 2562, หน้า 3) ซึ่งสอดคล้องกับ Davis & Thomas (1989, p. 21) กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน ไว้ว่า ความเป็นผู้นำทางการเรียนการสอนเป็นบทบาทสำคัญของผู้บริหารที่จะทำให้กิจกรรมทางด้านการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพ สถานศึกษาที่ได้ชื่อว่ามีประสิทธิภาพหรือสถานศึกษาคุณภาพ ซึ่งสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า มีปัจจัยเด่นชัดที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของสถานศึกษาเหล่านี้คือการมีผู้นำทางการเรียนการสอน ดังนั้น ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนจึงมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา และมีส่วนสนับสนุนการบริหารจัดการงานวิชาการในสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จผู้บริหารจะต้องใช้ความรู้ความสามารถบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ

จากสาเหตุและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครให้ดียิ่งขึ้นและเพื่อส่งผลให้คุณภาพการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตาม วุฒิการศึกษา

ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน หมายถึง คุณลักษณะหรือพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการของสถานศึกษา โดยเฉพาะงานด้านการจัดการเรียนการสอน งานหลักสูตร และงานส่งเสริมวัฒนธรรมของสถานศึกษาให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) การกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา 2) การบริหารหลักสูตรและการสอน 3) การยกระดับการพัฒนาวิชาชีพครู 4) การประเมินผลและกำกับติดตาม ซึ่งรายละเอียดขององค์ประกอบดังนี้

การกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา หมายถึง คุณลักษณะหรือพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้มีการวิเคราะห์เกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดมุ่งหมาย กำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี โดยเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม และสื่อสารให้รับทราบเกี่ยวกับเป้าหมายและแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

การบริหารหลักสูตรและการสอน หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ จัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ ส่งเสริมให้ความรู้ครูในเรื่องการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

การยกระดับการพัฒนาวิชาชีพ หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาตนเองของครู ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาผ่านการฝึกอบรมและกิจกรรมต่าง ๆ มุ่งเน้นและสนับสนุนการพัฒนาครู โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน การเพิ่มศักยภาพเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา ความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้ครูมีการร่วมกันวางแผน การแก้ปัญหา เพื่อนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนและตัดสินใจดำเนินงานต่าง ๆ ของสถานศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็น

การประเมินผลและกำกับติดตาม หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการบริหารจัดการแนะนำและนิเทศการสอนอยู่เสมอ ให้คำแนะนำและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครู การตรวจสอบคุณภาพความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีที่หลากหลาย นำผลการตรวจสอบไปใช้ในการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนให้เป็นมาตรฐานที่มีคุณภาพ นำผลแบบรายงานพัฒนาการ คุณลักษณะผู้เรียนมาใช้ในการแก้ปัญหานักเรียน มีการแจ้งผลประเมินความก้าวหน้าให้นักเรียนและผู้ปกครองทราบอย่างต่อเนื่องและนำผลส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมให้นักเรียนที่มีผลการเรียนดีและนักเรียนที่มีผลการเรียนที่ต้องปรับปรุงให้ได้รับการพัฒนาตนเองตามศักยภาพ

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรทางการศึกษาที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน

ภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร ภาวะผู้นำเป็นคุณสมบัติที่มีความสำคัญกับบุคคลที่เป็นผู้นำเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้นำจะเป็นผู้ดำเนินงานขององค์กร โดยจะต้องปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น ทำงานร่วมกันด้วยความพึงพอใจและความเต็มใจมีส่วนร่วมในการตัดสินใจบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีความสำคัญกับผู้บริหารทุกระดับ ดังนั้น หากผู้บริหารองค์กรใดมีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลให้การบริหารงานขององค์กรนั้นประสบความสำเร็จได้

McEwan (2003, p. 6) ให้ความหมายของภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนว่าเป็นภาวะผู้นำที่เกี่ยวข้องต่อกระบวนการเรียนการสอน โดยประกอบด้วย ครู นักเรียน และหลักสูตรมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน องค์ประกอบในการปฏิบัติสู่ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมี 7 ประการ ได้แก่ 1) กำหนดเป้าหมายทางวิชาการที่ชัดเจน 2) การเป็นส่วนหนึ่งของทีมงาน 3) สร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 4) สื่อสารวิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียน 5) ตั้งความคาดหวังสูงเกี่ยวกับทีมงาน 6) พัฒนาครูแกนนำ 7) พัฒนาและรักษาสัมพันธภาพที่ดี

Chell (2001, p. 5) กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน ไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ทำหน้าที่บริหารภายในสถานศึกษาและเป็นผู้ซึ่งมีอิทธิพลต่อคุณภาพการสอนของครู ตลอดจนมีอิทธิพลต่อความมีประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษา การศึกษาถึงภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นหนทางหนึ่ง อันจะนำไปสู่การสร้างควมมีประสิทธิภาพเป็นเลิศของสถานศึกษา

Krug (1992, p. 53) กล่าวถึงพฤติกรรมหรือการกระทำที่แสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ (Instructional Leadership) โดยจัดเป็นกระบวนการ มากกว่าผลลัพธ์ สามารถที่จะยอมรับกับความผิดหวังและความล้มเหลว เรียนรู้จากความสำเร็จและ ความล้มเหลว องค์ประกอบที่สำคัญได้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ การกำหนดพันธกิจ การบริหารหลักสูตรและการสอน การนิเทศการสอน การกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน การส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน

Qian, Walker, and Li (2017, p. 194) ความเป็นภาวะผู้นำการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) การกำหนดเป้าประสงค์และทิศทางการพัฒนา 2) การประเมินผลและกำกับติดตามการเรียนการสอน 3) การส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงบวกและความร่วมมือระหว่างคณะครู 4) การปรับหลักสูตรให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยง 5) การยกระดับการพัฒนาวิชาชีพ และ 6) การส่งเสริมการสื่อสารภายนอกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้

สิริวัฒน์ บริพิศ (2562, หน้า 29) เป็นคุณลักษณะหรือพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการของสถานศึกษา โดยเฉพาะงานด้านการจัดการเรียนการสอน งานหลักสูตร และงานส่งเสริมวัฒนธรรมของสถานศึกษาให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) การกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา 2) การประเมินผลและกำกับติดตาม และ 3) การบริหารหลักสูตรและการสอน

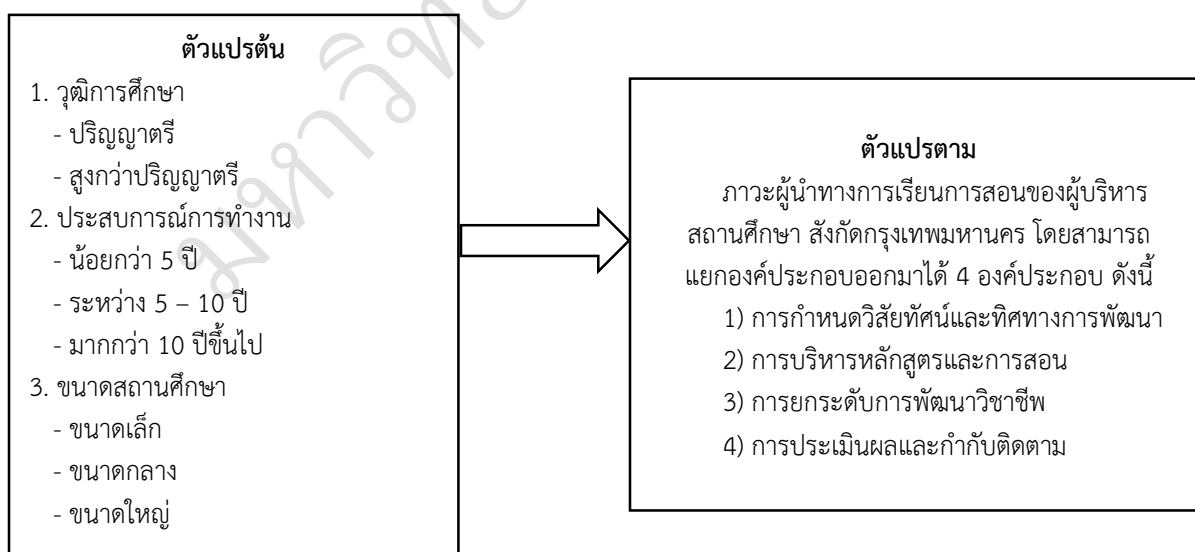
ดังนั้น ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน หมายถึง คุณลักษณะหรือพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการของสถานศึกษา โดยเฉพาะงานด้านการจัดการเรียนการสอน งานหลักสูตร และงานส่งเสริมวัฒนธรรมของสถานศึกษาให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา การบริหารหลักสูตรและการสอน การยกระดับการพัฒนาวิชาชีพ และการประเมินผลและกำกับติดตาม

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดที่สังเคราะห์มาจากนักวิชาการหลายท่าน โดยเลือกในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบริบทบริหารวิชาการด้านการเรียนการสอน Qian Walker and Li (2017), weber (1987), Krug (1992), Hallinger and Murphy (1985), McEvan (2003), Maryland State Board of Education (2005), ญัฐพล พัทธี (2561), สิริวัฒน์ บริพิศ (2562), กิ่งกาญจน์ สุขสำราญ (2565), ธนิต รัตนศักดิ์ดา (2565) สามารถกำหนดองค์ประกอบภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) การกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา
- 2) การบริหารหลักสูตรและการสอน
- 3) การยกระดับการพัฒนาวิชาชีพ
- 4) การประเมินผลและกำกับติดตาม

โดยองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ของภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนดังกล่าว สามารถนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพ

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจพื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ประชากร คือ ข้าราชการครูในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 437 สถานศึกษา จำนวนครูทั้งสิ้น 12,936 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ข้าราชการครูในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2566 จำนวน 370 คน ใช้ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จากการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Cohen (Cohen, et.al., 2018, p. 206) และใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) โดยใช้ขนาดของสถานศึกษา คือ สถานศึกษาขนาดเล็ก สถานศึกษาขนาดกลาง และสถานศึกษาขนาดใหญ่ เป็นชั้นในการแบ่ง จากนั้นสุ่มตัวอย่างครูแต่ละขนาดสถานศึกษาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) และเทียบสัดส่วน เพื่อสุ่มกลุ่มตัวอย่างครูผู้ตอบแบบสอบถามจากสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (questionnaire) เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งออกเป็นทั้งหมด 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list) ประกอบด้วย วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของข้าราชการครูเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 ด้าน ด้านละ 10 ข้อ รวม 40 ข้อ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อหาความสอดคล้องเชิงเนื้อหาได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.8–1.00 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูในโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า จำนวน 30 คน หลังจากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก โดยการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-total Correlation) คัดข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.26 ขึ้นไป ได้ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.93 และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.955 สอดคล้องตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

วิธีรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลขอความอนุเคราะห์ครูในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อแจกแบบสอบถามออนไลน์และได้รวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับมา จำนวน 370 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดของสถานศึกษาโดยแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา ตามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของ ลิเคิร์ท (Likert method) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, หน้า 30) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.51–5.00 หมายถึง อยู่ในระดับมากที่สุด 3.51–4.50 หมายถึง อยู่ในระดับมาก 2.51–3.50 หมายถึง อยู่ในระดับปานกลาง 1.51–2.50 หมายถึง อยู่ในระดับน้อย 1.00–1.50 หมายถึง อยู่ในระดับน้อยที่สุด

การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ของครูในสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน ใช้การทดสอบโดยใช้ค่าที (t-test) แบบกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระจากกัน (Independent Samples) และเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ของครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานและขนาดสถานศึกษาที่แตกต่างกัน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ F-test แบบวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's posthoc comparison method)

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ในภาพรวม และรายด้าน

ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา	ความคิดเห็นของครู			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา	4.50	.52	มาก	2
2. ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน	4.50	.47	มาก	1
3. ด้านการยกระดับการพัฒนาวิชาชีพ	4.49	.46	มาก	3
4. ด้านการประเมินผลและกำกับติดตาม	4.48	.41	มาก	4
รวม	4.49	.34	มาก	

จากตาราง 1 พบว่า ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากในทุกด้าน เรียงตามลำดับดังนี้ มากที่สุด คือ ด้านการบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.50$) รองลงมา คือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา ($\bar{X} = 4.50$) ด้านการยกระดับการพัฒนาวิชาชีพ ($\bar{X} = 4.49$) และต่ำสุด ด้านการประเมินผลและกำกับติดตาม ($\bar{X} = 4.48$)

ตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวม และรายด้าน ดังนี้

ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน ของผู้บริหารสถานศึกษา	วุฒิการศึกษา				t	p
	ปริญญาตรี (n = 264)		สูงกว่าปริญญาตรี (n = 106)			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา	4.51	.51	4.47	.54	.508	.612
2. ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน	4.50	.46	4.51	.50	-.247	.805
3. ด้านการยกระดับการพัฒนาวิชาชีพ	4.48	.46	4.49	.47	-.111	.911
4. ด้านการประเมินผลและกำกับติดตาม	4.46	.43	4.50	.36	-.942	.308
รวม	4.49	.35	4.50	.35	-.210	.834

* $p < .05$

จากตาราง 2 พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานโดยภาพรวม และรายด้าน ดังนี้

ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน ของผู้บริหารสถานศึกษา	ประสบการณ์ในการทำงาน						F	P
	น้อยกว่า 5 ปี (n = 89)		5 – 10 ปี (n = 186)		10 ปีขึ้นไป (n = 95)			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา	4.51	.51	4.51	.51	4.45	.53	.593	.553
2. ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน	4.45	.49	4.53	.47	4.49	.45	.969	.380
3. ด้านการยกระดับการพัฒนาวิชาชีพ	4.48	.46	4.51	.47	4.43	.45	1.329	.266
4. ด้านการประเมินผลและกำกับติดตาม	4.42	.45	4.50	.39	4.47	.42	1.153	.317
รวม	4.47	.34	4.51	.36	4.46	.33	1.153	.317

* $p < .05$.

จากตาราง 3 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ตาราง 4 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดสถานศึกษาโดยภาพรวม และรายด้าน

ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน ของผู้บริหารสถานศึกษา	ขนาดสถานศึกษา						F	p
	ขนาดเล็ก (n = 79)		ขนาดกลาง (n = 92)		ขนาดใหญ่ (n = 199)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา	4.49	.55	4.54	.48	4.48	.52	.455	.635
1. ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน	4.47	.51	4.54	.45	4.49	.46	.607	.546
2. ด้านการยกระดับการพัฒนาวิชาชีพ	4.48	.48	4.48	.45	4.49	.46	.006	.994
3. ด้านการประเมินผลและกำกับติดตาม	4.39	.51	4.40	.39	4.54	.37	4.673	.005*
รวม	4.46	.42	4.49	.32	4.50	.33	.378	.686

* $p < .05$.

จากตาราง 4 พบว่า ครูที่มีสังกัดขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนจำแนกตามขนาดสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน ด้านการยกระดับการพัฒนาวิชาชีพไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ด้านการประเมินผลและกำกับติดตามแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ (Scheffe's Post hoc Comparison)

ตาราง 5 ผลการเปรียบเทียบความต่าง จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ต่างกันในด้านการประเมินผลและกำกับติดตาม

ขนาดสถานศึกษา	$\bar{X}$	ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่
		4.39	4.40	4.54
1. ขนาดเล็ก	4.39			0.15*
2. ขนาดกลาง	4.40			0.14*
3. ขนาดใหญ่	4.54			

จากตาราง 5 พบว่า ครูที่สังกัดขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ต่างกันด้านการประเมินผลและกำกับติดตาม พบว่า 1) ครูที่สังกัดสถานศึกษาขนาดเล็กมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างจากครูที่มีสังกัดสถานศึกษาขนาดใหญ่ 2) ครูที่สังกัดสถานศึกษาขนาดกลางมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างจากครูที่มีสังกัดสถานศึกษาขนาดใหญ่ โดยครูที่สังกัดสถานศึกษาขนาดใหญ่มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาสูงกว่าครูที่มีสังกัดสถานศึกษาขนาดเล็กและครูที่มีสังกัดสถานศึกษาขนาดกลาง

อภิปรายผลการวิจัย

ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา ด้านการยกระดับการพัฒนาวิชาชีพ และด้านการประเมินผลและกำกับติดตาม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการด้านการเรียนการสอน โดยผู้บริหารสถานศึกษามีการสื่อสารเป้าหมายหลักของโรงเรียนไปยังบุคลากร ผู้ปกครองและนักเรียน ในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา ส่งเสริมให้ครูจัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตรสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาและนำผลการติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนไปรายงานให้ผู้ปกครองทราบเพื่อหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน จึงส่งผลให้ความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ McEwan (2003, p. 6) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน เป็นภาวะผู้นำที่เกี่ยวข้องต่อกระบวนการเรียนการสอน โดยประกอบด้วย ครู นักเรียน และหลักสูตรมีปฏิสัมพันธ์กัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Chell (2001, p. 5) กล่าวว่า ความสำคัญของภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ทำหน้าที่บริหารภายในสถานศึกษาและเป็นผู้ซึ่งมีอิทธิพลต่อคุณภาพการสอนของครู ตลอดจนมีอิทธิพลต่อความมีประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษา การศึกษาถึงภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นหนทางหนึ่ง อันจะนำไปสู่การสร้างควมมีประสิทธิภาพเป็นเลิศของสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ Krug (1992, p. 53) กล่าวถึงพฤติกรรมหรือการกระทำที่แสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ (Instructional Leadership) โดยจัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญได้ 5 องค์ประกอบซึ่งถือว่าครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้นำทางวิชาการคือ การกำหนดพันธกิจ การบริหารหลักสูตรและการสอน การนิเทศการสอน การกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนและการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริวัฒน์ บริพิศ (2562) และปานหทัย พลใจ และกัลยมน อินทุสุต (2564) ผลการวิจัย พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา พบว่า ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสื่อสารเป้าหมายหลักของโรงเรียนไปยังบุคลากร ผู้ปกครองและนักเรียน ในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา รวมถึงผู้บริหารสถานศึกษามีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ก่อนไปกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ทิศทางการพัฒนาของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการตามเป้าหมายของสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการ การศึกษา กำหนดโครงสร้าง บทบาทและระบบบริหารจัดการศึกษาที่มีความคล่องตัว ชัดเจน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลส่งผลกระทบต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร(2566, หน้า 6) สอดคล้องกับแนวคิดของ นายสิริวัฒน์ บริพิศ (2562, หน้า 6-7) แนวคิดของและ Krug (1992, p. 53) กล่าวว่า การกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ของสถานศึกษา เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี โดยเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม และสื่อสารให้รับทราบเกี่ยวกับเป้าหมายและแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา รวมถึงมีงานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพของโรงเรียนชี้ให้เห็นว่า การมีเป้าหมายที่ชัดเจนแล้วจำเป็นต้องสื่อสารให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้าใจด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งกาญจน์ สุขสำราญ (2565) และซิมชีเยห์ เมาลิติน (2564) พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน พบว่า ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารหลักสูตร โดยจัดการหลักสูตรให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าประสงค์ของสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูจัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตรสถานศึกษา อีกทั้งมีส่งเสริมครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ Hallinger and Murphy (1985, pp. 221–224) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการประสานงานด้านการบริหารหลักสูตร โดยเป็นพฤติกรรมในการจัดการหลักสูตรการประสานงานกับครูในด้านการนำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดผลจุดประสงค์ตามหลักสูตรของโรงเรียน จะต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาที่สอนในห้องเรียนและคะแนนการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยตรง สอดคล้องกับแนวคิดของ Qian, Walker, and Li (2017, p. 194) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการปรับเปลี่ยนเงื่อนไขให้เหมาะสม โดยพัฒนาหลักสูตรการสอนของสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับข้อกำหนด นโยบาย จุดเน้น ของหลักสูตรแกนกลาง เพื่อปรับปรุงให้นักเรียนมีการความกระตือรือร้นเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สอดคล้องกับงานวิจัยของ นายเนติศักดิ์ มานะพิมพ์ (2565) และ ธนิต รัตนศักดิ์ดา (2565) พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านบริหารหลักสูตรและการสอน โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากเช่นกัน

3. ด้านการยกระดับการพัฒนาวิชาชีพ พบว่า ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร ด้านการยกระดับการพัฒนาวิชาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาวิชาชีพ เพื่อพัฒนาให้ครูเกิดสามารถปฏิบัติงานได้อย่างดี และเปิดโอกาสแก่ครูในการพัฒนาวิชาชีพ โดยการจัดให้มีการฝึกอบรมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาได้ดำเนินการตามเป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ของสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร โดยส่งเสริมให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรุงเทพมหานครได้รับการพัฒนาตามสมรรถนะประจำสายงาน เพื่อให้มีทักษะความรู้ ความสามารถในการจัดการศึกษา สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร (2566, หน้า 7) สอดคล้องกับแนวคิดของ Hallinger and Murphy (1985, pp. 221–224) กล่าวว่า ในการส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูในการพัฒนาวิชาชีพ โดยการจัดให้มีการฝึกอบรมขณะประจำการ รวมทั้งการช่วยให้ครูได้เรียนรู้ถึงการผสมผสานทักษะต่าง ๆ ตามโครงการพัฒนามูลฐานและช่วยให้ครูสามารถนำไป ใช้ในห้องเรียนได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Maryland State Board of Education (2005) กล่าวว่า การมุ่งเน้นและสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครู โดยใช้การวิจัยเป็นฐานผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการพัฒนาวิชาชีพของบุคลากรด้วยการมุ่งเน้นผลลัพธ์ของการพัฒนาวิชาชีพคือหลักสูตรการเรียนการสอนและการประเมินมีความสัมพันธ์เชื่อมต่อกับเป้าหมายของการปฏิรูปสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนความร่วมมือและสะท้อนปัญหาในระหว่างปฏิบัติงานประจำวันมีการพัฒนาวิชาชีพอย่างหลากหลายเหมาะสมกับความก้าวหน้าทางอาชีพความต้องการของทีมงานและความสำเร็จของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชิน ประสานพันธ์ (2564) และมะไซดี อับดุลกอเดร์ (2565) พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาธนบุรี ด้านการยกระดับและการพัฒนาวิชาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เช่นกัน

4. ด้านการประเมินผลและกำกับติดตาม พบว่า ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร ด้านการประเมินผลและกำกับติดตาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษานำผลการติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนไปรายงานให้ผู้ปกครองทราบเพื่อหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมให้นักเรียนที่มีผลการเรียนดีได้รับการพัฒนาอย่างตามศักยภาพ และส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมนักเรียนที่มีผลการเรียนที่ต้องปรับปรุงให้ได้รับการพัฒนาตนเองตามศักยภาพ อีกทั้งด้านการประเมินผลและกำกับติดตามเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการจัดการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรง ซึ่งเป็นกระบวนการที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้นได้ ดังนั้นการนิเทศถือเป็นกระบวนการที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาทั้งในระดับสถานศึกษาและระดับชาติ สอดคล้องกับแนวคิดของ Krug (1992, p. 53) และ Maryland State Board of Education (อ้างถึงใน สิริวิวัฒน์ บิรพิศ, 2562) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนยังต้องทำการตรวจสอบคุณภาพการเตรียมนักเรียนผู้นำทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพ จะต้องมียุทธวิธีหลากหลายในการประเมินความก้าวหน้าของนักเรียนและต้องทำการประเมินเป็นประจำผู้บริหารโรงเรียนจะต้องบอกความหมายของผลลัพธ์ได้อย่างชัดเจนเมื่อจำเป็น ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการทบทวนผลและใช้ผลนั้นช่วยครูช่วยนักเรียนและช่วยผู้ปกครองในการพัฒนากลยุทธ์เพื่อปรับปรุงผลการเรียนการสอนผู้บริหารไม่สามารถจะตีความการประเมินในโรงเรียนได้ทุกครั้งแต่ก็ควรระบุให้ชัดเจนว่ามีความคาดหวังที่จะให้มีการทดสอบ การตีความและการสนองตอบและคาดหวังที่จะให้มีการกำกับติดตามกระบวนการทั้งหมด และผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทในการนิเทศการสอน โดยให้ถือว่าเป็นวิธีการพัฒนาครูอย่างจริงจังมากกว่าจะเป็นเพียง การนิเทศการสอน

ตามสภาพปัญหา การประเมินผลผู้เรียนผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการสร้างความมั่นใจในการประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อพัฒนาความร่วมมือใช้การประเมินระหว่างเรียนเป็นการประเมินผลความสำเร็จของผู้เรียนและเป็นหลักฐานสำคัญในการปรับปรุงการเรียนการสอนใช้การประเมินผลสรุปเพื่อเป็นพื้นฐานในการวัดผลสัมฤทธิ์และใช้การศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนในชั้นเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยามิละห์ สุกี (2565) และกรณีการ วิระวงศ์ (2564) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

อภิปรายการเปรียบเทียบ

1. ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไม่ไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน ในสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ โดยการเข้าร่วมอบรม สัมมนาเสริมสร้างความรู้ใหม่ตลอดเวลา โดยไม่จำกัดวุฒิการศึกษาของผู้เข้าร่วมอบรม รวมถึงการได้รับมอบหมายงานจากผู้บริหารสถานศึกษาในด้านวิชาการ โดยผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้โอกาส ความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำ ได้รับการพัฒนาอย่างเท่าเทียม ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ดำเนินการตามพันธกิจ วิสัยทัศน์ของสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานครในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ ทำให้ครูที่มีวุฒิการศึกษาที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาไปในแนวทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งกาญจน์ สุขสำราญ (2565) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มอำเภอปลวกแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจมาภรณ์ คัมภรพัย (2565) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดชัยนาท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท พบว่าการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2. ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไม่ไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนาตนเองด้านการบริหารวิชาการ ด้านจัดการเรียนการสอนอยู่เสมอ โดยมีการวางแผน กำหนดนโยบาย กำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาอย่างชัดเจน ปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย และกลยุทธ์ของสำนักงานการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครอย่างสม่ำเสมอ เพื่อมุ่งพัฒนาการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการ มีการตัดสินใจตลอดจนครูมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูพัฒนาวิชาชีพตนเองอยู่เสมอ ส่งผลให้ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาไปในแนวทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักดาพร ทิพวงษา และรัตนากาญจน์พันธ์ (2565) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชารัตน์ ลูกเมือง (2564) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. ครูที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน ด้านกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน และด้านการยกระดับการพัฒนาวิชาชีพ ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาทุกขนาดของสถานศึกษา ได้เข้ารับการอบรมพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีการบริหารงานวิชาการในรูปแบบที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน ซึ่งดำเนินการกิจกรรมตามวิสัยทัศน์ นโยบายต่าง ๆ ยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการที่ทางสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานครกำหนด จึงทำให้การเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของ ผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามขนาดโรงเรียนไม่แตกต่างกันครูที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ส่วนด้านการประเมินผลและกำกับติดตาม พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูที่ปฏิบัติงานสังกัดสถานศึกษาขนาดใหญ่มองเห็นศักยภาพพฤติกรรมภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีความพร้อมด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านทรัพยากร ทำให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการประเมินผลและติดตามด้านการเรียนการสอน ซึ่งต่างจากครูสังกัด

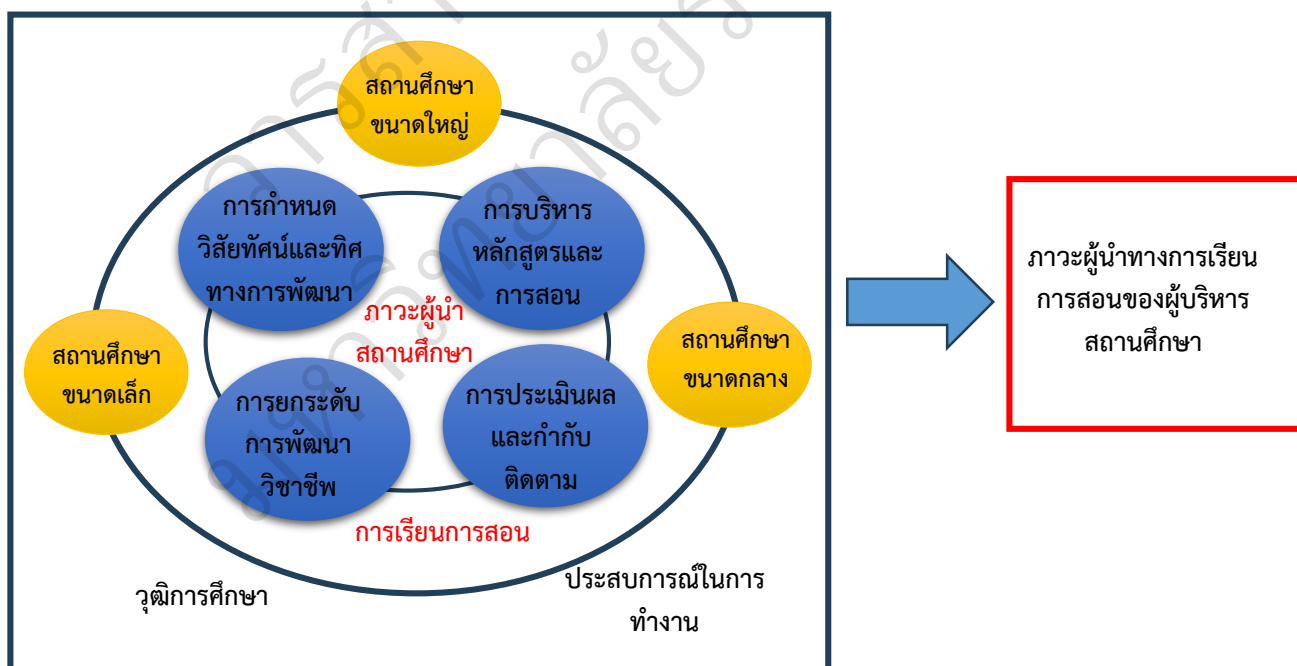
สถานศึกษาขนาดเล็กและกลางที่มีข้อจำกัดด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านทรัพยากร ทำให้ขาดสนับสนุนกระบวนการประเมินผล และกำกับติดตามการเรียนการสอน จึงส่งผลให้ครูที่สังกัดสถานศึกษาขนาดใหญ่มีความคิดเห็นสูงกว่าครูที่สังกัดสถานศึกษาขนาดเล็ก และขนาดกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัมชียะห์ เมาลิติน (2564) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพล พัทธิน (2561) ศึกษาและเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตวังบูรพา จังหวัดสระแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ เป็นวิจัยเชิงสำรวจจากความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและ พบว่า ในแต่ละด้านมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับต่ำ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญ เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น ในด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดเป้าหมายทางด้านการเรียนการสอนของโรงเรียน โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ มุ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีจัดการพัฒนาหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สถานศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ด้านการยกระดับการพัฒนาวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครู มีการร่วมกันวางแผน การแก้ปัญหา เพื่อนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอน และด้านการประเมินผลและกำกับติดตาม ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการตรวจสอบไปใช้ในการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนให้เป็นมาตรฐานที่มีคุณภาพต่อไป

สรุปองค์ความรู้

การวิจัยในครั้งนี้สามารถสร้างคุณประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมต่อการมีภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนในด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา การบริหารหลักสูตรและการสอน การยกระดับการพัฒนาวิชาชีพ และการประเมินผลและกำกับติดตาม ในสถานศึกษา ดังภาพประกอบ ดังนี้

ภาพประกอบ 2 องค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา

จากแผนภาพสรุปความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยองค์ความรู้ที่สำคัญ คือ 1) ระดับความความคิดเห็นของครูต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งในด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา การบริหารหลักสูตรและการสอน การยกระดับการพัฒนาวิชาชีพและการประเมินผลและกำกับติดตาม 2) ปัจจัยหรือตัวแปรที่ส่งผลให้ระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ขนาดสถานศึกษาที่ต่างกัน (ปัจจัยด้านวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานของครูที่แตกต่างกันไม่ส่งผลให้ระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาต่างกัน) ตามข้อ 1) และปัจจัยหรือตัวแปร ตามข้อ 2) แสดงความเชื่อมโยงได้ว่าขนาดสถานศึกษาต่างกันทำให้ระดับความคิดเห็นต่างกัน นำไปสู่การพัฒนาด้านการบริหารงานสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้น โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน ให้มีความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการด้านการเรียนการสอน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการสื่อสารเป้าหมายหลักของโรงเรียนไปยังบุคลากร ผู้ปกครองและนักเรียน พัฒนาหลักสูตรและการสอน ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น ต้องคำนึงถึงมิติของขนาดสถานศึกษา (ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่) มาเป็นปัจจัยในสนับสนุนให้เกิดความเป็นภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาและพัฒนาบทบาทหน้าที่ต่อไปผลการวิจัยแสดงให้เห็นขนาดสถานศึกษาที่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้ความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มิติของขนาดสถานศึกษาที่มีบริบทภายในที่แตกต่างกัน การประเมินผลและกำกับติดตามของผู้เรียนจะต้องเริ่มจะต้องขึ้นอยู่กับขนาดสถานศึกษารวมถึงสภาพบริบทเป็นลำดับแรก

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะและแนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับและข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้

ข้อเสนอแนะในผลการวิจัย

1. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดเป้าหมายทางด้านการเรียนการสอนของโรงเรียน โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ มุ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีจัดการพัฒนาหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สถานศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา
3. ด้านการยกระดับการพัฒนาวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครู มีการร่วมกันวางแผน การแก้ปัญหา เพื่อนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอน
4. ด้านการประเมินผลและกำกับติดตาม ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการตรวจสอบไปใช้ในการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนให้เป็นมาตรฐานที่มีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยด้านความรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร หรือปัจจัยด้านทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
3. ควรศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ วีระวงศ์. (2563). การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง
เชิงราย เขต 3. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กศ.ม. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
กึ่งกาญจน์ สุขสำราญ. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มปลวกแดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง
เขต 1. การค้นคว้าอิสระ ศษ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.

- เกตุสุดา กิ่งการจร. (2560). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- บรรพต ฐิเจนทร์ และวัลลภา อารีรัตน์. (2558). *ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครู ในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วน จังหวัดนครราชสีมา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 38(2), 148–157.*
- ซัมซีเยห์ เมาลิดิน. (2564). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 1*. สารนิพนธ์ ศษ.ม. สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- ณัฐพล พัทธินิ. (2561). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตวังบูรพา จังหวัดสระแก้ว สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธนิต รัตนศักดิ์ดา. (2565). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราจีนบุรี เขต 2*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- เนติศักดิ์ มานะพิมพ์. (2565). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 2*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- เบญจมาภรณ์ คุ่มทรัพย์. (2565). *การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดชัยนาท สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานีชัยนาท*. การค้นคว้าอิสระ ค.ม. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ปานหทัย ปลงใจ และกัลยมน อินทุสุต. (2564). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางบอน กรุงเทพมหานคร. Journal of Roi Kaensam Academi, 6(5), 168–182.*
- มะไซดี อับดุลกอเดร์. (2565). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นราธิวาส*. การค้นคว้าอิสระ ค.ม. ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ยามิละห์ สุกี. (2564). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 3*. การค้นคว้าอิสระ ค.ม. ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- รัตนา ดวงแก้ว. (2562). *หน่วยที่ 13 ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาวัตกรรมการบริหารการศึกษาและ ภาวะผู้นำ*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัตนกร พรหมวังชา. (2558). *ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการกับคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3*. การค้นคว้าอิสระ ค.ม. กาญจนบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- สาริตา กรมดิษฐ์. (2556). *การศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริวัฒน์ บริพิศ. (2562). *ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษา ในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศษ.ม. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุชิน ประสานพันธ์. (2564). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1*. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 8(2), 15–28.*
- สุชารัตน์ ลูกเมือง. (2564). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล*. สารนิพนธ์ ศษ.ม. สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- สำนักการศึกษา. (2566). *แผนปฏิบัติราชการประจำปี พ.ศ. 2566 สำนักการศึกษา*. เข้าถึงได้จาก https://webportal.bangkok.go.th/user_files/116/31372437661f7b1743a4727.34480878.pdf. 22 พฤษภาคม 2566.
- ศักดิ์ภาพ ทิพวงษา และรัตนา กาญจนพันธุ์. (2564). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสหวิทยาเขต เสรีไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร*. *ศึกษา วารสารศึกษาศาสตร์, 9(2), 89–97.*
- อดิสร ศรีอริญ. (2558). *บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนทางด้านดนตรีของกลุ่มโรงเรียนไตรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4*. *วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์, 2(1), 152–172.*

- Chell, J. (2001). *Introducing Principal to the Role of Instructional Leadership: A Summary of Master's Project*. New York: McGraw-Hill.
- Davis, G.A., and Thomas, M.A. (1989). *Effective Schools and Effective Teachers*. Boston: Allyn and Bacon.
- Krug, S.E. (1992). Instructional leadership: A constructivist perspective. *Educational Administration Quarterly*, 28, 430–443.
- Lambert, L. (2002). *Toward a deepened theory of constructivist leadership*. In *The constructivist leader*. (2nd ed). (pp. 34–62). New York: Teachers College Press and Oxford, OH: National Staff Development Council.
- McEwan, E. K. (1998). *Seven Steps to Effective Instructional Leadership*. California: Corwin Press, inc.
- Qian, H., Walker, A., and Li, X. (2017). The west wind vs the east wind: Instructional leadership model in China. *Journal of Educational Administration*, 55(2), 186–260.

แนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาานครพนม เขต 1

GUIDELINES FOR DEVELOPING INTEGRATED LEARNING MANAGEMENT UNDER NAKHON PHANOM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

รัชณี ศรีสุธรรม* นาวิ อุตร และ ชาญวิทย์ หาญรินทร์

Ratchanee Srisuthum,* Nawee Udorn and Chanwit Hanrin

สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม นครพนม 48000

Program in Educational Administration and Development, Faculty of Education, Nakhon Phanom University,
Nakhon Phanom 48000, Thailand

*Corresponding Author: E-mail: namtalnamtal2538@gmail.com

รับบทความ 21 กุมภาพันธ์ 2567 แก้ไขบทความ 25 มีนาคม 2567 ตอบรับบทความ 31 มีนาคม 2567 เผยแพร่บทความ ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2) ประเมินความต้องการจำเป็นในการทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3) พัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ 4) ประเมินแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ปีการศึกษา 2566 จำนวน 28 คน และครู จำนวน 211 คน รวมทั้งสิ้น 239 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (PNI_{Modified})

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการบูรณาการภายในชั้นเรียน และด้านการบูรณาการในกลุ่มสาระ ตามลำดับ 3) แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 4) ผลการประเมินแนวทางการพัฒนา โดยรวม พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: สภาพปัจจุบัน, สภาพที่พึงประสงค์, ความต้องการจำเป็น, แนวทางพัฒนา, การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) examine the current and desirable conditions of integrated learning management, 2) assess the needs for developing integrated learning management, 3) develop guidelines for integrated learning management, and 4) evaluate the guidelines for developing integrated learning management under Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 1. The sample, obtained through multi-stage sampling, included 28 school administrators and 211 teachers during the academic year 2023, totaling 239 participants. The percentage criteria were also used in determining the sample size. The statistics employed were mean, standard deviation (S.D.), and the modified priority needs index (PNI_{Modified}).

The results revealed that: 1) The current conditions of integrated learning management were overall at a high level, while the desirable conditions were overall at the highest level; 2) The needs for developing integrated learning management were higher than the overall values, covering two aspects: Integrated Instruction in the Classroom, and Intradisciplinary Integration; and 3) The guidelines for developing integrated learning management were rated overall at a high level, with the highest level of suitability, and a high level of feasibility.

Keywords: Current Conditions, Desirable Conditions, Needs, Development Guidelines, Integrated Learning Management

บทนำ

โลกปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในสังคมอย่างรวดเร็ว เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาไทย เพื่อส่งเสริมคนไทยให้ก้าวทันโลก มีพัฒนาการด้านการเรียนรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ มีปฏิภาณไหวพริบ และสามารถดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ได้ โรงเรียนทั่วไปมีห้องเรียนร่วมสมัยที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เพราะบุคคลมีความแตกต่าง โดย Tomlinson (2001, pp. 1–7) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลจำเป็นต้องมีการศึกษาและดำเนินการอย่างรอบคอบและโดยเจตนาที่จะตอบสนองความต้องการเฉพาะของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยให้ผู้สอนสามารถมองเห็นการเรียนรู้จากความหลากหลายมุมมองของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่ได้เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเฉพาะผู้เรียนคนใดคนหนึ่งหรือให้คำแนะนำสำหรับบางคนเท่านั้นแต่เป็นการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนทุกคนที่แตกต่างกันโดยการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ความเท่าเทียมกัน

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจะช่วยส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ สำหรับการบูรณาการนี้เป็นวิธีการที่มีมานานแล้วแต่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้สอน ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา หรือชุมชน การบูรณาการเหมาะกับการนำไปใช้ในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพราะจะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ หากนำมาบูรณาการสอดคล้องเข้าด้วยกันแล้วผู้เรียนจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความหมาย ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจถึงการเชื่อมโยงสัมพันธ์ความรู้จากสิ่งที่เรียนมากับชีวิตจริง การบูรณาการความรู้กับการปฏิบัติ อีกทั้งยังช่วยลดเนื้อหาที่ซ้ำซ้อน ลดเวลาการเรียน การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีความสอดคล้องกับการพัฒนาการศึกษาสู่โลกอนาคตในศตวรรษที่ 21 เป็นอย่างมาก ในปัจจุบันผู้เรียนสามารถหาความรู้ได้มากเท่าที่ตนอยากจะรู้การดำเนินชีวิตในแต่ละวันจำเป็นต้องใช้ความรู้พื้นฐานจากหลากหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น ตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้า ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนไปจนถึงเวลาเข้านอน กิจกรรมที่ทำเหล่านี้ผู้เรียนจะต้องใช้ความรู้และความคิดในหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งจะผสมผสานกลมกลืนกันจนแยกไม่ออกและกิจกรรมนั้นอาจแตกต่างกัน (สิริพัชร เจริญวโรจน์, 2559, หน้า 89)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว เห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริงสอดคล้องกับชีวิตจริงและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ มุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ ได้ลงมือปฏิบัติจริง พัฒนาค้นหาไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยเรื่องแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและสอดคล้องกับสภาพชีวิตให้ได้จริงของนักเรียน แนวทางเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด เป็นการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งในลักษณะของผลการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ลงมือเรียนรู้ด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 จำแนกตามสถานภาพและขนาดของโรงเรียน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียน และบูรณาการแบบสหวิทยาการเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกเชื่อมโยงกำหนดให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานโรงเรียน ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1
2. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1
3. เพื่อพัฒนาแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1

1

4. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หมายถึง กระบวนการของการจัดประสบการณ์ เรียนรู้ตามความสนใจของผู้เรียน โดยผสมผสานเนื้อหาสาระของหลายวิชาเข้าไว้ด้วยกันทำให้เกิดความรู้ที่มีความหมายเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ความสามารถและเชื่อมโยงรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ และตอบสนองต่อความสามารถในหลายๆ ด้านของผู้เรียนช่วยสร้างความรู้ ทักษะและเจตคติ รู้จักใช้ความคิด ประสบการณ์การแก้ปัญหา การค้นคว้าและพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ผู้เรียนนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

การบูรณาการแบบสหวิทยาการ หมายถึง การเรียนรู้แบบนี้คล้ายกับแบบคู่ขนาน ผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปต่างคนต่างสอนวิชาของตน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ผู้สอนมาวางแผนการสอนร่วมกัน สอนหัวเรื่อง ความคิดรวบยอด และปัญหาเดียวกันผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเรื่อง/หัวข้อ สาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ และความสัมพันธ์ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับชีวิตจริง

การบูรณาการแบบสอดแทรก หมายถึง ครูผู้สอนในวิชาหนึ่งสอดแทรกเนื้อหาของวิชาอื่น ๆ เข้าในการเรียนการสอนของตน เป็นการสอนตามแผนการสอนและประเมินผลโดยครูคนเดียว ครูผู้สอนจะนำเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ มาสอดแทรกในรายวิชาของตนเองวิธีนี้ถึงแม้ผู้เรียนจะเรียนจากครูคนเดียวแต่สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาได้

การบูรณาการข้ามวิชา หมายถึง การเรียนรู้แบบนี้ผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปต่างคนต่างสอนวิชาของตนเองแต่จะมาร่วมกันวางแผน ตัดสินใจร่วมกันว่าจะจัดแผนการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยมุ่งสอนในหัวเรื่อง ความคิดรวบยอด และปัญหาเดียวกันในส่วนหนึ่ง โดยดำเนินการสอนผู้เรียนกลุ่มเดียวกันมอบหมายงานหรือโครงการให้นักเรียนทำร่วมกัน ครูทุกวิชาร่วมกันกำหนดเกณฑ์เพื่อประเมินผลชิ้นงานของผู้เรียนร่วมกัน

การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ หมายถึง การนำวิชาเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันมาเชื่อมโยงแนวคิด ทักษะ และความคิดรวบยอดของเนื้อหาสาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การสอนแบบบูรณาการภายในสาระการเรียนรู้เดียวกัน โดยเน้นความสนใจ ความสามารถและความต้องการของผู้เรียนด้วยการผสมผสานเนื้อหาวิชาในแง่มุมต่าง ๆ อย่างสัมพันธ์กัน เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักว่าสิ่งที่ได้เรียนรู้มีประโยชน์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ หมายถึง การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ครอบคลุม ตลอดจนวิธีการสอนของแต่ละวิชานำมาผสมผสานเข้าด้วยกัน โดยใช้ทักษะความรู้ ความเข้าใจในศาสตร์หรือองค์ความรู้ต่าง ๆ ตั้งแต่ 2 กลุ่มสาระขึ้นไปเพื่อแก้ปัญหาหรือแสวงหาแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ต้องการ เน้นให้ผู้เรียนบูรณาการความรู้จากหลายวิชาเข้าด้วยกัน เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้และสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับประสบการณ์ชีวิตจริง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

นักวิชาการในประเทศ

ทิศนา ขัมมณี (2560, หน้า 148–149) กล่าวถึง ความสำคัญของการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ว่า ในธรรมชาติ และชีวิตจริง ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีความสัมพันธ์กัน การเรียนรู้ที่ดีจึงควรมีลักษณะเช่นเดียวกัน ควรมีลักษณะเป็นองค์รวมไม่แบ่งแยกจากกัน การบูรณาการเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การแก้ปัญหาโดยใช้องค์ความรู้หลายๆ ด้านประกอบกัน และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติไปพร้อมกัน

ชนธิป พรกุล (2561, หน้า 27) กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หมายถึง การผสมผสานของมากกว่า 1 สิ่งเข้าด้วยกัน การเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ และการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน มีลักษณะสำคัญ คือ 1) เป็นแนวคิดที่ต้องการให้การเรียนรู้เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตจริง การเรียนโดยแยกเป็นรายวิชาทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับชีวิตจริง 2) การบูรณาการมีวิธีการผสมผสานสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกันหลายวิธี ขึ้นอยู่กับสิ่งที่นำมาผสมเข้าด้วยกัน 3) การบูรณาการเป็นกระบวนการมีขั้นตอนแตกต่างกันทางวิธีการที่นำมาใช้ ได้แก่ วิธีบูรณาการหลักสูตร วิธีบูรณาการการจัดการเรียนรู้ และวิธีบูรณาการการประเมินผล

ณิรดา เวชญาลักษณ์ (2561, หน้า 39) กล่าวถึง จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่าผู้สอนควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัวทั้งทางร่างกาย สติปัญญาอารมณ์ และสังคม โดยการเรียนรู้ในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นต้องตื่นตัวในกระบวนการเรียนรู้รวมทั้งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ผู้สอนควรใช้หลักการทางจิตวิทยา ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเองโดยสิ่งที่เรียนรู้ต้องมีความหมายและสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

สมเจตน์ พันธุ์พรหม (2562, หน้า 23) ให้ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แบบแผนหรือสภาพการจัดการเรียนการสอนที่จัดไว้อย่างเป็นระบบระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการแนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยอาศัยวิธีสอน เทคนิคการสอนต่าง ๆ มาช่วยในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เป็นไปตามหลักการที่ยึดถือและรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน

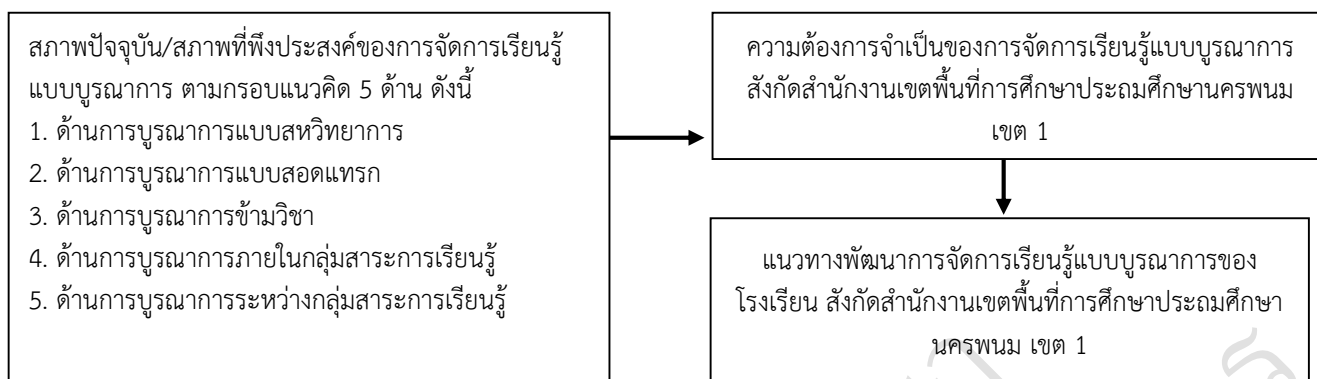
จิรชพรณ ชาญช่วง (2563, หน้า 87) ได้กล่าวถึงรูปแบบขององค์ประกอบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ดังนี้ 1) การบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary Instruction) วิธีการสอนแบบนี้ครูผู้สอนหลาย ๆ คนจากหลาย ๆ วิชา มาวางแผนร่วมกันเกี่ยวกับหัวเรื่อง ความคิดรวบยอดปัญหา ต่างคนต่างแยกกันสอนเป็นส่วนใหญ่ แต่มีการมอบหมายงานหรือโครงการร่วมกันซึ่งจะเชื่อมโยงสาขาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และกำหนดว่าจะแบ่งโครงการนั้นออกไปเป็นโครงการย่อยให้ผู้เรียนปฏิบัติตามโครงการย่อยนั้น 2) การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ (Interdisciplinary) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเนื้อหาด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตั้งแต่สองกลุ่มสาระการเรียนรู้ขึ้นไปเข้าด้วยกัน เพื่อมุ่งศึกษาเรื่องราวประเด็นปัญหาหรือประสบการณ์เรื่องใดเรื่องนั้น ๆ อย่างเข้าใจลึกซึ้งและชัดเจน ใกล้เคียงกับความเป็นจริงในชีวิตมากขึ้น 3) การบูรณาการแบบข้ามวิชา (Transdisciplinary Instruction) วิธีการสอนนี้เป็นการสอนที่ครูผู้สอนวิชาต่าง ๆ จะร่วมกันสอนเป็นคณะหรือเป็นทีม มีการปรึกษาหารือร่วมกัน โดยกำหนดหัวข้อเรื่อง ความคิดรวบยอดหรือปัญหาร่วมกันสอนเป็นคณะโดยผู้เรียนกลุ่มเดียวกัน 4) การบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion Instruction) เป็นการจัดการเรียนรู้โดยครูผู้สอนวิชาใดวิชาหนึ่ง ได้นำเนื้อหาของวิชาอื่น ๆ เข้ามาบูรณาการกับวิชาที่ตนสอน เป็นการวางแผนการเรียนรู้และสอน โดยครูผู้สอนเพียงคนเดียว

วิทยา วาโย และคณะ (2563, หน้า 289) กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้นั้นสื่อการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ผู้เรียน จึงควรมีลักษณะที่หลากหลาย อาทิ รูปภาพ เสียง วิดีโอ บทความ หรือเทคโนโลยีอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นความสนใจผู้เรียนส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนนั้นผู้สอนจึงต้องมีการจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้และคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ อย่างรอบคอบ

นักวิชาการต่างประเทศ

Mangubhai and others (2004, หน้า 2) กล่าวถึง องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 1) แนวคิดและหลักการของรูปแบบ ซึ่งจะเป็นตัวชี้้นำในการกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และขั้นตอนการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้นั้น ซึ่งอาศัยความเชื่อ แนวคิด ทฤษฎี ที่ใช้เป็นพื้นฐานในการออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น 3) เนื้อหา เป็นเนื้อหาหรือสาระการเรียนรู้ที่จะใช้ในการเรียนการสอน 4) กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมวิธีการ และขั้นตอนของการปฏิบัติในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ 5) การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยไว้เป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ตามกรอบแนวคิด 5 ด้าน โดยเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 239 คน

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยนำข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ มาคำนวณหาค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง โดยใช้สูตร Priority Needs Index (PNI_{Modified})

ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 3 คน เกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ตามกรอบแนวคิด 5 ด้าน

ขั้นตอนที่ 2 การร่างแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 1 และการวิเคราะห์ข้อมูลตามเอกสารจากบทที่ 2

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 2,388 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร 273 คน ครู 2,115 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 239 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, หน้า 40) จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 28 คน ครู จำนวน 211 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ แบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อคำถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์พัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 จำนวน 40 ข้อ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประยุกต์ใช้แบบ Likert คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามและค่าความเชื่อมั่นมีดังนี้

1. แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน (IC) พบว่า ได้เท่ากับ 0.80–1.00
2. แบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ พบว่า ได้เท่ากับ 0.80–1.00
3. ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน ค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.58–0.86 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.98
4. ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.57–0.86 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.98

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามทางออนไลน์ (Google Form) ไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน
3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนมาจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้รูปแบบออนไลน์ (Google Form) ได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 239 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) โดยใช้วิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IC ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามโดยใช้ค่าประสิทธิสัมพันธของเพียร์สันระหว่างคะแนนของแบบสอบถามแต่ละข้อกับคะแนนรวม (Item–total Correlation) และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)
2. ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการจัดลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็นโดยใช้สูตร Modified Priority Needs Index (สุวิมล ว่องวานิช, 2558, หน้า 275–279) ใช้เกณฑ์การแปลความหมายหาค่าเฉลี่ยเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, หน้า 121) ดังนี้
 - 4.51–5.00 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการอยู่ในระดับมากที่สุด
 - 3.51–4.50 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการอยู่ในระดับ มาก
 - 2.51–3.50 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์การของแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการอยู่ในระดับ ปานกลาง
 - 1.51–2.50 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ อยู่ในระดับ น้อย
 - 1.00–1.50 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

$$PNI_{Modified} = (I - D)/D$$

เมื่อ	$PNI_{Modified}$	คือ ค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง
	I	คือ ค่าเฉลี่ยของคะแนนสภาพที่พึงประสงค์
	D	คือ ค่าเฉลี่ยของคะแนนสภาพปัจจุบัน

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง แนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 พบว่า

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบูรณาการแบบสอดแทรก ส่วนผลการศึกษาลักษณะที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบูรณาการแบบสอดแทรก

2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 มี 3 ด้าน ที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการบูรณาการแบบสอดแทรก ด้านการบูรณาการแบบสหวิทยาการ และด้านการบูรณาการข้ามวิชา

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 มีดังนี้ 1) ด้านการบูรณาการแบบสหวิทยาการ ครูควรจัดการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงความคิดรวบยอดของวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันทำให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of learning) ของวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทำให้ผู้เรียนมองเห็นประโยชน์ของสิ่งที่เรียนและนำไปใช้ นำเนื้อหาในรายวิชาที่แตกต่างกันมาสอดแทรกในรายวิชาอื่นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ควรวางแผนการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนได้ฝึกเชื่อมโยงกำหนดให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง 2) ด้านการบูรณาการแบบสอดแทรก ครูควรจัดการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ความเข้าใจและทักษะในศาสตร์หรือวิชาความรู้มากกว่าหนึ่งวิชาขึ้นไปรวมเข้าด้วยกัน ภายใต้โครงการหรือกิจกรรมเดียวกัน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ ความคิด ทักษะ และประสบการณ์ที่มีความหมายหลากหลายและสัมพันธ์กันเป็นองค์รวม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการรู้แจ้งรู้จริงในสิ่งที่ศึกษา ทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์รอบด้าน เพื่อการพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถนำไปใช้เพื่อการดำรงชีวิตให้เป็นสุขได้ทั้งในสังคมปัจจุบันและอนาคต 3) ด้านการบูรณาการข้ามวิชา ครูสอนโดยใช้เรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกนหลักแล้วสอนเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับเรื่องหรือวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างกลมกลืน เพื่อให้เหมาะสมกับการประยุกต์ใช้แก้ปัญหา เป็นการผสมผสานวิธีการสอนแบบต่าง ๆ เข้าในการสอน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายวิธี เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสรู้และฝึกปฏิบัติอย่างสัมพันธ์กันให้มากที่สุด ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครูสามารถบูรณาการเชิงวิธีการด้วยการใช้เทคนิคหรือวิธีการต่าง ๆ ได้หลายวิธี เช่น การสนทนา การอภิปราย การใช้คำถาม การบรรยาย การค้นคว้าและการทำงานกลุ่ม การไปศึกษานอกห้องเรียน และการนำเสนอข้อมูล 4) ด้านการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูควรนำสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันมาเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันกับวิชาต่าง ๆ นำมาผสมผสานกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องใหม่และสามารถนำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาได้ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจะช่วยให้สามารถนำความรู้ ทักษะจากหลาย ๆ ศาสตร์มาแก้ปัญหาได้กับชีวิตจริง 5) ด้านการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูควรกำหนดเป้าหมายที่ต้องการจะเกิดขึ้นกับผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาความรู้ที่จะนำมาสอนและสามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงความสำคัญให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาระหว่างรายวิชา ควรนำหลายวิชาที่มีความสัมพันธ์กันมาเชื่อมโยงกันและสร้างหัวข้อเรื่องที่มีความสอดคล้องกับวิชานั้น ๆ เข้าด้วยกันในการจัดการเรียนรู้และควรจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดและสามารถคิดหาวิธีที่หลากหลายในการแก้ปัญหา

4. ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบูรณาการแบบสอดแทรก ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบูรณาการแบบสอดแทรก

การอภิปรายผล

แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ผู้วิจัย อภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบูรณาการ ภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการศึกษาให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ หากนำมาบูรณาการสอดคล้องเข้าด้วยกันแล้ว ผู้เรียนจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความหมาย ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจถึงการเชื่อมโยงสัมพันธ์ความรู้จากสิ่งที่เรียน มากับชีวิตจริง การบูรณาการความรู้กับการปฏิบัติ อีกทั้งยังช่วยลดเนื้อหาที่ซ้ำซ้อน ลดเวลาการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีความสอดคล้องกับการพัฒนาการศึกษาสู่โลกอนาคตในศตวรรษที่ 21 เป็นอย่างมากเพราะในปัจจุบันผู้เรียนสามารถหาความรู้ได้มาก เท่าที่ตนอยากรู้ การดำเนินชีวิตในแต่ละวันจำเป็นต้องใช้ความรู้พื้นฐานจากหลากหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น ผู้เรียนตื่นนอน ตื่นเช้า ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนไปจนถึงเวลาเข้านอน กิจกรรมที่ทำเหล่านี้ผู้เรียนจะต้องใช้ความรู้และ ความคิดในหลากหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งจะผสมผสานกลมกลืนกันจนแยกไม่ออกและกิจกรรมนี้อาจแตกต่างกัน (สิริพัชร เจริญวโรจน์, 2559, หน้า 89)

ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนจัดว่าสำคัญอย่าง ยิ่งในการจัดการศึกษา เป้าหมายทางการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยแนวคิดที่มุ่งเน้นในเรื่องของการสอน ให้คิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ขณะที่เป้าหมายสูงสุดประการหนึ่งของการจัดการศึกษา คือ ผู้เรียนสามารถถ่ายโยงความรู้ที่เรียน ไปใช้ในชีวิตจริงได้ การพัฒนาคนในศตวรรษหน้าอาศัยเทคโนโลยีและการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายที่มีทั่วโลกพัฒนาศักยภาพและการ ลงทุนในเด็กโดยปรับเปลี่ยนแนวทางและกระบวนการเรียนรู้ใหม่

2. ผลการประเมินความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า มีจำนวน 3 ด้าน ที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการบูรณาการแบบสอดแทรก ด้านการบูรณาการแบบสหวิทยาการ และด้านการบูรณาการข้ามวิชา โดยด้านที่ค่าสูงสุด คือ ด้าน การบูรณาการแบบสอดแทรก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 สามารถแก้ไขปัญหาที่สำคัญหลายประการ เช่น จำนวนครูไม่ครบชั้น และไม่ ครบ สาระวิชาตามหลักสูตร จึงเกิดปัญหาในการบริหารจัดการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ปัจจุบันมีผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษามาก ที่สุด เนื่องจากครูผู้สอนไม่มีความเชี่ยวชาญในรายวิชาที่ไม่ถนัด จึงทำให้ครูผู้สอนไม่ได้ทำการวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาและนำมา จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับผู้เรียน ครูยึดติดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นครูผู้สอนมากกว่า ผู้เรียนเป็นสำคัญทำให้โรงเรียนยังไม่สามารถจัดการศึกษาได้ตามหลักการและวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1, 2565, หน้า 12) สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตติพงศ์ จันทสิริ (2559, หน้า 38) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาความสามารถในการคิดเชิงบูรณาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน ราชวินิต โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ผลการวิจัย พบว่า ความสามารถในการคิดเชิงบูรณาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 โรงเรียนราชวินิต โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 แนวทางพัฒนาแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านการบูรณาการแบบสหวิทยาการการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลมีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องที่ ครูและผู้บริหารสถานศึกษาต้องเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตามกระบวนการที่กำหนดให้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ การวิเคราะห์ ผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้และการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ จึงต้องสนับสนุนให้ครูมีความสามารถในการ จัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล ถ้าครูจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลจะทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนา ความรู้มากยิ่งขึ้น มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อความต้องการความสนใจและความสามารถของผู้เรียน จึงเป็นการเพิ่ม ประสิทธิภาพในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้นนั่นเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, หน้า 7-8)

ด้านการบูรณาการแบบสอดแทรก โลกปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในสังคมอย่างรวดเร็วเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาไทย เพื่อส่งเสริมคนไทยให้ก้าวทันโลก มีพัฒนาการด้านการเรียนรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ มีปฏิภาณไหวพริบ และสามารถดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ได้ โรงเรียนทั่วไปมีห้องเรียนร่วมสมัยที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น บุคคลมีความแตกต่างและหลากหลาย โดย Tomlinson (2001, หน้า 1-7) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลจำเป็นต้องมีการศึกษาและดำเนินการอย่างรอบคอบและโดยเจตนาที่จะตอบสนองความต้องการเฉพาะของผู้เรียนการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยให้ผู้สอนสามารถมองเห็นการเรียนรู้จากความหลากหลายมุมมองของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่ได้เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเฉพาะผู้เรียนคนใดคนหนึ่ง หรือให้คำแนะนำสำหรับบางคนเท่านั้น แต่เป็นการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนทุกคนที่แตกต่างกันโดยการใช้องค์ประกอบการเรียนการสอนให้มีความเท่าเทียมกัน

ด้านการบูรณาการข้ามวิชา การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่สำหรับการบูรณาการนี้เป็นวิธีการที่มีมานานแล้วแต่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้สอน ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา หรือชุมชน การบูรณาการเหมาะกับการนำไปใช้ในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ

ด้านการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริงที่สอดคล้องกับชีวิตจริงและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ มุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ ได้ลงมือปฏิบัติจริง การศึกษาพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ด้านการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นการบูรณาการในกลุ่มสาระและข้ามกลุ่มสาระ โดยเน้นการนำความรู้ ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง รวมทั้งการพัฒนากระบวนการผลิตใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและอาชีพ ศานิกานต์ เสนิงค์ (2556, หน้า 30)

4. แนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 มีความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความเหมาะสมของแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนความเป็นไปได้ของแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบูรณาการแบบสอดแทรก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Soko and Samo (2022, p. 409) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาและอบรมหลักสูตรการบริหารเชิงกลยุทธ์ ปรับปรุงการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนและผลการเรียนรู้ผลการวิจัย พบว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์ของการศึกษาและการฝึกอบรมกวดวิชาออนไลน์ตรงตามแง่มุมของความถูกต้องในหมวดหมู่ที่ยอดเยียม การจัดการเชิงกลยุทธ์ของการศึกษาและการฝึกอบรมกวดวิชาออนไลน์ตรงตามลักษณะของประสิทธิภาพทั้งสองหมวดจากผลแบบสอบถามการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักเรียนและแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียน

องค์ความรู้ใหม่

ได้สารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 สามารถนำสารสนเทศนี้ไปพัฒนาโรงเรียนในสังกัด การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุป

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 จำแนกตามสถานภาพและขนาดของโรงเรียน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างจัดการเรียนรู้

แบบบูรณาการของโรงเรียน และบูรณาการแบบสหวิทยาการเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกเชื่อมโยงกำหนดให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานโรงเรียน

ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้าน การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบูรณาการแบบสอดแทรก สภาพที่พึงประสงค์ของ แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้าน การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบูรณาการแบบสอดแทรก ความต้องการจำเป็นใน การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 พบว่า มีจำนวน 3 ด้าน ที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการบูรณาการแบบสอดแทรก ด้านการบูรณาการแบบสหวิทยาการ และด้านการบูรณาการข้ามวิชา แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 (1) ด้านการบูรณาการแบบสหวิทยาการ (2) ด้านการบูรณาการแบบ สอดแทรก (3) ด้านการบูรณาการข้ามวิชา (4) ด้านการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ (5) ด้านการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระ การเรียนรู้ และความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบูรณาการแบบสอดแทรก ทั้งนี้ผู้บริหารสามารถนำไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียน ครูและ นักเรียน หรือการบริหารงานในระดับต่าง ๆ ตามบริบทที่เหมาะสมกับตนเอง ซึ่งสามารถช่วยกำหนดทิศทางหรือวางแผนการทำงานได้ เป็นอย่างดี ทั้งยังสามารถเพิ่มศักยภาพและประสิทธิภาพการบริหารงานในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 พบว่า ด้านการบูรณาการแบบสอดแทรก อยู่ในระดับต่ำสุดและเป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ดังนั้น ผู้บริหาร สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และกระตุ้นให้ครู สร้างนวัตกรรมเพื่อให้มีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การบูรณาการภายในกลุ่มสาระ ด้านการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระ ด้านการ บูรณาการภายในชั้นเรียน ด้านการสอนบูรณาการภายในช่วงชั้นนอกจากนี้ต้องมีวิธีการที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ใช้เทคนิคการ เรียนการสอนที่ผสมผสานบูรณาการ

1.2 ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า มีจำนวน 3 ด้าน ที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการบูรณาการแบบสอดแทรก ด้านการบูรณาการแบบสหวิทยาการ และด้านการบูรณาการข้ามวิชา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควร ส่งเสริมให้มีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ และมีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการด้วยวิธีการ ใหม่ ๆ สร้างแนวปฏิบัติให้จับต้องได้ ในรูปนวัตกรรมหรือโมเดล กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ บทบาทหน้าที่ให้บุคลากรในโรงเรียนร่วมกัน ขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาให้ชัดเจน เป็นแบบอย่างให้ครูได้เชื่อมั่นในการที่จะสร้างนวัตกรรมไปแก้ปัญหาในชั้นเรียนต่อไป

1.3 ควรนำแนวทางพัฒนาซึ่งเป็นผลจากการวิจัยไปใช้ดำเนินการในสถานศึกษาให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 ได้รับการพัฒนาและนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหาร สถานศึกษา เพื่อให้เกิดการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และเกิดนวัตกรรมทางการบริหารที่มีประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 1 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เห็นภาพชัดเจนมากขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1

2.3 นำไปทำวิจัยในรูปแบบของการวิจัยปฏิบัติการ เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

เอกสารอ้างอิง

- จิรพรรณ ขาญช่าง. (2563). การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง : การเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริง. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 48(3), 78–89.
- ชนาธิป พรกุล. (2561). *กระบวนการสร้างความรู้ของครู กรณีการสอนบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐิติพงศ์ จันทสิทธิ์. (2559). *การศึกษาศาสนาความสามารถในการคิดเชิงบูรณาการ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนราชวินิต โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ*. สารนิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ: นอร์ทกรุงเทพ.
- ณิรดา เวชญาติลักษณ์. (2561). รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 13(1), 473–482.
- ทศนา แคมมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิทยา วาโย และคณะ. (2563). การเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19: แนวคิดและการประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอน. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9*, 14(34), 285–298.
- ศานิกานต์ เสนิงค์. (2556). *การจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาด้วยกบไอร์งาม*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.).
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริพัชร เจริญวโรจน์. (2559). *การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยต์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1. (2565). *คู่มือวัดกรรม NKP ONE สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา*. นครพนม: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *คู่มือการประเมินสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง) ประจำปี 2554 เป็นต้นไป ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). *กรอบแนวคิดหลักสูตรเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน.
- สมเจตน์ พันธุ์พรม และวาริรัตน์ แก้วอุไร. (2562). การพัฒนารูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบเมตาคognition และการเสริมต่อการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 21(3), 299–312.
- Mangubhai, F. and others. (2004). *Teaching a foreign language: One teacher's practical theory. Teaching and Teacher Education*, 20(3), 291–311.
- Tomlinson, B. L. and others. (2001). Albuminuria and the renin-angiotensin system gene polymorphisms in type-2-diabetic and in normoglycemic hypertensive Chinese. *Clinical nephrology*, 55(1), 7–15.
- Soko, I. P. and others. (2022). Education and Training Strategic Management Course to Improve Students' Self-Directed Learning and Learning Outcomes. *Journal of Education and Learning*, 16(3), 400–411.

**การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐาน
สมรรถนะของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**
DEVELOPMENT OF ACADEMIC ADMINISTRATION STRATEGY TO PROMOTE LEARNING MANAGEMENT
COMPETENCY BASED ON COMPETENCY-BASED CURRICULUM OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS UNDER
THE OFFICE OF BASIC EDUCATION COMMISSION

บุรณาด เฉยฉิน^{1,*} จิตติรัตน์ แสงเลิศจิต² นภาเดช บุญเชิดชู¹ และ นภาพรณ ยอดสิน³

Booranat Choeychin^{1,*} Jittirat Saengloetuthai² Napadech Booncherdchoo¹ and Napaporn Yodsin³

¹สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม นครปฐม 73000

²สาขาวิชาวิจัยและวัดผลการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม นครปฐม 73000

³สาขาวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม นครปฐม 73000

¹Program in Educational Administration Program, Faculty of Education, Nakhon Pathom Rajabhat University,
Nakhon Pathom 73000, Thailand

²Program in Research and Educational Evaluation Program, Faculty of Education, Nakhon Pathom Rajabhat University,
Nakhon Pathom 73000, Thailand

³Program in Educational Technology Program, Faculty of Education, Nakhon Pathom Rajabhat University,
Nakhon Pathom 73000, Thailand

*Corresponding Author: E-mail: booranat.choeychin@gmail.com

รับบทความ 28 กุมภาพันธ์ 2567 แก้ไขบทความ 26 มีนาคม 2567 ตอรับบทความ 29 มีนาคม 2567 เผยแพร่บทความ ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ และ 2) รับรองกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา ศึกษานิเทศก์ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เข้าร่วมโครงการวิจัยกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ปีการศึกษา 2566 จำนวน 127 แห่ง ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนกระจายตามจังหวัด ผู้ให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการ และครู จำนวน 381 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถาม มีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.60–1.00 มีค่าอำนาจจำแนกทั้งฉบับระหว่าง 0.50–0.95 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.99 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ภาวะคุกคาม โดยการใช้ตัวแบบ 2S4M ตัวแบบ PEST และการวิเคราะห์ TOWS Matrix และระยะที่ 2 การรับรองกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ จำนวน 12 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1. กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) ปรับระบบการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม วัฒนธรรม และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน 2) พัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีทันสมัย และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน

3) ปรับระบบงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะให้มีประสิทธิภาพ 4) ยกระดับคุณภาพการนิเทศการศึกษาตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ 5) พัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาผสานให้ตอบสนองกับความต้องการของผู้เรียน และ 6) พัฒนาระบบการวัดประเมินผลตามหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างรอบด้าน

2. กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ ได้รับฉันทามติให้มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์

คำสำคัญ: กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ, สมรรถนะการจัดการเรียนรู้, หลักสูตรฐานสมรรถนะ

ABSTRACT

This research aimed to 1) develop academic administration strategies to promote learning management competency based on a competency-based curriculum; and 2) validate the academic administration strategies to promote learning management competency based on a competency-based curriculum. This mixed-methods research was divided into two phases: Phase 1 involved the development of academic administration strategies to promote learning management competency based on a competency-based curriculum. The key informants consisted of primary school directors, supervisors, and scholars in educational administration, totaling seven individuals, obtained through purposive sampling. Data were collected through interview forms and analyzed using content analysis. The research sample comprised 127 schools under the Office of the Basic Education Commission, participating in a research project focused on the development process of the competency-based curriculum of education sandbox schools during the academic year 2023. These schools were selected through proportional stratified random sampling, distributed by province. The informants, comprising 381 school directors, heads of academic departments, and teachers, completed a set of questionnaires, with item objective congruence indexes ranging from 0.60 to 1.00, the discrimination power between 0.50 and 0.95, and the reliability of 0.99. Data were analyzed for frequency, percentage, mean, standard deviation, and a modified priority need index. The strengths, weaknesses, opportunities, and threats were analyzed by the 2S4M model, PEST model, and TOWS Matrix. Phase 2 involved the validation of academic administration strategies to promote learning management competency based on a competency-based curriculum. The 12 informants, obtained through purposive sampling, included the Director of the Primary Educational Service Area Office, school directors, deputy directors in academic affairs, scholars in educational administration, and supervisors. Data were collected through a connoisseurship seminar and analyzed using content analysis.

The research results showed that:

1. The academic administration strategy to promote learning management competency based on a competency-based curriculum consisted of six main strategies: 1) adjusting the innovation and technology development system to align with social and cultural conditions and respond to learners' needs; 2) developing a competency-based curriculum following modern technologies and addressing learners' needs; 3) adjusting budgeting system to support the effective development of a competency-based curriculum; 4) upgrading the quality of educational supervision based on a competency-based curriculum; 5) developing technology-oriented learning innovations that respond to learners' needs; and 6) developing a comprehensive assessment system based on a competency-based curriculum.

2. The academic administration strategy to promote learning management competency based on a competency-based curriculum was approved by consensus that it was accurate, appropriate, feasible, and beneficial.

Keywords: Academic Administration Strategy, Learning Management Competency, Competency-Based Curriculum

บทนำ

ตลอดระยะเวลา 4-5 ปีที่ผ่านมา การศึกษาของประเทศไทยนั้นต้องเผชิญกับวิกฤตทางการศึกษาหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดการศึกษาที่ไม่ทั่วถึง และไม่สอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีจำนวนนักเรียนที่ตกหล่นจากระบบการศึกษาค่อนข้างมาก ใช้วิธีการจัดการศึกษาที่ล้าสมัย รวมถึงมีการตื่นตัวของกระแสการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาของประเทศไทย ทำให้เกิดปัญหาความด้อยคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเทียบกับการจัดการศึกษาของประเทศชั้นนำอื่น ๆ ปัญหาของนักเรียนไทยที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือ ปัญหาในเรื่องของการประยุกต์ใช้ เพราะระบบการศึกษาของโรงเรียนยังคงยึดติดกับวิธีการสอนแบบเดิม ทำให้ผู้เรียนถูกปลูกฝังด้วยการเรียนรู้แบบท่องจำเพื่อนำไปสอบ มากกว่าที่จะเรียนรู้เพื่อให้เกิดการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ และมุ่งสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นได้ด้วยตัวเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถนำความรู้ความเข้าใจ ทักษะและคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ตนเรียนรู้มาไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับตัวเองและสังคมได้ กล่าวคือ เด็กไทยนั้นมีความสามารถที่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น อันเป็นสิ่งที่เสียเปรียบอย่างมากในการแข่งขันกับนานาชาติ และจากสาเหตุดังกล่าว ทำให้ทางภาครัฐจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนหลักสูตรการเรียนรู้เสียใหม่ โดยเปลี่ยนจุดเน้นจากที่เคยเป็นหลักสูตรที่เน้นเนื้อหา (Content-based) คือ เน้นเนื้อหาวิชา และมีมาตรฐานและตัวชี้วัดจำนวนมาก ไปเป็นหลักสูตรที่เป็นฐานสมรรถนะ (Competency-based) คือ มุ่งไปยังพฤติกรรมที่ผู้เรียนโดยตรง ยึดความสามารถที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติได้เป็นหลัก เพื่อเป็นหลักประกันว่า ผู้เรียนจะมีทักษะและความสามารถในการด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เมื่อผ่านการเรียนรู้ แผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาได้กำหนดให้หลักสูตรฐานสมรรถนะนั้นเป็นแนวทางในการปฏิรูปหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้เกิดการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับการการทำงาน การแก้ปัญหา และการดำรงชีวิต (เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ, 2562, หน้า 20)

สมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะกรรมการอิสระเพื่อปฏิรูปการศึกษา (กอปศ.) คณะกรรมการอิสระเพื่อปฏิรูปการศึกษา (กอปศ.) ได้กำหนดกรอบสมรรถนะหลักของผู้เรียน (Student Care Competencies) ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญที่จำเป็นต่อการทำงาน และการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งนี้ต้องการให้สมรรถนะเหล่านี้เกิดขึ้นในผู้เรียนทุกคนที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานใน 4 มิติ คือ คนไทยสามารถสูง (Smart Thais) คนไทยอยู่ดีมีสุข (Happy Thais) คนไทยฉลาดรู้ (Literacy Thais) และคนไทยใส่ใจสังคม (Active Thai Citizen) โดยแบ่งสมรรถนะออกเป็น 10 สมรรถนะ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564, หน้า 3)

กระทรวงศึกษาธิการได้มีการกำหนดระบบพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขึ้นในปี 2548 ที่มุ่งเน้นให้มีการพัฒนาบนฐานความคิดสมรรถนะ เพื่อให้ผู้บริหาร และครูเข้าสู่กระบวนการประเมินสมรรถนะ โดยไปผูกกับการเลื่อนวิทยฐานะ และคาดหวังว่าจะนำไปสู่ศักยภาพการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในที่สุด ดังนั้น ครูจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้อำนาจหน้าที่ของตนได้อย่างเข้มแข็ง จริงจัง ต้องได้รับการสนับสนุนปัจจัย และกระบวนการที่จะช่วยให้สามารถจัดการเรียนรู้ และดำเนินงานด้านการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายทั้งของผู้เรียนและของสถานศึกษา การพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ เป็นสมรรถนะหนึ่งที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ได้กำหนดเป็นสมรรถนะประจำสายงาน เพื่อใช้ในการประเมินสมรรถนะของครู ซึ่งครูในฐานะที่เป็นปัจจัยหลักของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครูจึงควรได้รับการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุดต่อไป (พระราชบัญญัติ ระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2547, หน้า 22)

การนำสมรรถนะมาเป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาโดยมีการกำหนดสมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานถือเป็นก้าวสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนโดยรวมได้ ดังนั้น สถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลกับผู้เรียนอย่างแท้จริงโดยที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการการศึกษาไปยังสถานศึกษาโดยตรง บทบาทของสถานศึกษาจึงมีหน้าที่หลักในการบริหาร และจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ครอบคลุมงานทั้ง 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคลากร และการบริหารทั่วไปให้เกิดความสอดคล้องกับสังคมในยุคปัจจุบันเพื่อบรรลุเป้าหมายของการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งหากพิจารณาจากขอบข่ายและภารกิจการบริหาร และจัดการสถานศึกษา 4 ด้านแล้วจะเห็นได้ว่างานวิชาการเป็นงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนซึ่งส่งผลโดยตรงต่อผู้เรียน ส่วนงานด้านอื่น ๆ เป็นงานสนับสนุนที่จะช่วยส่งเสริมการปฏิบัติงานวิชาการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมิธและคณะ (Smith & other, 1961, p. 170) ได้จัดลำดับความสำคัญของงานวิชาการไว้เป็นอันดับแรกจากงานด้านอื่น ๆ โดยให้ความสำคัญกับงานวิชาการถึงร้อยละ 40 การบริหารงานวิชาการจึงเป็นงานหลักของสถานศึกษา ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตร

การนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนการสอน การนิเทศการใช้สื่อการสอน การวัดและการประเมินผล

การบริหารเชิงกลยุทธ์ มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการภายในองค์กร เพราะการบริหารเชิงกลยุทธ์มีการกำหนดจุดมุ่งหมายในการบริหารจัดการเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร การทำความเข้าใจ และการพยายามศึกษาองค์การที่ประสบผลสำเร็จในการใช้กลยุทธ์เพื่อการจัดการจะทำให้ผู้บริหารได้ทราบถึงความสำคัญของกลยุทธ์ ที่จะช่วยสนับสนุนองค์การให้ประสบความสำเร็จ ดังนั้นผู้อำนวยการโรงเรียนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในแนวคิดของการบริหารงานวิชาการเพื่อจัดการศึกษาให้บรรลุผลโดยต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีความตระหนักในความเป็นผู้นำที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ตลอดเวลา เพื่อนำทีมงานไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจนมีศักยภาพที่จะผลักดันบุคลากรในโรงเรียนให้มีความร่วมมือประกอบกิจกรรมทุกอย่างด้วยความเต็มใจ และรักที่จะทำ (ศศิกันต์ เจริญดี, 2544, หน้า 21)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อจะได้นำผลไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ
2. เพื่อรับรองกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพที่สุด เพราะเป็นหน้าที่ของโรงเรียนทุกแห่ง คือ การให้ความรู้ทางด้านวิชาการแก่ผู้เรียน

สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้อย่างสอดคล้อง และเป็นระบบ จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้ และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี รวมถึงการวัดประเมินผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุด

กลยุทธ์การบริหาร หมายถึง วิธีหรือแผนปฏิบัติการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งสรรทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดของสภาพแวดล้อม และขีดความสามารถของหน่วยงานหรือองค์กร เพื่อให้ดำเนินการไปยังจุดหมาย ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อให้เกิดประโยชน์และสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ขององค์กร

หลักสูตรฐานสมรรถนะ หมายถึง หลักสูตรที่เน้นส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนในการปรับใช้องค์ความรู้ที่หลากหลายในสถานการณ์จริง และแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาโดยพลิกแพลง และยืดหยุ่นในระยะยาว ตลอดจนมีสุขภาวะที่ดี สามารถปรับเปลี่ยนเส้นทางชีวิตให้สอดคล้องกับความต้องการของโลก และความก้าวหน้าทางวิทยาการได้

กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ หมายถึง แนวทางเชิงรุกที่นำมาพัฒนาการบริหารงานวิชาการในองค์กรประกอบ 5 ด้าน คือ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้ครูผู้สอนมีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ครบทั้ง 3 ด้านคือ สมรรถนะด้านความรู้ความเข้าใจ สมรรถนะด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ และสมรรถนะด้านคุณลักษณะที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนระดับประถมศึกษาที่มีสมรรถนะที่จำเป็นตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการบริหารงานวิชาการ

1.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

จิตติมา วรณศรี (2557, หน้า 20) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ และการพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วยงานต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การใช้สื่อเทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

จรุณี แก้วเอียน (2557, หน้า 17) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารจัดการกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน และการบริหารสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินการไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพที่สุด เพราะเป็นหน้าที่ของโรงเรียนทุกแห่ง คือ การให้ความรู้ทางด้านวิชาการแก่ผู้เรียน

1.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

สันติ บุญภิรมย์ (2552, หน้า 22) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญหรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นงานหลักของโรงเรียนส่วนอื่น ๆ เป็นงานที่มาสืบสนับสนุนงานวิชาการให้มีคุณภาพ ดังนั้น งานวิชาการจึงมิใช่เพียงแต่ให้ผู้เรียนอ่านออก เขียนได้ ทำเลขเก่งเท่านั้น แต่ความหมายรวมถึงการดำรงชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (2550, หน้า 16) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารโรงเรียน และเป็นส่วนที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญ ส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรโดยมีการจัดกิจกรรมที่เป็นการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญมากเพราะเป็นงานหลักของกิจกรรมทุกชนิดที่เกิดขึ้นในโรงเรียน การเรียนการสอนจะไม่เกิดขึ้นหากไม่มีงานวิชาการ มาตรฐานของโรงเรียนไม่ได้เน้นเพียงด้านบริเวณอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้สอยต่าง ๆ เท่านั้น แต่ยังมีส่วนอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิชาการ ซึ่งผู้บริหารต้องปฏิบัติเป็นภารกิจหลัก

2. แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์

2.1 ความหมายของกลยุทธ์

Higgins & Vincze (1993, p. 88) กล่าวว่า กลยุทธ์ หมายถึง แผนงานที่ผู้บริหารระดับสูงใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารองค์กร โดยมีปัจจัยอันเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ภายใต้ภาวะเสี่ยงของสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ซึ่งประกอบด้วย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม และมีการกระทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ และบรรลุเป้าหมาย

Thompson Jr & Strickland III (2003, p. 95) กล่าวว่า กลยุทธ์ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดทำกลยุทธ์ และการปฏิบัติตามกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกัน

David & David (2016, p. 9) กล่าวว่า กลยุทธ์ หมายถึง วิธีทางเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในระยะยาว (Long-Term Objectives)

บุญเลิศ เย็นคงคา (2554, หน้า 16) กล่าวว่า กลยุทธ์ หมายถึง แผนการดำเนินงานโดยอาศัยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมจากทั้งภายในและภายนอก นำมาประเมิน และวิเคราะห์หาทางเลือกที่ดีที่สุด เพื่อการตัดสินใจให้กับองค์กร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554, หน้า 14) กล่าวว่า กลยุทธ์ หมายถึง ศิลป์ และศาสตร์ที่เกี่ยวกับยุทธการทางทหารซึ่งคำศัพท์ “กลยุทธ์” หรือ “Strategy” นั้นมาจาก คำสองคำรวมกันคือ “Stratos” ซึ่งหมายถึง “กองทัพ” และ “Legei” ซึ่งหมายถึง “การนำหรือผู้นำ” กล่าวอีกนัยหนึ่ง กลยุทธ์ หมายถึง เรื่องของการวางแผนยุทธศาสตร์บัญชาการรบเพื่อนำกองทัพเข้ารุกศัตรูเพื่อชัยชนะ โดยการใช้สรรพกำลัง และเทคนิควิธีอันชาญฉลาดให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลนั่นเอง ต่อมาได้ถูกนำมาใช้ในการวางแผนบริหารหน่วยงาน โดยหมายถึงวิธีการที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

กล่าวโดยสรุป กลยุทธ์ หมายถึง วิธีหรือแผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งสรรทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดของสภาพแวดล้อม และขีดความสามารถของหน่วยงานหรือองค์กร เพื่อให้ดำเนินการไปยังจุดหมาย ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อให้เกิดประโยชน์ และสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ขององค์กร

2.2 ความสำคัญของการบริหารเชิงกลยุทธ์

สุพานิ สฤกษ์วานิช (2553, หน้า 11) กล่าวว่า ความสำคัญของการบริหารเชิงกลยุทธ์มี ดังนี้

1) ช่วยให้ผู้บริหารตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลง เห็นโอกาสใหม่ ๆ เห็นข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้น ทำให้องค์กรสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้ดีกว่าคู่แข่งสามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสต่าง ๆ ที่เปิดให้ และใช้จุดแข็งขององค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุด นั่นคือ องค์กรสามารถสร้าง “Strategic Fit” ระหว่างสภาพแวดล้อมภายนอก และสภาพแวดล้อมภายในองค์กรได้ ทำให้องค์กรสามารถอยู่รอด และเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงตลอดจนปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

2) ช่วยให้องค์กรโดยส่วนรวมมีทิศทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน เห็นถึงแนวทางที่สำคัญที่องค์กรจะต้องปฏิบัติ ทำให้องค์กรนั้น ๆ แข็งแกร่งประสบความสำเร็จ และเติบโตต่อไปได้

3) ทำให้องค์กรสามารถสร้างผลตอบแทน (Returns) ที่เหนือกว่าคู่แข่งได้ด้วยการสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) และสามารถรักษาไว้ได้

4) ช่วยให้ผู้บริหารสามารถยกระดับผลการปฏิบัติงานขึ้นมาได้ คือ องค์กรจะสามารถบรรลุทั้งประสิทธิภาพ (Efficiency) โดยการมีต้นทุนในการดำเนินงานที่ต่ำกว่า และมีประสิทธิผล (Effectiveness) คือ บริหารงานบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ ถ้าได้มีการบริหารกลยุทธ์ที่ถูกต้องเหมาะสมทั้งในช่วงของการกำหนดกลยุทธ์ การนำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการควบคุมติดตามผล

5) ช่วยทำให้ผู้บริหารมีการทำงานในลักษณะ Proactive คือ คาดการณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิด หรือเป็นฝ่ายรุก มากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับและป้องกันตัว (Reactive and Defensive) ทำให้องค์กรสามารถปรับตัวได้ดีกว่าหรือฉวยโอกาสได้ดีกว่าหรือได้ก่อนคู่แข่ง

สมยศ นาวิการ (2545, หน้า 18) กล่าวว่า ความสำคัญของการบริหารเชิงกลยุทธ์มี ดังนี้

1) การบริหารเชิงกลยุทธ์จะช่วยให้หน่วยงานขององค์กรมุ่งไปสู่วัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน ถ้าปราศจากแนวทางที่กำหนดโดยการบริหารเชิงกลยุทธ์แล้วหน่วยงานขององค์กรมักจะโน้มเอียงไปสู่ทิศทางที่แตกต่างกัน

2) การบริหารเชิงกลยุทธ์บังคับให้ผู้บริหารต้องมีประสิทธิภาพ และตระหนักถึงสภาพแวดล้อมของพวกเขามากขึ้น การบริหารเชิงกลยุทธ์ จะปลูกฝังนิสัยการใช้ความคิด และการมองอนาคตแก่ผู้บริหาร

3) การบริหารเชิงกลยุทธ์ ไม่เพียงแต่สนับสนุนความผูกพันในส่วนของผู้บริหารที่มีส่วนร่วมเท่านั้น แต่จะช่วยลดการต่อต้านในสิ่งที่พวกเขาไม่เข้าใจบุคคลส่วนใหญ่จะยอมรับการตัดสินใจเมื่อพวกเขาเข้าใจปัจจัยที่จำกัด และทางเลือกที่เป็นไปได้

กล่าวโดยสรุป การบริหารเชิงกลยุทธ์ มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการภายในองค์กร เพราะการบริหารเชิงกลยุทธ์มีการกำหนดจุดมุ่งหมายในการบริหารจัดการเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร การทำความเข้าใจและการพยายามศึกษาองค์กรที่ประสบผลสำเร็จในการใช้กลยุทธ์เพื่อการจัดการจะทำให้ผู้บริหารได้ทราบถึงความสำคัญของกลยุทธ์ ที่จะช่วยสนับสนุนองค์กรให้ประสบความสำเร็จ

2.3 ความหมายของกระบวนการพัฒนากลยุทธ์

Certo & Peter (1991, p. 45) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนากลยุทธ์ หมายถึง กระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้องค์กรสามารถเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสม และเสนอขั้นตอนการพัฒนากลยุทธ์ไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environment Analysis) โดยพิจารณา “จุดแข็ง-จุดอ่อน” ภายในองค์กร และ “โอกาส-อุปสรรค” จากภายนอกองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรทั้งที่เป็นปัจจัยเงื่อนไขในระยะเวลาที่ผ่านมา และที่จะเป็นเงื่อนไขในอนาคต

2) การจัดวางทิศทางขององค์กร (Establishing Organization Direction) โดยพิจารณาภารกิจองค์กรเน้น เหตุผลการเมืององค์กร เป้าประสงค์ และประโยชน์ที่ได้รับจากองค์กร

3) การกำหนดกลยุทธ์ (Strategic Formulation) โดยพิจารณาออกแบบ และเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสม และสามารถปฏิบัติได้จริงจากการวิเคราะห์ทางเลือกด้วยเทคนิคต่าง ๆ

4) การปฏิบัติงานตามกลยุทธ์ (Strategic Implementation) โดยดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานตามกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ให้เป็นไปอย่างราบรื่น โดยคำนึงถึงโครงสร้างขององค์กร และวัฒนธรรมขององค์กร เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามที่พึงประสงค์

5) การควบคุมเชิงกลยุทธ์ (Strategic Control) โดยทำการติดตามผลปฏิบัติงาน และทำการประเมินผลกระบวนการ และประเมินผลสำเร็จขององค์กร

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546, หน้า 54) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนากลยุทธ์ หมายถึง การเลือกทางเลือกภายหลังการประเมินสภาพแวดล้อมที่มักพบว่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุอยู่ภายใต้ 3 สภาวะ ได้แก่ สภาวะที่แน่นอน สภาวะที่ไม่แน่นอน และสภาวะที่มีความเสี่ยง ดังนี้

1) สภาวะที่แน่นอน หมายถึง สภาวะที่สามารถควบคุม และไม่เกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝัน เพราะมีข้อมูลเพียงพอในการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม

2) สภาวะที่ไม่แน่นอน หมายถึง สภาพความแตกต่างระหว่างข้อมูลที่มีอยู่กับข้อมูลที่ต้องการ โดยข้อมูลที่มีอยู่นั้นน้อยกว่าที่ต้องการจึงไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจ เพราะหากตัดสินใจไปอาจทำให้เกิดความเสียหายแก่องค์กร

3) สถานะที่มีความเสี่ยง หมายถึง สถานะที่แทบจะไม่สามารถคาดการณ์ว่า อะไรจะเกิดขึ้น จึงไม่สามารถวางแผนในระยะยาวได้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ในสถานะที่แน่นอนให้เลือกทางเลือกที่ปราศจากความเสี่ยง และให้ผลตอบแทนสูงสุด ในสถานะที่มีความเสี่ยงหรือมีความไม่แน่นอนให้เลือกทางเลือกโดยอาศัยหลักการตัดสินใจ ดังนี้

(1) กฎการสูญเสียที่น้อยที่สุด (Minimax Loss Rule) คือ ทางเลือกที่สูญเสียผลประโยชน์น้อยที่สุด และมีโอกาสได้มากที่สุด

(2) กฎการได้มากที่สุดของระดับต่ำที่สุด (Maximin Gain Rule) คือ ทางเลือกที่ไม่ต้องเสี่ยงแม้ว่าจะได้น้อย

(3) กฎการได้รับมากที่สุด (Maximum Gain Rule) คือ ทางเลือกที่มั่งจะได้รับมากที่สุด โอกาสเสี่ยงต่อความล้มเหลวสูงคาดการณ์อนาคตยาก มีความไม่แน่นอนสูง

(4) กฎการได้ทั้งสองฝ่าย (Maximum Joint Gain) เป็นทางเลือกแบบชนะ-ชนะ คือ ทางเลือกการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้น การกำหนดกลยุทธ์ต้องคำนึงถึงหลักการตัดสินใจเพื่อให้การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร

กล่าวโดยสรุป กระบวนการพัฒนากลยุทธ์ หมายถึง กระบวนการทำงานที่มีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง ประกอบด้วย การตรวจสอบสภาพแวดล้อม และการกำหนดกลยุทธ์ ซึ่งการกำหนดกลยุทธ์ด้วยวิธีการใช้ข้อมูลจากตาราง SWOT Matrix นั้น เป็นการสังเคราะห์ที่ให้ได้กลยุทธ์ที่ตรงประเด็น ชัดเจน และท้าทายต่อการพัฒนาศักยภาพเชิงรุกขององค์กร โดยกลยุทธ์ SO เน้นการใช้จุดแข็งในองค์กรร่วมกับโอกาสที่เอื้อจากภายนอก ดึงความโดดเด่นขององค์กรมาใช้ได้อย่างเต็มที่ กลยุทธ์ WO เป็นวิธีการที่จะลดจุดอ่อนภายในองค์กร โดยใช้ข้อได้เปรียบจากภายนอกมาแก้ไข กลยุทธ์ ST เป็นวิธีการเสริมจุดแข็งภายในก่อนเพื่อป้องกันภาวะคุกคามจากภายนอก ส่วนกลยุทธ์ WT เป็นกลยุทธ์ที่แสดงถึงความพยายามลดจุดอ่อนภายในองค์กร ในลักษณะการตั้งรับ และหาวิธีที่จะหลีกเลี่ยงภาวะคุกคามหรือข้อจำกัดจากภายนอก โดยหลักการตัดสินใจเลือกแนวทางเพื่อกำหนดกลยุทธ์จะต้องคำนึงถึงกฎการสูญเสียที่น้อยที่สุด กฎได้มากที่สุดของระดับต่ำที่สุด กฎการได้รับมากที่สุด และกฎการได้ทั้งสองฝ่าย

3. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสู่ฐานสมรรถนะ

3.1 ความหมายของฐานสมรรถนะ

เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ (2562, หน้า 1-30) กล่าวว่า ฐานสมรรถนะ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ตนมีในการทำงานหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แสดงออกได้ทางพฤติกรรม การปฏิบัติที่สามารถวัดและประเมินผลได้ จึงเป็นผลรวมของความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณลักษณะ และความสามารถอื่น ๆ ที่ช่วยให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน

Levine & Patrick (2019, p. 3) กล่าวว่า การศึกษาฐานสมรรถนะว่ามีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1) ผู้เรียนได้รับการหนุนเสริมเติมพลังอย่างสม่ำเสมอในการตัดสินใจที่สำคัญเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ของตนว่าจะสามารถสร้างสรรค์ และประยุกต์ความรู้ได้อย่างไร และจะสามารถแสดงออกหรือนำเสนอให้เห็นการเรียนรู้ของตนได้อย่างไร

2) การประเมินต้องเป็นการประเมินอย่างมีความหมาย เป็นการประเมินเชิงบวกที่ส่งเสริมสนับสนุนประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม ทันทั่วถึง และปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน

3) ผู้เรียนแต่ละบุคคลได้รับการสนับสนุน และตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างหลากหลายในการเรียนรู้

4) ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องสะท้อนจากหลักฐานที่แสดงถึงการรู้แจ้ง (Mastery) มิใช่เวลาเรียน

5) ผู้เรียนเรียนรู้เชิงรุกด้วยวิธีที่แตกต่างหลากหลายตามจังหวะที่เหมาะสมของแต่ละบุคคล

6) ในวัฒนธรรม โครงสร้าง และการดำเนินการในระบบการจัดการศึกษา และระบบโรงเรียนต้องมีกลยุทธ์เพื่อสร้างความเสมอภาคแก่ผู้เรียนทุกคน

7) ปรากฏความคาดหวังร่วมกันอย่างจริงจังเกี่ยวกับการเรียนรู้ (ความรู้ ทักษะ และลักษณะนิสัย) ที่มีความชัดเจน โปร่งใส สามารถตรวจสอบ และถ่ายโอนได้

กล่าวโดยสรุป ฐานสมรรถนะ หมายถึง การมีศักยภาพ (Potential) ภายในซึ่งเป็นความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านที่แฝงอยู่ในตัวบุคคล ในบางครั้งอาจจะต้องได้รับการกระตุ้นถึงจะแสดงออกมาให้เห็น การกระตุ้นหรือได้รับการศึกษาหรือเรียนรู้ที่เหมาะสมกับภาวะแฝงนั้น และเมื่อศักยภาพนั้นปรากฏออกมาหากบ่มเพาะความสามารถของบุคคลในการใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ตนมีในการทำงานหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แสดงออกได้

ทางพฤติกรรมที่ปฏิบัติที่สามารถวัด และประเมินผลได้ จึงเป็นผลรวมของความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณลักษณะ และความสามารถอื่น ๆ ที่ช่วยให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน

3.2 ความสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564, หน้า 7) กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ มี ดังนี้

- 1) การจัดการศึกษาด้วยระบบหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Curriculum: CBC)
- 2) การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ (Competency-Based Instruction: CBI)
- 3) การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ (competency-Based Assessment: CBA)

แนวทางดังกล่าวเป็นการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Centric) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเรียนในสิ่งที่ตนเองสนใจ และความถนัดของตน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะหลักที่จำเป็นในการนำไปใช้แก้ปัญหา หรือดำรงชีวิต เป็นการศึกษาที่ออกแบบองค์ประกอบต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความเสมอภาค ให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถตอบสนองความแตกต่างที่หลากหลายของผู้เรียน โดยมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- 1) มุ่งให้ผู้เรียนแสดงความสามารถที่เชี่ยวชาญ เน้นการนำความรู้ไปใช้
- 2) คาดหวังให้ผู้เรียนทุกคนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้
- 3) ผู้เรียนรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ให้ถึงเป้าหมาย สามารถออกแบบการเรียนรู้ของตนเองได้ สามารถเรียนได้ในสถานที่ และเวลาที่แตกต่างกัน โดยการช่วยเหลือ สนับสนุนอย่างยืดหยุ่น ตามลักษณะเฉพาะของผู้เรียน
- 4) ผู้เรียนจะได้รับการประเมินเมื่อพร้อม เน้นการปฏิบัติด้วยเครื่องมือวัดที่เข้าถึงความเชี่ยวชาญของผู้เรียน

นอกจากนั้น หลักสูตรจะช่วยให้ผู้สอนปรับแนวคิด และมุมมองในการออกแบบและจัดการเรียนรู้จากการเน้นที่เนื้อหาสาระมาเน้นสมรรถนะ ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างเป็นองค์รวม ลดที่จะมุ่ง การสอนเนื้อหาความรู้จำนวนมาก ลดภาระและเวลาในการสอบตามตัวชี้วัดจำนวนมาก ทำให้สถานศึกษามีพื้นที่ในการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญจำเป็นของบริบทได้มากขึ้น ในการออกแบบหลักสูตรฐานสมรรถนะได้ยึดหลักความเป็นเอกภาพของชาติในประชาคมโลกบนความแตกต่างบริบทเชิงพื้นที่ เน้นการพัฒนาผู้เรียนเฉพาะบุคคลอย่างเป็นองค์รวมที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และสามารถฟื้นคืนสภาวะสมดุลได้ด้วยหลักการสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะ (CBE Thailand) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานดังต่อไปนี้

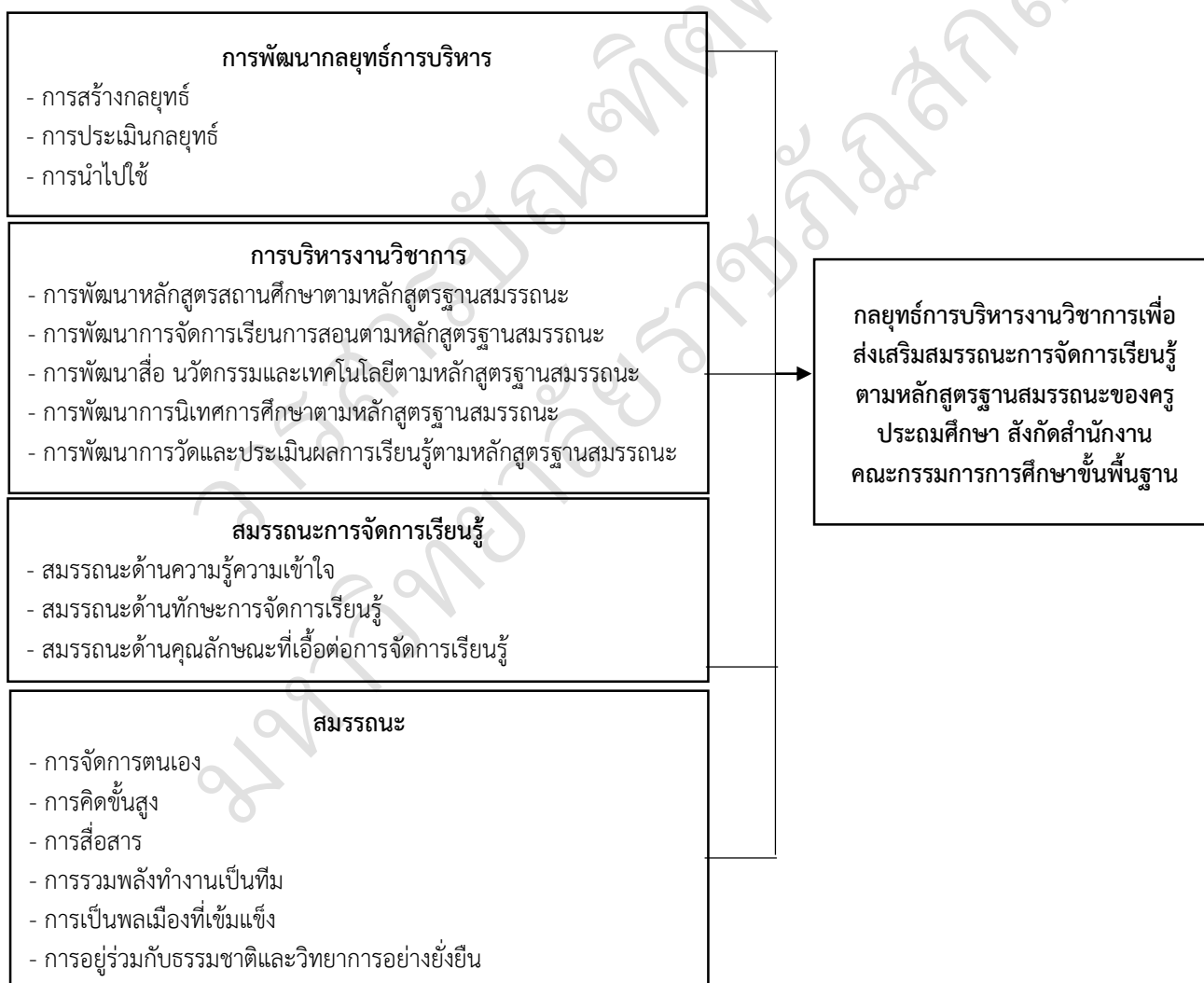
- 1) เป็นหลักสูตรที่มีเป้าหมายในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนที่เหมาะสมตามช่วงวัยเน้นการพัฒนาผู้เรียนรายบุคคล (Personalization) อย่างเป็นองค์รวม (Holistic Development) เพื่อการเป็นเจ้าของ การเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (Life-Long Learning)
- 2) เป็นหลักสูตรที่เชื่อมโยงระหว่างสมรรถนะหลัก และสมรรถนะเฉพาะในการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcome) เพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิต และการทำงาน
- 3) เป็นหลักสูตรที่จัดสภาพแวดล้อม และเส้นทางการเรียนรู้ (Learning Pathway) ที่หลากหลาย และระบบสนับสนุนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับปัญหา และธรรมชาติของผู้เรียน
- 4) เป็นหลักสูตรที่มีกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การใช้สื่อ และสถานการณ์การเรียนรู้ร่วมสมัย
- 5) เป็นหลักสูตรที่มุ่งใช้การประเมินเพื่อการพัฒนา และสะท้อนสมรรถนะของผู้เรียนตามเกณฑ์การปฏิบัติ (Performance) ที่เป็นธรรม เชื่อถือได้ เอื้อต่อการถ่วงดุลการเรียนรู้ และพัฒนาในระดับที่สูงขึ้นตามระดับความสามารถ ทั้งนี้ได้กำหนดการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะไว้ ดังนี้

- 1) กำหนดผลการเรียนรู้อย่างชัดเจนว่าผู้เรียนสามารถทำอะไรได้เมื่อจบหลักสูตร
- 2) ใช้มาตรฐานสมรรถนะเป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตร กำหนดเนื้อหา วางแผนการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล ทำให้การเรียนการสอนเชื่อมโยงกับการประเมินผลและการรับรองคุณวุฒิ
- 3) มีเกณฑ์การปฏิบัติ เพื่อเป็นมาตรฐานในการประเมินผลผู้เรียน เป็นข้อกำหนดความรู้ และทักษะ และนำความรู้และทักษะนั้น ๆ ไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน โดยปฏิบัติงานให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด

ทิสนา แคมมณี (2562, หน้า 48) อธิบายว่า หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency –Based Curriculum) จะกำหนดมาตรฐานสมรรถนะ (Competency Standards) ขึ้นเป็นสมรรถนะขั้นต่ำที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ สมรรถนะที่กำหนดให้ผู้เรียน โดยทั่วไปมี 2 ลักษณะ คือ (1) สมรรถนะหลัก ที่เรียกว่า Core Competency เป็นสมรรถนะที่เรียกว่า สมรรถนะข้ามวิชาหรือคร่อมวิชา คือ เป็นสมรรถนะที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนได้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ หลากหลาย หรือนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้สาระต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ลึกซึ้งขึ้น (2) สมรรถนะเฉพาะ หรือ Specific Competency เป็นสมรรถนะเฉพาะวิชา/สาขาวิชา ซึ่งจำเป็นสำหรับวิชานั้นๆ

กล่าวโดยสรุป ความสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะ หลักสูตรฐานสมรรถนะนั้นผู้เรียนสามารถเรียนในสิ่งที่ตนเองสนใจ ตามความถนัดของตน โดยหลักสูตรฐานสมรรถนะจะเป็นตัวกำหนดความรู้ ทักษะ และการนำความรู้ และทักษะนั้นๆ ที่คาดหวังว่าผู้เรียนจะสามารถปฏิบัติภาระงาน/กิจกรรมต่างๆ ได้เมื่อเรียนจบหลักสูตร และสามารถวัดและประเมินผลได้ตามเกณฑ์การปฏิบัติที่กำหนด เกณฑ์การปฏิบัติ ตามสาระวิชาต่าง ๆ จะมีสมรรถนะเฉพาะวิชาของตน ซึ่งมีลักษณะเป็น “ทักษะ” (Skill) หากผู้เรียนได้รับการฝึกทักษะจนสามารถใช้งานได้ และพัฒนาให้ใช้ได้จนทำได้อย่างดี คล่องแคล่ว ชำนาญขึ้น และสามารถประยุกต์ใช้ทักษะนั้นในการทำงาน และในสถานการณ์หลากหลาย ทักษะนั้นก็จะพัฒนาเป็นสมรรถนะ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นในการนำไปใช้แก้ปัญหาหรือการดำรงชีวิตของผู้เรียน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เข้าร่วมโครงการวิจัย กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนในระดับ ประถมศึกษา ปีการศึกษา 2566 จำนวน 189 แห่ง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เข้าร่วมโครงการวิจัย กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนในระดับ ประถมศึกษา ปีการศึกษา 2566 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) (ลักษณะประภา สุวรรณสมบัติ, 2565, หน้า 95) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 127 แห่ง ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน กระจายตามจังหวัด ผู้ให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการ และครู จำนวน 381 คน

การวิจัย เรื่องนี้เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี โดยผู้วิจัยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบวิเคราะห์เอกสาร และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ซึ่งแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับแนวทางของการบริหารงาน วิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นอื่น ๆ

วิธีรวบรวมข้อมูล

การศึกษาเอกสาร ข้อมูล งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการ เรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ แบบเลือกตอบ (Check List) เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ โดยอาศัยเทคนิคของ Likert (1967) ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.60–1.00 มี ค่าอำนาจจำแนกทั้งฉบับระหว่าง 0.50–0.95 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.99

วิธีรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไปนี้

1. ขอบหนังสือราชการจากงานบัณฑิตศึกษา สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม ถึงโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 127 แห่ง

2. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับ และนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดย การแจกแจงความถี่ (f) ร้อยละ (%) 2) วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุงในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อ ส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง

วิธีรวบรวมข้อมูล

นำผลค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ มาวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง หรือ Priority Need Index (PNI_{modified})

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง Priority Need Index (PNI_{modified}) โดยจัดกลุ่มเป็นความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูง และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาต่ำ จากการนำผลการวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนาจำเป็นสูงสุดลดด้วยความต้องการจำเป็นในการพัฒนาต่ำสุดแล้วหารด้วยสอง

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบวิเคราะห์ข้อมูล SWOT และ TOWS Matrix จัดทำเป็นรายคู่ ประกอบด้วย SO (จุดแข็ง-โอกาส) ST (จุดแข็ง-ภาวะคุกคาม) WO (จุดอ่อน-โอกาส) WT (จุดอ่อน-ภาวะคุกคาม)

วิธีรวบรวมข้อมูล

นำผลการวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง มาจัดทำเป็นตารางวิเคราะห์ SWOT และ TOWS Matrix เป็นรายคู่

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามจากการนำผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนากลุ่มต่ำซึ่งเป็นจุดแข็งและโอกาส ส่วนความต้องการจำเป็นในการพัฒนากลุ่มสูงซึ่งเป็นจุดอ่อนและภาวะคุกคาม โดยจับเป็นรายคู่ ดังนี้ 1) การหาจุดแข็งกับโอกาส (Strength and Opportunity: SO) ในการกำหนดกลยุทธ์เชิงรุก (Aggressive Strategy) 2) การหาจุดแข็งกับภาวะคุกคาม (Strength and Threat: ST) ในการกำหนดกลยุทธ์แบบแตกตัวหรือกระจายกิจการ (Diversification Strategy) 3) การหาจุดอ่อนกับโอกาส (Weakness and Opportunity: WO) ในการกำหนดกลยุทธ์แบบพลิกตัว (Turn Around Oriented Strategy) 4) การหาจุดอ่อนกับภาวะคุกคาม (Weakness and Threat: WT) ในการกำหนดกลยุทธ์เชิงป้องกัน (Defensive Strategy)

ขั้นตอนที่ 5 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกเอกสาร ประกอบด้วย ประเด็นกลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง และวิธีการดำเนินการ

วิธีรวบรวมข้อมูล

นำผลการจับรายชื่อของจุดแข็งกับโอกาส จุดแข็งกับภาวะคุกคาม จุดอ่อนกับโอกาส และจุดอ่อนกับภาวะคุกคาม มาจัดทำร่างกลยุทธ์ ประกอบด้วยกลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง และวิธีการดำเนินการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 การรับรองกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ การรับรองกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะโดยการประเมินความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ

1. คู่มือการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ประกอบด้วย คำชี้แจง ประเด็นการสนทนา ได้แก่ ประเด็น กลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง และวิธีการดำเนินการ

2. แบบประเมินความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ เป็นแบบประเมินแบบประมาณค่า 5 ระดับ

วิธีรวบรวมข้อมูล

1. ประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญ เมื่อตอบรับแล้ว กำหนด วัน เวลา และสถานที่ประชุมแล้วทำหนังสือเชิญประชุมสัมมนาอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จากงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

2. จัดทำคู่มือการสัมมนาอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย คำชี้แจงประเด็นการสนทนา ประเด็นกลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง และวิธีดำเนินการให้ผู้เชี่ยวชาญศึกษาก่อน พร้อมหนังสือเชิญประชุม

3. จัดประชุมสัมมนาอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และประเมินความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ

4. ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะจากผลการประชุมสัมมนาอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และจากความคิดเห็นข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา การหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์หลัก 12 กลยุทธ์รอง และ 43 วิธีดำเนินการ โดยมี กลยุทธ์หลัก และกลยุทธ์รอง ดังนี้ กลยุทธ์หลักที่ 1 ปรับระบบการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม วัฒนธรรม และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และมีกลยุทธ์รอง ดังนี้ 1) ส่งเสริมการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรฐานสมรรถนะสอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียน 2) ปรับปรุงสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีให้ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรม กลยุทธ์หลักที่ 2 พัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีทันสมัย และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และมีกลยุทธ์รองในการดำเนินการ ดังนี้ 1) ปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันทุกรอบปี การศึกษา 2) ปรับปรุงหลักสูตรโดยใช้ฐานข้อมูลทางด้านเทคโนโลยีให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน กลยุทธ์หลักที่ 3 ปรับระบบงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะให้มีประสิทธิภาพ และมีกลยุทธ์รองในการดำเนินการ ดังนี้ 1) จัดสรรงบประมาณในการพัฒนาหลักสูตรอย่างพอเพียง เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ 2) พัฒนาวិธีการใช้งบประมาณในการพัฒนาหลักสูตรตามขั้นตอน กลยุทธ์หลักที่ 4 ยกระดับคุณภาพการนิเทศการศึกษาตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ และมีกลยุทธ์รองในการดำเนินการ ดังนี้ 1) พัฒนาสมรรถนะบุคลากรในการนิเทศอย่างเป็นระบบ 2) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการนิเทศการศึกษา กลยุทธ์หลักที่ 5 พัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาผสานให้ตอบสนองกับความต้องการของผู้เรียน และมีกลยุทธ์รองในการดำเนินการ ดังนี้ 1) พัฒนาสมรรถนะบุคลากรในการพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนการสอน 2) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย กลยุทธ์หลักที่ 6 พัฒนาระบบการวัดประเมินผลตามหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างรอบด้าน และมีกลยุทธ์รองในการดำเนินการ ดังนี้ 1) ปรับปรุงระบบการวัดประเมินผลให้สอดคล้องกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ 2) สร้างระบบการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการวัดและประเมินผล

2. การรับรองกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ ผลจากการสัมมนาอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อรับรองกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ มีดังนี้

2.1 ผลการสัมมนาอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ ทั้ง 6 กลยุทธ์หลัก 12 กลยุทธ์รอง และ 43 วิธีดำเนินการ

2.2 ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ ได้รับฉันทามติให้มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์

อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ

ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ ประกอบด้วย ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์หลัก 12 กลยุทธ์รอง ซึ่งได้นำมาอภิปราย ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ปรับระบบการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม วัฒนธรรม และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรารัตน์ กระจำนที (2562, หน้า 116) ซึ่งทำวิจัย เรื่อง การศึกษากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการจัดการศึกษา 3 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาสื่อ และสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศภายในและภายนอกสถานศึกษา กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาระบบกำกับติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาสื่อ และการใช้สื่อเทคโนโลยีให้มีความต่อเนื่อง กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริม และสนับสนุนให้ครู และบุคลากรทางการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อผลิตสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียน เนื่องจากสภาพทางสังคม และวัฒนธรรมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การจัดการเรียนการสอนที่ใช้สื่อการสอนแบบเดิมไม่สามารถตอบสนองกับความต้องการของผู้เรียนได้ ดังนั้น จึงต้องมีการปรับระบบการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีโดยต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู และบุคลากรทางการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อผลิตสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียน

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีทันสมัย และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ตรีสุคนธ์ คุณาเอก (2563, หน้า 191) ซึ่งทำวิจัย เรื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 พบว่า การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์สำรวจ วิจัย สภาพพื้นฐานด้านต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างเพียงพอในการสนับสนุนให้ได้หลักสูตรที่ดีสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถที่จะนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคมได้ การพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวาง การที่จะจัดหลักสูตรให้มีคุณภาพนั้น ผู้พัฒนาหลักสูตรต้องศึกษาข้อมูลหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียน ข้อมูลเกี่ยวกับสังคม หรือข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลที่สมจริงที่สุด เพราะข้อมูลเหล่านี้ จะช่วยให้ค้นพบหลักสูตรในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ ช่วยให้เห็นภาพรวมว่าในการจัดทำหลักสูตรนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงสิ่งใดบ้าง และสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นมีอิทธิพลต่อหลักสูตรอย่างไร ทำให้กำหนดองค์ประกอบหลักสูตร ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ได้เหมาะสม เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้เรียนในสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอยู่ตลอดเวลา เพื่อจัดทำหลักสูตรที่มีความทันสมัย มีคุณภาพเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างแท้จริง

กลยุทธ์ที่ 3 ปรับระบบงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบาย และจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566 (2566, หน้า 2) ข้อ 2 การยกระดับคุณภาพการศึกษา ข้อ 2.1 ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษานำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปสู่การปฏิบัติอย่างเต็มรูปแบบ เพื่อสร้างสมรรถนะที่สำคัญจำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียน เนื่องจากหลักสูตรฐานสมรรถนะเป็นเรื่องที่ใหม่ และมีการใช้ก่อนในโรงเรียนนาร่อง ดังนั้น การส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรฐานสมรรถนะที่ถูกต้องจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะให้มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ที่ 4 ยกระดับคุณภาพการนิเทศการศึกษาตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ตรีสุคนธ์ คุณาเอก (2563, หน้า 195) ซึ่งทำวิจัย เรื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 พบว่า รูปแบบของการนิเทศการศึกษามุ่งเน้นการนิเทศแบบกัลยาณมิตร เพื่อพัฒนาการทำงาน รูปแบบการนิเทศมีความยืดหยุ่น โดยอาจปรับเป็นการประเมินตนเองได้ในบางประเด็น ซึ่งขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้บริหาร และรูปแบบการนิเทศมีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน เลือกใช้รูปแบบการนิเทศ และเครื่องมือที่เหมาะสม และนำข้อถ้อยคำทำการนิเทศจะต้องเข้าใจสภาพการจัดการเรียนการสอน และสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน มีการปรับปรุงวิธีการนิเทศ และเครื่องมือนิเทศให้มีความเหมาะสมมีมาตรฐาน และเชื่อถือได้เสมอ สะท้อนผลการนิเทศเบื้องต้นในทันที เพื่อให้ครูนำไปปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน โดยอาจมีการนิเทศเพิ่มเติม หรือนัดหมายเพื่อให้ข้อมูลขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคณะกรรมการผู้ให้การนิเทศจัดทำรายการการนิเทศการศึกษาและสะท้อนผลการนิเทศ เพื่อนำสู่การปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากการนิเทศการศึกษาตามหลักสูตรฐานสมรรถนะมีความสำคัญเพราะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของครูและผลการบริหารจัดการสถานศึกษาแต่ในการนิเทศการศึกษาควรเป็นการนิเทศเพื่อการพัฒนาให้ดีขึ้น โดยปราศจากอคติหรือการจับผิด และต้องสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ครูผู้รับการนิเทศ เพื่อให้ไม่เกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อการนิเทศการศึกษา และไม่คิดว่าเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ครู

กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาวัดกรรมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาผสมผสานให้ตอบสนองกับความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณข มั่งมีสุขศิริ (2562, หน้า 21) ซึ่งทำวิจัย เรื่อง การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ และทักษะของนักเรียนระดับชั้น ป.4 ว่า นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้หมายถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยให้ครูสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้เผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อผู้เรียนได้เรียนรู้ มีความรู้ได้คิด ได้ปฏิบัติงาน เกิดทักษะ และคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ และให้สามารถบูรณาการความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาในชีวิตจริง ซึ่งนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้สำหรับครูจึงควรเป็นนวัตกรรมสำเร็จรูปที่สะดวก และง่ายต่อการนำไปใช้ ได้ประโยชน์โดยไม่กระทบการบริหารจัดการเรียนการสอนที่มีอยู่เดิม เนื่องจากนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูมีการจัดทำและพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาผสมผสาน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูร่วมประเมินการใช้นวัตกรรมทางการเรียนรู้ของครู ติดตาม ชี้แนะแนวทางการใช้สื่อที่ถูกต้องเหมาะสมตามความต้องการของผู้เรียน

กลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาระบบการวัดประเมินผลตามหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างรอบด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพรรณ ปินตาดี (2560, หน้า 79) ซึ่งทำวิจัยเรื่องปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอวังน้ำเย็น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 พบว่า ด้านการวัดผลประเมินผล เกิดปัญหาอาจเนื่องจากผู้บริหารไม่ได้ให้ความสนใจหลักการวัดผลประเมินผล และถ่ายทอดให้ครูผู้สอน และครูผู้สอนขาดสื่อการสอน และวิธีการสอน รวมถึงนวัตกรรมใหม่ ๆ เนื่องจาก การวัดและประเมินผลตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ เป็นการประเมินสมรรถนะของผู้เรียนในการใช้ทักษะ และวิธีการที่ได้เรียนรู้ในบทเรียน ในการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์จริง เพื่อพิจารณาว่านักเรียนสามารถสังเคราะห์ นำไปใช้ และประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้หรือไม่ ดังนั้น จึงควรพัฒนาครูให้ได้รับการอบรม เกิดความรู้ความเข้าใจ และพัฒนาวิธีการวัด และประเมินผลตามหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างถูกต้อง ส่งผลให้ครูมีการวัดและประเมินผลนักเรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย สอดคล้อง ถูกต้องและเหมาะสมตามหลักสูตร

2. ผลการรับรองกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ

การสัมมนาอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อรับรองกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีมติเห็นชอบในกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์หลัก 1) ปรับระบบการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม วัฒนธรรม และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน 2) พัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีทันสมัย และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน 3) ปรับระบบงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะให้มีประสิทธิภาพ 4) ยกระดับคุณภาพการนิเทศการศึกษาตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ 5) พัฒนาวัดกรรมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาผสมผสานให้ตอบสนองกับความต้องการของผู้เรียน 6) พัฒนาระบบการวัดประเมินผลตามหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างรอบด้าน และผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ พบว่า ผลการประเมินกลยุทธ์ ได้รับฉันทามติให้มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิพงศ์ ชุ่ม (2563, หน้า 2) ซึ่งทำวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสำหรับสถานศึกษาเอกชนในบริบทสากล ที่พบว่าการนำกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสู่การปฏิบัติใน สถานศึกษาต้องสนับสนุนด้านทรัพยากรในการจัดการเรียนรู้ การฝึกอบรมบุคลากร กำหนดรูปแบบการนิเทศที่เหมาะสมและสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ

องค์ความรู้ใหม่

จากกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะฉบับสมบูรณ์นั้น จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะให้ประสบความสำเร็จนั้น สิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการเป็นอันดับแรกคือต้องมีการปรับระบบการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม และวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน รวมถึงต้องยกระดับคุณภาพการนิเทศโดยพัฒนาทั้งสมรรถนะบุคลากรในการนิเทศ และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการนิเทศการศึกษา เพื่อการนิเทศให้ตรงจุดสอดคล้องกับหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างแท้จริง

สรุป

ผลการวิจัยสรุปได้ว่ากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์หลัก 1) ปรับระบบการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม วัฒนธรรม และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน 2) พัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีทันสมัย และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน 3) ปรับระบบงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะให้มีประสิทธิภาพ 4) ยกระดับคุณภาพการนิเทศ การศึกษาตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ 5) พัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาผสานให้ตอบสนองกับความต้องการของผู้เรียน 6) พัฒนาระบบการวัดประเมินผลตามหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างรอบด้าน แสดงให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญมีฉันทามติ ให้กับกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น และผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะพบว่า ผลการประเมิน กลยุทธ์ ในภาพรวมมีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้และเป็นประโยชน์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

1.2 โรงเรียนที่เปิดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการวิจัยกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนนำร่องในพื้นที่ต้นนวัตกรรมการศึกษา และโรงเรียนที่เปิดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาทั่วไปสามารถนำกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้นนี้ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายในการพัฒนาโรงเรียน และใช้เป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมพัฒนาครู และผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาชาติ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะในส่วนของระดับภูมิภาคหรือระดับจังหวัด เพื่อจะทำให้ได้องค์ความรู้กลยุทธ์ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียน

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูมัธยมศึกษาในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิจัยกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนนำร่องในพื้นที่ต้นนวัตกรรมการศึกษา เพื่อจะทำให้ได้องค์ความรู้กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมทั้งหมด

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). *การคิดเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: ชัดเชสมิเดีย.
- จตุณี แก้วเอียน. (2557). *เทคนิคการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา: กลยุทธ์และแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหารมืออาชีพ*. ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- จิตติมา วรณศรี. (2557). *การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา*. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณาการพิมพ์.
- จิรารัตน์ กระจำดี. (2562). *การศึกษาหลักสูตรการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ. (2562). *พัฒนาการหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน: จากอดีตสู่ยุคเปลี่ยนผ่านสู่หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency)*. ใน รายการผลงาน สื่อ สิ่งพิมพ์ ประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่กรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน. เข้าถึงได้จาก https://www.thaiedreform.org/wpcontent/uploads/2019/08/Core_competency09.pdf/. 15 มีนาคม 2566.

- ตรีสุคนธ์ คุณาเอก. (2563). แนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 24. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทศนา แชมมณี. (2562). 10 สมรรถนะหลัก ปั่นเด็กไทยฉลาดรู้ อยู่ดีมีสุข มีความสามารถสูงและใส่ใจสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
เลขาธิการคุรุสภา.
- อัมพรศักดิ์ ช่อม. (2563). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสำหรับสถานศึกษาเอกชนในบริบทสากล. วิทยานิพนธ์ ปรัช.ด. นครปฐม:
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- บุญเลิศ เย็นคงคา. (2554). การจัดการเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ: วีเจพริ้นติ้ง.
- พรณนนิภา ปินตาดีบ. (2563). ปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา ในอำเภอวังน้ำเย็น สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1. งานนิพนธ์ ศษ.ม. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547. (2547). ราชกิจจานุเบกษา, 121(79ก).
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2550). การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. สงขลา: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ลักษณะประภา สุวรรณสมบัติ. (2565). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพสถานศึกษาตามแบบชีวิตวิถีใหม่
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ศศิกันต์ เจริญดี. (2544). การศึกษาการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด. ขอนแก่น.
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมยศ นาวิการ. (2545). การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สันติ บุญภิรมย์. (2552). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ: บุ๊คพ้อยท์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). เอกสารการประชุมวิชาการพัฒนาศึกษานิเทศก์แนวใหม่ เล่ม 1. กรุงเทพฯ:
ศูนย์พัฒนาการนิเทศรณรงค์คุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). กรอบสมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวาน
กราฟฟิค จำกัด.
- สุพานี สฤญวานิช. (2553). การบริหารเชิงกลยุทธ์: แนวคิดและทฤษฎี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรนุช มั่งมีสุขศิริ. (2562). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะและทักษะของนักเรียน
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน.
- Certo, S. C. (1988). *Instructor's manual for strategic management: concepts and applications. Theoretical
support material (Vol. 1)*: Random House Business Division.
- David, F., & David, F. R. (2016). *Strategic management: A competitive advantage approach. concepts and cases*:
Pearson-Prentice Hall.
- Higgins, J. M., & Vincze, J. W. (1993). *Strategic management: Text and cases*. Harcourt School: Dryden Press.
- Levine, E., Patrick, S. (2019). *What Is Competency-Based Education? An Updated Definition*. Aurora Institute.
- Likert, R. (1967). "The Method of Constructing and Attitude Scale," in *Attitude Theory and Measurement*.
New York: Wiley & Son.
- Smith, E. W., Krouse, S. W., & Atkinson, M. M. (1961). *The educator's encyclopedia*: New Jersey: Prentice-Hall.
- Thompson Jr, A. A., & Strickland III, A. J. (2003). *Strategic management: Concepts and cases*. UK: Mcgraw-Hill
College.

การบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี THE INTEGRATED COLLABORATIVE ADMINISTRATION AND MANAGEMENT IN FLOOD PREVENTION OF NONTHABURI PROVINCE

ทรงพล สวยสม^{1*} และ ชินรัตน์ สมสืบ²

Songphon Suaysom^{1*} and Chinnarat Somsueb²

¹ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมชลประทาน กรุงเทพมหานคร 10300

²วิทยาลัยการบริหารแห่งรัฐ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร กรุงเทพมหานคร 10300

¹Information and Communication Center, Royal Irrigation Department, Bangkok 10300, Thailand

²State Administration College, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Bangkok 10300, Thailand

*Corresponding Author: E-mail: songphon44@gmail.com

รับบทความ 8 ธันวาคม 2566 แก้ไขบทความ 25 กันยายน 2567 ตอรับบทความ 27 กันยายน 2567 เผยแพร่บทความ ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี 2) ศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี และ 3) ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี

กระบวนการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรีมี 5 ขั้นตอน คือการแสวงหาข้อมูล การแสวงหาการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความเหมาะสม การกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการสร้างความร่วมมือกัน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือเชิงบูรณาการคือ ความเข้มแข็ง การเสียสละ และความสามัคคีของผู้นำชาวบ้าน และชาวบ้านในพื้นที่ ความจริงใจและความจริงจังของภาครัฐและภาคเอกชนที่จัดสรรทรัพยากรเพื่อการป้องกันน้ำท่วม

ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือนและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านเพศ สถานภาพ และอาชีพ ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ความเจริญของเมืองในจังหวัดนนทบุรีส่งผลกระทบต่อระดับความเสี่ยงของพื้นที่ในการเกิดปัญหาอุทกภัย ดังนั้นแนวทางป้องกันน้ำท่วมต้องอาศัยความร่วมมือกันทุกภาคส่วนดำเนินการเชิงบูรณาการทั้งประชาชน ธุรกิจ รัฐ และการเมือง

คำสำคัญ: ความร่วมมือเชิงบูรณาการ, การบริหารจัดการชลประทานโดยมีส่วนร่วม, การป้องกันอุทกภัย

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) investigate the integrated collaboration process for flood prevention in Nonthaburi province, 2) examine and analyze factors contributing to the integrated collaboration for flood prevention in Nonthaburi province, and 3) explore problems and obstacles, and propose recommendations for the integrated collaboration for flood prevention in Nonthaburi province.

The integrated cooperation process in flood prevention in Nonthaburi comprised five steps: searching for information, seeking appropriate adjustments, collaborative formulation of policies and strategic plans, resource exchange, and cooperation building. Factors influencing the integrated collaboration included the strength, dedication, and unity of community leaders and residents, as well as the sincerity and commitment of both the public and private sectors in allocating resources for flood prevention.

Demographic factors – age, education level, monthly income, and the duration spent living in the locality – affected the opinions toward the integrated collaborative administration and management for flood prevention

in Nonthaburi province differently at a statistically significant level of .05; whereas gender, marital status and occupation showed no differences at a statistically significant level of .05.

Urbanization expansion in Nonthaburi province invariably increases the potential risk of flooding; hence, effective flood prevention requires integrated collaboration across all sectors, including individuals, businesses, government, and political stakeholders.

Keywords: Integrated Collaborative, Participatory Irrigation Management, Flood Prevention

บทนำ

อุทกภัยหรือภัยจากน้ำท่วมเป็นภัยที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและตามฤดูกาล แต่ก็สามารถที่จะป้องกันปัญหามิให้เกิดขึ้นหรือได้รับผลกระทบน้อยลงได้ โดยใช้เทคนิคทางด้านการบริหารจัดการ ด้านวิศวกรรม และด้านอื่น ๆ เมื่อเกิดอุทกภัยจะต้องมีระบบการเตือนภัยล่วงหน้าให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับรู้ มีการเตรียมตัว หน่วยงานต่าง ๆ เตรียมรับสถานการณ์ฉุกเฉินหรือหลีกเลี่ยงอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น ตัวอย่างกรณีผลเสียหายจากอุทกภัยของประเทศไทยในช่วงปลายปี พ.ศ. 2554 วิกฤตน้ำท่วมในประเทศไทย พ.ศ.2554 น้ำได้ท่วมขังครอบคลุมพื้นที่ต่อเนื่องกันเป็นบริเวณกว้างกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา พื้นที่บริเวณที่มีน้ำท่วมขังครอบคลุมพื้นที่หลายจังหวัดทางภาคเหนือ ภาคกลาง รวมทั้งกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เรียกว่า กลุ่มลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ท่าจีน วิกฤตน้ำท่วมครั้งนี้ก่อให้เกิดความเสียหายมากมายทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทางด้านเศรษฐกิจได้รับความเสียหายเป็นจำนวนหลายแสนล้านบาท ดังเช่น เศรษฐกิจปี พ.ศ. 2554 เศรษฐกิจไทยในสามไตรมาสแรกขยายตัวดี แม้จะได้รับผลกระทบจากทั้งภัยพิบัติในญี่ปุ่นและการชะลอตัวของเศรษฐกิจโลก แต่มหากุทกภัยครั้งรุนแรงที่สุดในรอบ 70 ปี ในไตรมาสที่ 4 ส่งผลให้ทั้งปีเศรษฐกิจขยายตัวเพียงร้อยละ 0.1 มหากุทกภัยเกิดขึ้นที่ศูนย์กลางการผลิตอุตสาหกรรมสำคัญของประเทศ ส่งผลทางตรงให้การผลิตหยุดชะงักและผลทางอ้อมจากปัญหาการขาดแคลนชิ้นส่วน (Supply Chain Disruption) และปัญหาการคมนาคมขนส่ง ซึ่งส่งผลต่อเนื่องทำให้ขาดแคลนสินค้าเพื่อการส่งออก การบริโภค และการลงทุน (อรรถพร ศรีเสาวลักษณ์ และคณะ, 2557, หน้า 4) ส่วนทางด้านสังคมประชาชนจำนวนหนึ่งเสียชีวิต ประชาชนที่อยู่บริเวณน้ำท่วมขัง ทรัพย์สินเสียหายเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันต้องเคลื่อนย้ายหาที่พักพิงชั่วคราวที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดให้หรือเคลื่อนย้ายหาแหล่งพักพิงสถานที่อื่น

ภาคกลางของประเทศไทยมีพื้นที่ประมาณ 92,795 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 22 จังหวัด ลักษณะภูมิประเทศของภาคกลางเป็นที่ราบที่เกิดจากการทับถมของเศษดิน หิน กรวดและทรายที่ถูกพัดพา ที่ราบภาคกลางตอนล่าง ได้แก่บริเวณทางใต้ของจังหวัดนครสวรรค์ ลงไปจนถึงอ่าวไทย มีลักษณะเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง เป็นที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบน้ำท่วมถึงซึ่งมีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศและมีแม่น้ำสายสำคัญในภาคกลาง คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน ต่างก็มีความสำคัญต่อการดำรงชีพของประชาชนในพื้นที่ เป็นแหล่งบ่มเพาะทางวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญต่อประเทศไทยเป็นอย่างมาก จะไหลผ่านจังหวัดนนทบุรีเข้าสู่กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า 400 ปี ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ระดับความสูงต่ำของพื้นที่ไม่เกิน 6 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง. 2-8 เมตร มีคูคลองน้อยใหญ่ มีพื้นที่ประมาณ 622.303 ตารางกิโลเมตร หรือ 388,939 ไร่ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครฯ เพียง 20 กิโลเมตร เป็นหนึ่งในห้าจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพฯ พื้นที่จังหวัดนนทบุรีที่มีความเสี่ยงเนื่องจากเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ ประกอบด้วย 11 พื้นที่ เช่น ชุมชนมัสยิดท่าอิฐ ต.ท่าอิฐ อ.ปากเกร็ด ชุมชนริมแม่น้ำของเกาะเกร็ด ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด ชุมชนวัดบางจาก ต.คลองพระอุดม อ.ปากเกร็ด ชุมชนท่าน้ำนนทบุรี ชุมชนตลาดขวัญ อ.เมืองนนทบุรี ชุมชนไทรมา-ท่าอิฐ อ.เมืองนนทบุรี พื้นที่ใต้สะพานพระรามห้า เป็นต้น

จังหวัดนนทบุรีมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการป้องกันอุทกภัยที่จะส่งผลโดยตรงต่อกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวงและนครที่มีประชากรมากที่สุดของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางการปกครอง การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การเงินการธนาคาร การพาณิชย์ การสื่อสาร และความเจริญของประเทศ จังหวัดนนทบุรีเป็นเมืองหน้าด่านของมวลน้ำที่จะเข้าสู่ใจกลางเมืองกรุงเทพมหานคร และยังส่งผลต่อจังหวัดใกล้เคียงอีกด้วย ปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดมาการเกิดอุทกภัยในบริเวณนี้ เนื่องมาจากทั้ง น้ำเหนือ น้ำหนุน และน้ำท่า ซึ่งทำให้เกิดผลเสียหายต่อทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจของประเทศอย่างมหาศาลทั้งในระดับประเทศและระดับพื้นที่ ประชาชนดำรงชีวิตได้อย่างยากลำบาก โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ลุ่มต่ำที่แต่ก่อนมักจะเป็นพื้นที่การเกษตร ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มีการก่อสร้างทางกายภาพมากมาย จึงทำให้เกิดอุทกภัยต่อจังหวัดนนทบุรี ดังตัวอย่างของการเกิด

อุทกภัยดังกล่าวที่เกิดขึ้นที่โรงเรียนสมานพิชากร ต.ท่าทราย อ.เมือง จ.นนทบุรี เกิดอุทกภัยอันเป็นผลมาจากการก่อสร้างรถไฟฟ้ามหานคร สายสีชมพู ทำให้โรงเรียนเกิดความเสียหายไม่สามารถเปิดการเรียนการสอนได้ตามปกติ น้ำท่วมโรงเรียนเกิดจากการก่อสร้างที่มีการนำดินไปอุดท่อระบายน้ำ เพื่อความสะดวกในการก่อสร้างของบริษัทฯ ดังภาพข่าว

“ได้รับความเดือดร้อนจากการก่อสร้างรถไฟฟ้ามหานคร สายสีชมพู เนื่องจากทรายเป็นการก่อสร้างลงไปอุดท่อระบายน้ำ ทำให้น้ำฝนตกหนักไม่สามารถระบายลงท่อได้เข้าท่วมโรงเรียนชั้นล่างห้องเรียนอนุบาล ห้องพักครูได้รับความเสียหายทั้งหมด และบ้านเรือนประชาชนอีกประมาณ 200 หลังคาเรือนถูกน้ำท่วมขัง ยังไม่มีหน่วยงานออกมารับผิดชอบ....รอบนี้เป็นรอบที่ 2 เมื่อช่วงกลางดึกฝนตกหนักน้ำเริ่มท่วม” (<https://mgronline.com/crime/detail/> สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ก.พ. 2567)

“เทศบาลได้ส่งเจ้าหน้าที่ลงมาตรวจสอบ พบว่า การก่อสร้างรถไฟฟ้ามหานคร มีการกันไม่ให้รถน้ำไหลผ่าน โดยมีทรายอยู่ในท่อระบายน้ำ ทำให้น้ำฝนและน้ำที่ระบายจากท่อไหลย้อนขึ้นมาท่วมโรงเรียน....ทางโรงเรียน....ปิดการเรียนการสอนเป็นเวลา 2-3 วัน เพราะต้องทำความสะอาดและจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนใหม่ การทะเลาะไม่ใส่ใจของการก่อสร้าง ส่งผลกระทบกับเด็กต้องหยุดเรียน ก็อยากจะฝากถึงหน่วยงานที่ทำการไฟฟ้า ตอนนี้โรงเรียนเด็กครูและผู้ปกครองเดือดร้อน ประชาชนก็เดือดร้อน หากฝนตกเพิ่มขึ้นอาจสร้างความเสียหายมากกว่านี้” (<https://www.sanook.com/news/> สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ก.พ. 2567)

เมื่อพิจารณาปริมาณดินที่ทำให้ท่ออุดตันมีจำนวนมาก จนส่งผลกระทบต่ออุทกภัย ดังภาพข่าว

“ระดับน้ำในโรงเรียนยังคงท่วมขังสูงเกือบ 30 ซม. พบว่า ดินที่ไปอุดท่อเกาะติดอยู่ถึง 70 ซม. และมีน้ำท่วมขังอยู่ในท่อกว่า 1 เมตร จึงทำให้การระบายน้ำช้าลง ส่วนท่อระบายน้ำหลักก็ตันเช่นเดียวกันโดยมีดินติดอยู่ถึง 2 เมตร 30 ซม.ตอนนี้กำลังประสานทางเทศบาลนครนนทบุรีมาดำเนินการลอกท่อระบายน้ำในโรงเรียนเพื่อดำเนินการต่อไป” (<https://mgronline.com/crime/detail/> สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ก.พ. 2567)

นอกจากโรงเรียนที่เกิดอุทกภัยแล้ว ยังมีบ้านเรือนจำนวนหนึ่งที่ได้รับผลจากการก่อสร้างรถไฟฟ้ามหานคร สายสีชมพูที่นำดินมาอุดท่อระบายน้ำอีกด้วย ดังภาพข่าว

“ซอยติวานนท์ 43 หมู่บ้านแสงอรุณ ก็ถูกน้ำเข้าท่วมทุกซอย สำหรับสาเหตุที่ตรวจพบว่า น้ำท่วมน่าจะเกิดจากโครงการรถไฟฟ้ามหานคร สายสีชมพู ที่กำลังก่อสร้างสถานี มีการฝังเข็มลงไปใต้ดิน และมีทรายไหลลงไปตามท่อระบายน้ำจนอุดตัน” (<https://www.sanook.com/news/8618638/> สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ก.พ. 2567)

ประเด็นที่สำคัญของน้ำท่วมคือ ขาดการบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วน ต่างคนต่างทำ ขาดการประสานเชื่อมโยงให้กลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน ดังคำสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนรายหนึ่งว่า

“ทางหมู่ของเราที่ระดมแรงช่วยกันเมื่อมีน้ำท่วม ใครมีแรงก็มาช่วยเอาทรายใส่กระสอบ ใครมีเงินก็มาบริจาคซื้อน้ำแข็ง ยาบำรุงกำลัง โรงงานลูกขึ้นก็ให้แรงงานมาช่วย มีเงินบริจาค ทุกวันนี้ ท้องถิ่นก็มาช่วยบ้างตามสภาพ ส่วนกรมชลประทานก็มาบ้างแล้วแต่จะขอร้อง...การบูรณาการเพื่อป้องกันน้ำท่วมเหอ...ผมคิดว่าไม่มี ไม่เคยเห็นมีการประชุมปรึกษากันเลย ต่างคนต่างทำ...พอมีน้ำท่วมชาวบ้านก็มาแก้ปัญหากันเอง รัฐมนตรีมาก็เพียงผักชีโรยหน้า” (สัมภาษณ์วันที่ 21 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับผู้นำชุมชนอีกรายที่เห็นว่าปัญหาอุทกภัยหรือน้ำท่วม ไม่ใช่ต่างคนต่างแก้ แต่ต้องมองแบบองค์รวม ทุกภาคส่วนต้องมาปรึกษาหารือกันจัดทำแผนในระยะยาวเพื่อป้องกันน้ำท่วม ดังคำสัมภาษณ์

“จังหวัดนนทบุรีมีความเจริญค่อนข้างมากมีการก่อสร้างขึ้นมากมายทั้งหมู่บ้านจัดสรร ห้างสรรพสินค้า บริษัท โรงงาน โรงแรม ศูนย์การค้า เยอะแยะไปหมด บริเวณดังกล่าวบางที่เคยเป็นทุ่งรับน้ำ เป็นแก้มลิง คูคลองก็ตื้นเขิน สร้างบ้านเรือนรูก้าต่าง ๆ เหล่านี้ ควรจะร่วมกันจัดทำหรือหาวิธีการป้องกันน้ำท่วมแบบบูรณาการ ไม่ใช่ทุกวันนี้ต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างแก้ปัญหา...นี่ก็กรมชลประทานมาสร้างเขื่อนหน้าบ้านเขา แต่ไม่ได้ทำผนังกันดินไหล ดินก็ไหลลงไปในแม่น้ำ ร้องเรียนกันอยู่เนี่ย” (สัมภาษณ์วันที่ 23 ธ.ค. 2566)

การดำเนินการให้ได้ผลอย่างเป็นเลิศสามารถแก้ปัญหาอุทกภัยนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างบูรณาการ ทำอย่างจริงจัง ร่วมคิด ร่วมทำ มีความโปร่งใส อันทำให้เกิดการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งหลาย และทำให้มีการดำเนินการอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี

3. เพื่อศึกษาหาปัญหาและอุปสรรคของความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความร่วมมือเชิงบูรณาการ หมายถึง การทำให้สมบูรณ์หรือการทำให้หน่วยย่อย ๆ ที่สัมพันธ์ซึ่งอาศัยกันอยู่เข้ามาร่วมทำหน้าที่ย่างประสานกลมกลืนเป็นองค์รวม ประกอบด้วย การแสวงหาข้อมูล การแสวงหาการปรับเปลี่ยน การกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการสร้างความร่วมมือกัน

การบริหารจัดการชลประทานโดยมีส่วนร่วม (Participatory Irrigation Management: PIM) หมายถึง การบริหารจัดการชลประทานทุกระดับของโครงการชลประทาน โดยให้ผู้เกี่ยวข้องกับระบบชลประทานเข้ามามีส่วนร่วมกับกรมชลประทาน ในการตัดสินใจบริหารจัดการ และดำเนินงาน/กิจกรรมชลประทาน ประกอบด้วย การบรรเทาผลกระทบ การเตรียม การตอบสนองในภาวะฉุกเฉิน การฟื้นฟูความเสียหาย และการติดตามประเมินผล

การป้องกันน้ำท่วม หมายถึง การวางแผนและดำเนินการตามแนวทางทางเพื่อไม่ให้เกิดอุทกภัยหรือน้ำท่วมหรือถ้าเกิดอุทกภัยก็เกิดเพียงเล็กน้อย ไม่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตแต่อย่างใด หรือส่งผลกระทบเพียงเล็กน้อยเท่านั้น โดยที่ได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วนของสังคม

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย 1) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG.) 2) แนวคิดการบริหารการบริการสาธารณะอันเป็นหน้าที่ของรัฐ 3) การบริหารจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการ 4) การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรรมมีส่วนร่วม (Participatory Irrigation Management –PIM) 5) การจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินและภัยพิบัติ และ 6) การป้องกันอุทกภัย ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เมื่อศึกษาทั้ง 6 ประการดังกล่าวแล้ว หัวข้อ 3) และ 4) ใช้ความร่วมมือเชิงบูรณาการตามทัศนะของ Agranoff and McGuire ประกอบด้วย การแสวงหาข้อมูล การแสวงหาการปรับเปลี่ยน การกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการสร้างความร่วมมือกัน ส่วนการบริหารจัดการอุทกภัยประกอบด้วย การบรรเทาผลกระทบ การเตรียม การตอบสนองในภาวะฉุกเฉิน การฟื้นฟูความเสียหาย และการติดตามประเมินผล นำมาจากหัวข้อ 5) และ 6) ซึ่งทั้งสองส่วนข้างต้นต้องคำนึงถึงหัวข้อ 1) และ 2) เพื่อนำมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยและการสร้างเครื่องมือเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล

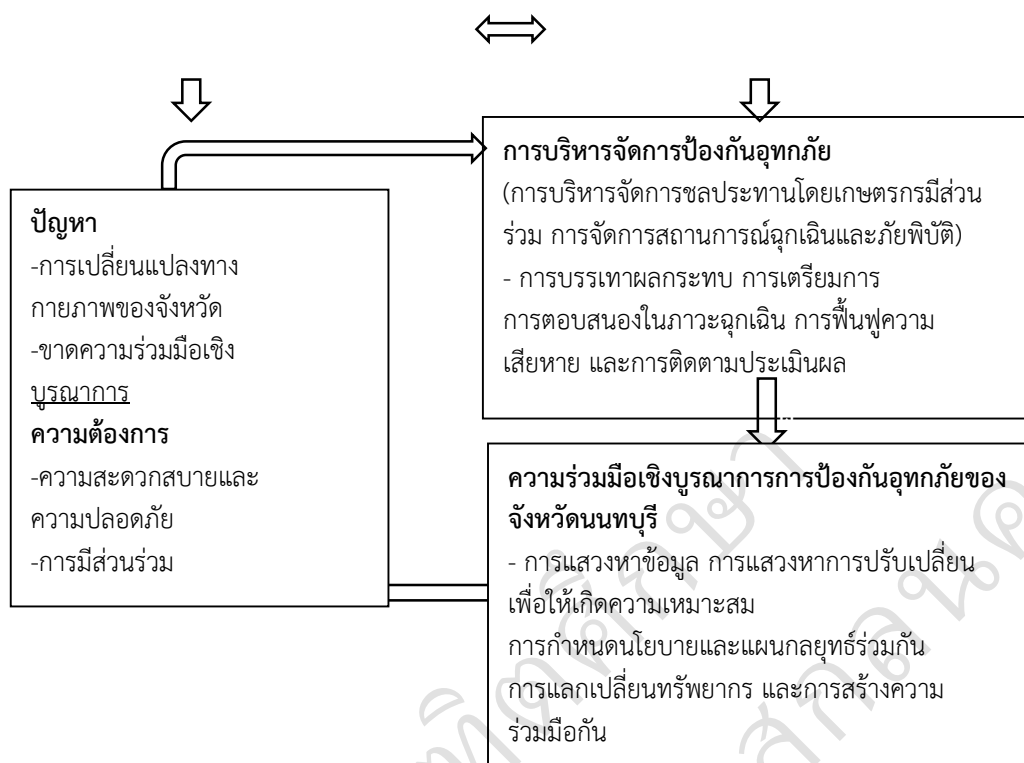
กรอบแนวคิดในการวิจัย

หน้าที่ของรัฐบาลจะต้องบริหารบริการสาธารณะ การดำเนินการดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับกระแสหลัก คือ การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG.) ที่ Tony Bovaird and Ulke Löffler (2005, p. 6) กล่าวว่า การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ “หมายถึง วิถีทางที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ทางด้านนโยบายสาธารณะ” โดยตอบสนองปัญหา/ความต้องการที่เร่งด่วนและมีความสำคัญต่อจังหวัดนันทบุรีประการหนึ่งคืออุทกภัยหรือน้ำท่วม การบริหารจัดการป้องกันอุทกภัย (เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรรมมีส่วนร่วม การจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินและภัยพิบัติ) ที่จะต้องดำเนินการแบบครบวงจรตั้งแต่การบรรเทาผลกระทบ (Mitigation) การเตรียมการ (Preparedness) การตอบสนองในภาวะฉุกเฉิน (Response) การฟื้นฟูความเสียหาย (Recovery) และการติดตามประเมินผล (Follow up) (ไตรรัตน์, 2558) บนพื้นฐานความร่วมมือเชิงบูรณาการตามรูปแบบของ Agranoff and McGuire (2003) ประกอบด้วย การแสวงหาข้อมูล การแสวงหาการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความเหมาะสม การกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการสร้างความร่วมมือกัน ซึ่งความร่วมมือเชิงบูรณาการจะส่งผลให้ “ภาครัฐเล็กลง สังคมใหญ่ขึ้น” (Smaller Government, Bigger Society) และมีการดำเนินการในลักษณะต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นการป้องกันปัญหาอุทกภัยและตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยต้องมีการดำเนินการแบบเครือข่ายที่ภาครัฐต้องร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ภาครัฐไม่สามารถแยกตัวเองออกจากภาคส่วนอื่น ๆ ได้ เนื่องจากภาครัฐมิได้อยู่ในสุญญากาศ (not in a vacuum)

การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่
(New Public Governance: NPG.)

การบริหารการบริการสาธารณะ
(Public Services Administration)

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/SNGSJ/index>

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการประเมินผลครั้งนี้ จะใช้การศึกษาและรวบรวมข้อมูลแบบผสม กล่าวคือ ใช้ทั้งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ที่จะใช้วิธีการสัมภาษณ์หรือการสนทนากลุ่ม ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลเชิงลึก กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เป็น Key Persons ไว้ 10 คน กล่าวคือ

- ข้าราชการและเจ้าหน้าที่กรมชลประทานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันอุทกภัย สุ่มมา 1 คน
- ข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐจังหวัดนทบุรี ผู้นำชุมชนจังหวัดนทบุรี อำเภอละ 1 คน ทั้งหมด 6 อำเภอรวม 6 คน
- ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการเกิดอุทกภัย ในพื้นที่จังหวัดนทบุรีที่มีความเสี่ยงเนื่องจากเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ

ประกอบด้วย 11 พื้นที่ ดำเนินการสุ่มโดยการจับสลากจำนวน 3 พื้นที่ ได้พื้นที่ ชุมชนคลองบางกรวยและคลองบางสีทอง อ.บางกรวย ชุมชนนอกคันกันน้ำหมู่ 1 และ 2 ต.บางพลับ อ.ปากเกร็ด และมัสยิดทำอิฐ ต.ท่าอิฐ อ.ปากเกร็ด พื้นที่ละ 1 คน จำนวนทั้งหมด 3 คน

กลุ่มที่ 2 ที่จะใช้วิธีการเก็บรวบรวมเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการเกิดอุทกภัยในแต่ละอำเภอของจังหวัดนทบุรี ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน หรือ Multi-stage random sampling เริ่มจากการสุ่มแบบชั้นภูมิ หรือ Stratify random sampling โดยแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

- + อำเภอในจังหวัดนทบุรีที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน คือ อำเภอปากเกร็ด อำเภอเมืองนทบุรี และอำเภอบางกรวย และ
- + อำเภอในจังหวัดนทบุรีที่ไม่มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน แต่ได้รับผลกระทบในกรณีที่มีมวลน้ำจำนวนมากไหลผ่าน

ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการเกิดอุทกภัยทั้ง 6 อำเภอ จำนวน 1,344,420 คน ใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยแบ่งตามสัดส่วนแต่ละอำเภอ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลากเลือกตำบลในแต่ละอำเภอ เช่น อำเภอเมืองนทบุรีมีประชากรพักอาศัย จำนวน 361,155 คน หาสัดส่วนได้กลุ่มตัวอย่างขนาด

107 คน อำเภอเมืองนันทบุรีมี 10 ตำบล โดยการจับสลากมา 2 ตำบล ได้ตำบลลาดขัวญและตำบลท่าทราย เป็นต้น หลังจากนั้นแล้วไปเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามใช้วิธีการแบบบังเอิญ (Accidental random sampling)

ตาราง 1 กลุ่มตัวอย่างที่เก็บแบบสอบถาม

ลำดับ	อำเภอ	ประชากร	ตัวอย่าง	ตำบล	ตำบลตัวอย่าง	
					จำนวน	รายชื่อ
1	เมืองนันทบุรี	361,155	107	10	2	ตำบลลาดขัวญและตำบลท่าทราย
2	บางกรวย	149,649	45	9	2	ตำบลบางสีทองและตำบลมหาสวัสดิ์
3	ปากเกร็ด	216,478	64	12	2	ตำบลเกาะเกร็ดและตำบลบางพูด
4	บางใหญ่	166,596	50	6	1	ตำบลบางม่วง
5	บางบัวทอง	375,944	112	8	1	ตำบลบางรักใหญ่
6	ไทรน้อย	74,598	22	7	1	ตำบลไทรน้อย
รวม		1,344,420	400	52	9	

เกณฑ์การให้คะแนนในแบบสอบถาม เป็นข้อคำถามชนิดประเมินค่า (Rating scale) ประเมินค่า 5 ระดับ เกณฑ์การตอบมี 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์การให้คะแนนวัดระดับความคิดเห็น (แปลผล) จากการคำนวณอันตรภาคชั้นได้เกณฑ์ 5 ระดับ ดังนี้

- เห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00
- เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20
- เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40
- เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60
- เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อได้ทบทวนวรรณกรรมและจากกรอบแนวคิดในการวิจัยได้สร้างแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ความร่วมมือเชิงบูรณาการ 3) การบริหารจัดการน้ำท่วม และ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะ โดยมีผู้เชี่ยวชาญพิจารณา 5 ท่านได้ค่า Reliability=0.78 แบบสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้างที่มีการกำหนดข้อคำถามไว้จำนวนหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์และมีการปรับข้อคำถามให้สอดคล้องกับบริบท

วิธีการรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถามจะขอความร่วมมือกับชลประทานจังหวัดนันทบุรีและผู้นำชุมชนในการบอกกล่าวกลุ่มตัวอย่างในแต่ละพื้นที่โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ จนได้ครบตามจำนวนที่ต้องการ ส่วนการสัมภาษณ์ก็ใช้วิธีเดียวกับการใช้แบบสอบถาม ซึ่งอาจจะมีการสัมภาษณ์ทั้งแบบรายบุคคลหรือสนทนากลุ่ม แล้วแต่เงื่อนไขในแต่ละบริบท

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ อาชีพ สถานภาพ การศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ โดยใช้สถิติพรรณนาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อศึกษาระดับของตัวแปร สถิติที่ใช้พิสูจน์สมมติฐานใช้สถิติเชิงอนุมานเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ใช้สถิติ t-test ในการทดสอบความแตกต่างของตัวแปรปัจจัยด้านประชากรศาสตร์หรือปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี ใช้สถิติ F-Test (One Way ANOVA) ในการทดสอบความแตกต่างของตัวแปรปัจจัยด้านประชากรศาสตร์หรือปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความคิดเห็นในการบริหารจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี

ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยเมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว ก็นำมาศึกษาและทบทวนว่าแต่ละคนกล่าวถึงในประเด็นใด นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยอาศัยกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นแนวทางในการนำเสนอ แล้วจัดทำ Mind Map เพื่อสะดวกในการนำเสนอ

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งโดยใช้แบบสอบถามเพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี และสัมภาษณ์ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี โดยที่การเก็บรวบรวมแบบสอบถามนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่างไว้ 400 ราย สามารถเก็บได้ครบ จำนวน 400 ราย คิดเป็นร้อยละ 100

ผลการศึกษาจากแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศชาย จำนวน 232 รายหรือร้อยละ 53.0 มีสถานภาพสมรส จำนวน 305 รายหรือร้อยละ 76.25 มีอายุระหว่าง 41–50 ปี จำนวน 182 รายหรือร้อยละ 45.5 รองลงมา คือ อายุ 31–40 ปี จำนวน 98 รายหรือร้อยละ 24.5 ระดับการศึกษาส่วนมากจบการศึกษานุปริญญา จำนวน 212 รายหรือร้อยละ 53 รองลงมาจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 91 รายหรือร้อยละ 22.75 ส่วนมากประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปจำนวน 214 รายหรือร้อยละ 53.5 ส่วนมากมีรายได้ต่อเดือน 10,001–25,000 บาท จำนวน 233 รายหรือร้อยละ 58.25 รองลงมา คือ มีรายได้ต่อเดือน 25,001–50,000 บาท จำนวน 62 รายหรือร้อยละ 15.5 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนมากอาศัยอยู่มากกว่า 21 ปีขึ้นไป จำนวน 267 รายหรือร้อยละ 66.75 รองลงมาคืออาศัยอยู่มากกว่า 16–20 ปี ขึ้นไปจำนวน 47 รายหรือร้อยละ 11.75

1. กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการบริหารและการจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.39) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านการแลกเปลี่ยนทรัพยากรมีค่ามากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.28) รองลงมาคือด้านการกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ร่วมกัน ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.45) โดยที่ความคิดเห็นว่าการบริหารและการจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรีด้านการแสวงหาการปรับเปลี่ยนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.29) เพียงด้านเดียว ดังตาราง 2

ตาราง 2 สรุปผลความคิดเห็นต่อความร่วมมือเชิงบูรณาการตามทัศนะของ Agranoff and McGuire (2003)

ประเด็น	$\bar{X}$	(S.D.)	ระดับ	ลำดับที่
การแสวงหาข้อมูล	4.23	0.34	มากที่สุด	4
การแสวงหาการปรับเปลี่ยน	4.12	0.29	มาก	5
การกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ร่วมกัน	4.43	0.45	มากที่สุด	2
การแลกเปลี่ยนทรัพยากร	4.47	0.28	มากที่สุด	1
การสร้างความร่วมมือกัน	4.38	0.41	มากที่สุด	3
รวม	4.34	0.39	มากที่สุด	

2. กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการอุทกภัยทั้ง 5 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.29) โดยที่ด้านการตอบสนองในภาวะฉุกเฉินอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.25) เพียงด้านเดียว ส่วนด้านที่เหลือมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ การบรรเทาผลกระทบ (ลำดับที่ 2) การติดตามประเมินผล (ลำดับที่ 3) การเตรียมการ (ลำดับที่ 4) และการฟื้นฟูความเสียหาย (ลำดับที่ 5) ดังตาราง 3

ตาราง 3 สรุปผลความคิดเห็นการบริหารจัดการอุทกภัย

ประเด็น	$\bar{X}$	(S.D.)	ระดับ	ลำดับที่
---------	-----------	--------	-------	----------

1. การบรรเทาผลกระทบ	3.82	0.43	มาก	2
2. การเตรียมการ	3.56	0.23	มาก	4
3. การตอบสนองในภาวะฉุกเฉิน	4.35	0.25	มากที่สุด	1
4. การฟื้นฟูความเสียหาย	3.28	0.36	มาก	5
5. การติดตามประเมินผล	3.75	0.36	มาก	3
รวม	3.77	0.29	มาก	

ตาราง 4 สรุปสมมติฐานการวิจัย

ลำดับ	สมมติฐาน	ผลการทดสอบ
1	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านเพศที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี	ไม่แตกต่างกัน
2	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านสถานภาพที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี	ไม่แตกต่างกัน
3	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี	แตกต่างกัน
4	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านระดับการศึกษาที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี	แตกต่างกัน
5	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอาชีพที่ส่งผลต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี	ไม่แตกต่างกัน
6	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านรายได้ต่อเดือนส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี	แตกต่างกัน
7	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในอำเภอที่ส่งผลต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี	แตกต่างกัน

3. ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลกับการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านเพศ สถานภาพ และอาชีพ ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี **ไม่แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือนและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่งผลต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี **แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตาราง 4

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่ต้องมีการบูรณาการความร่วมมือในการป้องกันน้ำท่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะภาคประชาชนและภาคการเมืองที่ต้องร่วมมือกันก่อนเบื้องต้น มีการเตรียมการเมื่อถึงระยะเวลาเข้าฤดูฝน ที่จะมิตั้งน้ำเหนือ น้ำหนุน และน้ำท่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการป้องกันน้ำท่วมคือการร่วมมือกันทุกภาคส่วน โดยดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน ดังคำสัมภาษณ์ผู้นำชาวบ้านรายหนึ่งหนึ่งว่า

“....แน่นอน เรื่องนี้จะต้องตื่นตัวและตื่นกลัว เพราะเราอยู่ในพื้นที่ลุ่มต่ำที่ เมื่อก่อนเป็นแหล่งการทำเกษตร เมื่อมีความเจริญมากขึ้น มีการสร้างถนน การถมดินปลูกบ้าน เช่น หมู่บ้านจัดสรร ห้างสรรพสินค้า เมื่อแต่ก่อนบริเวณดังกล่าวเป็นแก้มลิงหรือแหล่งพักน้ำ คุคลองต่าง ๆ ก็สามารถระบายน้ำได้ เดี๋ยวนี้เมื่อมีฝนตก น้ำท่วมทันที เราจะต้องดูแลตนเองก่อน ถ้ารอให้รัฐมาช่วย อาจจะไม่ทันการณ์ ประชาชนกันเองช่วยกันคนละไม้ละมือ ภาคการเมืองอยู่ในพื้นที่ช่วยสนับสนุนเครื่องมือเครื่องไม้ต่าง ๆ เราต้องร่วมด้วยช่วยกัน....” (สัมภาษณ์วันที่ 22 ธ.ค. 2566)

ภาครัฐก็ต้องร่วมมือช่วยเหลือเช่นกัน เนื่องจากเป็นภารกิจของภาครัฐในการจัดบริการสาธารณะที่จะต้องจัดการป้องกันน้ำท่วม การบริการสาธารณะมีความมุ่งหมายที่จะให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ภาครัฐก็ช่วยสนับสนุนและเตรียมการเมื่อมีภาค

ประชาชนที่เป็นเครือข่ายของกรมชลประทานแจ้งข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ ดังคำสัมภาษณ์ของข้าราชการท่านหนึ่งว่า

“.....เป็นหน้าที่ครับ ภาครัฐโดยกรมชลประทานจะต้องดำเนินการเรื่องการป้องกันน้ำท่วม ถือได้ว่าเป็นภารกิจที่สำคัญที่ต้องช่วยเหลือประชาชนให้สามารถดำรงชีพได้อย่างมีคุณภาพ ทางกรมดำเนินการเตรียมการ มีการเตรียมการและตอบสนองเป็นอย่างดี มีการสื่อสารกับเครือข่ายของเรา ถ้ามีเหตุน้ำท่วมที่ใด ทางเราจะรีบไปดำเนินการโดยทันทีครับ ช่วยเหลือได้ไม่มากนักน้อยครับ ภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ....” (สัมภาษณ์วันที่ 23 ธ.ค. 2566)

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการป้องกันน้ำท่วมคือความเจริญของจังหวัดนนทบุรี ทำให้มีการก่อสร้างต่าง ๆ มากมาย ทั้งห้างร้าน ห้างสรรพสินค้า หมู่บ้านจัดสรร คอนโดมิเนียม เส้นทางคมนาคม เป็นต้น ประกอบกับความไม่จริงจังของภาครัฐและภาคเอกชน ดังคำสัมภาษณ์ของประชาชนรายหนึ่งว่า

“...แน่นอนครับ การก่อสร้างต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในจังหวัดนนทบุรีมีการปิดกั้นเส้นทางน้ำ บางพื้นที่เคยเป็นที่รับน้ำก็กลายเป็นหมู่บ้านจัดสรร ห้างสรรพสินค้า มีการรูก้างเข้าไปคลองต่าง ๆการก่อสร้างรถไฟฟ้าสายสีม่วง สายสีชมพูมีการเอารูทหายไ้ลอดท่อระบายน้ำ แล้วไม่มีการนำออกเมื่อมีฝนตก หรือปล่อยให้ทรายและดินไหลเข้าไปอุดท่อ....ภาครัฐก็ไม่ค่อยจริงจังในเรื่องเหล่านี้ ปล่อยให้ปัญหาเกิดขึ้นก่อน ถึงจะรีบดำเนินการ” (สัมภาษณ์วันที่ 22 ธ.ค. 2566)

อภิปรายผล

1. กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.39) เนื่องจากการเกิดน้ำท่วมในพื้นที่จังหวัดนนทบุรีมาจากสาเหตุ น้ำฝน น้ำฝน และน้ำท่า มาอย่างยาวนานและเรื้อรังมาโดยตลอด เนื่องจากจังหวัดนนทบุรีเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำเหมาะแก่การทำการเกษตร การดำเนินการป้องกันน้ำท่วมไม่อาจจะดำเนินการได้โดยฝ่ายเดียวเพียงลำพัง จะต้องมีความร่วมมือจากทุกภาคส่วนแบบบูรณาการ เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านการแลกเปลี่ยนทรัพยากรมีค่ามากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.28) เนื่องจากในภาวะน้ำท่วม นั้น ทรัพยากรจำเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นเครื่องจักรกล จอบ เสียม กระสอบทราย บุคลากร เป็นต้น ซึ่งจะต้องมีการแลกเปลี่ยนหมุนเวียนกันใช้ในแต่ละจุดที่เกิดปัญหา แต่ละที่โดยทั่วไปจะมีทรัพยากรไม่ครบหรือขาด บางที่อาจจะมีทรัพยากรบางอย่างเกินความต้องการ ก็จำเป็นจะต้องมีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรซึ่งกันและกัน

2. กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารและจัดการน้ำท่วมทั้ง 5 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.29) โดยที่ด้านการตอบสนองในภาวะฉุกเฉินอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.25) เพียงด้านเดียว เนื่องจากทางเครือข่ายในการป้องกันน้ำท่วมดำเนินการแบบจิตอาสา มีการติดต่อสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อสังคม ทำให้สามารถตอบสนองน้ำท่วมได้อย่างรวดเร็วและทันการณ์ มีการพยากรณ์และเตือนภัยให้กับสมาชิกรับทราบมาโดยตลอดเกี่ยวกับมวลน้ำที่จะเข้ามาในแต่ละพื้นที่ เมื่อสมาชิกเครือข่ายรับทราบก็ได้มีการแจ้งให้ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมมือกัน

3. ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านระดับการศึกษาส่งผลต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 น่าจะเนื่องจากประชากรที่มีระดับการศึกษาสูงย่อมเข้าใจว่าการป้องกันอุทกภัยนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมืออย่างเป็นบูรณาการจากทุกภาคส่วน การศึกษาจะทำให้มีความรู้และความเข้าใจในกลไกการทำงานขององค์กรบริหารสาธารณะแนวใหม่ ได้รับข่าวสารที่จะกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเอง รู้จักการเตรียมการและการป้องกันอุทกภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประยูร เย็นใจ (2560) เรื่อง การบริหารจัดการน้ำและการประเมินผลสัมฤทธิ์การใช้พื้นที่ลุ่มต่ำลุ่มน้ำเจ้าพระยา กรณีศึกษา : ทุ่งผักไห่

4. ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่งผลต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานของ ณฐภัฏสร อนนท์ (2554) เรื่อง การบริหารวิกฤติการณ์น้ำท่วมปี 54 : กรณีศึกษา ชุมชนเทศบาลนครปากเกร็ด (ปากเกร็ดโมเดล) น่าจะเนื่องจากการมีถิ่นที่อยู่ใดเป็นระยะเวลานานก็อาจจะทำให้เกิดความรักและความผูกพันกับพื้นที่ ไม่ต้องการย้ายถิ่น และเล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นต่อการหาหนทางป้องกันอุทกภัยร่วมกัน ไม่ต้องการให้ปัญหาน้ำท่วมเป็นปัญหาเรื้อรังที่ยากต่อการแก้ไข จึงต้องร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี

กล่าวโดยสรุป 1) กระบวนการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรีประกอบด้วย การแสวงหาข้อมูล การแสวงหาการปรับเปลี่ยน การกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการสร้างความร่วมมือกัน กลุ่มตัวอย่างตอบว่ามีคิดเห็นในระดับมากที่สุดทุกรายการ ยกเว้นการแสวงหาการปรับเปลี่ยน 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือเชิงบูรณาการ คือ ความเข้มแข็ง การเสียสละ และความสามัคคีของผู้นำชาวบ้านและชาวบ้านในพื้นที่ ความจริงจังแลความจริงจังของ

ภาครัฐและภาคเอกชนที่จัดสรรทรัพยากรเพื่อการป้องกันน้ำท่วม โดยที่ปัจจัยส่วนบุคคลที่น่าจะใช้เป็นกลไกในการให้มีส่วนร่วมคือ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่พักอาศัยในพื้นที่ น่าจะส่งผลต่อการป้องกันอุทกภัย เช่น กลุ่มที่อายุมาก การศึกษาสูง มีรายได้สูง มีระยะเวลาอาศัยในพื้นที่มานาน น่าจะต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันอุทกภัย กลุ่มเหล่านี้น่าจะมีพลังทางสังคม (Social Influencer) สามารถบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนได้อย่างดีเยี่ยม และ 3) ปัญหาจะเกิดจากความเจริญทางกายภาพของจังหวัดนนทบุรี มีการก่อสร้าง พื้นที่รับน้ำน้อยลงและขาดการบูรณาการการป้องกันน้ำท่วม แนวทางป้องกันน้ำท่วมจึงต้องร่วมมือกันทุกภาคส่วนดำเนินการแบบบูรณาการทั้งประชาชน ธุรกิจ รัฐ และการเมือง

องค์ความรู้ใหม่

แสวงหาแนวทางสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างจริงจังและจริงใจจากผู้เกี่ยวข้อง เช่น ประชาชนในพื้นที่ หน่วยงานของรัฐ ภาคธุรกิจ นักการเมือง เป็นต้น จะทำให้สังคมอยู่ได้อย่างสงบสุขประชาชน ภาคธุรกิจ ภาคการเมืองและภาครัฐต้องร่วมมือกัน ต้องดำเนินการอย่างบูรณาการ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ บทบาทภาครัฐจะกลายเป็นผู้สนับสนุนมากกว่าผู้ดำเนินการเอง รวมถึงมีการให้อำนาจ (Empower) กับพื้นที่ที่สามารถจัดการป้องกันอุทกภัย

ภาครัฐที่มีหน้าที่จัดบริการสาธารณะ (อาจจะเป็นกรมชลประทานหรือจังหวัด) ควรพิจารณาแบบบูรณาการในความร่วมมือการป้องกันอุทกภัยทั้งในแนวดิ่ง (Vertical Integration) และแนวนอน (Horizontal Integration) ในมิติจัดตั้งคณะกรรมการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี และทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น เครื่องจักร กำลังคน เป็นต้น มีการจัดทำฐานข้อมูลอุทกภัยจังหวัดนนทบุรี มีการใช้สื่อทางสังคมทุกรูปแบบเพื่อสร้างความตระหนักและความพร้อมในการป้องกันอุทกภัย

สรุป

จังหวัดนนทบุรีมีความสำคัญต่อประเทศ เนื่องจากเป็นเมืองหน้าด่านของมวลน้ำที่เข้าสู่กรุงเทพฯ เป็นพื้นที่ลุ่มต่ำเหมาะทำการเกษตร แต่เนื่องจากสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้มีการก่อสร้างขึ้นมากมาย ทั้งถนนหนทาง อาคารบ้านเรือน ห้างสรรพสินค้า เหล่านี้เป็นต้น ทำให้จังหวัดนนทบุรีเกิดปัญหาอุทกภัยมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน การป้องกันปัญหาอุทกภัยจึงต้องมีการบริหารจัดการแบบบูรณาการที่ร่วมมือกันทุกภาคส่วน มีการดำเนินการในเรื่องนี้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศชายจำนวน มีสถานภาพสมรสจำนวน มีอายุระหว่าง 41–50 ปี ระดับการศึกษาส่วนมากจบการศึกษานุปริญญา ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้ต่อเดือน 10,001–25,000 บาท ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนมากอาศัยอยู่มากกว่า 21 ปี ขึ้นไป มีความคิดเห็นว่าการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.39) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารและจัดการน้ำท่วมทั้ง 5 ด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.29) ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือนและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่งผลต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

กระบวนการความร่วมมือเชิงบูรณาการประกอบด้วย การแสวงหาข้อมูล การแสวงหาการปรับเปลี่ยน การกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการสร้างความร่วมมือกัน โดยที่ต้องพิจารณาให้มีส่วนร่วมทุกภาคส่วนอย่างจริงจังและจริงใจ โดยที่ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ ความเจริญเติบโตของจังหวัดนนทบุรี

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี ทุกระดับทั้งระดับจังหวัด ระดับพื้นที่ และระดับชุมชน
2. มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี พบว่าด้านการแลกเปลี่ยนทรัพยากรอยู่ในระดับมากที่สุด จึงควรเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนทรัพยากร เพื่อความสัมพันธ์ที่ดีต่อไป
3. ให้อำนาจ (Empower) กับประชาคมและคณะกรรมการระดับต่าง ๆ ทั้งด้านทรัพยากรและอื่น ๆ ในการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรีโดยมุ่งเน้นกลุ่มคนที่พักอาศัยในพื้นที่เป็นเวลานาน

4. จัดตั้งเครือข่ายการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี ในพื้นที่ที่คาดว่าจะเกิดอุทกภัยหรือน้ำท่วม เพื่อช่วยเฝ้าระวัง

ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรศึกษาเรื่องผลกระทบจากน้ำท่วมของจังหวัดนนทบุรีส่งผลอย่างไรทั้งในระดับจังหวัด ภูมิภาค และประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมเกียรติ คงวิเชียรวัฒน์. (2561). *การบริหารจัดการอุทกภัยอย่างบูรณาการตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ชลประทาน, กรม. (2556). *คู่มือปฏิบัติงานด้านบริหารจัดการน้ำ*. กรุงเทพฯ: กรมชลประทาน คณะทำงานย่อยจัดทำคู่มือด้านบริหารจัดการน้ำ.
- ประยูร เย็นใจ. (2560). *การบริหารจัดการน้ำและการประเมินผลสัมฤทธิ์การใช้พื้นที่ลุ่มต่ำลุ่มน้ำเจ้าพระยา กรณีศึกษา : ห้วยผักไผ่*. กรุงเทพฯ: กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ณัฐภัสสร อนนท์. (2554). *การบริหารวิกฤติการณ์น้ำท่วมปี 54 : กรณีศึกษา ชุมชนเทศบาลนครปากเกร็ด (ปากเกร็ดโมเดล)*. การค้นคว้าอิสระ บธ.ม. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ไทรรัตน์ โภคพลกรณ์. (2558). *การจัดการสมัยใหม่ หนวดยี่ 7 เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารสำหรับนักปกครองท้องถิ่น*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทวีศักดิ์ ธนเดโชพล. (2558). *ความร่วมมือในการจัดการภัยพิบัติเพื่อป้องกันและบรรเทาอุทกภัย กรณีศึกษา: จังหวัดชุมพรและจังหวัดสงขลา*. ดุษฎีนิพนธ์ ปร.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมพร คุณวิจิต. (2560). *โครงการ การเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติในประเทศไทย: ศึกษาการรับรู้ความเสี่ยงจากภัยพิบัติและพฤติกรรม การเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ธุรกิจห้างร้าน และครัวเรือน*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อัครนัย ขวัญอยู่. (2561). *พฤติกรรมปรับตัวของผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ กรณีศึกษา: ผู้ประสบภัยอุทกภัยจากเหตุการณ์มหาอุทกภัย ปี 2554 ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา และนครปฐม*. *Journal of Humanities and Social Sciences Review (JHSSR)*, 20(2), 157–178.
- อรพรรณ ศรีเสาวลักษณ์. (2557). *โครงการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจในภาคครัวเรือนจากเหตุการณ์น้ำท่วม พ.ศ. 2554: กรณีศึกษาอำเภอบางบัวทอง อำเภอกลองหลวงและเขตดอนเมือง*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- Agranoff, R. & McGuire, M. (2003). *Collaborative Public Management: New Strategies for Local Governments*. Washington, DC: Georgetown University Press.
- Buckland, J. & Rahman, M. (1999). *Community-based disaster management during the 1997 Red River Flood in Canada*. *Disasters*, 23(3), 174–191.
- Buckle, P., Marsh, G. & Smale, S. (2003). *The development of community capacity as applying to disaster management capability (project 14/2002)*. Mt Macedon, Australia: Emergency Management Australia.
- Manyena, S.B. (2006). The Concept of Resilience Revisited. *Disasters*, 30(4), 433–450.
- Tony Bovaird, Elke Loeffler(Editors). (2005). *“Public Governance in a Network Society”* (by Elke Löffler) in *Public Management and Governance*. (3rd ed). Milton Park, Abingdon, Oxfordshire, UK: Routledge.
- <https://mgronline.com/crime/detail/>. February 17th, 2024.
- <https://www.sanook.com/news/>. February 17th, 2024.

ธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทาน
ในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา

COLLABORATIVE GOVERNANCE FOR DEVELOPING THE DOWNSTREAM IRRIGATION AREA OF THE RAJJAPRABHA DAM

สมสวัสดิ์ ฉายสินสอน^{1*} และ ชินรัตน์ สมสืบ²

Somsawat Chaisinsorn^{1*} and Chinnarat Somsueb²

¹โครงการชลประทานสุราษฎร์ธานี กรมชลประทาน สุราษฎร์ธานี 84000

²วิทยาลัยการบริหารแห่งรัฐ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร กรุงเทพมหานคร 10300

¹Suratthani Provincial Irrigation Office, Royal Irrigation Department, Surat Thani 84000, Thailand

²State Administration College, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Bangkok 10300, Thailand

*Corresponding Author: E-mail: somswat44@gmail.com

รับบทความ 8 ธันวาคม 2566 แก้ไขบทความ 24 กันยายน 2567 ตอรับบทความ 27 กันยายน 2567 เผยแพร่บทความ ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ท้ายน้ำเขื่อนรัชชประภา (เขื่อนลาน) จ.สุราษฎร์ธานี 2) เพื่อเปรียบเทียบธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนฯ จำแนกตามปัจจัยประชากรศาสตร์ และ 3) เพื่อศึกษาหาตัวแบบธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนฯ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี เก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนในพื้นที่ทั้ง 3 อำเภอ จับลากเลือกมาอำเภอละ 1 ตำบลคำนวณตามสูตรของ Yamane ได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 390 คนแล้วนำมาหาสัดส่วนของตัวอย่างแต่ละตำบล และ 2) เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ นักการเมืองในพื้นที่และภาคธุรกิจ และนักวิชาการหรือผู้บริหารของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ศักยภาพของพื้นที่คือมีพื้นที่ได้รับประโยชน์ซึ่งเป็นพื้นที่ท้ายเขื่อนประมาณ 113,000 ไร่ และพื้นที่ชลประทานประมาณ 74,000 ไร่ มี 3 อำเภอ คือ อำเภอบ้านตาขุน อำเภอคีรีรัฐนิคม และอำเภอพุนพิน ทั้งหมด 8 ตำบล ประชาชนในพื้นที่ท้ายเขื่อนมักจะประกอบอาชีพทางการเกษตรมีทั้งพืชไร่และพืชสวน มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือยางพารา ปาล์มน้ำมัน มะพร้าวทุเรียนและเงาะ ในขณะที่น้ำที่ปล่อยจากเขื่อนรัชชประภาเข้ามาใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าเท่านั้น ส่งผลให้ยังคงเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้งโดยเฉพาะในพื้นที่ที่ระบบเก็บกักน้ำและระบบกระจายน้ำส่งไปไม่ถึง 2) ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุ และรายได้ต่อเดือนส่งผลต่อความคิดเห็นต่อธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนฯ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านเพศ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในอำเภอส่งผลต่อความคิดเห็นต่อธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ตัวแบบธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานเสนอว่าภายใต้บริบทของ 4 เสาประชาคมนั้นต้องอาศัยกลไกของความร่วมมือทุกภาคส่วน ทุนทางสังคม การจัดการเครือข่าย และการบริหารโครงการชลประทานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะส่งผลต่อการบรรลุความมั่นคง มั่งคั่ง และความยั่งยืน

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือ, การพัฒนาระบบชลประทาน, พื้นที่ท้ายน้ำเขื่อนรัชชประภา

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to examine and analyze the potential of the downstream catchment area of Rajjaprabha Dam (Cheow Lan) in Surat Thani province, 2) to compare collaborative governance for developing the irrigation systems at the area downstream of Rajjaprabha Dam (Cheow Lan) in Surat Thani province, classified by demographic factors, and 3) to propose the Collaborative Governance Model for Irrigation Development Model in the aforementioned catchment area. The methodology of research was mixed methods research. Data gathering was divided into two steps: 1) collecting quantitative data by using a set of questionnaires on sample group of 390 residents from a randomly chosen sub-district in each of the three districts, using Yamane formula and then distributed proportionately to each of the sub-district; and 2) collecting qualitative data by

interviewing sample groups of ten key stakeholders, including community leaders, government officials in locality, politicians in locality and business sectors, and relevant public educators or administrators.

The findings revealed that: 1) The potential of the areas receiving benefits from the dam, which comprises 113,000 rai of the downstream catchment area, and 74,000 rai of irrigation areas, covering three districts with eight sub-districts from Ban Ta Khun district, Khiri Rat Nikhom district, and Phunphin district. Residents in the downstream catchment area primarily engage in agriculture, focusing on agronomy and horticulture. Key economic crops include rubber, oil palm, coconuts, durians, and rambutans. Water from the Rajjaprabha Dam is usually released solely for electricity production, leading to water shortages during the dry season, especially in areas lacking adequate water storage and distribution systems, 2) Demographic factors, such as age and monthly income, affected the opinions toward the collaborative governance for developing irrigation systems in the downstream catchment areas differently at a statistically significant level of .05; whereas demographic factors, such as gender, marital status, education level, occupation, and the duration spent living in the districts concerned showed no differences at a statistically significant level of .05, and 3) The Collaborative Governance for Irrigation Development Model (CoGID Model) suggests that under the four pillars of the community, the collaboration across all sectors, social capital, network management, and participatory irrigation project management are essential to achieve security, wealth, and sustainability.

Keywords: Collaborative Governance, Irrigation Development, Downstream Catchment Area of Rajjaprabha Dam

บทนำ

ทรัพยากรน้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ พืช และสัตว์ น้ำมี ประโยชน์และมีบทบาทในการประกอบกิจกรรมทุกด้านทั้งด้านการอุปโภค บริโภค เกษตรกรรม อุตสาหกรรม แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งพลังงาน ตลอดจนด้านสังคมและวัฒนธรรม ในอดีต เคยมีการใช้น้ำอย่างไม่จำกัด แต่หลายปีที่ผ่านมาหลายประเทศในโลกประสบปัญหาด้านวิกฤติน้ำ ได้แก่ การขาดแคลนน้ำ น้ำท่วม น้ำเสีย ภัยแล้ง เป็นต้น

หน้าที่ของรัฐที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่การกระจายรายได้และความมั่งคั่งของสังคมให้กับประชาชนแต่ละคน แต่ละกลุ่มหรือแต่ละภาค โดยพยายามให้ประชาชนทุกคน ทุกกลุ่ม และทุกภาคมีโอกาสบริโภคสินค้าและบริการมากขึ้น และผ่านช่องทางการจำหน่ายจ่ายแจกอย่างไร เพื่อสร้างความเป็นธรรมหรือความเสมอภาคในสังคมให้เกิดขึ้น ซึ่งการบริการสาธารณะประการหนึ่งการจัดการระบบชลประทานให้ทั่วถึงและตรงตามความต้องการของประชาชน ให้น้ำใช้เพื่อการบริโภคของประชาชนเหมาะสมกับการดำรงชีพ โดยเฉพาะในการบริหารจัดการน้ำนั้น ควรจะมีการนำหลักธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือมาใช้ ที่เน้นความร่วมมือจากหลายภาคส่วน โดยที่บทบาทภาครัฐจะลดลง และเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อันจะส่งผลต่อความสำเร็จตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ภาคใต้เป็นภาคหนึ่งที่มีทั้งหมด 14 จังหวัด โดยในการจัดทำแผนพัฒนาแบ่งออกเป็นกลุ่มจังหวัด กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยมี 5 จังหวัด ประกอบด้วยจังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ชุมพร และพัทลุง มีพื้นที่รวมมากที่สุดของภาคใต้ คือ 39,662,713 ตารางกิโลเมตร หรือ 24,785,539 ไร่ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 56.09 ของพื้นที่ภาคใต้ โดยจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีพื้นที่มากที่สุดคือ 12,891,000 ตารางกิโลเมตร หรือ 8.06 ล้านไร่ (กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย, 2564, หน้า 11)

จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีพื้นที่ทั้งหมด 8,179,003.48 ไร่ หรือ 12,891.5 ตร.กม. เป็นพื้นที่เกษตรกรรม 5,081,161.08 ไร่ (คิดเป็น ร้อยละ 62.13 ของพื้นที่ทั้งหมด) พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ไม่ผล/ไม่ยืนต้น 4,958,888.53 ไร่ (คิดเป็นร้อยละ 97.59) พื้นที่ปลูกข้าว 29,404.53 ไร่ (คิดเป็นร้อยละ 0.58) พืชไร่/พืชผัก/ไม้ดอก 2,883.47 ไร่ (คิดเป็นร้อยละ 0.06) และเกษตรอื่น ๆ 89,984.55 ไร่ (คิดเป็นร้อยละ 1.77) โดยมีพื้นที่เกษตรกรรม ในเขตชลประทาน 76,500 ไร่ และพื้นที่เกษตรกรรมนอกเขตชลประทาน 5,004,661.08 ไร่ โดยมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของ จ.สุราษฎร์ธานี มีทั้งยางพารา ปาล์มน้ำมัน มะพร้าวทุเรียนและเงาะ

จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีลุ่มน้ำใหญ่น้อยรวม 14 ลุ่มน้ำ แต่ละลุ่มน้ำมีแม่น้ำและคลองหลายสาย ทุกสายล้วนลงสู่อ่าวไทย แม่น้ำในสุราษฎร์ธานีตัดขวางคาบสมุทรออกสู่ทะเลด้านตะวันออก โดยมีแม่น้ำที่สำคัญนอกจากแม่น้ำตาปีแล้วยังมีแม่น้ำพุมดวง เกิดจากคลองแสง คลองสก และคลองยัน ไหลผ่านอำเภอบ้านตาขุน อำเภอคีรีรัฐนิคม และอำเภอท่าฉาง บรรจบกับแม่น้ำตาปีที่อำเภอพุนพิน

ยาวประมาณ 80 กิโลเมตร ปริมาณน้ำเฉลี่ย 6,600 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี

เขื่อนรัชชประภา สร้างปิดกั้นลำน้ำคลองแสง ที่บ้านเขี้ยวหลาน ตำบลเขาพัง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เริ่มดำเนินการก่อสร้าง เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2525 แล้วเสร็จในเดือนกันยายน พ.ศ. 2530 อ่างเก็บน้ำมีความจุ 5,639 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่อ่างเก็บน้ำ 185 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำไหลเข้าอ่างเฉลี่ยปีละ 3,057 ล้านลูกบาศก์เมตร หลังจากสร้างเขื่อนรัชชประภามานานกว่า 35 ปี ได้มีการปล่อยน้ำทิ้งไหลลงสู่ทะเลไม่ต่ำกว่า 2,000–3,000 ล้าน ลบ.ม./ปี ปรากฏว่ายังไม่ได้มีการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อน ปริมาณน้ำที่ปล่อยจากเขื่อนรัชชประภานั้นนำมาใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าเท่านั้น ส่งผลให้ยังคงเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำในบางพื้นที่ที่ระบบเก็บกักน้ำและระบบกระจายน้ำส่งไปไม่ถึง

พื้นที่ได้รับประโยชน์ซึ่งเป็นพื้นที่ท้ายเขื่อนประมาณ 113,000 ไร่ และพื้นที่ชลประทานประมาณ 74,000 ไร่ มี 3 อำเภอ คือ อำเภอบ้านตาขุน อำเภอคีรีรัฐนิคม และอำเภอพุนพิน ที่ได้รับผลถ้าหากมีการจัดการระบบชลประทานพื้นที่ท้ายเขื่อนจำนวน 72,387 ครัวเรือน ประชากร จำนวน 153,782 คน เป็นเพศชาย จำนวน 76,690 คน และเป็นเพศหญิง จำนวน 77,092 คน (กรมชลประทาน, 2561) อำเภอพุนพินมี 16 ตำบล 98 หมู่บ้าน มีตำบลที่อยู่ในพื้นที่ท้ายเขื่อนทั้งหมด 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางเดือนและตำบลบางอน อำเภอคีรีรัฐนิคมมี 8 ตำบล 85 หมู่บ้าน มีตำบลที่อยู่ในพื้นที่ท้ายเขื่อนทั้งหมด 3 ตำบล คือ ตำบลลำสังขร ตำบลบ้านท่าเียน และตำบลท่ากระดาน อำเภอบ้านตาขุนมี 4 ตำบล 29 หมู่บ้าน อำเภอบ้านตาขุนเป็นที่ตั้งของเขื่อนรัชชประภาพื้นที่ท้ายเขื่อนที่จะได้รับผลจากการพัฒนาระบบชลประทาน จำนวน 3 ตำบล คือ ตำบลพะแสง ตำบลเขาพังและตำบลพรุไทย ประชาชนในพื้นที่ท้ายเขื่อนมักจะประกอบอาชีพทางการเกษตรมีทั้งพืชไร่และพืชสวน มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือยางพารา ปาล์มน้ำมัน มะพร้าว ทุเรียนและเงาะ มีพื้นที่นาเพียงเล็กน้อยเนื่องจากขาดแคลนน้ำจึงไม่เหมาะกับการทำนา ในขณะที่พืชไร่ เช่น ทุเรียน เงาะ เป็นต้น ต้องใช้ปริมาณน้ำมากกว่าพืชไร่อื่น ๆ

นอกจากนี้แล้วในพื้นที่ท้ายเขื่อนมีพื้นที่เหมาะแก่การทำการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงมีผลผลิตทางการเกษตรเป็นจำนวนมากซึ่งในการจำหน่ายและแหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรก็ยังคงเป็นปัญหาสำคัญของเกษตรกรในพื้นที่ เนื่องจากต้องนำผลผลิตทางการเกษตร ไปจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลาง หรือแหล่งรับซื้ออื่นนอกพื้นที่ ส่งผลให้มีต้นทุนสูงในการดำเนินการด้านต่าง ๆ และโดยเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ปัญหาสำคัญอีกประการคือมีแม่น้ำพุมดวงและแม่น้ำคลองยันไหลผ่านเป็นระยะทางที่ยาว ประกอบกับพื้นที่ริมตลิ่ง ด้านบนเป็นดินร่วนด้านล่างเป็นดินทรายจึงส่งผลให้เกิดการกัดเซาะของน้ำที่ไหลเชี่ยว ประกอบทั้งในช่วงฤดูฝนจะมีน้ำไหลเชี่ยว ส่งผลให้เกิดการกัดเซาะ ทрудตัวพังถล่มได้ง่าย ทำให้ลำน้ำเปลี่ยนเส้นทางหลายจุด ส่งผลให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากพื้นที่ตลิ่งทรุดตัวเป็นบริเวณกว้าง เช่น อำเภอคีรีรัฐนิคม เป็นต้น

การจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทางภาครัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาคำเดียวได้ ไม่สามารถแก้ไขได้ตรงจุด การแก้ไขอาจเกิดการกระทบกระทั่งกับภาคส่วนอื่น ๆ เนื่องจากมีความเกี่ยวเนื่องกับภาคอื่นในสังคมด้วย ประกอบกับแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่หรือธรรมาภิบาลแนวใหม่ (New Public Governance) ที่ต้องการเน้นความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ชุมชนองค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มผลประโยชน์ทางวิชาชีพต่าง ๆ ได้เข้าร่วมดำเนินงานสาธารณะในรูปแบบของการจัดการภาคีอันหลากหลาย อันจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ดังนั้นถ้าหากการพัฒนาชลประทานท้ายเขื่อนรัชชประภาดำเนินการธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทาน เชื่อได้ว่าจะเป็นต้นแบบให้หน่วยราชการอื่น ๆ ไปดำเนินการถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นการทำงานที่ถูกต้องและเหมาะสม เปรียบเสมือน “การกลัดกระดุมเม็ดแรก ถ้ากลัดกระดุมเม็ดแรกถูก โอกาสสำเร็จเกินครึ่ง”

ดังนั้นถ้าหากมีการพัฒนาระบบชลประทานดังกล่าวในพื้นที่น้ำท้ายเขื่อน จะส่งผลดีต่อประชาชนในพื้นที่อำเภอบ้านตาขุน อำเภอคีรีรัฐนิคม และอำเภอพุนพินอย่างมาก เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพการใช้น้ำและช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาภัยแล้ง พื้นที่รับประโยชน์ส่วนใหญ่ใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตร ราษฎรของพื้นที่ท้ายเขื่อนมากกว่าร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมด พืชผลการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน กาแฟ เงาะ ทุเรียน ฯลฯ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่ท้ายเขื่อน และถ้าหากมีการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ดังกล่าวจะมีปัจจัยอะไรที่ส่งผลต่อธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่น้ำท้ายเขื่อนรัชชประภา (เขี้ยวหลาน) จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้าย

เขื่อนรัชชประภา (เขื่อนหาลาน) จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. เพื่อศึกษาหาตัวแบบธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ธรรมาภิบาล คือ การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดี

ธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือ หมายถึง การกำหนดข้อตกลงและปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชน ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ด้วยการตกลงร่วมกันแบบมีหลักการแรงจูงใจร่วม และความสามารถในการดำเนินโครงการร่วมกันประกอบด้วย เงื่อนไขการเริ่มต้น กระบวนการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือหลายภาคส่วน ภาวะผู้นำแบบอำนวยความสะดวก และการออกแบบเชิงสถาบัน

การพัฒนาระบบชลประทาน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นโดยมีการกำหนดแนวทางการพัฒนา มุ่งหวังให้เกิดความมั่นคง ความก้าวหน้า

วิสัยทัศน์ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี หมายถึง ความมั่นคง ความมั่งคั่งและความยั่งยืน

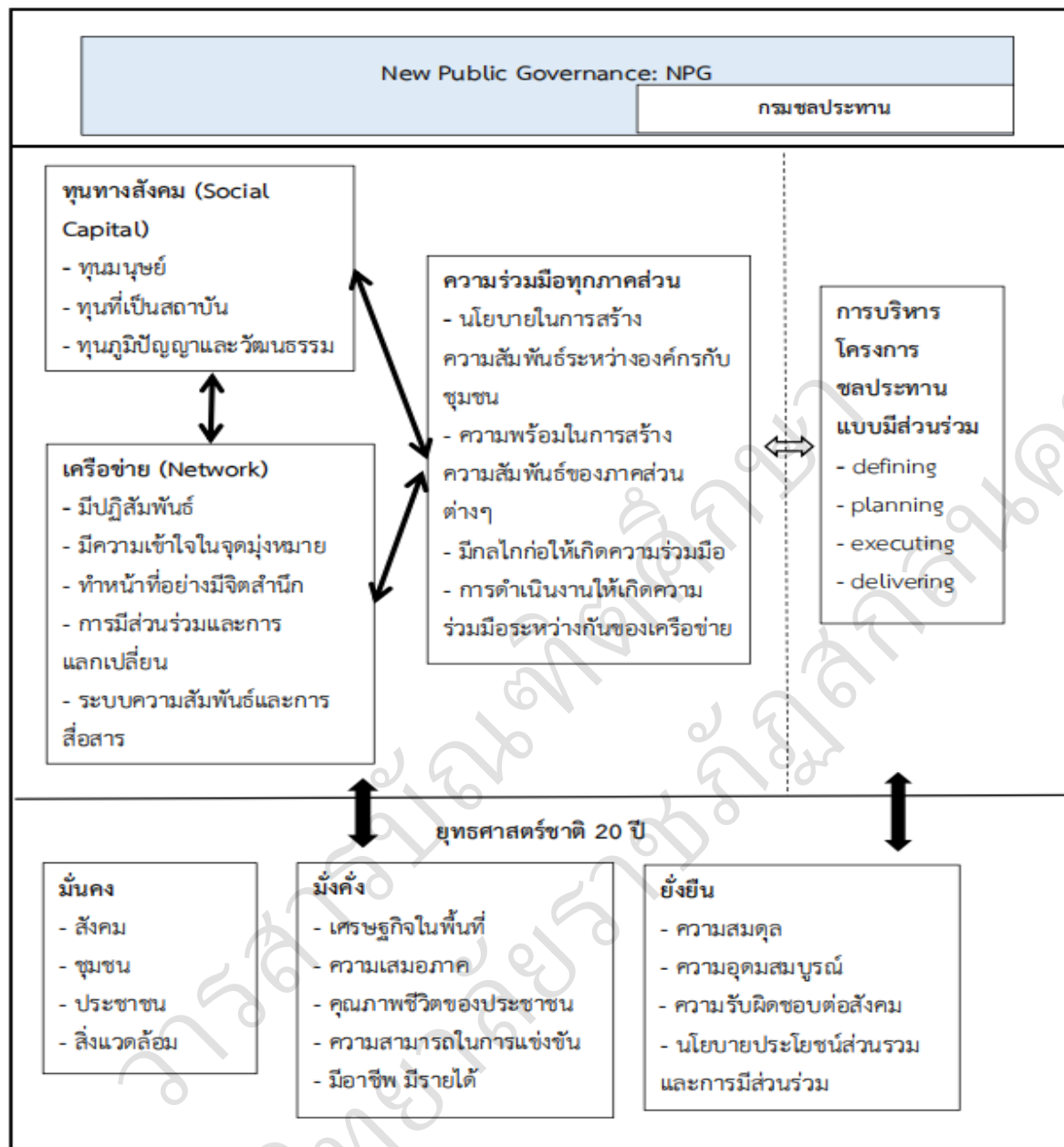
ศักยภาพพื้นที่ท้ายน้ำเขื่อนรัชชประภา (เขื่อนหาลาน) จังหวัดสุราษฎร์ธานี หมายถึง ข้อมูลที่สำคัญ เช่น จำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน อาชีพ เป็นต้น ที่จะนำมาใช้การพิจารณาการพัฒนาระบบชลประทานพื้นที่ของอำเภอบ้านตาขุน อำเภอคีรีรัฐนิคม และอำเภอพุนพิน

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

งานศึกษานี้มุ่งเน้น การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่หรือธรรมาภิบาลแนวใหม่ ซึ่งเป็นประเด็นที่ให้ความสำคัญในการบริหารราชการตลอดในช่วงหลังปี พ.ศ. 2550 Victor Pestoff และ Taco Brandsen ได้กล่าวว่า “การจัดการปกครองสาธารณะหมายถึง การที่มีหลาย ๆ ฝ่ายที่เข้าร่วมในการให้บริการดูแลสุขภาพ ดูแลผู้สูงอายุ การจัดการศึกษา ที่อยู่อาศัย สวัสดิการ ความปลอดภัย และสินค้าสาธารณะ (public goods) อื่น ๆ ซึ่งในทศวรรษนี้ได้ปรากฏให้เห็นชัดเจนถึงการจัดระบบความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างรัฐกับฝ่ายที่สามในการจัดให้มีสินค้าและบริการสาธารณะโดยที่โฉมหน้าใหม่ของฝ่ายที่สามได้ถูกดึงให้เข้าร่วมจัดบริการสาธารณะกล่าวอีกด้านหนึ่งก็คือ มีการจัดการร่วมกัน (Co-management) ระหว่างฝ่ายที่สามกับรัฐ...” โดยในเรื่องนี้จะเห็นความสำคัญของ ความร่วมมือทุกภาคส่วน ลดบทบาทภาครัฐลง ให้ความสำคัญกับภาคส่วนอื่นมากขึ้น (Bevir, 2012; Osborne, 2010) มืองค์ประกอบคือ นโยบายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับชุมชน ความพร้อมในการสร้างความสัมพันธ์ของภาคส่วนต่าง ๆ มีกลไกก่อให้เกิดความร่วมมือ และการดำเนินงานให้เกิดความร่วมมือระหว่างกันของเครือข่าย นอกจากนี้ยังตระหนักในเรื่อง การจัดการแบบเครือข่าย (Network Governance) ที่ภาครัฐไม่สามารถแก้ปัญหาสังคมได้อย่างโดดเดี่ยว (Provan & Kenis, 2008) การจัดการภาครัฐแบบเครือข่ายคือ การสร้างความร่วมมือเพื่อเป้าหมายในการจัดทำบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพในยุคสมัยใหม่ โดยมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน มีความเข้าใจในจุดมุ่งหมาย ทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนและระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร และประการสุดท้ายที่สำคัญคือเรื่อง ทุนทางสังคม เนื่องจากที่ผ่านมาสนใจในเรื่องทุนทางเศรษฐกิจมากเกินไป ละเลยในเรื่องทุนทางสังคมที่เคยเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทยตลอดมา ประกอบด้วยทุนมนุษย์ ทุนที่เป็นสถาบัน และทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม และประการสุดท้ายถือว่าเป็นนโยบายของกรมชลประทานคือ การบริหารโครงการชลประทานแบบมีส่วนร่วม การส่งเสริมและสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการดำเนินการกิจการสาธารณะ (Maximize civic engagement and Co-production) ตั้งแต่ขั้นกำหนดโครงการ (defining) การวางแผน (planning) การดำเนินการ (executing) และการส่งมอบ (delivering)

เมื่อดำเนินการธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภาจะนำมาซึ่ง ความมั่นคง ในด้านสังคม ชุมชน ประชาชน และสิ่งแวดล้อม ความมั่งคั่ง ทั้งในมิติเศรษฐกิจในพื้นที่ ความเสมอภาค คุณภาพชีวิตของประชาชน ความสามารถในการแข่งขัน และมีอาชีพ มีรายได้ และ ความยั่งยืน ในเรื่องความสมดุล ความอุดมสมบูรณ์ ความรับผิดชอบต่อสังคม และนโยบายประโยชน์ส่วนรวมและการมีส่วนร่วม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากที่กล่าวในหัวข้อหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่หรือธรรมาภิบาลแนวใหม่ หรือ New Public Governance พบว่า มีองค์ประกอบ 4 ประการ น่าจะมีปฏิสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องต่อกันกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในเรื่อง ความมั่นคง ความมั่งคั่ง และความยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ โดยจะใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่เกี่ยวข้องสามารถจัดแบ่งได้ 2 กลุ่ม ได้แก่

1. ประชาชนในพื้นที่น้ำท้ายเขื่อนทั้งหมด 3 อำเภอ คือ อำเภอกุดชุมพภูมิ อำเภอดงหลวง และอำเภอบ้านดง การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) อำเภอบ้านดงมีพื้นที่ท้ายเขื่อน

จำนวน 3 ตำบล อำเภอศรีรัตนมณีพื้นที่ท้ายเขื่อน จำนวน 3 ตำบล อำเภอพนมพิณมีพื้นที่ท้ายเขื่อน จำนวน 2 ตำบล รวมมีพื้นที่ท้ายเขื่อน จำนวน 8 ตำบล การสุ่มแบบชั้นภูมิ หรือ Stratify random sampling โดยในแต่ละอำเภอเลือกมา 1 ตำบล ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) คือ การจับสลากเลือกตำบล อำเภอศรีรัตนมณีได้ตำบลถ้ำสิงขร อำเภอบ้านตาขุนได้ตำบลเขาวง และ อำเภอพนมพิณได้ตำบลบางอน ประชากรทั้ง 3 ตำบล มีจำนวน 15,498 คน หลังจากนั้นคำนวณตามสูตรของ Yamane จะได้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละตำบลรวมทั้งสิ้น 390 คนแล้วนำมาหาสัดส่วนของตัวอย่างแต่ละตำบล เช่น อำเภอศรีรัตนมณีจับสลากได้ตำบลถ้ำสิงขรมีประชากร 5,041 คน นำมาหาสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างได้ 127 คน ดังตาราง 1

ตาราง 1 กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ

อำเภอ	ตำบลที่ถูกเลือก	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง
ศรีรัตนมณี	ถ้ำสิงขร	5,041	127
บ้านตาขุน	เขาวง	5,062	127
พนมพิณ	บางอน	5,395	136
รวม		15,498	390

1. กลุ่มผู้นำในชุมชนจัดแบ่งได้ 4 กลุ่มย่อย ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอื่น ๆ) 2) เจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ (เจ้าหน้าที่ของโครงการชลประทานจังหวัดชลประทานสุราษฎร์ธานีที่เกี่ยวข้อง กรมการปกครอง) 3) นักการเมืองในพื้นที่และภาคธุรกิจ และ 4) นักวิชาการหรือผู้บริหารของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้เลือกบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก หรือ Key Persons โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จำนวน 10 คน แบ่งสัดส่วนดังตารางที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

ตาราง 2 กลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์

รายการ	จำนวนตัวอย่าง
1. ผู้นำในชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอื่น ๆ	3
2. เจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของกรมชลประทาน กรมการปกครอง	3
3. นักการเมืองในพื้นที่และภาคธุรกิจ	2
4. นักวิชาการหรือผู้บริหารของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง	2
รวม	10

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและเอกสารอื่น ๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้ และเดินทางไปสำรวจเบื้องต้นเขื่อนรัชชประภาเพื่อนำมาสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กล่าวคือ แบบสอบถาม โดยการสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในพื้นที่ท้ายเขื่อนใน 3 อำเภอ 3 ตำบลที่อยู่ในพื้นที่ท้ายเขื่อน ได้สร้างแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือ 3) แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะ โดยมีผู้เชี่ยวชาญพิจารณา 5 ท่านได้ค่า Reliability=0.81 **แบบสัมภาษณ์** ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก แบบสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้างที่มีการกำหนดข้อคำถามไว้จำนวนหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์และมีการปรับข้อคำถามให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และบุคคลที่ให้สัมภาษณ์

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถามจะขอความร่วมมือกับชลประทานจังหวัดสุราษฎร์ธานีและผู้นำชุมชน ในการบอกกล่าวกลุ่มตัวอย่างในแต่ละพื้นที่โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ จนได้ครบตามจำนวนที่ต้องการ ส่วนการสัมภาษณ์ก็ใช้วิธีเดียวกับการใช้แบบสอบถาม ซึ่งอาจจะมีการสัมภาษณ์ทั้งแบบรายบุคคลและสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มจากการสำรวจสภาพการณ์โดยทั่วไปของพื้นที่ได้เขื่อนรัชชประภา โดยการสัมภาษณ์เบื้องต้น เพื่อให้ทราบสถานะของการดำเนินการและปัญหาหรืออุปสรรค และมีการไปเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างจริงจัง เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วดำเนินการ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จะใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยอาศัยรายละเอียด การตีความ การหาความหมาย อธิบายความและสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้เทียบเคียงกับบริบทของการศึกษาและสรุปสาระสำคัญจากบทสัมภาษณ์

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม จะมีการตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive) อาทิ การแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลที่ได้รับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะตีความและสังเคราะห์ข้อมูลใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของการศึกษา รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพและวิเคราะห์ปัจจัยในการเกิดปัญหาของพื้นที่

สำหรับข้อคำถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีการให้คะแนน ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนนในแบบสอบถาม เป็นข้อคำถามชนิดประเมินค่า (Rating scale) ประเมินค่า 5 ระดับ เกณฑ์การตอบมี 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ได้เกณฑ์ 5 ระดับ ดังนี้

เห็นด้วยอยู่ในระดับอย่างมากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	4.21 – 5.00
เห็นด้วยอยู่ในระดับอย่างมาก	ค่าเฉลี่ย	3.41 – 4.20
เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง	ค่าเฉลี่ย	2.61 – 3.40
เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อย	ค่าเฉลี่ย	1.81 – 2.60
เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.80

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ อาชีพ สถานภาพ การศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ ใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อศึกษาระดับของตัวแปรโดยใช้การหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติที่ใช้พิสูจน์สมมติฐาน ใช้สถิติเชิงอนุมานเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติ t-test ในการทดสอบความแตกต่างของตัวแปรปัจจัยด้านประชากรศาสตร์หรือปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา ใช้สถิติ F-Test (One Way ANOVA) ในการทดสอบความแตกต่างของตัวแปรปัจจัยด้านประชากรศาสตร์หรือปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา

ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยก็นำมาศึกษาและพบว่าแต่ละท่านที่ให้สัมภาษณ์กล่าวถึงในประเด็นใด นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยอาศัยกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นแนวทางในการนำเสนอ นำมาจัดกลุ่มความคิดเห็น แล้วจัดทำ Mind Map เพื่อสะดวกในการนำเสนอ

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย ศักยภาพพื้นที่ท้ายน้ำเขื่อนรัชชประภา (เขื่อนหาลาน) จ.สุราษฎร์ธานีทั้ง 3 อำเภอ จำนวน 8 ตำบล ประชาชนในพื้นที่ท้ายเขื่อนมักจะประกอบอาชีพทางการเกษตรมีทั้งพืชไร่และพืชสวน มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือยางพารา ปาล์มน้ำมัน มะพร้าวทุเรียนและเงาะ มีพื้นที่นาเพียงเล็กน้อยเนื่องจากขาดแคลนน้ำจึงไม่เหมาะกับการทำนา ในขณะที่พืชไร่ เช่น ทุเรียน เงาะ เป็นต้นต้องใช้ปริมาณน้ำมากกว่าพืชไร่อื่น ๆ

จากแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศชายจำนวน 256 รายหรือร้อยละ 65.64 มีสถานภาพสมรสจำนวน 281 รายหรือร้อยละ 72.05 มีอายุระหว่าง อายุ 41–50 ปี จำนวน 183 รายหรือร้อยละ 46.92 รองลงมา คือ อายุ 51–60 ปี จำนวน 127 รายหรือร้อยละ 32.56 ระดับการศึกษาส่วนมากจบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 156 รายหรือร้อยละ 40.00 รองลงมา จบระดับประถมศึกษา จำนวน 136 รายหรือร้อยละ 34.87 ส่วนมากประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปจำนวน 177 รายหรือร้อยละ 45.38 ส่วนมากมีรายได้ต่อเดือน 1,001–1,500 บาท จำนวน 223 รายหรือร้อยละ 57.18 รองลงมา คือ มีรายได้ต่อเดือน 1,501–2,000 บาท จำนวน 92 รายหรือร้อยละ 23.59 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนมากอาศัยอยู่มากกว่า 21 ปี ขึ้นไปจำนวน 217 รายหรือร้อยละ 55.64 รองลงมาคืออาศัยอยู่มากกว่า 16–20 ปี ขึ้นไปจำนวน 105 รายหรือร้อยละ 26.92

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณาแต่ละด้านคือ การจัดการแบบเครือข่าย ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.45) การบริหารโครงการชลประทานแบบมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.29) และความร่วมมือทุกภาคส่วน ($\bar{X} = 4.22$, S.D. =

0.38) มีเพียงด้านทุนทางสังคมเท่านั้นที่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.52) ดังตาราง 3

ตาราง 3 สรุปผลความคิดเห็นต่อธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา

ประเด็น	$\bar{X}$	(S.D.)	ระดับ	ลำดับที่
1. ความร่วมมือทุกภาคส่วน	4.22	0.45	มากที่สุด	3
2. การจัดการแบบเครือข่าย	4.46	0.38	มากที่สุด	1
3. ทุนทางสังคม	3.71	0.52	มาก	4
4. การบริหารโครงการชลประทานแบบมีส่วนร่วม	4.28	0.29	มากที่สุด	2
รวม	4.23	0.37	มากที่สุด	-

ตาราง 4 สรุปผลความคิดเห็น

ประเด็น	$\bar{X}$	(S.D.)	ระดับ	ลำดับที่
1. ความมั่นคง	3.34	0.39	ปานกลาง	2
2. ความมั่งคั่ง	4.37	0.31	มากที่สุด	1
3. ความยั่งยืน	3.42	0.43	มาก	3
รวม	3.85	0.34	มาก	-

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลของการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภาส่งผลตามวิสัยทัศน์ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.34) โดยที่ด้านความมั่งคั่งมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.31) อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความมั่นคงมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.34$, S.D. = 0.39) อยู่ในระดับปานกลาง ดังตาราง 4

ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลกับธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา ผลการทดสอบสมมติฐานระหว่างปัจจัยด้านประชากรศาสตร์กับความคิดเห็นที่มีต่อธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา พบว่า ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านเพศ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในอำเภอ ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นต่อธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุ และรายได้ต่อเดือน ส่งผลต่อธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตาราง 5

ตาราง 5 สรุปสมมติฐานการวิจัย

ลำดับ	สมมติฐาน	ผลการทดสอบ
1	ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา	ไม่แตกต่างกัน
2	ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพที่ส่งผลต่อความคิดเห็นธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา	ไม่แตกต่างกัน
3	ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุที่ส่งผลต่อความคิดเห็นธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา	แตกต่างกัน
4	ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาที่ส่งผลต่อความคิดเห็นธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา	ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 5 (ต่อ)

ลำดับ	สมมติฐาน	ผลการทดสอบ
5	ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพที่ส่งผลต่อความคิดเห็นธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนา	ไม่แตกต่างกัน

	ระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา	
6	ปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้ต่อเดือนส่งผลต่อความคิดเห็นธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา	แตกต่างกัน
7	ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่งผลต่อความคิดเห็นธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา	ไม่แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็นที่มีต่อธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในอำเภอ ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นต่อธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ และรายได้ต่อเดือนส่งผลต่อธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตาราง 5

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีค่าสำคัญอย่างมากในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา เนื่องจากความร่วมมือจะทำให้เข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างถูกต้อง เพื่อจะได้แก้ปัญหาให้ถูกจุด ควรจะมีการจัดตั้งกลุ่มพัฒนาและอนุรักษ์พื้นที่ท้ายเขื่อนฯ เพื่อจะได้บรรลุวิสัยทัศน์ของชาติอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ดังคำสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนรายหนึ่งว่า

“...ควรจะมีการพัฒนาพื้นที่ท้ายเขื่อนมาตั้งนานแล้ว เห็นพูดกันมาตั้งนาน ไม่ทำเสียที ของบประมาณมาสร้างโดยเร็ว ประชาชนจะได้มีน้ำไว้เพื่อการทำสวนยาง เงาะ มังคุด ในฤดูแล้ง...เห็นว่าจะช่วยการป้องกันน้ำท่วมในสวนยางด้วย ...มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อช่วยประสาน เสนอปัญหาและความต้องการของชาวบ้านด้วย ถ้าต้องการให้ยั่งยืน เมื่อมีการสร้างคลองหรืออะไรเสร็จ ควรจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งมาช่วยชาวบ้านให้มีความเป็นอยู่ที่ดี รวมถึงชาวบ้านที่จะต้องเสียที่ดินบางส่วนไปเพื่อสร้างคลองระบายน้ำ...”

อย่างไรก็ตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น บางพื้นที่เคยเป็นพื้นที่สีเขียวเหมาะสมกับการเกษตร แต่อาจจะเปลี่ยนแปลงภายใน 2 ปีเป็นที่พักอาศัย ที่ดินในพื้นที่ดังกล่าวมีการจัดสรรขายหรือมีหมู่บ้านจัดสรรมาก่อสร้าง ทำให้มีประชาชนมาพักอาศัย สภาพที่ดินมีการเปลี่ยนมือ จึงอาจจะกลายเป็นปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภาได้ ดังคำสัมภาษณ์ของชาวบ้านรายหนึ่งว่า

“...ผมกลัวอย่างหนึ่งที่จะทำให้เกิดปัญหาการสร้างคลองระบายน้ำในพื้นที่ท้ายเขื่อน คือ ความเจริญที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เมื่อมีนักธุรกิจรู้ว่าจะมีการดำเนินการในเรื่องนี้ ก็จะมากว้านซื้อที่ดินไปเก็บไว้ก่อน แล้วนำมาจัดสรรขายในอนาคต หรืออาจจะสร้างหมู่บ้านจัดสรรก็ได้ ดังนั้นเมื่อมีการสร้างคลองชลประทานก็อาจจะเกิดการไม่ยินยอมหรือมีความขัดแย้งกับหน่วยงานด้านชลประทานก็ได้ คงจะต้องมีการทำสัญญาประชาคม.... ไม่รู้ทำได้ไหม ห้ามมีการซื้อขายหรือเปลี่ยนมือภายในระยะเวลาการพัฒนาชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อน...”

อภิปรายผล

1. กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.37) เนื่องจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเล็งเห็นถึงความสำคัญว่าการบริหารการพัฒนาในทุกด้านจะต้องมีการร่วมมืออย่างจริงจังและจริงใจ สอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือ เพื่อสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธาณินทร์ คงศิลา และ อนุสรณ์ กุลวงษ์ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้น้ำชลประทาน โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิด ปัจจัยความสำเร็จ คือ ความร่วมมือ ร่วมใจของทุกภาคส่วน

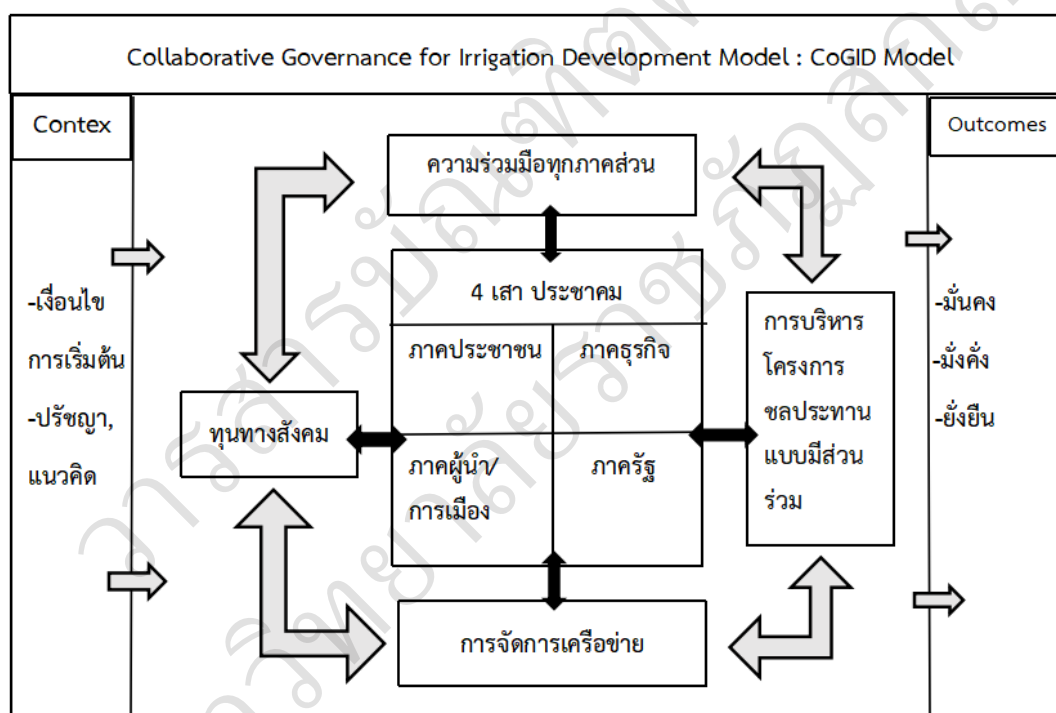
2. กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลของการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภาส่งผลตามวิสัยทัศน์ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.34) โดยที่ด้านความมั่นคงมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.31) เนื่องจากถ้ามีการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภาจะทำให้ระบบสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการตามมา สามารถเพิ่มมูลค่าในที่ดินได้มากขึ้น ที่ดินสามารถทำการเกษตรในฤดูแล้งได้ มีระบบการคมนาคมขนส่งสินค้าได้โดยง่ายและสะดวก

3. ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอาชีพส่งผลต่อธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากมีความเจริญมากขึ้น สภาพภูมิอากาศเย็นสบาย เนื่องจากอยู่ใกล้เขื่อนรัชชประภา เริ่มจะมีบุคคลภายนอกพื้นที่เข้ามาพักอาศัยและซื้อที่ดินมาครอบครอง ต่างก็เล็งเห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา สอดคล้องกับงานวิจัยของ อังกูร แก้วย่อง (2562) เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ: โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา ลุ่มน้ำโก-ลก จังหวัดนครราชสีมา

4. ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านรายได้ต่อเดือนส่งผลต่อธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 น่าจะมีเหตุผลมาจากประชาชนที่มีรายได้มากอาจจะไม่เดือดร้อนในการประกอบอาชีพ มีฐานะเพียงพอที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ จึงอาจจะเห็นความสำคัญน้อยกว่าชาวบ้านที่มีรายได้น้อย

องค์ความรู้ใหม่

ธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในทุกภาคส่วนที่ต้องการให้ภาครัฐเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในพื้นที่ของตนเอง และมีส่วนร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ในการกำหนดรูปแบบหรือวิธีการในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนฯ เพื่อสร้างการยอมรับและความผูกพันกับระบบชลประทานที่พัฒนา รวมถึงความขัดแย้งระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ อีกด้วย อันจะทำให้เกิดความมั่นคง ความมั่งคั่ง และความยั่งยืน โดยผู้วิจัยได้นำเสนอ “ตัวแบบธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทาน” (Collaborative Governance for Irrigation Development Model: CoGID Model) ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ตัวแบบธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทาน
(Collaborative Governance for Irrigation Development Model: CoGID)

สรุป

เขื่อนรัชชประภาเกิดจากการก่อสร้างเขื่อนอเนกประสงค์ โดยกั้นลำน้ำคลองแสง มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 104,000 ไร่ มีความลึกเฉลี่ย 34 เมตร รับน้ำจากโครงข่ายสาขาของลำน้ำคลองแสงเดิม แต่พื้นที่ท้ายเขื่อนไม่มีระบบการกระจายน้ำเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในช่วงฤดูแล้ง ทำให้เกษตรกรและชาวบ้านในพื้นที่ท้ายเขื่อนไม่สามารถนำน้ำจากเขื่อนรัชชประภาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เนื่องจากไม่มีระบบชลประทาน ทำให้ปริมาณน้ำที่ปล่อยออกจากเขื่อนประมาณ 2,000–3,000 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปีไหลลงสู่ทะเล มีอำเภอย่อยอยู่ในพื้นที่ท้ายเขื่อน 3 อำเภอ คือ อำเภอดาขุน อำเภอดิรัฎฐ และอำเภอฟุนพิน พื้นที่ส่วนใหญ่ทำการเกษตร พืชไร่

กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศชาย มีสถานภาพสมรส มีอายุระหว่าง อายุ 41–50 ปี ระดับการศึกษาส่วนมากจบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้ต่อเดือน 1,001–1,500 บาท ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ อาศัยอยู่มากกว่า 21 ปีขึ้นไป กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.37) กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลของการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภาส่งผลตามวิสัยทัศน์ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.34) ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุ และรายได้ต่อเดือนส่งผลต่อธรรมาภิบาลแบบความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา **แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีความสำคัญอย่างมากในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภา เนื่องจากความร่วมมือจะทำให้เข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างถูกต้อง แต่พึงระวังสภาพเศรษฐกิจและสังคมอาจจะมีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น บางพื้นที่เคยเป็นพื้นที่สีเขียวเหมาะสมกับการเกษตร อาจจะเป็นปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อนรัชชประภาได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรทำประชาคมในพื้นที่ที่จะมีการพัฒนาระบบชลประทานท้ายเขื่อน ฯ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและให้เกิดการยอมรับเมื่อมีการพัฒนาพื้นที่ท้ายเขื่อน ฯ โดยเฉพาะในชั้นกระบวนการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือหลายภาคส่วนที่ต้องดำเนินการอย่างจริงจังและจริงใจ
 2. จากข้อ 1. ทำข้อตกลงร่วมกันไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงผู้ถือกรรมสิทธิ์หรือซื้อขายที่ดินเป็นระยะเวลาหนึ่งที่จะทำการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อน ฯ เสร็จสิ้น
 3. จัดตั้งกลุ่มเครือข่ายรักษชลประทานพื้นที่ท้ายเขื่อน ฯ เพื่อช่วยในการสร้างสัมพันธ์และติดต่อสื่อสารระหว่างภาคประชาชนและภาคอื่น ๆ เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน
 4. เมื่อมีการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อน ฯ เสร็จสิ้นควรจัดสรรงบประมาณมาจัดจ้างชลประทานท้องถิ่น ที่เป็นอาสาสมัคร เพื่อแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับระบบชลประทานในพื้นที่ท้ายเขื่อน ฯ
- ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรมีการประเมินผลตามรูปแบบที่มีการพัฒนาเพื่อถอดบทเรียนนำไปใช้ในการพัฒนาพื้นที่ท้ายเขื่อนอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย. (2564). *แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย*. เข้าถึงได้จาก http://www.khoontadwai.go.th/files/com_networknews/2023-01_a2bab7ceaf33cf4.pdf. 1 ธันวาคม 2566.
- ชลประทาน, กรม. (2561). *รายงานแผนหลักการพัฒนาหลุ่มน้ำ จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. สุราษฎร์ธานี: สำนักบริหารโครงการ.
- ฐกร กาญจนจิระเดช มยุรี รัตนเสริมพงศ์ และ สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2561). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุทัยธานีตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(2), 537–552.
- ธานินทร์ คงศิลา และ อนุสรณ์ กุลวงษ์. (2560). *การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้น้ำชลประทาน โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*. วารสารการอาชีวและเทคนิคศึกษา, 7(14), 59–67.
- พิมพ์วัลย์ ปรีดาสวัสดิ์ และ วาทีนิ บุญชะลิกษ์. (2536). *การวิเคราะห์เครือข่ายสังคม*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิรัตน์นัย เสือทอง และ ญัฐยานันท์ รังสีธนานนท์. (2564). *การบริหารเครือข่าย*. ในเอกสารการสอนชุดวิชา สัมมนาการบริหารการปกครองท้องถิ่น หน่วยที่ 8 สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วรัชยา เชื้อจันทิก ไกรศักดิ์ รักพินิจ และ กาญจนา คำผา. (2564). *แนวทางการบริหารเครือข่ายกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภาครัฐด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษาลุ่มน้ำลำตะคอง*. วารสารการบริหารการปกครอง, 10(2), 211–232.

- เสาวนีย์ วิจิตรโกสม. (2551). *การจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำลำตะคองแบบบูรณาการ*. ดุษฎีนิพนธ์ วท.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อังกูร แก้วย่อง. (2562). *รูปแบบการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ: โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา ลุ่มน้ำโก-ลก จังหวัดนราธิวาส*. ดุษฎีนิพนธ์ ปร.ด. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- Bevir, M. (2012). *Governance: A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Bovaird, Tony and Loeffler, Elke. (Editors). (2016). *“Public Governance in a Network Society”* (by Elke Löffler) in *Public Management and Governance*. (3rd ed). Milton Park, Abingdon, Oxfordshire, UK. Routledge.
- Osborne, S. P. (2010). Introduction The (New) Public Governance: A suitable case for treatment?. In *The new public governance?*. UK: Routledge
- Patricia Kennett. (2008). Introduction: governance, the state and public policy in a global age. In Kennett, Patricia. (ed). *Governance, Globalization and Public Policy*. Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- _____. (2008). *Governance, Globalization and Public Policy*. UK: Edward Elgar Publishing Limited.
- Provan, K. G., & Kenis, P. (2008). Modes of network governance: Structure, management, and effectiveness. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(2), 229–252.
- Victor Pestoff & Taco Brandsen. (2010). *Public governance and the third sector: opportunities for coproduction and innovation*. In *New Public Governance? Emerging perspectives on the theory and practice of public governance* (pp. 223 – 235). Milton Park, Abingdon, Oxfordshire, UK: Routledge.

หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการเตรียมต้นฉบับบทความ ของวารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์บทความของวารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บทบาทและหน้าที่ของผู้นิพนธ์ (Duties of Authors)

1. ต้นฉบับบทความที่นำเสนอเพื่อพิจารณาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน
2. บทความที่นำเสนอควรเกิดจากการสังเคราะห์ความคิดขึ้นโดยผู้เขียนมิได้เกิดจากการแอบอ้าง นำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน
3. ผู้เขียนต้องจัดทำต้นฉบับตามข้อกำหนดของกองบรรณาธิการวารสาร
4. ผู้เขียนจะต้องแก้ไขความถูกต้องของบทความตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
5. ผู้เขียนยินยอมให้กองบรรณาธิการแก้ไขความสมบูรณ์ของบทความและยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กองบรรณาธิการกำหนด
6. ในกรณีที่ผู้ประเมินอิสระ (Peer Review) ได้มีมติให้ผู้เขียนผลงานปรับปรุงแก้ไขผลงานขอให้ผู้เขียนผลงานปรับปรุงแก้ไขแล้วส่งผลงานที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้กองบรรณาธิการวารสารโดยส่งเข้าระบบ ThaiJo2 ภายใน 10 วันนับจากวันที่ได้รับผลข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ถ้าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขจะเลื่อนบทความของท่านไปตีพิมพ์ในฉบับอื่นซึ่งจะล่าช้ากว่ากำหนดการเดิม
7. ในกรณีที่ผู้ประเมินอิสระ (Peer Review) พิจารณาไม่สามารถให้ตีพิมพ์ได้ ท่านจะไม่ได้รับค่าตีพิมพ์คืนในทุกกรณี

แนวปฏิบัติในการเตรียมต้นฉบับบทความเพื่อลงตีพิมพ์ วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

1. การเตรียมต้นฉบับรูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง

- พิมพ์บนกระดาษขาว A4 หน้าเดียว ตั้งค่าน้ำกระดาษ
บน 1 นิ้ว ล่าง 1 นิ้ว
ซ้าย 0.8 นิ้ว ขวา 0.8 นิ้ว
- ความยาวของบทความไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ A4 โดยนับรวม รูป ตาราง และเอกสารอ้างอิง
- ใช้ขนาดอักษร ขนาด 18pt, 16pt และ 14pt แบบอักษรภาษาไทยและภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษร

TH SarabunPSK

2. บทความวิจัยที่จะตีพิมพ์ลงวารสารบัณฑิตศึกษา

- 2.1 ชื่อเรื่อง (Title) จะต้องมีย่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษใช้ตัวพิมพ์ใหญ่
- 2.2 ชื่อผู้นิพนธ์ (ระบุตำแหน่งทางวิชาการ สังกัดหน่วยงาน ในกรณีเป็นนักศึกษาให้ระบุชื่อประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และระบุตำแหน่งทางวิชาการ สังกัดหน่วยงาน ด้วย)
- 2.3 บทคัดย่อ ต้องมีต้นฉบับทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของงานวิจัยไว้อย่างครบถ้วนมีวัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา สรุปผลการศึกษา และหรือข้อเสนอแนะ ไม่แบ่งเป็นข้อ มีความยาวไม่เกิน 150-250 คำ ระบุ คำสำคัญ ไว้ท้ายบทคัดย่อภาษาไทย Keywords ไว้ท้ายบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ในการเขียนบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ควรมีเนื้อหาตรงกัน (3-5 คำ)

วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

2.4 บทนำ (ภูมิหลัง) กล่าวถึงความสำคัญและเหตุผลที่ทำให้การวิจัย และควรอ้างอิงงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย
2.5 วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นข้อ ๆ เรียงลำดับ ความสำคัญ
2.6 นิยามศัพท์เฉพาะ เป็นการให้ความหมายของตัวแปร หรือคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย เพื่อให้ผู้วิจัยและผู้อ่านเข้าใจความหมายของคำตรงกัน ซึ่งคำที่ควรเขียนเป็นนิยามศัพท์เฉพาะควรเป็นตัวแปร หรือคำที่ผู้วิจัยเขียนบ่อยมากในงานวิจัย

2.7 หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย กรอบของการวิจัยในด้านเนื้อหาสาระซึ่งประกอบด้วย ตัวแปร และการระบุความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

2.9 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

- ประชากร กลุ่มตัวอย่าง
- เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล คุณภาพของเครื่องมือ (ค่าความเชื่อมั่น ค่าอำนาจจำแนก เป็นต้น)
- วิธีรวบรวมข้อมูล
- สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

2.10 ผลการวิจัยและการอภิปรายผล เป็นการเสนอผลหรือสิ่งที่ได้จากการวิจัยเป็นลำดับ อาจแสดงด้วย **ตาราง กราฟ ภาพ หรือแผนภูมิประกอบการอธิบาย** การอภิปรายผลการวิจัยว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด และควรอ้างทฤษฎีหรือเปรียบเทียบกับผลการทดลองของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นด้วยตามหลักการหรือคัดค้านทฤษฎีที่มีอยู่เดิม รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการนำผลไปใช้ประโยชน์

2.11 องค์ความรู้ใหม่ ควรระบุงานวิจัยที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งแตกต่างหรือดีกว่างานวิจัยเดิมอย่างไร หรือชี้ให้เห็นประเด็นงานวิจัยที่เกิดขึ้นใหม่

2.12 สรุป เป็นการขมวดเนื้อหาของบทความ สรุปเนื้อหาที่ได้นำเสนอ ควรจะสะท้อน thesis statement ที่เขียนไว้แต่ต้น **บทสรุปควรประกอบด้วย** สรุปย่อประเด็นหลักของบทความ ถามคำถามท้าทาย ใช้การอ้างอิง กระตุ้นภาพที่คมชัดเรียกร้องให้ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แสดงนัยทั่วไปหรือนัยสำคัญ สรุปผลการวิจัย เสนอแนะผลหรือเหตุที่ตามมา

2.13 ข้อเสนอแนะ (ประกอบด้วยข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป)

2.14 กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) ระบุในกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนในการทำวิจัยจากภายในหน่วยงานหรือภายนอกหน่วยงาน

2.15 เอกสารอ้างอิง (รูปแบบ Publication Manual of the American Psychological Association (APA) เรียงลำดับตามตัวอักษร และจำนวนรายการต้องตรงกันและเท่ากันกับที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ)

3. บทความวิชาการที่จะตีพิมพ์ลงวารสารบัณฑิตศึกษา

ควรมีการกำหนดประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์อย่างชัดเจน โดยมีการวิเคราะห์ประเด็นที่ต้องการนำเสนอตามหลักวิชาการ โดยมีการสำรวจวรรณกรรมเพื่อสนับสนุนจนสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ประเด็นนั้นได้ อาจเป็นการนำความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาประมวลร้อยเรียงเพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยที่ผู้ส่งบทความแสดงทัศนะทางวิชาการของตนไว้อย่างชัดเจน มีลำดับเนื้อหาและบทสรุปที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจนประกอบด้วย

3.1 ชื่อเรื่อง (Title) จะต้องมีชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษใช้ตัวพิมพ์ใหญ่

3.2 ชื่อผู้พิมพ์ (ระบุตำแหน่งทางวิชาการ สังกัดหน่วยงาน ในกรณีเป็นนักศึกษาให้ระบุชื่อประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และระบุตำแหน่งทางวิชาการ สังกัดหน่วยงาน ด้วย)

3.3 บทคัดย่อ ต้องมีต้นฉบับทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของงานวิจัยไว้อย่างครบถ้วนมีวัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา สรุปผลการศึกษา และหรือข้อเสนอแนะ **ไม่แบ่งเป็นข้อ** มีความยาวไม่เกิน **150-250 คำ** ระบุ **คำสำคัญ** ไว้ท้ายบทคัดย่อภาษาไทย **Keywords** ไว้ท้ายบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ในการเขียนบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ควรมีเนื้อหาตรงกัน **(3-5 คำ)**

3.4 บทนำ หลักการและเหตุผล ความเป็นมาหรือภูมิหลัง ความสำคัญของเรื่องที่เขียน (Justification) วัตถุประสงค์ของการเขียนในการที่จะสื่อไปยังผู้อ่าน คำจำกัดความ หรือนิยามต่าง ๆ ที่ผู้เขียนเห็นว่ามีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

3.5 เนื้อหา การจัดลำดับเนื้อหาสาระ การเรียบเรียงเนื้อหา การวิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ การใช้ภาษา วิธีการนำเสนอ

3.6 องค์ความรู้ใหม่ ควรระบุงานวิจัยที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งแตกต่างหรือดีกว่างานวิจัยเดิมอย่างไร หรือชี้ให้เห็นประเด็นงานวิจัยที่เกิดขึ้นใหม่

3.7 สรุป สรุปประเด็นสำคัญ ๆ ของบทความนั้น ซึ่งอาจกระทำในลักษณะการย่อโดยการเลือกประเด็นสำคัญ ๆ ของบทความมานำเสนออย่างกระชับท้ายบทความ

3.8 เอกสารอ้างอิง (รูปแบบ Publication Manual of the American Psychological Association (APA) เรียงลำดับตามตัวอักษร และจำนวนรายการต้องตรงกันและเท่ากันกับที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ)

รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงในวารสารบัณฑิตศึกษา

(รูปแบบ Publication Manual of the American Psychological Association (APA) และต้องเป็นเอกสารที่ใช้อ้างอิงในบทความเท่านั้น โดยจัดเรียงตามตัวอักษรผู้แต่ง)

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

การอ้างอิงในเนื้อหาภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุรายการ ชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และหน้าที่อ้างอิงในเครื่องหมายวงเล็บ แทรกอยู่ในเนื้อหาในตำแหน่งที่เหมาะสม ได้แก่ ตอนต้น หรือ ตอนท้ายของเนื้อหา หากการเขียนอ้างอิงมากกว่าหนึ่งบรรทัดในบรรทัดที่สองให้ย่อหน้าเจ็ดตัวอักษรก่อนการเขียนอ้างอิงที่เหลือได้

1. การลงรายการชื่อผู้แต่งหรือผู้รับผิดชอบ

1.1 ผู้แต่งคนเดียว ถ้าเป็นชาวไทยใช้ชื่อและนามสกุล ระหว่างชื่อและนามสกุลเว้นระยะ 1 ตัวอักษร ถ้าเป็นชาวต่างประเทศใช้เฉพาะนามสกุล

กรณีอยู่หน้าข้อความ

สิปปนนท์ เกตุทัต (2539, หน้า 91)

Parker (1991, p. 38)

กรณีอยู่หลังข้อความ

(สิปปนนท์ เกตุทัต, 2539, หน้า 91)

(Parker, 1991, p. 38)

1.2 ผู้แต่ง 2 คน ลงรายการทั้ง 2 คน

กรณีอยู่หน้าข้อความ

เสกสรร ประเสริฐกุล และจิระนันท์ พิตรปรีชา (2533, หน้า 24)

Brockner & Guare (1994, pp. 35-36)

กรณีอยู่หลังข้อความ

(เสกสรร ประเสริฐกุล และจิระนันท์ พิตรปรีชา, 2533, หน้า 24)

(Brockner & Guare, 1994, pp. 35-36)

การอ้างอิงท้ายบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

* หนังสือ

ภาษาไทย

ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์.

ภิญโญ สาร. (2526). *หลักการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่)/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์.

ภิญโญ สาร. (2526). *หลักการบริหารการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ภาษาอังกฤษ

นามสกุล/อักษรตัวแรกของชื่อ/อักษรตัวแรกของชื่อกลาง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/สถานที่พิมพ์:

//////สำนักพิมพ์.

Marshall, C., & Rossman, G. B. (1999). *Designing qualitative research*. Thousand California: Sage.

นามสกุล/อักษรตัวแรกของชื่อ/อักษรตัวแรกของชื่อกลาง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(ครั้งที่พิมพ์).

//////สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์.

Marshall, C., & Rossman, G. B. (1999). *Designing qualitative research*. (2nd ed.) Thousand California: Sage.

*วารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร/ปีที่หรือเล่มที่(ฉบับที่)/หน้าที่ตีพิมพ์บทความ.

จารุวรรณ นาดัน. (2556). นวัตกรรมการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 6(3), 729-746.

*วิทยานิพนธ์

ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/วิทยานิพนธ์ ชื่อย่อหลักสูตร/สถานที่พิมพ์/ชื่อสถาบันการศึกษา.

อมรรัตน์ อุปพงษ์. (2560). *ปัจจัยการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัด*

การเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

*สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/แหล่งที่มา (ถ้ามี)/เข้าถึงได้จาก URL. วันเดือนปีที่เข้าถึง.

วีรพงษ์ ลือประสิทธิ์สกุล. (2555). *การบริหารคุณภาพห้องครัว*. เข้าถึงได้จาก

<http://www.md.kku.ac.th/usr/work/radio/QAT/tsld047.html>. 6 พฤษภาคม 2560.

McCarthy, D. S. (2001). *A teaching experiment using problem-based learning at the elementary level to develop decimal concepts*. Retrieved from

www.thailis.uni.net.th/dao/detail.nsp.html. June 22th, 2019.

ตัวอย่างการลงรายการส่วนของชื่อเรื่อง ผู้แต่ง และสังกัดของผู้นิพนธ์

1. ในกรณีที่ ผู้นิพนธ์ และประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ผู้แต่งร่วม) อยู่สังกัดหน่วยงานเดียวกัน

การต่อสู้ทางวาทกรรมระหว่างรัฐกับท้องถิ่นว่าด้วยการจัดการความขัดแย้ง ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

DISCURSIVE STRUGGLES BETWEEN STATE AND LOCAL OF CONFLICT MANAGEMENT
IN THE THREE SOUTHERN BORDER PROVINCE

อัศวศิริ ลาปีอี* ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และ สุธิ ประศาสน์เศรษฐ์

Aussiri Lapie*, Preecha Piamphongsant and Suthy Prasartset

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี 20131

Program in Political Economy and Governance, Faculty of political Science and Law, Burapha University,

Chon Buri 20131, Thailand

*Corresponding author: Email:..... เบอร์โทรศัพท์.....

2. ในกรณีที่ ผู้นิพนธ์ และประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ผู้แต่งร่วม) อยู่สังกัดหน่วยงานต่างกัน

สะเต็มศึกษาเพื่อการจัดการเรียนรู้สู่ทักษะการทำงานในศตวรรษที่ 21

STEM EDUCATION FOR LEARNING MANAGEMENT TO WORK SKILLS IN THE 21ST CENTURY TRAINING

ธารทิพย์ ขั้วนา¹ และ ขวัญชัย ขั้วนา²

Tharthip Khwana¹ and Khwanchai Khwana²

¹สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง จังหวัดลำปาง 52000

²สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร 62000

¹Program in Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Institute of Physical Education lampang,
Lampang 52000, Thailand

²Program in Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Kamphaeng Phet Rajabhat University,
Kamphaeng Phet 62000, thailand

*Corresponding author: Email:..... เบอร์โทรศัพท์.....

การศึกษาลักษณะพฤติกรรมการเรียน และความเครียด เรื่อง จำนวนจริง ด้วยวิธีห้องเรียนกลับด้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

A STUDY ON MATHEMATICAL ACHIEVEMENT AND STRESS IN LEARNING REAL NUMBERS USING FLIPPED CLASSROOM
METHOD FOR MATTAYOM SUEKSA 4 STUDENTS

อากร พุทธิรักษา^{1,*} รันนิกร ชลไชยะ² วริน วิพิศมากุล³ และ จุฑาพร เนียมวงษ์³

Arkorn Putaraks^{1,*}, Ratchanikom Chonchaiya², Warin Vipismakul³ and Jutaporn Neamvong³

¹สาขาคณิตศาสตร์ศึกษา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี 20131

²สาขาวิชาคณิตศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร 10300

³ภาควิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี 20131

¹Program Mathematics Education, Faculty of Science, Burapha University, Chon Buri 20131, Thailand

²Program Mathematics Education, Faculty of Education, Suansunandha Rajabhat University, Bangkok 10300, Thailand

³Department of Mathematics, Faculty of Science, Burapha University, Chon Buri 20131, Thailand

*Corresponding author: Email:..... เบอร์โทรศัพท์.....

รูปแบบการเขียนต้นฉบับบทความวิจัยในการลงตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษา

ชื่อเรื่องภาษาไทย.....ขนาด 18pt ตัวหนา.....

Titleตัวพิมพ์ใหญ่ ขนาด 14pt ตัวหนา.....

ชื่อผู้พิมพ์ (ภาษาไทย)..... ประธาน กรรมการบริหารวิทยานิพนธ์ หรือผู้แต่งร่วม² (ถ้ามี)
ชื่อผู้พิมพ์ (ภาษาอังกฤษ)..... ประธาน กรรมการบริหารวิทยานิพนธ์ หรือผู้แต่งร่วม² (ถ้ามี)
¹สาขาวิชา.....สังกัดคณะ.....ชื่อสถาบันที่สังกัด (ภาษาไทย)
²สาขาวิชา.....สังกัดคณะ.....ชื่อสถาบันที่สังกัด (ภาษาไทย)
¹สาขาวิชา.....สังกัดคณะ.....ชื่อสถาบันที่สังกัด (ภาษาอังกฤษ)
²สาขาวิชา.....สังกัดคณะ.....ชื่อสถาบันที่สังกัด (ภาษาอังกฤษ)
*Corresponding author: E-mail:..... เบอร์โทรศัพท์.....

ขนาด 14pt
ตัวปกติ

เฉพาะเจ้าหน้าที่รับผิดชอบวารสาร

วันที่รับบทความ....., วันที่แก้ไขบทความ....., วันที่ตอบรับบทความ....., วันที่เผยแพร่.....

บทคัดย่อ (ขนาด 16pt ชนิด ตัวหนา ความยาวไม่เกิน 150-250 คำ)

.....(ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา).....

คำสำคัญ: (คำที่ 1), (คำที่ 2), (คำที่ 3),(ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา)

ABSTRACT (ตัวพิมพ์ใหญ่ ขนาด 16pt ชนิด ตัวหนา)

.....(ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

Keywords: (Word 1), (Word 2), (Word 3)(ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา)

บทนำ (ขนาด 16pt ชนิดตัวหนา)

.....(ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (ขนาด 16pt ชนิดตัวหนา)

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

นิยามศัพท์เฉพาะ (ขนาด 16pt ชนิดตัวหนา)

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (ขนาด 16pt ชนิดตัวหนา)

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

กรอบแนวคิดในการวิจัย (ขนาด 16pt ชนิดตัวหนา)

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ กรอบแนวคิดการวิจัย (ถ้ามี)

วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย (ขนาด 16pt ชนิดตัวหนา)

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (ขนาด 14pt ชนิดตัวหนา)

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล (ขนาด 14pt ชนิดตัวหนา)

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

วิธีรวบรวมข้อมูล (ขนาด 14pt ชนิดตัวหนา)

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ (ขนาด 14pt ชนิดตัวหนา)

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล (ขนาด 16pt ชนิดตัวหนา)

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

องค์ความรู้ใหม่ (ขนาด 16pt ชนิดตัวหนา)

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

สรุป (ขนาด 16pt ชนิดตัวหนา)

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

ข้อเสนอแนะ (ขนาด 16pt ชนิดตัวหนา)

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (ขนาด 16pt ชนิดตัวหนา)

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา)..... **ระบุในกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนในการทำวิจัยจาก
ภายในหน่วยงานหรือภายนอกหน่วยงาน.....**

เอกสารอ้างอิง (ขนาด 16pt ชนิดตัวหนา)

(รายการอ้างอิง ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา เรียงลำดับตามตัวอักษร และจำนวนรายการต้องตรงกันและเท่ากับ

ที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ)

*** หนังสือภาษาไทย**

ชื่อ/นามสกุล./ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

*** หนังสือภาษาอังกฤษ**

นามสกุล./อักษรตัวแรกของชื่อ./อักษรตัวแรกของชื่อกลาง./ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(ครั้งที่พิมพ์)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

*** วารสาร**

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร./ปีที่หรือเล่มที่(ฉบับที่)/หน้าที่ตีพิมพ์บทความ.

*** วิทยานิพนธ์**

ชื่อ/นามสกุล./ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง./วิทยานิพนธ์ (ชื่อย่อหลักสูตร) สถานที่พิมพ์: ชื่อสถาบันการศึกษา,

*** สื่ออิเล็กทรอนิกส์**

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง./แหล่งที่มา(ถ้ามี)/เข้าถึงได้จาก URL. วันเดือนปีที่เข้าถึง.

ชื่อผู้พิมพ์ (ภาษาไทย) กากกกก ขขขขขข^{1*} ประธาน กรรมการประกันวิทยานิพนธ์ หรือผู้แต่งรวม² (ถ้ามี)
 ชื่อผู้พิมพ์ (ภาษาอังกฤษ) AAAAAA BBBBBI^{1*} ประธาน กรรมการประกันวิทยานิพนธ์ หรือผู้แต่งรวม² (ถ้ามี)

¹ สาขาวิชา.....	สังกัดคณะ.....	ชื่อสถาบันที่สังกัด (ภาษาไทย)
² สาขาวิชา.....	สังกัดคณะ.....	ชื่อสถาบันที่สังกัด (ภาษาไทย)
¹ สาขาวิชา.....	สังกัดคณะ.....	ชื่อสถาบันที่สังกัด (ภาษาอังกฤษ)
² สาขาวิชา.....	สังกัดคณะ.....	ชื่อสถาบันที่สังกัด (ภาษาอังกฤษ)

*Corresponding author; E-mail: เบอร์โทรศัพท์.....

ขนาด 14pt
ตัวปกติ

วันที่รับบทความ.....วันที่แก้ไขบทความ.....วันที่ตอบรับบทความ.....วันที่เผยแพร่.....

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

เนื้อหา (ขนาด 16pt ชนิด ตัวหนา)

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

องค์ความรู้ใหม่ (ขนาด 16pt ชนิด ตัวหนา)

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

บทสรุป (ขนาด 16pt ชนิด ตัวหนา)

..... (ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา).....

เอกสารอ้างอิง (ขนาด 16pt ชนิด ตัวหนา)

(รายการอ้างอิง ขนาด 14pt ชนิดตัวธรรมดา เรียงลำดับตามตัวอักษร และจำนวนรายการต้องตรงกันและเท่ากันกับที่ใช้
อ้างอิงในเนื้อหาบทความ)

* หนังสือภาษาไทย

ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์.

* หนังสือภาษาอังกฤษ

นามสกุล/อักษรตัวแรกของชื่อ/อักษรตัวแรกของชื่อกลาง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(ครั้งที่พิมพ์)/สถานที่พิมพ์/
สำนักพิมพ์.

* วารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร/ปีที่หรือเล่มที่(ฉบับที่)/หน้าที่ตีพิมพ์บทความ.

* วิทยานิพนธ์

ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/วิทยานิพนธ์ (ชื่อย่อหลักสูตร) สถานที่พิมพ์: ชื่อสถาบันการศึกษา,

* สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/แหล่งที่มา(ถ้ามี)/เข้าถึงได้จาก URL. วันเดือนปีที่เข้าถึง.